

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Український державний університет імені Михайло Драгоманова

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

УДК 378.091.3:373.011.3-051:81'243]:[008-024.63:316.77]:004

ЧЖАН ЦЗІН
ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ ЗАСОБАМИ РЕСУРСУ ІНТЕРНЕТ

011 Освітні, педагогічні науки
Галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних
досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів
мають посилання на відповідне джерело

Чжан Цзін Чжан Цзін

Науковий керівник:
Матвієнко Олена Валеріївна,
доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Чжан Цзін. Формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, 2026.

Дисертацію присвячено актуальній проблемі формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет. Дисертаційна робота має на меті розроблення, обґрунтування та експериментальну перевірку ефективності розроблених педагогічних умов процесу формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет.

Сучасний освітній простір України характеризується інтенсивною інтеграцією в глобальне інформаційне середовище, де ресурси Інтернету стають потужним інструментом формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. Використання цифрових технологій створює унікальні можливості для подолання етнокультурних бар'єрів та розвитку міжкультурної толерантності.

Ідею інформатизації педагогічних систем у контексті міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови зумовили такі світові тенденції, як: розвиток глобального інформаційного простору, інтеграція культур через цифрові технології, віртуалізація міжкультурної взаємодії, та розширення можливостей автентичного спілкування з носіями мови через інтернет-ресурси.

Соціальний детермінант міжкультурної комунікації в інтернет-середовищі — це багатовимірний взаємозв'язок і взаємозумовленість міжкультурної взаємодії через призму соціальних потреб, цифрових явищ та віртуальних умов комунікації.

Міжкультурна комунікація відіграє ключову роль у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови. За даними міжнародної організації «Міжнародна ініціатива з розвитку дітей», Україна на 2016 рік входить до ТОП-10 країн світу за кількістю переселенців, що створює додаткові виклики для освітньої системи.

Викладачі іноземних мов стають посередниками між різними культурами, використовуючи ресурси Інтернету для розширення можливостей міжкультурного діалогу. Органи соціального захисту співпрацюють з освітніми закладами, забезпечуючи зв'язок з міжнародними організаціями, надаючи психологічну підтримку та захист прав мігрантів. Мовна підтримка стає пріоритетним напрямком цієї роботи.

Аналіз наукової літератури, дозволив зробити висновки, що особливого значення в цифрову епоху, набувають соціальні навички та компетенції, пов'язані з міжкультурною взаємодією: здатність продуктивно працювати в міжнародних командах; ефективне використання колективного інтелекту міжкультурних груп; розуміння та конструктивне використання культурних відмінностей для підвищення інноваційності та якості освітнього процесу. Оскільки майбутні викладачі іноземної мови повинні майстерно володіти різними формами комунікації, зокрема міжкультурною, використання Інтернет-ресурсів стає не просто допоміжним інструментом, а невід'ємним компонентом їхньої професійної підготовки, що створює автентичне середовище для практичного розвитку відповідних компетенцій.

У роботі виявлено детермінанти, які актуалізують поняття міжкультурної комунікації у майбутніх викладачів іноземної мови: соціальні (проявляються через особистість, групову взаємодію, міжкультурні відносини, соціальні процеси, норми і правила поведінки у різних культурах, поділ соціальних ролей, а також багатоетнічністю нашої держави, актуальною проблемою біженців та мігрантів, особливістю полірелігійності нашої держави та категорією гендера) та педагогічні (інститути та організації, які здійснюють професійно-педагогічну підготовку майбутніх педагогів, побудова міжкультурного педагогічного спілкування, педагогічна взаємодія зі студентами з різних країн, організація навчально-виховного процесу). Такими чином досліджено, що міжкультурність людини закладається не на генетичному рівні, вона соціально і педагогічно детермінована.

Здійснено філософський та психолого-педагогічний аналіз досліджуваної проблеми та визначено сутність базових понять дослідження: культура,

комунікація, міжкультурність, полікультурність, кроскультурність. Зазначена полісемія підходів учених до їхньої сутності. З'ясовано сутність поняття «міжкультурна комунікація педагога». Міжкультурна комунікація педагога у дослідженні розглядається як інтегративне соціально-особистісне утворення, що уможливорює позитивне і толерантне ставлення педагога до різних суб'єктів міжкультурної взаємодії та при вирішенні педагогічних ситуацій.

Досліджено міждисциплінарний характер процесу формування міжкультурної комунікації майбутнього викладача іноземної мови. Кожен компонент розкривається у змісті різних дисциплін (етнологія, культурологія, мовознавство, історія, психологія, соціологія, лінгвістика, філологія, лінгвокраїнознавство, етнолінгвістика, лінгвокультурологія, психолінгвістика, прагмалінгвістика, соціолінгвістика, література, музика, живопис, фольклор, електронним листуванням, церемоніями споживання їжі і напоїв, дипломатією). Міждисциплінарність вважаємо ключовою ознакою міжкультурної комунікації, що зумовлює необхідність звернення до багатьох суміжних галузей.

Інтернет-ресурси дозволяють майбутнім викладачам іноземної мови взаємодіяти з представниками різних культур безпосередньо, долаючи географічні бар'єри. Цифрові платформи (соціальні мережі, професійні форуми, освітні портали) створюють унікальне середовище, де соціальний детермінант проявляє себе у взаємодії з носіями мови та культури. Віртуальні мовні спільноти, міжнародні онлайн-проекти та телеконференції сприяють інтеграції культурних особливостей у повсякденну професійну підготовку викладачів, формуючи нові якості міжкультурних комунікативних компетенцій.

Аналіз стану проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет у психолого-педагогічній теорії та практиці дав можливість констатувати міждисциплінарність проблеми дослідження та його актуальність в сучасних умовах. Зроблено висновок про відсутність узагальненого науково-практичного досвіду щодо підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет.

На основі аналізу наукових джерел поняття дослідження згруповано у базові та похідні, а також уточнено їх сутність та зміст. До базових понять дослідження віднесено ті, які безпосередньо пов'язані з професійною підготовкою майбутніх викладачів іноземної мови, а саме: «професійна педагогічна підготовка», «професійна підготовка майбутніх викладачів іноземної мови», «підготовка майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет», «ресурс Інтернет», «готовність майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації», «комунікація». «культура», «міжкультурна комунікація», «міжкультурність», у контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. Інтернет-ресурси, міжкультурної компетентності.

Процес підготовки до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет має суттєві переваги перед традиційними методами навчання. Інтернет-ресурси уможливають організацію безпосередньої взаємодії студентів з носіями мови та представниками інших культур у режимі реального часу, що значно підвищує ефективність формування міжкультурної компетентності.

У процесі дослідження, було з'ясовано, що у процесі фахової підготовки до міжкультурної комунікації майбутній викладач іноземної мови повинен навчитися використовувати різноманітні онлайн-платформи (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet), соціальні мережі (Facebook, Instagram, Twitter), мовні спільноти (Tandem, HelloTalk, italki) та освітні ресурси (TED Talks, YouTube, MOOCs). Такі інструменти дозволяють створювати автентичне мовне середовище, де викладач виступає медіатором між культурами, володіючи інформацією щодо міжкультурних особливостей, звичаїв, традицій та етикетних норм різних країн. Використовуючи відповідні цифрові методи навчання, викладач забезпечує ефективний зворотній зв'язок та моніторинг засвоєння студентами міжкультурної компетентності.

Майбутні викладачі іноземної мови отримують унікальну можливість брати участь у міжнародних телеконференціях, вебінарах, онлайн-тандемах, спільних міжнародних проєктах та форумах, де вони не лише вдосконалюють мовні

навички, але й набувають практичного досвіду міжкультурного спілкування.

Оптимальний результат у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації досягається через збалансоване поєднання безпосереднього онлайн-досвіду спілкування з іноземцями та системного навчального процесу під керівництвом досвідчених викладачів-методистів. Важливо інтегрувати у навчальний процес рефлексивний аналіз міжкультурних комунікативних ситуацій, які виникають під час онлайн-взаємодії.

Використання ресурсів Інтернету значно розширює педагогічні детермінанти формування міжкультурної комунікації. Зокрема, онлайн-платформи для професійно-педагогічної підготовки, віртуальні мовні спільноти, міжнародні освітні проєкти, вебінари з носіями мови, автентичні аудіо- та відеоматеріали, інтерактивні додатки для вивчення культурних особливостей різних країн — все це створює унікальне середовище для розвитку міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови.

Між тим міжкультурна компетентність викладача іноземної мови закладається не на генетичному рівні, вона соціально і педагогічно детермінована і має бути сформована через систематичне використання цифрових технологій. Розгляд особливостей міжкультурної комунікації в контексті підготовки викладачів іноземної мови потребує дослідження таких компонентів як цифрова грамотність, медіакомпетентність, навички віртуальної колаборації та здатність до критичного аналізу іншомовного інтернет-контенту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому: *вперше* науково обґрунтовано й розроблено організаційно-педагогічну модель процесу формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет, яка характеризується системно-функційною єдністю компонентів (цільового, інструментального, змістового), поетапною реалізацією процесу розвитку взаємопов'язаних складників формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет, як цілісного інтегративного професійно значущого утворення в структурі особистості фахівця, що ґрунтується на

інформаційно-комунікаційній парадигмі як провідному принципі підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет; *визначено та схарактеризовано* структурні компоненти готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет, а саме: *особистісно-ціннісний, знаннєвий та праксеологічний*; виокремленні критеріїв та показників рівнів сформованості компонентів міжкультурної комунікації у майбутніх викладачів іноземної мови з використанням Інтернет-ресурсів: *особистісний* (мотиваційна спрямованість на розвиток міжкультурної комунікації з використанням інтернет-ресурсів; усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі; сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі); *когнітивний* (когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування; усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування; здатність до усвідомленого добору засобів міжкультурної комунікації); *компетентнісний* (професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов; усвідомлення специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії; здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту) та рівні (високий, середній, низький); *з'ясовано* сутність і структуру поняття «міжкультурна комунікація викладача іноземної мови», що розглядається як інтегративне соціально-особистісне утворення, що уможливорює позитивне і толерантне ставлення педагога до різних суб'єктів міжкультурної взаємодії при вирішенні педагогічних ситуацій; визначено й обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернету (інтеграція онлайн-платформ для міжкультурного діалогу; використання автентичних іншомовних матеріалів з мережі Інтернет; організація віртуальних міжкультурних обмінів зі студентами з різних країн; застосування онлайн-симуляторів міжкультурних ситуацій; діагностика міжкультурної компетентності за допомогою цифрових інструментів); *набули подальшого розвитку*: наукові уявлення про феномен «готовності до

міжкультурної комунікації» викладачів іноземної мови в умовах цифровізації освіти; потенціал ресурсів Інтернет як інструменту подолання культурних бар'єрів та формування соціокультурної толерантності через синхронну та асинхронну взаємодію з носіями мови; критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх викладачів до міжкультурної комунікації в індивідуальному та професійно-педагогічному аспектах.

Практична значущість полягає у розробленні інноваційного цифрового інструментарію діагностики міжкультурної компетентності, створенні електронного портфоліо ресурсів для формування міжкультурної комунікації, *удосконалено*: навчально-методичне забезпечення щодо використання ресурсу Інтернет, зокрема платформ для мовного обміну (HelloTalk, Tandem), масових відкритих онлайн-курсів (МООС), сервісів для відеоконференцій (Zoom, Google Meet) та інструментів спільної проєктної діяльності (Padlet, Canva, Miro), що дозволяє створювати автентичне середовище комунікації в процесі фахової підготовки; розроблено та запроваджено тематичний модуль «Міжкультурна комунікація викладачів іноземної мови в цифровому просторі»; навчальна дисципліна «Основи формування міжкультурної комунікації засобами інтернет-ресурсів»; проведення онлайн-проєктів «Європейський Союз — територія успіху», «Інтерактивний діалог: від аутсайдера до інсайдера»; організацію онлайн дискусійного клубу «Діалог мов—Діалог культур: Україна і світ». Розроблено практичні рекомендації щодо формування міжкультурної комунікації студентів-магістрів за допомогою цифрових технологій та онлайн-платформ.

Здобуті внаслідок дослідження нові знання про інтеграцію Інтернет-ресурсів у процес формування міжкультурної комунікації можуть використовуватися педагогами, науковцями, студентами, розробниками освітніх платформ та фахівцями з дистанційного навчання.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність до міжкультурної комунікації, майбутні викладачі іноземної мови, Інтернет ресурс, міжкультурна взаємодія, міжкультурна комунікація, готовність до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет.

ABSTRACT

Zhang Jing. Formation of Intercultural Communication of Future Foreign Language Teachers through Internet Resources. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences – Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, 2026.

The dissertation is devoted to the topical problem of forming intercultural communication of future foreign language teachers through Internet resources. The purpose of the research is to develop, substantiate, and experimentally verify the effectiveness of pedagogical conditions for forming intercultural communication of future foreign language teachers using Internet resources.

The modern educational space of Ukraine is characterized by intensive integration into the global information environment, where Internet resources become a powerful tool for developing intercultural communicative competence of future foreign language teachers. The use of digital technologies creates unique opportunities to overcome ethnocultural barriers and foster intercultural tolerance.

The idea of informatization of pedagogical systems in the context of intercultural communication of future foreign language teachers is driven by global trends such as the development of a global information space, cultural integration through digital technologies, virtualization of intercultural interaction, and expansion of opportunities for authentic communication with native speakers via Internet resources.

The social determinant of intercultural communication in the Internet environment is defined as a multidimensional interrelation and interdependence of intercultural interaction through the prism of social needs, digital phenomena, and virtual communication conditions.

Intercultural communication plays a key role in the professional training of future foreign language teachers. According to international organizations, as of 2016 Ukraine ranked among the top ten countries worldwide by the number of internally displaced persons, which creates additional challenges for the educational system. Foreign language teachers act as mediators between cultures, using Internet resources to expand opportunities for intercultural dialogue. Social protection institutions cooperate with

educational establishments, ensuring communication with international organizations, providing psychological support, and protecting the rights of migrants. Language support becomes a priority area of this activity.

The analysis of scientific literature shows that in the digital era particular importance is attached to social skills and competencies related to intercultural interaction: the ability to work productively in international teams; effective use of collective intelligence of intercultural groups; understanding and constructive use of cultural differences to enhance innovation and quality of the educational process. Since future foreign language teachers must master various forms of communication, including intercultural communication, the use of Internet resources becomes not merely an auxiliary tool but an integral component of their professional training, creating an authentic environment for the practical development of relevant competencies.

The study identifies determinants that actualize the concept of intercultural communication in future foreign language teachers: social determinants (manifested through personality, group interaction, intercultural relations, social processes, norms and rules of behavior in different cultures, distribution of social roles, the multiethnic nature of the state, refugee and migrant issues, polyreligiosity, and gender categories) and pedagogical determinants (institutions and organizations providing professional pedagogical training, construction of intercultural pedagogical communication, pedagogical interaction with students from different countries, and organization of the educational process). Thus, interculturality is shown to be socially and pedagogically determined rather than genetically inherited.

A philosophical and psychological-pedagogical analysis of the research problem is conducted, and the essence of key concepts is defined: culture, communication, interculturality, multiculturalism, and cross-culturality. The polysemy of scientific approaches to these concepts is outlined. The concept of “intercultural communication of a teacher” is clarified and interpreted as an integrative socio-personal formation that enables a positive and tolerant attitude of the teacher toward various subjects of intercultural interaction when solving pedagogical situations.

The interdisciplinary nature of the process of forming intercultural communication of future foreign language teachers is substantiated. Each component is revealed through the content of various disciplines, including ethnology, cultural studies, linguistics, history, psychology, sociology, philology, linguocultural studies, ethnolinguistics, psycholinguistics, pragmatics, sociolinguistics, literature, music, fine arts, folklore, electronic correspondence, food and beverage consumption rituals, and diplomacy. Interdisciplinarity is regarded as a key characteristic of intercultural communication.

Internet resources enable future foreign language teachers to interact directly with representatives of different cultures, overcoming geographical barriers. Digital platforms (social networks, professional forums, educational portals) create a unique environment where social determinants manifest through interaction with native speakers and cultural representatives. Virtual language communities, international online projects, and teleconferences integrate cultural features into everyday professional training, forming new qualities of intercultural communicative competence.

The analysis of the state of professional training of future foreign language teachers for intercultural communication through Internet resources in psychological and pedagogical theory and practice confirms the interdisciplinary nature of the problem and its relevance under contemporary conditions. The absence of generalized scientific and practical experience in this field is identified.

Based on the analysis of scientific sources, research concepts are grouped into basic and derivative ones, and their essence and content are clarified. The basic concepts include: professional pedagogical training; professional training of future foreign language teachers; preparation of future foreign language teachers for intercultural communication through Internet resources; Internet resources; readiness of future foreign language teachers for intercultural communication; communication; culture; intercultural communication; interculturality; and intercultural competence.

The process of preparing future foreign language teachers for intercultural communication through Internet resources has significant advantages over traditional

teaching methods. Internet resources facilitate direct interaction with native speakers in real time, significantly increasing the effectiveness of intercultural competence development.

The research reveals that in the process of professional training, future foreign language teachers should learn to use various online platforms (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet), social networks (Facebook, Instagram, Twitter), language communities (Tandem, HelloTalk, italki), and educational resources (TED Talks, YouTube, MOOCs). These tools create an authentic language environment where the teacher acts as a cultural mediator, possessing knowledge of intercultural characteristics, customs, traditions, and etiquette norms of different countries, while ensuring effective feedback and monitoring of students' intercultural competence development.

Future foreign language teachers gain unique opportunities to participate in international teleconferences, webinars, online tandems, joint international projects, and forums, acquiring not only advanced language skills but also practical experience of intercultural communication.

Optimal results in training future foreign language teachers for intercultural communication are achieved through a balanced combination of direct online communication experience with foreigners and a systematic educational process guided by experienced teacher-methodologists, with mandatory reflective analysis of intercultural communicative situations.

The use of Internet resources significantly expands pedagogical determinants of intercultural communication formation, including online professional training platforms, virtual language communities, international educational projects, webinars with native speakers, authentic audio and video materials, and interactive applications for studying cultural features.

Intercultural competence of a foreign language teacher is socially and pedagogically determined and must be formed through systematic use of digital technologies. This requires the development of digital literacy, media competence, virtual collaboration skills, and the ability to critically analyze foreign-language Internet content.

The scientific novelty of the research lies in the first-time substantiation and development of an organizational-pedagogical model for forming readiness for intercultural communication of future foreign language teachers through Internet resources, characterized by systemic-functional unity of components (conceptual, goal-resultative, subject, content, instrumental), phased implementation, and reliance on the information-communication paradigm. Structural components of readiness (personal-value, cognitive, praxeological) are identified; criteria, indicators, and levels (high, medium, low) of readiness are substantiated; pedagogical conditions for effective formation are determined; and theoretical approaches to intercultural communication readiness are further developed.

The practical significance lies in the development of innovative digital diagnostic tools, electronic portfolios, improved educational and methodological support, implementation of specialized modules and courses, organization of online projects and discussion clubs, and development of practical recommendations for forming intercultural communication using digital technologies.

The research findings may be used by educators, researchers, students, educational platform developers, and distance learning specialists.

Keywords: professional training; readiness for intercultural communication; future foreign language teachers; Internet resources; intercultural interaction; intercultural communication; readiness of future foreign language teachers for intercultural communication through Internet resources.

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Матвієнко О., Цзін Ч. Психологічні чинники та педагогічні передумови розвитку й формування критичного мислення майбутнього вчителя. *Освітньо-науковий простір*. 2024. № 6 (1). С. 97–109. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.10](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.10)

2. Цзін Ч. Сучасні акмеологічні підходи до формування професійної компетентності вчителів іноземних мов. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Т. 2, № 7 (2). С. 115–125. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7\(2\)/2.2024.25](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7(2)/2.2024.25)

3. Матвієнко О., Цзін Ч. Особливості формування міжкультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземних мов у контексті трансформацій сучасної педагогічної освіти. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Т. 2, № 8 (1). С. 91–103. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8\(1\)/2.2025.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8(1)/2.2025.08)

4. Чжан Ц. Особливості формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 12(52). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-2427-2442](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-2427-2442)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження

1. **Чжан Цзін** Показники та шляхи зниження «емоційного вигорання» у педагогів. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч.2)* : матеріали XI Всеукр. науково-практ. студент. інтернет-конф., м. Київ, 29 березня 2024 р. Київ, 2024. С. 318–323.

2. **Чжан Цзін** Акмеологічний підхід як основа адаптивного навчання майбутніх учителів іноземних мов в сучасних умовах. *Контексти наукових досліджень Володимира Бондаря. Адаптивне навчання студентів в умовах воєнного стану та відновлення України* : Матеріали I Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті Володимира Бондаря, м. Київ, 3 жовтня 2024 р. Київ, 2024. С. 206-210. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/47122/Konteksty%20naukovykh%20doslidzhen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. **Чжан Цзін** Інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов: виклики сучасності. *PROKIIВ*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, 3-4 грудня 2024 р., Київ, 2024. С. 388-390. URL: <https://ndirom.org/wp-content/uploads/2025/01/TEZY4.pdf>

4. **Чжан Цзін** Інтерактивні методики як складник психотерапевтичної взаємодії з молодшими школярами у дистанційному форматі. *Професійна підтримка в умовах постконфлікту: європейський досвід для українських фахівців* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції у межах міжнародного проєкту EU4YOUTH – Post-conflict Education and Trauma-Informed Pedagogy Programme, 23 травня 2025 р., Київ, 2025. С. 244-248.
URL: https://drive.google.com/file/d/1aKr_Khg7ll6Cv_c2Zwwj_XZGm-BgRcRE/view

5. **Чжан Цзін** Інтернет-ресурси у підготовці майбутніх учителів іноземних мов до міжкультурної комунікації. Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 3 жовтня 2025 р., Київ, 2025. С. 493-497.
URL: <https://drive.google.com/file/d/1IQp-l5rs4mEzTMa4gfjkJDqatGvtoanS/view>

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	18
ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ І. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	29
1.1. Соціально-педагогічні детермінанти вивчення проблеми формування міжкультурної комунікації сучасного педагога.	29
1.2. Характеристика понять дослідження.....	42
1.3. Міждисциплінарний характер процесу формування міжкультурної комунікації майбутнього викладача іноземної мови.	60
Висновки до розділу І.....	73
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	76
2.1 Ресурс Інтернет як засіб формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови.	76
2.2. Педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації.....	104
2.3 Організаційно-педагогічна модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет.	112
Висновки до розділу ІІ	136
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ РЕСУРСУ ІНТЕРНЕТ.....	139
3.1 Діагностика рівня сформованості міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови.	139

3.2. Упровадження педагогічних умов процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет.....	165
3.3. Аналіз результатів дослідно- експериментально роботи	185
Висновки до розділу III	196
ВИСНОВКИ	198
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	202
ДОДАТКИ	223

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МК – міжкультурна комунікація

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ЗВО – заклад вищої освіти

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Глибинні трансформації сучасного світу — соціальні, освітні, політичні та економічні — зумовили зростання уваги до культурної різноманітності, іншомовної підготовки та пізнання способів життя різних народів, що реалізується через осмислення й порівняння їхніх традицій, цінностей і норм поведінки. Активізація міжнародної взаємодії, розширення міжкультурних контактів і посилення інтеграційних процесів у полікультурному суспільстві висувають підвищені вимоги до рівня сформованості міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземних мов. За таких умов цифрові та інтернет-ресурси постають ефективним освітнім середовищем, що відкриває нові можливості для переосмислення цілей, змісту й форм міжкультурного спілкування відповідно до концепції навчання впродовж життя.

Особлива увага приділяється формуванню комунікативної культури майбутніх викладачів іноземної мови засобами глобальної мережі, розвитку їх здатності ефективно взаємодіяти з представниками різних культур у віртуальному та реальному просторі.

Міжкультурна комунікація майбутніх викладачів іноземної мови, що розвивається через ресурси Інтернету, становить ключовий результат сучасної університетської освіти та фундаментальний показник її якості в умовах глобальної інтеграції освітнього простору [85, с. 76]. Інтернет як освітній ресурс надає майбутнім викладачам унікальні можливості не лише для ознайомлення з автентичними матеріалами, але й для активної участі в міжнародних освітніх проєктах, вебінарах, форумах та інших інтерактивних формах взаємодії, що безпосередньо сприяє формуванню їхньої міжкультурної компетентності.

Професійна компетентність сучасного викладача іноземної мови нерозривно пов'язана з володінням навичками XXI століття, серед яких особливо важливими є комунікативні навички та навички міжкультурного співробітництва. Здатність ефективно взаємодіяти з представниками різних культур, демонструвати гнучкість та готовність до конструктивних компромісів задля досягнення спільних цілей, а також усвідомлення ролі ефективної комунікації визначають професіоналізм

педагога. Інтернет-ресурси надають платформу для практичного застосування різних видів спілкування – усного, письмового та мультимедійного – в різноманітних контекстах та умовах, що є невід'ємною складовою підготовки компетентного фахівця.

Особливого значення набувають соціальні навички та компетенції, пов'язані з міжкультурною взаємодією: здатність продуктивно працювати в міжнародних командах; ефективне використання колективного інтелекту міжкультурних груп; розуміння та конструктивне використання культурних відмінностей для підвищення інноваційності та якості освітнього процесу [75, с. 391]. Оскільки майбутні викладачі іноземної мови повинні майстерно володіти різними формами комунікації, зокрема міжкультурною, використання Інтернет-ресурсів стає не просто допоміжним інструментом, а невід'ємним компонентом їхньої професійної підготовки, що створює автентичне середовище для практичного розвитку відповідних компетенцій.

Орієнтація на традиційну знанняву парадигму поступається місцем формуванню майбутнього викладача іноземної мови, який володіє ключовими компетенціями міжкультурної комунікації з активним використанням ресурсів Інтернету. Базовим ядром цього процесу стає полікультурний компонент, реалізація якого через онлайн-платформи сприяє інтеграції фахівця в єдиний світовий освітній та культурний простір.

Виникнення міжкультурної комунікації, як і більшості наук, зумовлене потребами суспільства, а її значення для викладачів іноземних мов неможливо переоцінити. Сучасні Інтернет-ресурси надають унікальні можливості для її розвитку, забезпечуючи доступ до автентичних матеріалів, віртуальних обмінів та мовних спільнот. Практична сфера міжкультурної комунікації бере початок із найдавніших часів, але саме цифрові технології революціонізували способи взаємодії між культурами, дозволяючи майбутнім викладачам іноземних мов брати участь у міжнародних вебінарах, онлайн-конференціях та спільних проєктах із зарубіжними колегами.

Із появою дипломатичних відносин інформація про національно-культурні

особливості різних країн стала складником професійної міжнародної діяльності, а зараз віртуальні освітні платформи, соціальні мережі та професійні спільноти дозволяють майбутнім викладачам іноземних мов не лише вивчати ці особливості, але й активно взаємодіяти з носіями мови. Особливої актуальності навички у сфері міжкультурного спілкування набули в часи глобалізації освіти та розвитку дистанційного навчання, де Інтернет-ресурси стають основним інструментом формування міжкультурної компетентності. Фундаментальні питання міжкультурної комунікації, які порушували відомі філософи і мовознавці минулого (Арістотель, Г. Лейбніц, В. фон Гумбольдт та інші), сьогодні набувають нового звучання у контексті підготовки викладачів іноземної мови в цифрову епоху.

Правовий аспект міжкультурної освіти базується на законодавчих актах та документах: Конституції (Основному Законі) України, Законах «Про національні меншини в Україні», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про охорону дитинства», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про об'єднання громадян», Національній доктрині розвитку освіти в Україні, інших чинних документах, а також міжнародно-правових актах, ратифікованих Верховною Радою України [46, с. 59].

Актуальність теми дослідження зумовлена низкою суперечностей між: потребою суспільства у висококваліфікованих викладачах іноземної мови з розвиненими навичками міжкультурної комунікації та недостатнім використанням інтернет-ресурсів у підготовці таких фахівців; значним потенціалом інтернет-технологій (відеоконференції, мовні форуми, віртуальні спільноти, соціальні мережі) для формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови та фрагментарністю методичних підходів до їх впровадження у освітній процес; необхідністю створення автентичного міжкультурного середовища для майбутніх викладачів іноземної мови та недостатнім рівнем інтеграції інтернет-ресурсів у програми професійної підготовки.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що поняття міжкультурної комунікації, яке виникло в середині XX століття, розвивається завдяки роботам

таких вчених як Е. Голл, К. Клакхон, А. Кребер, Р. Портер, Д. Трагер, Л. Самовар. Теоретичні засади міжкультурної комунікації, особливо в контексті підготовки викладачів іноземних мов з використанням інтернет-ресурсів, розробляли західні дослідники К. Бергер, С. Гантінгтон, Е. Гірш, Г. Гофстеде, С. Даль.

У галузі міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови з використанням інтернет-технологій суттєвий внесок зробили Є. Верещагін, Т. Грушевицька, А. Садохін, С. Тер-Мінасова. Дослідники наголошують на важливості використання цифрових ресурсів, онлайн-платформ та соціальних мереж для формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів. Сучасні віртуальні середовища дозволяють моделювати ситуації міжкультурного спілкування, забезпечують автентичність навчальних матеріалів та уможлиблюють безпосередній контакт з носіями мови. Варто зазначити, що міжкультурна комунікація з інтеграцією цифрових технологій як навчальна дисципліна стає невід'ємною частиною підготовки викладачів іноземних мов у провідних університетах США та Європи.

Проблеми підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до участі у міжкультурній комунікації з використанням ресурсів Інтернету, включаючи формування їх міжкультурної компетентності, є предметом міждисциплінарного дослідження: філософії (Ю. Габермас, Ч. Тейлор), культурології (Г. Гофстеде, Е. Холл, У. Кімліка), психології (М. Беннет, Д. Дірдорф), лінгвістики (Д. Гаймс, Т. ван Дейк, А. Вежбицька), методики викладання іноземних мов (М. Байрам, В. фон Гумбольдт, Д. Нуан, Дж. Річардс), педагогіки та методики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (С. Ніколаєва, О. Бігич, Н. Бориско, С. Гапонова), інформаційних технологій та медіаосвіти (В. Биков, М. Жалдак, Н. Морзе) та ін.

Водночас необхідно зазначити, що низка теоретичних та практичних питань, які стосуються використання Інтернет-ресурсів у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови, впливу цифрових технологій на процеси міжкультурної комунікації та розвитку сучасного суспільства, залишаються недостатньо дослідженими.

Значна теоретична актуальність проблеми, її недостатня наукова розробка та потреби сучасної освітньої практики визначили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки і є складовою наукового напрямку Українського державного університеті імені Михайла Драгоманова «Зміст, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів».

Тема дисертації затверджена Вченою радою Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова (протокол № 5 від 27.11.2025 р.)

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет у процесі фахової підготовки.

Мета дослідження полягає у розробці та теоретичному обґрунтуванні організаційно-педагогічної моделі та педагогічних умов щодо формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети дослідження сформульовано такі **завдання:**

1. Здійснити аналіз досліджуваної проблеми у філософській, психолого-педагогічній, методичній та спеціальній літературі та визначити сутність поняття міжкультурної комунікації в контексті використання Інтернет-ресурсів.
2. Дослідити міждисциплінарний характер процесу формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови з використанням цифрових технологій.
3. Визначити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічну

модель та педагогічні умови процесу формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет.

4. Експериментально перевірити ефективність впровадження організаційно-педагогічної моделі та педагогічних умов процесу формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет.

Для вирішення поставлених завдань використано комплекс методів дослідження, а саме: *теоретичні*: аналіз, класифікація наукових даних – для вивчення стану науково-теоретичного й практичного вирішення досліджуваної проблеми, визначення сутності міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови в цифровому середовищі; синтез, порівняння й узагальнення – для зіставлення різних поглядів учених на питання міжкультурної комунікації фахівців із застосуванням Інтернет-ресурсів; моделювання – для розробки алгоритму процесу формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет; *емпіричні*: методи анкетування, тестування, бесіди, онлайн-опитування – для визначення рівня сформованості міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови та перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови із застосуванням Інтернет-технологій; *методи математичної статистики*: статистична обробка даних, порівняння середніх арифметичних, кореляційний аналіз; *графічне зображення результатів* – для кількісної і якісної обробки та оцінювання експериментальних результатів щодо використання Інтернет-ресурсів у формуванні міжкультурної комунікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому: *вперше* науково обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено організаційно-педагогічну модель процесу формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет, яка характеризується системно-функційною єдністю компонентів (цільового, інструментального, змістового), поетапною реалізацією процесу розвитку

взаємопов'язаних складників процесу формування готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтерне, як цілісного інтегративного професійно значущого утворення в структурі особистості фахівця, що ґрунтується на інформаційно-комунікаційній парадигмі як провідному принципі підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет; *визначено та схарактеризовано* структурні компоненти готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет, а саме: *особистісно-ціннісний, знаннявий та праксеологічний* ; виокремленні критеріїв та показників рівнів сформованості компонентів міжкультурної комунікації у майбутніх викладачів іноземної мови з використанням Інтернет-ресурсів: *особистісний* (мотиваційна спрямованість на розвиток міжкультурної комунікації з використанням інтернет-ресурсів; усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі; сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі); *когнітивний* (когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування; усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування; здатність до усвідомленого добору засобів міжкультурної комунікації); *компетентнісний* (професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов; усвідомлення специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії; здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту) та рівні (високий, середній, низький); *з'ясовано* сутність і структуру поняття «міжкультурна комунікація викладача іноземної мови», що розглядається як інтегративне соціально-особистісне утворення, що уможливорює позитивне і толерантне ставлення педагога до різних суб'єктів міжкультурної взаємодії при вирішенні педагогічних ситуацій; визначено й обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернету (інтеграція онлайн-платформ для міжкультурного діалогу; використання автентичних іншомовних матеріалів з мережі Інтернет; організація віртуальних

міжкультурних обмінів зі студентами з різних країн; застосування онлайн-симуляторів міжкультурних ситуацій; діагностика міжкультурної компетентності за допомогою цифрових інструментів); *набули подальшого розвитку*: наукові уявлення про феномен «готовності до міжкультурної комунікації» викладачів іноземної мови в умовах цифровізації освіти; потенціал ресурсів Інтернет як інструменту подолання культурних бар'єрів та формування соціокультурної толерантності через синхронну та асинхронну взаємодію з носіями мови; критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх викладачів до міжкультурної комунікації в індивідуальному та професійно-педагогічному аспектах.

Практична значущість полягає у *вдосконаленні*: навчально-методичного забезпечення щодо використання ресурсу Інтернет, зокрема платформ для мовного обміну (HelloTalk, Tandem), масових відкритих онлайн-курсів (MOOC), сервісів для відеоконференцій (Zoom, Google Meet) та інструментів спільної проєктної діяльності (Padlet, Canva, Miro), що дозволяє створювати автентичне середовище комунікації в процесі фахової підготовки; розроблено та запроваджено тематичний модуль «Міжкультурна комунікація викладачів іноземної мови в цифровому просторі»; навчальна дисципліна «Основи формування міжкультурної комунікації засобами інтернет-ресурсів»; проведення онлайн-проєктів «Європейський Союз — територія успіху», «Інтерактивний діалог: від аутсайдера до інсайдера»; організацію онлайн дискусійного клубу «Діалог мов—Діалог культур: Україна і світ». Розроблено практичні рекомендації щодо формування міжкультурної комунікації студентів-магістрів за допомогою цифрових технологій та онлайн-платформ.

Здобуті внаслідок дослідження нові знання про інтеграцію Інтернет-ресурсів у процес формування міжкультурної комунікації можуть використовуватися педагогами, науковцями, студентами, розробниками освітніх платформ та фахівцями з дистанційного навчання.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка №-50/25 від

19.12.2025), Мукачівського державного університету (довідка № 2560 від 22.12.2025), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 337 від 30.12.2025 р.), Київського міжнародного університету (довідка № 289 від 05.12.2025 р.). (Додаток Л)

Особистий внесок здобувача. Аналіз та систематизація матеріалу щодо особливостей формування міжкультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземних мов у контексті трансформацій сучасної педагогічної освіти [93] автором проаналізовано педагогічні передумови розвитку й формування критичного мислення майбутнього вчителя [94].

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження було представлено у доповідях і повідомленнях на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема: *всеукраїнських* – I Всеукраїнських педагогічних читаннях пам'яті Володимира Бондаря «Контексти наукових досліджень Володимира Бондаря. Адаптивне навчання студентів в умовах воєнного стану та відновлення України» (м. Київ, 3 жовтня 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Педагогічна освіта: методологія, теорія, технології» (м. Умань, 17–18 жовтня 2024 р.); III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Упровадження сучасних технологій для реалізації завдань освітніх галузей НУШ» (м. Кропивницький, 23 жовтня 2024 р.); II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Зміцнення спільних європейських цінностей через освіту» (м. Запоріжжя – Мелітополь, 25 жовтня 2024 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю PROKIIВ (м. Київ, 3–4 грудня 2024 р.); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (м. Вінниця, 19 грудня 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації в початковій і спеціальній освіті: досягнення та перспективи» (м. Черкаси, 14 травня 2025 р.); *міжнародних* – II Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та

транснаціональні перспективи» (м. Ніжин, 14–15 листопада 2024 р.); VIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (м. Слов'янськ – Дніпро, 6–7 грудня 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Професійна підтримка в умовах постконфлікту: європейський досвід для українських фахівців» у межах проєкту EU4YOUTH – Post-conflict Education and Trauma-Informed Pedagogy Programme (м. Київ, 23 травня 2025 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід» (м. Київ, 3 жовтня 2025 р.).

Результати дослідження також обговорювалися на щорічних звітно-наукових конференціях професорсько-викладацького складу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та на засіданні кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки педагогічного факультету (2022 – 2025 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено в 9 наукових працях. З них: 4 статті у фахових виданнях України категорії «Б», 5 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (195 найменувань, з них 46 – іноземною мовою) та додатків. Загальний обсяг роботи (всі сторінки) становить 276 сторінок, із них: 187 сторінок основного тексту, додатків, які складають 54 сторінки. Робота містить 22 таблиці та 18 рисунків.

РОЗДІЛ І. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1. Соціально-педагогічні детермінанти вивчення проблеми формування міжкультурної комунікації сучасного педагога.

Формування Європейського Союзу сприяло лібералізації кордонів і забезпечило можливість вільного руху населення, товарів та фінансових ресурсів. Процеси глобалізації, активізація міграційних потоків, інформаційна відкритість, макроекономічні зміни, а також посилення етнічної й расової ідентичності в поєднанні з розширенням міжнародної взаємодії зумовлюють поступовий відхід від етноцентричних підходів і орієнтацію на утвердження цінностей полікультурного суспільства, заснованого на принципах плюралізму, взаємоповаги та партнерської співпраці [13, 54].

У цьому контексті система освіти постає ключовим чинником формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до ефективної міжкультурної взаємодії, що ґрунтується на демократичних засадах, рівності прав і можливостей. Важливою складовою полікультурної компетентності є здатність викладача іноземної мови здійснювати міжкультурну комунікацію, реалізовувати діалог культур із використанням мовних засобів та цифрових інтернет-ресурсів [6, с. 100]. Актуальність проблеми підготовки викладачів іноземної мови до життя й професійної діяльності в умовах динамічно зростаючого багатокультурного суспільства, а також створення освітнього середовища з опорою на інтернет-технології, спрямованого на запобігання дискримінації, міжетнічним конфліктам, соціальному відчуженню, насильству та світоглядним протистоянням, зумовленим взаємодією різних культур, стабільно залишається одним із пріоритетних напрямів сучасної освітньої політики.

Досліджуючи явище МК майбутніх викладачів іноземної мови можна констатувати, що це є багатоаспектним явищем, яке може мати вигляд айсбергу, оскільки існують особливості культур, які є видимими, тобто зовнішніми (архітектура, одяг, їжа, жести), а є внутрішні ознаки, які розкривають кожну

культуру як самобутню та унікальну (цінності, переконання, моделі мислення, традиції, норми, правила поведінки, вірування) (рис. 1.1.).

Зовнішні ознаки

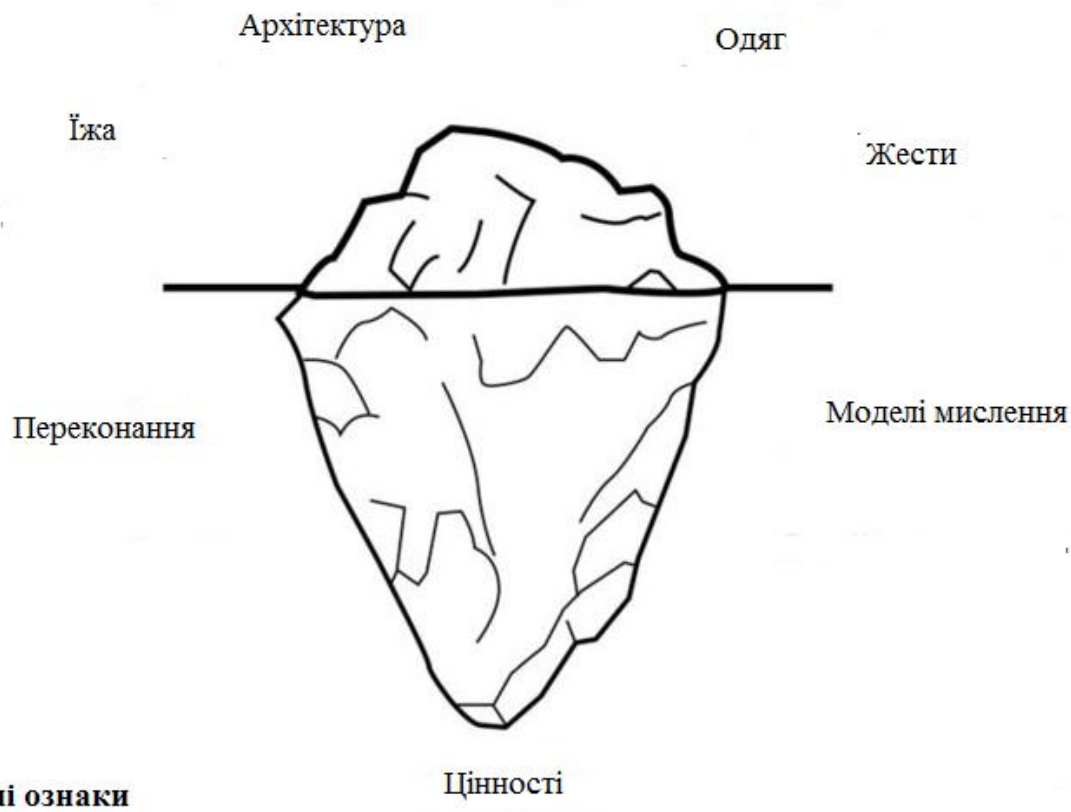

Рис. 1.1. Ознаки міжкультурної комунікації.

Питання міжкультурної комунікації актуалізується через вплив чинників на її формування, які мають різний характер (рис. 1.2.)

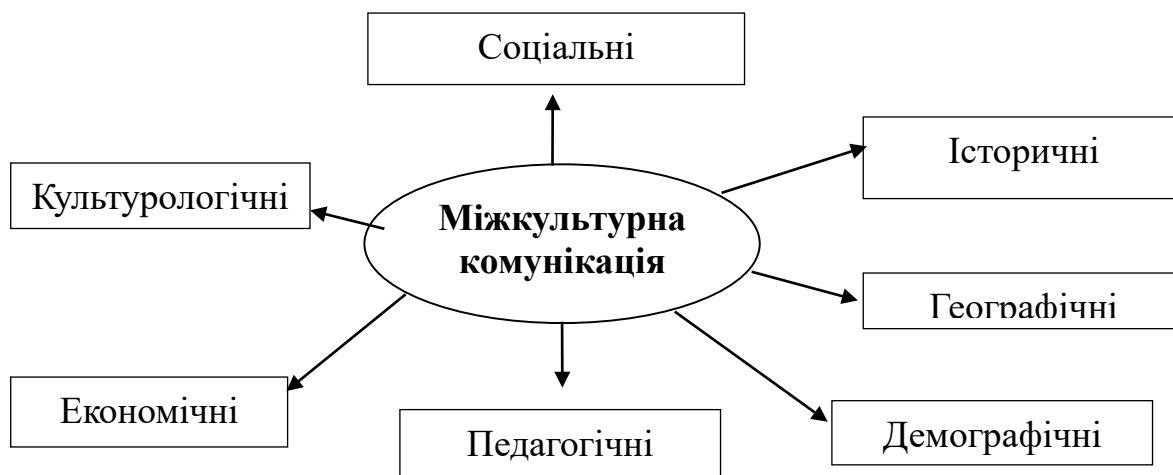

Рис. 1.2. Вплив різних чинників на формування міжкультурної комунікації.

Саме внутрішня культура є більш ваговою. Тому для того, щоб майбутні викладачі іноземної мови здійснювали успішну міжкультурну комунікацію, необхідно розглядати її у поєднанні цих двох складових, активно використовуючи ресурси Інтернету для занурення у автентичне мовне та культурне середовище.

З огляду на вищезазначене, важливо визначити соціальні і педагогічні детермінанти формування МК майбутніх викладачів іноземної мови в контексті активного використання ресурсів Інтернету.

Дослідник С. Максименко розглядає детермінант як парадигму взаємодії суб'єктів, що передбачає певну сукупність елементів та їх зв'язків, що обумовлюють стан і властивості взаємовідносин, на основі яких формується інтегральне стійке відношення до об'єкту дослідження [87, с. 4]. У цифрову епоху такі взаємодії значно розширюються завдяки онлайн-комунікації.

Соціальний детермінант МК в інтернет-середовищі — це багатовимірний взаємозв'язок і взаємозумовленість міжкультурної взаємодії через призму соціальних потреб, цифрових явищ та віртуальних умов комунікації.

Інтернет-ресурси дозволяють майбутнім викладачам іноземної мови взаємодіяти з представниками різних культур безпосередньо, долаючи географічні бар'єри. Цифрові платформи (соціальні мережі, професійні форуми, освітні портали) створюють унікальне середовище, де соціальний детермінант проявляє себе у взаємодії з носіями мови та культури. Віртуальні мовні спільноти, міжнародні онлайн-проекти та телеконференції сприяють інтеграції культурних особливостей у повсякденну професійну підготовку викладачів, формуючи нові якості міжкультурних комунікативних компетенцій [25, с. 82-83].

Соціальна диференціація інтернет-спільнот (професійні групи, освітні платформи, культурні форуми і т.д.) породжує специфічні норми і правила цифрової поведінки у міжкультурному контексті. Знання цих особливостей надає майбутнім викладачам іноземної мови інструменти для ефективного подолання ситуацій міжкультурного нерозуміння, організації продуктивного навчального процесу з використанням автентичних матеріалів та реальної комунікації з представниками інших культур.

На основі створення суспільних відносин у міжкультурній комунікації відбувається поділ соціальних ролей, де кожен майбутній викладач іноземної мови повинен не лише виконувати запропоновані культурою норми поведінки, але й вміти передавати ці знання студентам. В основному це ролі медіатора культур, фасилітатора та провідника міжкультурного діалогу [1, с.162]. Ефективна міжкультурна комунікація (МК) для майбутніх викладачів іноземної мови за допомогою ресурсів Інтернету допомагає подолати такі труднощі соціальної взаємодії між представниками різних культур, які виявляються в наступних сферах:

1. Оволодіння мовою та лінгвокультурними особливостями, включаючи грамотне вживання формул ввічливості, використовуючи автентичні онлайн-ресурси, відеоконференції з носіями мови та інтерактивні мовні платформи.

2. Невербальна комунікація: аналіз відеоматеріалів з різних культур через YouTube, соціальні мережі для вивчення використання міміки, жестів, знання розмірів персонального простору в різних культурах.

3. Правила соціальної поведінки, які майбутні викладачі можуть дослідити через віртуальні екскурсії, блоги міжнародних мандрівників та онлайн-симуляції культурних ситуацій, що включають розуміння етикету, подарунків, правил поведінки за столом.

4. Суспільні відносини: аналіз соціальних структур різних культур через онлайн-форуми, вебінари та міжнародні освітні проєкти, що досліджують сімейні, класові та національні особливості.

5. Мотиви поведінки представників різних культур, які майбутні викладачі можуть вивчати через онлайн-кейси, міжкультурні тренінги та віртуальні обміни з колегами з інших країн.

6. Концепції й ідеологія різних культур, які можна досліджувати через цифрові бібліотеки, академічні бази даних та освітні платформи, щоб зрозуміти релігійні, політичні та етичні особливості різних спільнот.

МК для майбутніх викладачів іноземної мови набуває особливого значення в контексті цифрової освіти. Викладач як носій соціокультурних знань і навичок

повинен не лише володіти цими компетенціями, але й вміти ефективно передавати їх через різноманітні інтернет-ресурси. Використання віртуальних навчальних середовищ, міжнародних телекомунікаційних проєктів та онлайн-співпраці дозволяє майбутнім викладачам формувати міжкультурну компетентність, яка є невід'ємною складовою їхньої професійної підготовки в умовах глобалізації освітнього простору.

Соціальні аспекти формування особистості майбутнього викладача іноземної мови, який володіє міжкультурною комунікацією, проявляються через комплексну взаємодію різних факторів: родинне середовище, соціальну взаємодію, вікові особливості розвитку (мотиви, потреби), засвоєння духовно-моральних цінностей суспільства та, що особливо важливо для сучасних умов, через активне використання ресурсів Інтернету як засобу розширення міжкультурних компетенцій [38, с. 61-62].

У контексті професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови, Інтернет-ресурси надають унікальні можливості для формування МК, зокрема: віртуальне спілкування з носіями мови, участь у міжнародних онлайн-проєктах, доступ до автентичних матеріалів та культурних артефактів, використання спеціалізованих освітніх платформ для вивчення особливостей різних культур. Це особливо актуально в умовах багатонаціональної України, де взаємодія різних етнічних груп є повсякденною реальністю.

Сучасні ресурси Інтернету відкривають широкі можливості для підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до МК. Численні національні організації та освітні осередки створюють онлайн-платформи для міжкультурного діалогу, серед них: Державний комітет у справах національностей та релігій, Державний комітет у справах національностей та міграції, Рада представників громадських об'єднань, а також етнічні спільноти, що представляють різні культурні групи України. Ці ресурси пропонують віртуальні мовні обміни, вебінари з МК та автентичні матеріали для використання в освітньому процесі.

Важливим аспектом підготовки майбутніх викладачів іноземної мови є формування їхньої готовності працювати з внутрішньо переміщеними особами.

Ресурси Інтернету дозволяють майбутнім викладачам іноземної мови розробляти спеціалізовані онлайн-програми для мовної адаптації переселенців, створювати віртуальні спільноти підтримки та використовувати цифрові технології для проведення міжрегіональних культурних обмінів, що сприяє взаєморозумінню та соціальній інтеграції в умовах культурного різноманіття [51; 52; 76].

МК відіграє ключову роль у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови. За даними міжнародної організації «Міжнародна ініціатива з розвитку дітей», Україна на 2016 рік входить до ТОП-10 країн світу за кількістю переселенців, що створює додаткові виклики для освітньої системи. Викладачі іноземних мов стають посередниками між різними культурами, використовуючи ресурси Інтернету для розширення можливостей міжкультурного діалогу. Органи соціального захисту співпрацюють з освітніми закладами, забезпечуючи зв'язок з міжнародними організаціями, надаючи психологічну підтримку та захист прав мігрантів [51; 52; 76]. Мовна підтримка стає пріоритетним напрямком цієї роботи.

Сприяння міжкультурній комунікації майбутніх викладачів іноземної мови відбувається через інтеграцію інноваційних онлайн-ресурсів та має соціальні і педагогічні складові. До них доцільно віднести такі:

- інтерактивні онлайн-курси з МК, що надають майбутнім викладачам іноземної мови інструменти для ефективного навчання української мови та ознайомлення з культурними особливостями;
- віртуальні освітні платформи з питань міжкультурності для викладачів іноземних мов, включаючи вебінари та онлайн-тренінги з визнання професійної кваліфікації іммігрантів;
- дистанційні програми підвищення кваліфікації для майбутніх викладачів іноземної мови з фокусом на роботу з мультикультурною аудиторією;
- онлайн-ресурси для боротьби з дискримінацією та стереотипами в освітньому середовищі, розроблені з урахуванням потреб майбутніх викладачів іноземних мов;
- цифрові інструменти для забезпечення доступу іммігрантів до освітніх ресурсів та культурного обміну через мережу Інтернет [27, с. 245].

Релігійний спектр є одним із ключових соціальних факторів МК для майбутніх викладачів іноземної мови. Сучасні цифрові технології та Інтернет дозволяють студентам досліджувати різноманіття релігійних практик України, де існує понад сто релігій, хоча 99,5% віруючих належать до 25 основних конфесій. Онлайн-ресурси надають актуальну статистику: близько 70% дорослих українців ідентифікують себе як православні, 7% – греко-католики, 2,2% – протестанти, менше 1% – римо-католики, мусульмани та іудеї. Використання віртуальних екскурсій, вебінарів та інтерактивних карт допомагає майбутнім викладачам візуалізувати релігійну поліфонію України, яка сформувалася внаслідок тривалого процесу національного державотворення та етнічного різноманіття. Онлайн-платформи міжкультурного діалогу та форуми сприяють формуванню у майбутніх викладачів навичок мирного співіснування та взаєморозуміння між представниками різних релігійних спільнот.

Гендерний аспект як соціальний чинник МК також може ефективно вивчатися майбутніми викладачами іноземної мови за допомогою Інтернет-ресурсів. Цифрові бібліотеки, наукові бази даних та освітні портали дозволяють аналізувати, як гендерні ролі варіюються залежно від історичних та культурних контекстів, не маючи універсального змісту і значно відрізняючись у різних суспільствах. Використання міжнародних освітніх платформ, вебінарів та онлайн-конференцій дає можливість майбутнім викладачам іноземної мови досліджувати, як гендер конструюється через системи соціалізації, розподіл праці, культурні норми та стереотипи в різних країнах. Міжнародні телекомунікаційні проєкти та віртуальні обміни дозволяють студентам безпосередньо спостерігати за відмінностями в гендерних підходах у різних культурах, формуючи компетентності для подальшої педагогічної діяльності у мультикультурному освітньому середовищі [32, с. 267].

Отже соціальні детермінанти за своєю сутністю та природою виникнення можна віднести до зовнішніх передумов виникнення МК майбутніх викладачів іноземної мови, що активно реалізується через ресурси Інтернету.

З іншого боку, педагогічний детермінант проявляється як внутрішня потреба

розвитку МК і полягає у побудові навчально-виховного процесу із залученням Інтернет-ресурсів таким чином, щоб формування міжкультурної взаємодії майбутнього викладача іноземної мови було успішно реалізовано в освітньому процесі. Соціальні детермінанти лежать в площині підготовки викладачів іноземної мови з навичками МК у вищих навчальних закладах, де Інтернет-ресурси стають потужним інструментом для розширення міжкультурних контактів та набуття відповідних компетенцій.

Сучасна вища школа – це міжкультурний простір, у якому відбувається діалог культур представників різних народів завдяки цифровим технологіям та Інтернет-комунікації. Можливість формування МК майбутнього викладача іноземної мови в системі вищої педагогічної освіти реалізується через використання онлайн-платформ, віртуальних класів, міжнародних проєктів та телеконференцій. Професійно-педагогічна підготовка спрямована на виконання функціональних ролей: викладача-фасилітатора, медіатора між культурами та модератора онлайн-взаємодії в міжкультурному просторі. Варто зазначити, що основним середовищем планетарного виховання студентської молоді визначено університет, який за допомогою ресурсів Інтернету стає глобальним простором міжкультурного діалогу, академічних свобод й універсального знання, центром накопичення та трансляції загальнолюдських і національних цінностей. Вважаємо, що освітній процес із використанням Інтернет-ресурсів повинен передавати майбутнім викладачам іноземної мови три кола цінностей: загальнолюдські (планетарні), загальнонаціональні (українські) та етнокультурні [5, с. 108] (рис. 1.3).

Міжкультурний компонент розглядаємо як ключовий елемент професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. Його зміст реалізується через використання ресурсів Інтернету, спрямований на розвиток комунікативної компетентності та сприяє формуванню готовності майбутнього фахівця до міжкультурної взаємодії в глобальному цифровому просторі. Складова міжкультурного компонента професійної підготовки викладачів іноземної мови включає сукупність взаємопов'язаних елементів як зовнішнього (соціального:

етнокультурного, соціокультурного, міжкультурного), так і внутрішнього (світоглядного) планів, що визначають зміст професійної підготовки на основі інтеграції у навчальний процес сучасних інтернет-ресурсів, автентичних матеріалів та інтерактивних технологій з міжкультуною спрямованістю.

Рис. 1.3. Цінності

Відповідно до такого розуміння міжкультурного компонента підготовки майбутніх викладачів іноземної мови виділяємо чотири основні структурні елементи, які ефективно реалізуються через інтернет-ресурси: етнокультурний, що забезпечує знайомство з автентичними матеріалами різних культур через віртуальні екскурсії, веб-квести та культурологічні онлайн-проекти; соціокультурний, що відображає вплив глобальних суспільних процесів на розвиток мовної освіти через участь у міжнародних освітніх платформах та вебінарах; міжкультурний, що передбачає комунікативну взаємодію з представниками різних культур через телеконференції, тандем-навчання та міжнародні онлайн-проекти; світоглядний, що сприяє формуванню цифрової міжкультурної грамотності та етичної поведінки в мультикультурному віртуальному середовищі.

Викладач іноземної мови — це медіатор МК в освітньому просторі. Саме тому майбутньому викладачу іноземної мови необхідно будувати педагогічне спілкування з урахуванням сучасних інтернет-ресурсів, які сприяють формуванню

міжкультурної компетентності. Ключовим фактором успішної комунікації є здатність викладача створити автентичне міжкультурне середовище спілкування студентів між собою й з викладачем за допомогою цифрових технологій. Особливе місце в побудові педагогічного міжкультурного спілкування належить використанню ресурсів Інтернету при навчанні іноземних студентів, особливо на початковому етапі, котрий є складним періодом адаптації та соціалізації. Використання онлайн-платформ, віртуальних мовних спільнот, відеоконференцій з носіями мови, інтерактивних міжкультурних проєктів дозволяє створити автентичне мовне середовище. До особливостей такого навчання належить занурення в цифрове соціокультурне середовище, використання онлайн-ресурсів для зменшення психологічного навантаження, інтенсивний характер комунікативно спрямованого навчання, професійна орієнтація через міжнародні освітні платформи, а також координація навчання між різними цифровими освітніми інструментами [65, с. 77].

На сучасному етапі розвитку вищої школи найважливішою складовою професійно-педагогічної діяльності майбутнього викладача іноземної мови є його конструктивна педагогічна взаємодія зі студентами засобами МК, зокрема з використанням ресурсів Інтернету. Сучасні інформаційні технології надають унікальні можливості для створення автентичного мовного середовища, розширення міжкультурного діалогу та формування міжкультурної компетентності студентів.

Підготовка майбутніх викладачів іноземної мови до МК за допомогою Інтернет-ресурсів включає в себе декілька ключових аспектів. По-перше, використання автентичних матеріалів (відео, аудіо, текстів) з мережі Інтернет дозволяє студентам зануритися в реальний культурний контекст країни, мова якої вивчається. По-друге, участь у міжнародних онлайн-проєктах, вебінарах та відеоконференціях з носіями мови сприяє розвитку навичок міжкультурного спілкування в реальному часі.

Виклики, з якими стикаються майбутні викладачі іноземної мови у процесі формування навичок МК, пов'язані з необхідністю розуміння культурних

особливостей різних країн, подолання мовного бар'єру та стереотипів, розвитку емпатії та толерантності. Інтернет-ресурси в цьому контексті виступають потужним інструментом, що дозволяє моделювати різноманітні комунікативні ситуації, аналізувати культурні відмінності та знаходити ефективні стратегії міжкультурної взаємодії.

Комунікація майбутніх викладачів іноземної мови в міжкультурному онлайн-середовищі може набувати різних форм: від асинхронної (форуми, блоги, соціальні мережі) до синхронної (відеоконференції, чати), бути успішною або призводити до комунікативних невдач через культурні відмінності [28, с. 25]. Умови ефективної МК в Інтернет-середовищі залежать від цифрової грамотності викладачів, їхньої здатності адаптувати навчальні матеріали під особливості різних культур, створювати колаборативні онлайн-проекти, використовувати сучасні технології для організації віртуальної мобільності та культурного обміну.

Тому майбутнім викладачам іноземної мови необхідно оволодіти компетенціями цифрової МК, зокрема: навичками пошуку та критичного аналізу культурно-специфічної інформації в Інтернеті, здатністю організовувати телеколаборативні проекти з представниками різних культур, умінням використовувати онлайн-ресурси для «занурення» в іншомовне середовище, а також створювати та адаптувати цифрові навчальні матеріали з урахуванням культурних особливостей цільової аудиторії [30, с. 43].

Педагоги ЗВО, особливо викладачі іноземної мови, повинні досконало володіти техніками організації міжнаціонального і міжкультурного спілкування в цифровому середовищі. Вважаємо за необхідне підкреслити, що майбутні викладачі іноземної мови мають не тільки включатися у навчальний процес, але й ефективно використовувати інтернет-ресурси для організації міжкультурної взаємодії, що позитивно впливає на їхнє професійне становлення [35, с. 21].

У процесі підготовки до МК майбутній викладач іноземної мови повинен навчитися використовувати різноманітні онлайн-платформи (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet), соціальні мережі (Facebook, Instagram, Twitter), мовні спільноти (Tandem, HelloTalk, italki) та освітні ресурси (TED Talks, YouTube,

MOOCs). Такі інструменти дозволяють створювати автентичне мовне середовище, де викладач виступає медіатором між культурами, володіючи інформацією щодо міжкультурних особливостей, звичаїв, традицій та етикетних норм різних країн. Використовуючи відповідні цифрові методи навчання, викладач забезпечує ефективний зворотній зв'язок та моніторинг засвоєння студентами міжкультурної компетентності.

Процес підготовки до МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет має суттєві переваги перед традиційними методами навчання. Інтернет-ресурси уможливають організацію безпосередньої взаємодії студентів з носіями мови та представниками інших культур у режимі реального часу, що значно підвищує ефективність формування міжкультурної компетентності.

Майбутні викладачі іноземної мови отримують унікальну можливість брати участь у міжнародних телеконференціях, вебінарах, онлайн-тандемах, спільних міжнародних проєктах та форумах, де вони не лише вдосконалюють мовні навички, але й набувають практичного досвіду міжкультурного спілкування. Використання таких платформ як Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, соціальні мережі та спеціалізовані мовні сайти (Tandem, HelloTalk, Conversation Exchange) сприяє формуванню культурної сенситивності та міжкультурної обізнаності.

Оптимальний результат у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови до МК досягається через збалансоване поєднання безпосереднього онлайн-досвіду спілкування з іноземцями та системного навчального процесу під керівництвом досвідчених викладачів-методистів. Важливо інтегрувати у навчальний процес рефлексивний аналіз міжкультурних комунікативних ситуацій, які виникають під час онлайн-взаємодії.

Аналізуючи стан міжкультурної підготовки викладачів іноземної мови в Україні, слід зазначити, що попри наявність значного потенціалу, цей напрямок потребує більшої уваги та розвитку в системі педагогічної освіти. Детальний огляд наукових джерел засвідчує, що в теорії та практиці професійної освіти України і зарубіжних країн накопичено цінний досвід, який може стати основою для модернізації професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до

ефективної міжкультурної взаємодії у глобалізованому освітньому просторі.

Так у польських вищих навчальних закладах формування МК майбутніх викладачів іноземної мови відбувається завдяки широкому використанню інтернет-ресурсів: впроваджено онлайн-курси міжкультурного змісту; створено віртуальні навчальні спільноти та форуми з «полікультурної і міжкультурної освіти»; організовано дистанційну педагогічну практику з використанням відеоконференцій. Студенти розробляють інтерактивні педагогічні проекти з МК за допомогою освітніх платформ. Особливу увагу приділяють застосуванню мобільних додатків та онлайн-ресурсів для поглибленого вивчення іноземних мов і культурних особливостей різних країн. Для роботи з біженцями, репатріантами та іммігрантами майбутні викладачі опановують цифрові інструменти організації мультикультурного навчального середовища, телемосту з представниками різних культур, віртуальні «культурні асистенти» та міжнародні онлайн-проекти. На основі вітчизняних досліджень та досвіду зарубіжних країн можна стверджувати, що використання інтернет-ресурсів значно розширює соціальні та педагогічні можливості формування МК майбутніх викладачів іноземної мови, і чим активніше застосовуються цифрові технології у навчальному процесі, тим ефективніше формується міжкультурна компетентність (рис. 1.4.).

Отже, неможливо досліджувати міжкультурну комунікацію як наукову проблему без визначення детермінант її формування, визначальними з яких є соціальні та педагогічні, особливо в контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. Соціальні чинники у такій взаємодії проявляються через особистість викладача як носія соціокультурних якостей і рис, здатність до віртуальної групової взаємодії, розуміння міжнародних соціальних процесів, норм і правил комунікативної поведінки в іншомовному середовищі, а також через усвідомлення багатостісності освітнього простору, актуальних проблем міжнародної академічної мобільності та особливостей культурного різноманіття.

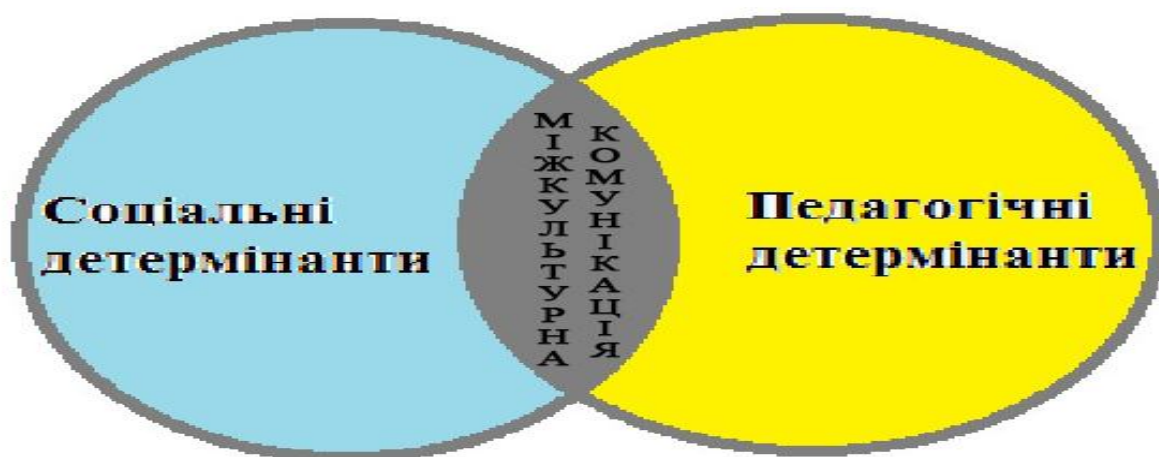

Рис. 1.4. Соціальні та педагогічні детермінанти міжкультурної комунікації.

Використання ресурсів Інтернету значно розширює педагогічні детермінанти формування МК. Зокрема, онлайн-платформи для професійно-педагогічної підготовки, віртуальні мовні спільноти, міжнародні освітні проекти, вебінари з носіями мови, автентичні аудіо- та відеоматеріали, інтерактивні додатки для вивчення культурних особливостей різних країн — все це створює унікальне середовище для розвитку міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови.

Між тим міжкультурна компетентність викладача іноземної мови закладається не на генетичному рівні, вона соціально і педагогічно детермінована і має бути сформована через систематичне використання цифрових технологій. Розгляд особливостей МК в контексті підготовки викладачів іноземної мови потребує дослідження таких компонентів як цифрова грамотність, медіакомпетентність, навички віртуальної колаборації та здатність до критичного аналізу іншомовного інтернет-контенту.

1.2. Характеристика понять дослідження.

Як вже було зазначено, основними причинами виявлення інтересу до МК у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови є розвиток людської цивілізації,

інтернаціоналізація і глобалізація освітнього простору.

МК виступає важливим компонентом професійної підготовки викладача іноземної мови: з одного боку, вона формує здатність до сприйняття інокультурних елементів і ефективного використання їх у навчальному процесі; а з іншого – розвиває здатність транслювати цінності рідної культури через призму іншомовного середовища. Така комунікація є невід'ємною частиною професійної компетентності викладача, що відрізняє успішного фахівця, сприяє його професійній інтеграції у міжнародний освітній простір і дозволяє формувати культурну самобутність студентів [24, с. 173].

Використання ресурсів Інтернету значно розширює можливості МК для майбутніх викладачів іноземної мови. Онлайн-платформи, віртуальні навчальні середовища, соціальні мережі та професійні спільноти дозволяють долучитися до автентичного мовного матеріалу, встановлювати прямі контакти з носіями мови та брати участь у міжнародних освітніх проєктах.

Як багатопланове поняття МК майбутніх викладачів іноземної мови охоплює дві головні складові — «культуру» й «комунікацію», реалізація яких відбувається через цифрові інструменти. Поняття «культура» в контексті підготовки викладачів іноземної мови набуває нового змісту завдяки Інтернет-ресурсам. Спочатку воно означало знайомство з традиціями, звичаями та нормами країни, мова якої вивчається, але з розвитком цифрових технологій починає розглядатися як динамічний процес пізнання іншомовної картини світу через віртуальну взаємодію. Завдяки Інтернету майбутні викладачі отримують доступ до інформаційних аспектів життя іншомовного суспільства, соціально значущої інформації, що регулює діяльність, поведінку та спілкування носіїв мови, і можуть ефективно використовувати ці знання у своїй професійній діяльності [8, с. 100].

У контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови, МК набуває особливого значення. Сучасні дослідження виділяють шість основних підходів до розуміння культури в міжкультурній взаємодії:

1. Описові визначення, які розглядають культуру як комплекс людської діяльності, звичаїв та вірувань, що майбутні викладачі іноземної мови повинні

враховувати при використанні Інтернет-ресурсів для навчання.

2. Історичні визначення, які пов'язують культуру з традиціями й соціальним досвідом суспільства, що може бути досліджено студентами через автентичні онлайн-матеріали країни, мова якої вивчається.

3. Нормативні визначення, які трактують культуру як систему норм і правил комунікативної поведінки, що майбутні викладачі повинні розуміти для ефективного міжкультурного спілкування в освітньому процесі.

4. Психологічні визначення, згідно з якими культура є набором форм поведінки, що виникли в результаті адаптації до різних соціокультурних контекстів, що важливо для майбутніх викладачів при взаємодії з представниками інших культур через Інтернет-платформи.

5. Структурні визначення, які представляють культуру як систему взаємопов'язаних феноменів, розуміння яких необхідне для майбутніх викладачів при створенні навчальних матеріалів з використанням міжнародних онлайн-ресурсів.

6. Генетичні визначення, що розглядають культуру як результат адаптації людських груп до середовища проживання, що має важливе значення для розуміння соціокультурних особливостей носіїв мови під час міжкультурної взаємодії через Інтернет.

Поняття «комунікація» в контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови розглядається як механізм, що забезпечує ефективну міжкультурну взаємодію за допомогою різноманітних цифрових технологій та Інтернет-ресурсів. Викладач іноземної мови повинен не лише розуміти вплив культури на комунікацію, але й вміти використовувати онлайн-інструменти для формування міжкультурної компетентності студентів. Процес інкультурації для майбутніх викладачів відбувається через активне використання автентичних онлайн-ресурсів, віртуальних обмінів та міжнародних освітніх платформ.

Термін «міжкультурна комунікація» в освітньому контексті набуває нового значення з розвитком інформаційних технологій. Для майбутніх викладачів іноземної мови Інтернет стає ключовим середовищем формування міжкультурної

компетентності, що дозволяє створювати автентичні ситуації спілкування з носіями мови, використовувати актуальні культурні матеріали та впроваджувати інноваційні методики навчання, орієнтовані на розвиток міжкультурної сенситивності.

Відомий американський спеціаліст з МК Е. Холл стверджує, що культура – це комунікація, а комунікація – це культура. У контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови ця взаємозалежність набуває особливого значення. Використання ресурсів Інтернету дозволяє створити автентичне середовище для розвитку міжкультурної комунікативної компетентності. Спираючись на концепцію культури як айсбергу, де в основі лежать культурні цінності та норми, а вершиною є індивідуальна поведінка людини, майбутні викладачі іноземних мов можуть через Інтернет-ресурси занурюватись у глибинні пласти іншомовної культури [177, с. 49].

Американський дослідник О. Тейлор у своїй праці «Міжкультурна комунікація: важливий вимір ефективної освіти» наголошує, що спосіб комунікації обумовлений культурою. Для майбутніх викладачів іноземних мов це означає необхідність опанування не лише мовних аспектів, але й культурних особливостей через сучасні цифрові інструменти. Інтернет-ресурси (віртуальні класи, міжнародні форуми, культурні вебінари, автентичні відеоматеріали) створюють унікальну можливість безпосередньої взаємодії з носіями мови та культури [191].

Аналізуючи міжкультурну комунікацію в підготовці викладачів іноземних мов, варто зазначити, що сучасні науковці (Т. Грушевицька, В. Попков, А. Садохін, У. Гудикунст, Л. Самовар, Р. Портер) розглядають її через поєднання понять «культура» та «комунікація» в цифровому просторі [60, с. 69]. Дослідники підкреслюють, що хоча здатність розвивати комунікативну компетенцію притаманна всім представникам *Homo sapiens*, її реалізація культурно детермінована. Використання Інтернет-ресурсів дозволяє майбутнім викладачам іноземних мов подолати культурні бар'єри, які перешкоджають взаєморозумінню, шляхом активної участі в онлайн-комунікації з представниками різних культур,

віртуальних обмінах та міжнародних освітніх проєктах [65, с. 59].

На проблемі МК майбутніх викладачів іноземної мови зосереджує увагу український соціолог Б. Слющинський, який підкреслює, що міжетнічні культурні комунікації в сучасному світі є трансляцією культурних цінностей через безпосереднє спілкування, що набуває особливого значення при використанні ресурсів Інтернету в підготовці майбутніх фахівців [133, с. 167].

Дослідження МК для майбутніх викладачів іноземної мови розвивається у двох ключових напрямках: як взаємодія різних національних культур через освітні онлайн-платформи та як спілкування субкультур у межах глобального освітнього простору. Перший напрям зосереджується на розробці інтерактивних університетських програм з використанням міжнародних освітніх ресурсів, а другий – на формуванні полікультурної компетентності викладачів для ефективної роботи в мультикультурному середовищі з використанням сучасних інтернет-технологій (рис. 1.5.) [53, с. 60].

Розглянемо погляди науковців на зміст поняття «міжкультурна комунікація» в контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернету. За визначенням І. М'язової, міжкультурна комунікація – це водночас і наука, і набір навичок, якими потрібно оволодіти майбутнім викладачам іноземної мови для ефективного спілкування в міжнародному освітньому середовищі. Взаємодія з представниками інших культур через Інтернет-ресурси вимагає особливих знань та умінь, критичного осмислення культурних норм, здатності адаптуватися до різних комунікативних ситуацій у віртуальному просторі [82, с. 108].

Рис. 1.5. Напрями розвитку міжкультурної комунікації.

Згідно з визначенням Ф. Бацевича, «міжкультурна комунікація – це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот». Для майбутніх викладачів іноземної мови це особливо актуально, оскільки вони мають не лише володіти мовою на високому рівні, але й вміти використовувати сучасні Інтернет-технології (відеоконференції, освітні платформи, соціальні мережі) для подолання культурних бар'єрів, запобігання комунікативних невдач та культурного шоку в процесі міжкультурного спілкування [8, с. 39].

Таблиця 1.1.

Трактування терміну «міжкультурна комунікація» вченими

№	Вчені	Визначення міжкультурної комунікації
1	М. Беннет	Процес взаємодії між представниками різних культур, що передбачає розвиток чутливості до культурних

		відмінностей і здатності до ефективного міжкультурного діалогу.
2	М. Байрам	Комунікативна взаємодія між носіями різних культур, у межах якої формується міжкультурна компетентність, що поєднує знання, уміння, ставлення та цінності.
3	Д. Мацумото	Соціальна взаємодія між індивідами, які належать до різних культурних спільнот і використовують відмінні культурно зумовлені моделі поведінки та спілкування.
4	Г. Гофстеде	Процес комунікації між представниками культур з різними системами цінностей, норм і соціальних орієнтацій, що впливають на інтерпретацію повідомлень.
5	О. Каніболоцька	Спілкування носіїв різних лінгвокультур, у якому реалізується взаємодія мовних особистостей і культурно зумовлених способів мислення.
6	К. Коперсак, О. Мельник	Взаємодія представників різних культур, у процесі якої відбувається співвіднесення та взаємне осмислення культурних ідентичностей комунікантів.
7	Є. Подольська, Д. Лихвар	Комунікативна модель, що поєднує спільні та відмінні культурні характеристики учасників міжкультурного спілкування.
8	Ю. Тен	Процес обміну смислами, повідомленнями та символами між культурними суб'єктами в умовах міжкультурної взаємодії.

У контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови, визначення терміна «міжкультурна комунікація» набуває особливого значення. МК розглядається як ключовий компонент професійної компетентності, що реалізується через взаємодію представників різних культур з використанням ресурсів Інтернету. МК має місце, коли викладач іноземної мови взаємодіє з носіями мови через онлайн-платформи [17, с. 60]; це адекватне взаєморозуміння

учасників віртуального комунікативного акту, котрі належать до різних культур [27, с.242]. Сучасні дослідники, аналізуючи особливості підготовки викладачів іноземних мов, визначають, що МК в освітньому контексті – це [18, с. 19]:

- сфера, що вивчає віртуальну взаємодію майбутніх викладачів іноземних мов з представниками інших культур через цифрові освітні платформи;
- взаємодія між викладачами та студентами з різним культурним досвідом у міжнародному віртуальному освітньому просторі;
- такий вид комунікації, при якому майбутні викладачі іноземних мов використовують Інтернет-ресурси для взаємодії з носіями мови з різних культур;
- процес онлайн-спілкування (вербального й невербального) між майбутніми викладачами іноземних мов та представниками інших культур з використанням сучасних цифрових технологій, або сукупність специфічних процесів віртуальної взаємодії в міжкультурному освітньому середовищі. Сучасні дослідники подають наступне визначення цьому поняттю в контексті підготовки викладачів: «Міжкультурна комунікація – це адекватне взаєморозуміння учасників віртуального освітнього процесу, які належать до різних національних культур і взаємодіють через інтернет-технології» [28, с. 114]. Для розуміння сутності МК майбутніх викладачів іноземної мови особливе значення має використання цифрових освітніх ресурсів. У цьому контексті «міжкультурна комунікація – процес безпосередньої взаємодії культур через інтернет-технології; формування здатності майбутніх викладачів іноземної мови до адекватного взаєморозуміння з представниками різних національних культур у віртуальному просторі, розвиток етнокультурної компетентності та цифрової грамотності» [65, с. 167].

Численними західними дослідниками (Г. Кольє, В. Гудикунст, Р. Хаммер, М. Пейдж, Дж. Мартин, Д. Хупс, М. Беннет та ін.) було представлено методики викладання МК та запропоновано моделі організації міжкультурного навчання з використанням інтернет-ресурсів, серед яких особливу увагу привертають моделі Д. Хупса та М. Беннета [169, с. 37] як найбільш адаптивні для підготовки майбутніх викладачів іноземної мови.

Аналіз праць західних науковців дозволяє зробити висновок, що

міжкультурне навчання майбутніх викладачів іноземної мови суттєво відрізняється від інших освітніх напрямів. Ключова особливість полягає в тому, що необхідні знання та навички набуваються переважно через безпосередні культурні контакти, які сьогодні можуть бути ефективно організовані через інтернет-платформи, віртуальні мовні спільноти та міжнародні освітні проекти. Такий підхід вимагає від майбутніх викладачів іноземної мови здатності абстрагуватися від звичних інтерпретацій культурних феноменів, що сприяє значним когнітивним та афективним змінам у їхній професійній підготовці.

У нашому дослідженні розглянуто такі поняття, як «мультикультурність», «полікультурність», «міжкультурність», «кроскультурність» у контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. З одного боку, ці терміни часто використовуються як взаємозамінні, оскільки з лінгвістичної точки зору вони є близькими синонімами – перша частина цих слів позначає одне й те саме явище, маючи різне походження (грецьке, українське, латинське). Проте в контексті підготовки викладачів іноземної мови з використанням інтернет-ресурсів кожен з цих термінів набуває специфічних конотацій, що відображають різні аспекти міжкультурної взаємодії у віртуальному просторі та демонструють мовно-культурні пріоритети фахівця в галузі іншомовної освіти.

У контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет важливо розуміти різні підходи до культурної взаємодії. Проте для майбутніх викладачів іноземної мови важливо усвідомлювати обмеження мультикультуралізму: кожна культура розглядається відокремлено, взаємодія між представниками різних етносів обмежена, а знання про інші культури часто поверхневі, що може створювати бар'єри в освітньому процесі.

Для ефективної підготовки викладачів іноземних мов у сучасному цифровому середовищі більш доречними є концепції кроскультурності та полікультурності.

Кроскультурність передбачає активне взаємопроникнення мовних світів і культур, суміщення загального й відмінного, що сприяє розвитку толерантності та розуміння різних етнічних менталітетів. Інтернет-ресурси (міжнародні освітні

платформи, віртуальні обміни, спільні онлайн-проекти) дозволяють майбутнім викладачам на практиці застосовувати принципи кроскультурної взаємодії.

Українські вчені визначають полікультурність як гармонійне об'єднання в суспільстві різних культур та етнічних груп, між якими існують дружні зв'язки, рівноправність і взаємоповага [41, с. 282]. Для майбутніх викладачів іноземних мов інтеграція полікультурного підходу через Інтернет-ресурси дозволяє створювати інклюзивне навчальне середовище, де цінуються різні перспективи та заохочується міжкультурний діалог, що є ключовим для формування міжкультурної компетентності.

Порівняння наведеної дефініції з польським трактуванням полікультурності дозволяє виявити суттєві концептуальні відмінності. У межах полікультурного підходу йдеться про співіснування на одній території різних культурних, національних, етнічних і релігійних груп, що, однак, не передбачає обов'язкової взаємодії між ними. Їхня відмінність у такому випадку нерідко сприймається як потенційно проблемна або загрозлива. Суспільство постає як сукупність ізольованих груп, у межах якої домінантна більшість, як правило, орієнтується на асиміляцію меншості. Натомість міжкультурність розглядається як модель спільного життя різних культурних, національних, етнічних і релігійних спільнот на спільній території, що ґрунтується на відкритій, систематичній та довготривалій взаємодії. Така взаємодія передбачає обмін досвідом, взаємну повагу, розуміння різних стилів життя, а також визнання цінностей і соціальних норм кожної культури [63, с. 270]. У цьому контексті культурні відмінності розглядаються не як загроза, а як ресурс, що стимулює суспільний і політичний розвиток. За умов співіснування більшості та меншості стратегічною метою забезпечення соціальної рівноваги виступає їхня взаємна інтеграція, а не асиміляція.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти МК майбутніх викладачів іноземної мови є ключовим елементом формування міжкультурної компетенції. Особливо ефективно цей процес відбувається із застосуванням ресурсів Інтернету, які дозволяють створити автентичне мовне середовище, організувати віртуальні

міжкультурні діалоги та спільні проєкти зі студентами з різних країн. Використання онлайн-платформ, соціальних мереж, відеоконференцій та навчальних форумів сприяє формуванню у майбутніх викладачів практичних навичок міжкультурного спілкування, які вони зможуть передати своїм учням. Варто зазначити, що в українській педагогіці відбувається поступове розмежування між термінами «полікультурна освіта» та «міжкультурна освіта», де останній більше зосереджується на активній взаємодії між представниками різних культур із використанням сучасних комунікаційних технологій.

Зауважимо, що в контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до МК, особливого значення набуває поняття «міжкультурна комунікація», яке можна визначити як:

1. процес взаємодії представників різних культур з метою обміну інформацією та досвідом, що реалізується через використання ресурсів Інтернету як засобу долання мовних і культурних бар'єрів;
2. комплекс професійних компетентностей, які дозволяють майбутньому викладачу іноземної мови ефективно використовувати цифрові ресурси для створення автентичного мовного середовища та формування міжкультурної свідомості студентів.

Важливо підкреслити, що в сучасному освітньому просторі ресурси Інтернету виступають потужним інструментом формування міжкультурної компетентності. Так, за дослідниками, використання онлайн-платформ та соціальних мереж дозволяє майбутнім викладачам іноземної мови встановлювати безпосередні контакти з носіями мови, що сприяє не лише мовному вдосконаленню, але й глибшому розумінню культурних особливостей країн, мова яких вивчається.

У процесі формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсів Інтернет можна виділити наступні підходи:

- інтерактивний, який передбачає активне використання відеоконференцій, форумів, чатів та соціальних мереж для спілкування з представниками інших

культур;

- інформаційно-пізнавальний, заснований на роботі з автентичними текстами, аудіо- та відеоматеріалами, доступними в мережі Інтернет;
- проєктно-орієнтований, згідно з яким майбутні викладачі залучаються до спільних міжнародних онлайн-проєктів, що дозволяє розвивати не лише мовні навички, але й здатність ефективно взаємодіяти в мультикультурному середовищі.

У контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови, полікультурна освіта набуває особливого значення.

Для майбутніх викладачів іноземної мови полікультурна освіта із використанням ресурсів Інтернет стає потужним інструментом, який дозволяє ефективно досліджувати різноманітні культурні контексти, брати участь у міжкультурному діалозі та розвивати культурну чутливість. Ресурси Інтернет забезпечують доступ до автентичних матеріалів, віртуальних мовних спільнот та міжкультурних комунікативних платформ.

У «Педагогічному глосарії» поняття «полікультурну освіту» визначається як компонент загальної освіти, спрямований на краще розуміння інших культур та встановлення сприятливих відносин між представниками різних культур [111, с. 76]. Для викладачів іноземної мови це передбачає розвиток здатності ефективно використовувати онлайн-інструменти для фасилітації міжкультурного діалогу та створення автентичного мовного середовища.

«Словник іншомовних слів» трактує «полікультурну освіту» як освіту, метою якої є прилучення до етнічної, національної і світової культури [132, с. 446]. У контексті підготовки викладачів іноземної мови це означає використання Інтернет-ресурсів для формування міжкультурної компетентності, розвитку критичного мислення та здатності аналізувати культурні феномени в глобальному онлайн-просторі.

Сутність «полікультурної освіти» в підготовці викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернет може бути систематизована таким чином (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Трактування терміну «полікультурна освіта» українськими вченими

Автор	Означення терміна «полікультурна освіта»
Л. Голік, Т. Клинченко, М. Красовицький, Г. Левченко (1999)	Система організації та змісту освітнього процесу і студентського життя, що забезпечує ознайомлення з культурами народів, які співіснують у межах однієї держави, та створює умови для розвитку взаємодовіри, солідарності й здатності до міжкультурної взаємодії.
В. Макаєв, З. Малькова, Л. Супрунова (1999)	Освітній напрям, спрямований на формування особистості, здатної до активної й результативної діяльності в багатонаціональному середовищі, з розвиненим усвідомленням цінності культурного різноманіття, повагою до інших культур і готовністю до мирного співжиття.
О. Літвінов (2000)	Тип освіти, що ґрунтується на реальних соціокультурних умовах шкільного середовища та сприяє усвідомленню ролі культури й мови в навчанні, збагачуючи методичні підходи й освітні стратегії.
В. Болгаріна, І. Лощенова (2002)	Освітня концепція, у центрі якої перебуває культура як загальнолюдське явище, що допомагає особистості перейти від засвоєння власної етнічної й національної культури до розуміння спільності інтересів народів у прагненні до миру, злагоди та прогресу.
І. Прокопенко (2002)	Освіта, орієнтована на всебічний розвиток особистості та виховання стійких етичних орієнтацій у ставленні до суспільства, інших людей і самого себе.
Л. Волик (2005)	Освітній процес, що сприяє засвоєнню знань про культурне різноманіття, усвідомленню спільного й відмінного в традиціях, способах життя та системах цінностей різних народів.
О. Заболотна (2005)	Освіта, яка створює розширені можливості для успішної соціалізації особистості в умовах багатокультурного суспільства.
В. Бойченко (2006)	Освітній процес, спрямований на формування планетарного мислення, цілісного сприйняття світу в

	його культурному й мовному розмаїтті, а також розвиток гуманістичного світогляду, толерантності й здатності до діалогу на засадах рівноправності та взаємоповаги.
Л. Перетяга (2007)	Багатовимірне педагогічне явище, що інтегрує різні підходи до розв'язання проблем расової, етнічної та культурної неоднорідності суспільства й орієнтоване на підготовку молоді до життя в полікультурному соціумі.
Я. Гулецька (2008)	Складова професійної освіти, спрямована на засвоєння культурно-освітніх цінностей інших культур на основі усвідомлення власної етнокультурної ідентичності та міжкультурної взаємодії на засадах толерантності, діалогу й плюралізму.
Ю. Сива (2008)	Освіта, метою якої є формування особистості, здатної до активного співжиття в багатонаціональному й багатокультурному середовищі, з розвиненим почуттям поваги до інших культур і готовністю до мирної взаємодії.
М. Симоненко (2010)	Педагогічний процес, орієнтований на опанування молоддю етнічної, національної та світової культурної спадщини, формування готовності жити в багатонаціональному середовищі та виховання толерантного ставлення до інших народів.

На думку Г. Почепцова, можна сформулювати чотири основоположні принципи МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет [117, с. 73]:

1. Міжкультурне спілкування і взаємодія майбутніх викладачів іноземної мови базуються на розумінні культурних відмінностей через аналіз автентичних матеріалів, доступних в Інтернеті.

2. МК у професійному середовищі викладача іноземної мови є неефективною, коли:

а) у процесі взаємодії відбувається заперечення або знецінення системи культурних цінностей іншої спільноти, попри наявність інтернет-ресурсів, які дають змогу глибше зрозуміти та інтерпретувати культурні контексти;

б) у ході мовного навчання та професійного спілкування в онлайн-спільнотах порушуються або ігноруються національні почуття учасників комунікації;

в) має місце приниження національної гідності. Будь-які дії, спрямовані на руйнування або нівелювання культурної системи іншого, неминуче призводять до втрати взаєморозуміння, виникнення комунікативних бар'єрів, закритості, захисних реакцій та прагнення зберегти власну культурну ідентичність. Приниження національних почуттів і гідності зазвичай проявляється у формі упереджених суджень, стереотипів і дискримінаційних установок, що становлять суттєву загрозу для подальшого розвитку МК в педагогічному середовищі.

Відтак вияв поваги до культурної своєрідності, зацікавленість традиціями й цінностями інших народів, а також позитивне ставлення до перспектив їхнього соціокультурного розвитку є необхідним підґрунтям ефективної МК майбутніх викладачів іноземної мови. Інтернет-ресурси — зокрема міжнародні освітні платформи, відеоконференції з носіями мови, віртуальні обміни та спільні міжкультурні проєкти — сприяють формуванню міжкультурної компетентності й професійної ідентичності майбутніх педагогів.

3. У процесі МК майбутніх викладачів іноземної мови важливо орієнтуватися на майбутнє, використовуючи ресурси Інтернету як інструмент глобального зв'язку. Хоча знання історії, культури та літератури різних народів залишається фундаментальним, сучасні онлайн-платформи дозволяють викладачам створювати інтерактивні міжкультурні проєкти, віртуальні обміни та міжнародні колаборації, які формують нові перспективи професійного розвитку.

4. Мета МК для майбутніх викладачів іноземної мови — збалансоване представлення рідної культури та повага до культурних особливостей співрозмовників у міжнародному цифровому просторі. Використання ресурсів Інтернету (відеоконференції, форуми, освітні платформи, соціальні мережі) дозволяє майбутнім викладачам не лише розвивати власну індивідуальну субкультуру, але й адаптувати методичні підходи до потреб мультикультурної аудиторії. Цифрові інструменти допомагають викладачам іноземних мов

виступати медіаторами культур, створюючи автентичне комунікативне середовище для своїх студентів та ефективно інтегруючи міжкультурний компонент у навчальний процес.

У результаті аналізу понад 200 наукових статей і близько 60 монографічних видань, присвячених проблемам МК, Карл Грант і Крістін Слітер — професори Каліфорнійського державного університету, члени національної асоціації з дослідження мультикультурної освіти — дійшли висновку, що наявні в науковому дискурсі концепції формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови можуть бути систематизовані у п'ять провідних підходів [190, с. 48].

1. «Teaching the Exceptional and the Culturally Different» (Навчання студентів з альтернативними траєкторіями розвитку та представників різних культурних спільнот). У межах цього підходу підготовка майбутніх викладачів іноземної мови ґрунтується на визнанні унікальності кожного здобувача освіти, урахуванні його індивідуальних характеристик і шанобливому ставленні до культурної ідентичності. Інтернет-ресурси в такій моделі використовуються переважно як засіб індивідуалізації та адаптації навчального процесу, водночас формуванню практичних умінь міжкультурної взаємодії між представниками різних культур приділяється недостатня увага.

2. «Human Relations» (Міжособистісні стосунки). При цьому підході в підготовці викладачів іноземної мови акцентується увага на розвитку навичок співробітництва і толерантності через використання онлайн-комунікації з носіями мови. Інтернет-ресурси (відеоконференції, міжнародні освітні платформи, віртуальні мовні тандеми) дозволяють створювати автентичне середовище для міжкультурного діалогу. Однак, недоліком цього підходу є недостатнє приділення уваги проблемам культурної нерівності, особливостям збереження культурної ідентичності та аналізу впливу глобальних соціальних змін на міжкультурну комунікацію.

3. «Single Group Studies» (Навчання різних студентів разом в одній групі) в контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови. Цей підхід створює

середовище, де студенти різних культур спілкуються іноземною мовою, використовуючи інтернет-ресурси (відеоконференції, чати, блоги) для подолання мовного бар'єру та розвитку міжкультурної компетенції. Студенти вчаться сприймати всі етнічні групи як рівноцінні, що є основою для ефективної комунікації в глобалізованому світі.

4. «Multicultural Education» (Мультикультурна освіта) через призму онлайн-навчання. Майбутні викладачі іноземних мов використовують міжнародні освітні платформи, віртуальні спільноти та соціальні мережі для взаємодії з представниками різних культур. Інтернет-ресурси дозволяють організувати спільні проекти з іноземними студентами, вивчати особливості різних культур через автентичні матеріали та вирішувати складні питання міжкультурної взаємодії, включаючи проблеми расизму та дискримінації.

5. «Multicultural Education that is Social Reconstruction» (Мультикультурне навчання як соціальна перебудова) з використанням цифрових технологій. Цей підхід дозволяє майбутнім викладачам іноземних мов формувати справедливе та рівноправне освітнє середовище через міжнародні телекомунікаційні проекти, вебінари з іноземними експертами та віртуальні обміни. Такі онлайн-практики допомагають студентам розвивати критичне мислення, емпатію та глобальне бачення, готуючи їх до ролі медіаторів між культурами. Всі ці підходи в сукупності створюють комплексну основу для формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у цифровому освітньому просторі.

Розглядаючи поняття МК у контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови, варто зазначити, що володіння знаннями, навичками та вміннями щодо здійснення ефективної комунікації та досягнення порозуміння між представниками різних культур, тобто міжкультурною компетентністю, стало невід'ємною вимогою для професійної діяльності сучасного викладача. Використання ресурсів Інтернету значно розширює можливості формування цієї компетентності, дозволяючи долучатися до автентичного мовного середовища та взаємодіяти з носіями мови та культури в режимі реального часу.

Проаналізувавши різні визначення, розглянемо міжкультурну комунікацію майбутніх викладачів іноземної мови як інтегративне ядро, яке формується за допомогою ресурсів Інтернету та включає в свою структуру такі складові: *праксеологічний компонент* забезпечує здатність викладача до вирішення типових і нестандартних педагогічних завдань МК із застосуванням онлайн-платформ, віртуальних класів та цифрових освітніх ресурсів; пов'язаний з виявленням специфіки процесу спілкування між учасниками освітнього процесу з урахуванням культурних особливостей, що призводить до ефективної передачі знань та обміну досвідом у процесі міжкультурного навчання; *особистісно-ціннісний компонент* — розвиток ціннісно-предметної сфери МК через міжнародні освітні проекти, телеконференції та вебінари; формування рефлексивних умінь та адекватної самооцінки через аналіз власної комунікативної поведінки в онлайн-середовищі; *знаннявий компонент* — формування лінгвокультурної поінформованості про мову викладання та відповідні культурні особливості через доступ до автентичних матеріалів, лінгвокраїнознавчих ресурсів та віртуальних екскурсій, що сприяють глибшому розумінню міжкультурної термінології.

Отже, на основі вищезазначених визначень пропонуємо розглядати поняття МК майбутнього викладача іноземної мови як *інтегративне соціально-особистісне утворення, що уможливорює позитивне і толерантне ставлення педагога до різних суб'єктів міжкультурної взаємодії при вирішенні педагогічних ситуацій із використанням ресурсів Інтернету*.

Інтернет-ресурси надають майбутнім викладачам іноземної мови унікальні можливості для розвитку міжкультурної компетентності через доступ до автентичних матеріалів, віртуальне спілкування з носіями мови та участь у міжнародних освітніх проектах. Чисельність різних визначень МК пояснюється міждисциплінарним характером такого процесу та розширенням його розуміння в контексті цифровізації освітнього простору.

1.3. Міждисциплінарний характер процесу формування міжкультурної комунікації майбутнього викладача іноземної мови.

Академічний інтерес до МК майбутніх викладачів іноземної мови набув особливої актуальності з розвитком глобальних інформаційних технологій. Інтернет-ресурси відкрили нові перспективи для підготовки фахівців, здатних ефективно взаємодіяти в міжнародному освітньому просторі. Основна увага дослідників зосереджена на формуванні компетенцій міжкультурного спілкування із використанням онлайн-платформ, які дозволяють моделювати автентичні комунікативні ситуації та враховувати культурні особливості різних країн. До цієї роботи залучаються фахівці з методики викладання іноземних мов, інформаційних технологій, культурології та лінгвістики.

Сучасні підходи до навчання міжкультурній комунікації майбутніх викладачів іноземних мов базуються на інтеграції веб-технологій у навчальний процес. Інтернет-ресурси надають доступ до автентичних матеріалів, віртуальних мовних спільнот та міжнародних освітніх проєктів. Міждисциплінарний характер підготовки викладачів іноземних мов у контексті МК збагачується можливостями, які надають телеконференції, вебінари, міжнародні онлайн-проєкти та соціальні мережі. Такий інтегрований підхід дозволяє переосмислити традиційні методи навчання та відкриває нові перспективи для дослідження проблем міжкультурної взаємодії в цифровому освітньому середовищі.

Викладачі ЗВО, які готують майбутніх викладачів іноземної мови, активно впроваджують інтернет-ресурси для розвитку МК студентів. Використання цифрових технологій дозволяє створити автентичне середовище для формування комунікативних компетенцій у міжкультурному контексті.

На основі міжнародного досвіду використання інтернет-ресурсів у викладанні МК розроблено інноваційні навчальні програми для майбутніх викладачів іноземних мов. Ці програми мають інтегрований характер і поєднують методики онлайн-навчання з традиційними підходами до вивчення культурних особливостей різних країн.

Для ефективної підготовки викладачів іноземної мови особливо цінними є такі інтернет-ресурси, як віртуальні мовні спільноти, міжнародні освітні платформи та автентичні медіаматеріали. Ці інструменти сприяють формуванню двох ключових напрямків міжкультурної компетентності.

Перший напрямок зосереджується на практичних аспектах комунікації і передбачає активне використання відеоконференцій, онлайн-форумів та соціальних мереж для безпосередньої взаємодії з носіями мови. Його метою є розвиток навичок інтерпретації вербальної та невербальної поведінки представників інших культур у реальному часі.

Другий напрямок має теоретико-методологічний характер і базується на використанні електронних бібліотек, онлайн-курсів та відкритих освітніх ресурсів для поглибленого вивчення культурних цінностей, норм і традицій різних спільнот, що є необхідним для майбутніх викладачів іноземних мов.

Міждисциплінарний характер доцільно розглядати як одну з визначальних характеристик МК майбутнього викладача іноземної мови, особливо в умовах активного залучення інтернет-ресурсів. Такий підхід зумовлює звернення до комплексу суміжних наукових галузей, серед яких провідне місце посідають мовознавство, культурологія, соціальна психологія та інформаційні технології. Застосування ресурсів мережі Інтернет у процесі МК підвищує ефективність її практичної реалізації в різних сферах освітньої діяльності — від опанування іноземних мов у межах віртуальних мовних спільнот до участі в міжнародних онлайн-проектах і вебінарах, кінцевою метою яких є досягнення взаєморозуміння та встановлення комунікативних зв'язків між представниками різних культур і національних спільнот у цифровому середовищі.

МК майбутніх викладачів іноземної мови з використанням інтернет-ресурсів ґрунтується на здобутках культурології та цифрової педагогіки, що створює передумови для результативного поєднання традиційних і інноваційних освітніх методів. Цифрове середовище відкриває широкі можливості для безпосередньої взаємодії з автентичним мовним і культурним контекстом за допомогою відеоконференцій, соціальних мереж, блогів, форумів та інших онлайн-платформ.

Культурна взаємодія в цифровому форматі охоплює різноманітні прояви людської культури — від фольклорних і міфологічних уявлень, національних традицій і звичаїв до сучасних мистецьких практик та особливостей повсякденного життя народів світу.

У міжкультурній комунікації майбутніми викладачами іноземної мови першорядну роль відіграє віртуальне контактування — інтерактивне спілкування зі студентами через цифрові канали, що забезпечує справжній діалог або полілог культур у глобальному інформаційному просторі.

Беззаперечний зв'язок міжкультурної взаємодії з лінгвокультурологією відіграє ключову роль у професійній підготовці майбутніх викладачів іноземної мови. Ресурси Інтернету сприяють опануванню інтегрованих знань про взаємозв'язок мови і культури в усіх формах їх прояву. Використання онлайн-ресурсів дозволяє майбутнім викладачам знайомитися з особливостями національних мовних картин світу та вербальними й невербальними аспектами різних культур, що становить основу МК [53;81;86].

Особливості МК майбутніх викладачів іноземної мови відображені у філософському вимірі професійної підготовки. Сучасні онлайн-платформи та віртуальні спільноти надають можливості для практичного застосування принципів комунікативної філософії, яка досліджує умови успішного співіснування та співбуття людей. Використання Інтернет-ресурсів у підготовці викладачів дозволяє по-новому подивитись на проблеми досягнення людини і її співіснування з представниками інших культур. Майбутній педагог, використовуючи цифрові освітні ресурси, вчиться оцінювати рівень знань і вмінь студентів, передавати їм критерії оцінок об'єктів навколишнього світу, навчаючи мислити аксіологічними категоріями. У нашому дослідженні однією з основних цілей є розвиток аксіологічного потенціалу особистості майбутнього викладача іноземної мови в освітньому просторі діалогу рідної та іншомовної культур, що ефективно реалізується засобами Інтернет-технологій [9].

Взаємозв'язок МК і психології набуває нового значення у контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови з використанням Інтернет-

ресурсів. Віртуальне спілкування з носіями мови, участь у міжнародних онлайн-проєктах та вебінарах дозволяють майбутнім викладачам краще розуміти психологічні аспекти комунікації, мовлення, сприйняття і розуміння інформації в міжкультурному контексті. Інтернет-ресурси допомагають майбутнім викладачам досліджувати вплив культурних розбіжностей на процеси інтерпретації та конкретизації, а також аналізувати походження відповідних стереотипів поведінки у міжкультурному спілкуванні.

У психологічній науці структура особистості традиційно розглядається як сукупність трьох взаємопов'язаних ієрархічних блоків властивостей.

Перший, базовий рівень має біологічну природу та визначається індивідуальними здібностями й генетично зумовленими задатками людини.

Другий рівень *формується під впливом соціального досвіду особистості* та охоплює засвоєння знань, умінь і навичок у процесі навчальної діяльності, зокрема в ході здійснення МК.

Третій блок має соціально зумовлений характер і пов'язаний із *формуванням ціннісних орієнтацій*, світоглядних установок та процесів самоідентифікації особистості в межах сучасного полікультурного соціального простору.

У цьому контексті полікультурність доцільно розглядати як інтегративну характеристику особистості майбутнього викладача іноземної мови, що виявляється в усвідомленні різноманіття соціокультурного простору та готовності до продуктивної міжкультурної взаємодії. Така характеристика належить до рівня сформованого світогляду й ціннісних орієнтацій особистості. Відповідно, розвиток полікультурності слід трактувати як фундаментальну передумову опанування навичок МК, зокрема з використанням можливостей інтернет-ресурсів.

МК для майбутніх викладачів іноземної мови в сучасному цифровому середовищі набуває нових вимірів. Використання Інтернет-ресурсів дозволяє створити автентичне комунікативне середовище для розвитку міжкультурної компетентності. Студенти мають можливість взаємодіяти з носіями мови через соціальні мережі, освітні платформи та професійні спільноти, що значно розширює їхнє розуміння культурних особливостей різних країн [48].

Для ефективної МК в онлайн-просторі майбутнім викладачам необхідні не лише знання з психології невербального спілкування, але й розуміння цифрового етикету різних культур, особливостей онлайн-комунікації та вміння інтерпретувати культурні контексти у віртуальному середовищі. Віртуальні обміни, спільні міжнародні онлайн-проекти та участь у професійних вебінарах сприяють формуванню практичних навичок міжкультурного спілкування.

Інтернет-ресурси також пропонують різноманітні автентичні матеріали — від новинних сайтів і блогів до відеоконтенту та подкастів, які дозволяють майбутнім викладачам знайомитись із живою мовою та культурними реаліями країн, мову яких вони викладатимуть. Цифрові інструменти для мовного обміну, як-от Tandem або HelloTalk, надають можливість регулярної практики з носіями мови, що значно підвищує рівень міжкультурної компетентності.

Варто зазначити, що українські студенти виявляють особливу здатність до міжкультурного діалогу в онлайн-просторі, швидко адаптуючись до нових комунікативних платформ та проявляючи відкритість до обговорення широкого спектру тем з представниками інших культур, що стає їхньою перевагою у формуванні професійної компетентності викладача іноземної мови.

В основі психологічного компоненту МК майбутнього викладача іноземної мови, що реалізується засобами ресурсів Інтернет, лежать рефлексивні вміння: здатність до критичного аналізу онлайн-взаємодії; самооцінки цифрової комунікативної компетентності; осмислення міжкультурних відмінностей, виявлених у віртуальному середовищі; самоактуалізації через участь у міжнародних онлайн-спільнотах; оцінювання Я-реального й Я-ідеального в контексті глобальної цифрової комунікації [75, с. 392].

Важливими для МК майбутніх викладачів іноземної мови є інтеграція напрацювань соціології (лат. *socius* — суспільний і грец. *logos* — учення, наука) та соціолінгвістики з цифровими технологіями. Інтернет-ресурси створюють унікальне середовище для спостереження за функціонуванням мови в різних соціокультурних контекстах — від невеликих онлайн-спільнот до міжнародних віртуальних платформ. Такі цифрові простори дозволяють майбутнім викладачам досліджувати поняття «нація» та «народ» через призму віртуальної комунікації,

аналізувати культурні маркери в онлайн-дискурсах та розвивати міжкультурну сенситивність [80, с. 322].

Комунікативний аспект підготовки викладачів іноземної мови включає вивчення мовних особливостей онлайн-комунікації між представниками різних культур. Лінгвістичний аспект при використанні ресурсів Інтернет розширюється до аналізу цифрових жанрів, мережевого етикету та крос-культурних комунікативних стратегій. Інтернет-середовище дозволяє майбутнім викладачам порівнювати різні комунікативні ситуації в режимі реального часу, аналізувати вербальну та невербальну поведінку представників різних культур через відеоконференції, вебінари, соціальні мережі та месенджери. Під комунікативною технікою в цифровому просторі розуміється сукупність засобів (мультимедійних, інтерактивних, аудіовізуальних), які використовуються для досягнення ефективної міжкультурної взаємодії. Інтернет-ресурси забезпечують майбутніх викладачів доступом до автентичних мовних матеріалів, інтерактивних платформ для мовної практики та віртуальних спільнот для професійного розвитку [39, с. 279].

Етична компонента у структурі полікультурної освіти майбутніх викладачів іноземної мови реалізується, в першу чергу, через використання інтернет-ресурсів для осмислення етичних категорій, які визначають орієнтири моральних вчинків у полікультурному суспільстві. Інтернет-середовище надає унікальні можливості для формування системи ціннісних ставлень через віртуальну міжкультурну комунікацію. До основних аспектів такого формування можна віднести ставлення до:

1. життя представників різних культур через вивчення їхнього побуту за допомогою онлайн-платформ культурного обміну;
2. дотримання прав людини та пошани її честі й гідності через участь у міжнародних онлайн-форумах та дискусіях;
3. рідної та іноземної культури як середовища професійного розвитку через віртуальні екскурсії та онлайн-стажування;
4. спілкування та співробітництва в цифровому просторі як обміну цінностями різних етнічних культур (соціальні мережі, освітні платформи, міжнародні проекти тощо) [75;84;92].

Осмислення МК крізь призму методики викладання іноземних мов в умовах цифровізації освіти створює підґрунтя для формування готовності майбутніх викладачів до міжкультурної взаємодії шляхом залучення автентичних онлайн-ресурсів, організації віртуальних мовних тандемів і реалізації телеколаборативних освітніх проєктів. Реалізація такого підходу сприяє не лише підвищенню ефективності професійної підготовки, а й збереженню національно-культурної ідентичності особистості в глобалізованому освітньому середовищі. У цьому зв'язку проблема формування культурологічної обізнаності, розвитку цифрової грамотності та здатності до МК в онлайн-просторі набуває особливої значущості в процесі становлення професійної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов [3; 18].

Безперечно, у контексті розвитку особистості майбутнього викладача іноземної мови з усталеною системою ціннісних орієнтацій та готовністю до МК із використанням інтернет-ресурсів особливої актуальності набуває взаємозалежність цифрової культури й освітнього процесу. Інтернет у цьому вимірі постає як багатофункціональний засіб культурної інтеграції, що забезпечує структурування й упорядкування навчальної діяльності завдяки доступу до автентичних інформаційних джерел, безпосередньої онлайн-взаємодії з носіями мови та участі в міжнародних освітніх ініціативах. Водночас цифрова освіта справляє суттєвий вплив на рівень сформованості міжкультурної компетентності майбутнього викладача, сприяючи становленню глобального світогляду та розвитку професійно значущих якостей посередника між культурами.

Сучасний освітній простір України характеризується інтенсивною інтеграцією в глобальне інформаційне середовище, де ресурси Інтернету стають потужним інструментом формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. Використання цифрових технологій створює унікальні можливості для подолання етнокультурних бар'єрів та розвитку міжкультурної толерантності.

Майбутні викладачі іноземної мови, які ефективно використовують ресурси Інтернету, мають змогу долучатися до автентичного мовного середовища через онлайн-платформи, соціальні мережі, професійні спільноти та віртуальні освітні

простори. Це дозволяє їм не лише вдосконалювати власні мовні навички, але й формувати глибоке розуміння культурних особливостей носіїв мови.

Інтернет-ресурси відкривають широкі можливості для організації міжкультурного діалогу через віртуальні обміни, телеконференції та спільні міжнародні проєкти. Такий досвід є неоціненним для становлення майбутнього викладача як посередника між різними культурами, здатного ефективно захищати інтереси студентів різного етнічного походження та сприяти їхній успішній інтеграції в полікультурне освітнє середовище.

Використання цифрових інструментів дозволяє майбутнім педагогам розвивати не лише комунікативні навички, але й критичне мислення, здатність аналізувати культурні відмінності та знаходити конструктивні рішення міжкультурних конфліктів. Наповнені особистісним змістом знання, отримані через взаємодію в цифровому просторі, набувають для студентів статусу ціннісно значущих, формуючи їхні професійні переконання та етичні принципи.

Таким чином, інтеграція Інтернет-ресурсів у процес підготовки викладачів іноземних мов створює потужне підґрунтя для розвитку їхньої міжкультурної компетентності, що є ключовою вимогою сучасного глобалізованого світу та полікультурного освітнього простору України.

У контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови особливого значення набуває креативний та пізнавальний компонент МК. В умовах сучасного цифрового суспільства, Інтернет-ресурси стають потужним інструментом для розвитку компетенцій міжкультурного спілкування. Використання онлайн-платформ, вебінарів, міжнародних форумів та віртуальних обмінів дозволяє майбутнім викладачам долучитися до ситуацій ведення міжкультурного діалогу, ділових переговорів та участі у міжнародних онлайн-конференціях.

Креативні вміння, що формуються через використання Інтернет-ресурсів, включають: здатність приймати рішення в нестандартних міжкультурних ситуаціях; ведення відеоконференцій з носіями мови; створення мультимедійних презентацій для міжнародної аудиторії; написання електронних ділових листів з урахуванням культурних особливостей адресата; участь у міжнародних освітніх проєктах.

Для формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК необхідним є створення цифрового лінгвопрофесійного середовища. Це передбачає інтеграцію таких Інтернет-ресурсів як віртуальні мовні тандеми, міжнародні освітні платформи, автентичні матеріали з різних культур, онлайн-симулятори міжкультурних ситуацій. Таке середовище формує ціннісне ставлення до професії викладача іноземної мови в глобалізованому світі, що становить аксіологічний компонент мовної особистості [60, с. 257]. Студенти відкривають для себе професійно значущі цінності через віртуальне спілкування з представниками різних культур, що активізує пізнавальний пошук професійно значущих знань.

Особливе значення для МК майбутнього викладача іноземної мови мають Інтернет-ресурси з етнології та етнолінгвістики. Онлайн-бібліотеки, бази даних та мультимедійні матеріали дозволяють досліджувати особливості різних етнічних груп, їхню мову, менталітет, національний характер та культурні традиції. Використання таких ресурсів допомагає викладачам іноземної мови краще розуміти відображення в мові етнічної свідомості та ефективніше будувати міжкультурний діалог у цифровому просторі [44].

МК має нерозривний зв'язок з історією, яка формує культурне підґрунтя та світогляд майбутніх викладачів іноземної мови. Використання Інтернет-ресурсів відкриває доступ до автентичних прикладів міжкультурної взаємодії, як-от аналіз українських прислів'їв та їхнього історичного контексту. Цифрові платформи дозволяють майбутнім викладачам досліджувати, як історичні події впливають на сучасну міжкультурну комунікацію та мовні особливості різних народів. [97, с. 337]

Підготовка викладачів іноземної мови до МК через Інтернет-ресурси інтегрує знання з численних наукових галузей: етнології, культурології, мовознавства, історії, психології, соціології та філології. Онлайн-середовище забезпечує доступ до матеріалів з лінгвокраїнознавства, етнолінгвістики, лінгвокультурології та соціолінгвістики, що збагачує розуміння міжкультурних процесів. [102, с. 55]

Інтернет-ресурси суттєво розширюють можливості формування

міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов через:

- Віртуальний доступ до різних видів мистецтва (література, музика, живопис, фольклор)
- Платформи для електронного спілкування з носіями мови
- Онлайн-матеріали про особливості етикету та традиції різних культур
- Цифрові ресурси з вивчення дипломатичних протоколів та норм міжкультурної взаємодії

Аналітична таблиця 1.3 відображає результати порівняльного аналізу чотирьох освітніх програм підготовки магістрів у галузі середньої освіти та філології з позицій формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК в умовах цифровізації освітнього процесу. Зіставлення програм здійснювалося за такими аналітичними параметрами: рівень представленості МК в структурі програм, характер використання цифрових та інтернет-ресурсів, наявність системоутворювальних елементів формування міжкультурної готовності, а також виявлені сильні сторони й обмеження кожної програми.

Аналіз засвідчив, що в освітніх програмах педагогічного спрямування МК здебільшого розглядається як супровідний компонент мовної та методичної підготовки. Так, у програмах підготовки вчителів англійської мови і зарубіжної літератури міжкультурний аспект реалізується переважно імпліцитно — через зміст фахових дисциплін, роботу з автентичними текстами та розвиток іншомовної комунікативної компетентності. Водночас відсутність чітко структурованих модулів і механізмів формування міжкультурної готовності обмежує можливості цілеспрямованого педагогічного впливу.

Порівняльний аналіз показав, що найбільш виражене формальне представлення міжкультурної проблематики притаманне програмі Мукачівського державного університету, у якій передбачено окрему дисципліну, спрямовану на осмислення МК в регіональному та міжнародному вимірах. Проте навіть за наявності такого освітнього компонента МК не набуває статусу інтегративної професійної якості, оскільки не поєднується системно з цифровими інструментами та інтернет-середовищем як простором реальної міжкультурної взаємодії.

Таблиця 1.3

№	Освітня програма	Заклад вищої освіти	Рівень	Представлення міжкультурної комунікації в ОПП	Представлення цифрового / інтернет-компонента	Сильні сторони програми	Виявлені обмеження та прогалини
1	Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)	Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	Магістр	Міжкультурний компонент наявний імпліцитно: через мовні, літературні та методичні дисципліни; відсутній як самостійний цілісний об'єкт формування	Інтернет-ресурси використовуються переважно як допоміжні засоби навчання, без орієнтації на міжкультурну онлайн-взаємодію	Грунтовна лінгвістична та методична підготовка; сформована мовна компетентність	Відсутність спеціальних дисциплін/модулів з міжкультурної комунікації; не окреслено механізмів формування міжкультурної готовності в цифровому середовищі
2	Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)	Мукачівський державний університет	Магістр	Міжкультурна комунікація задекларована явно (мета програми, компетентності, окрема дисципліна «Міжкультурна комунікація: регіональний та міжнародний аспекти»)	Цифрові технології розглядаються як умова навчання (дистанційне, змішане), але не як спеціально організоване середовище міжкультурного діалогу	Наявність спеціальної дисципліни; орієнтація на полікультурне середовище; транскордонний контекст	Відсутня цілісна модель формування готовності; Інтернет не використовується системно як засіб міжкультурної взаємодії

3	Переклад (англійська мова)	Київський міжнародний університет	Магістр	Міжкультурна комунікація реалізується переважно у філологічному та перекладознавчому вимірах (міжмовна, міжкультурна медіація)	Активне використання цифрових ресурсів для перекладу, наукової та професійної комунікації	Високий рівень мовної, перекладацької та міжкультурної компетентності у лінгвістичному сенсі	Відсутність педагогічної орієнтації; не формується готовність до міжкультурної комунікації як педагогічного феномену
4	Середня освіта (іноземна мова / англійська мова і література, друга мова)	Український державний університет імені Михайла Драгоманова	Магістр	Міжкультурний компонент потенційно закладений через багатомовність, літературну та методичну підготовку	Цифровий компонент наявний як інструмент навчання, але не структурований як середовище міжкультурної взаємодії	Потужне предметне та методичне підґрунтя; орієнтація на підготовку сучасного вчителя іноземної мови	Відсутність спеціально окреслених педагогічних умов формування міжкультурної готовності засобами Інтернет; недостатня діагностична складова

В освітньо-науковій програмі з перекладу МК реалізується переважно у філологічному та перекладознавчому контекстах — як міжмовна та міжкультурна медіація. Програма забезпечує високий рівень мовної й міжкультурної компетентності у лінгвістичному сенсі та активно використовує цифрові ресурси для професійної діяльності. Однак відсутність педагогічної спрямованості обмежує можливість формування готовності до МК саме як педагогічного феномену, що є принципово важливим для майбутніх викладачів іноземних мов.

Окремої уваги заслуговує освітня програма Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, яка має значний потенціал для формування міжкультурної готовності завдяки багатомовній та літературній підготовці, а також методичній орієнтації на професійну діяльність учителя іноземної мови. Водночас результати аналізу засвідчують відсутність спеціально окреслених педагогічних умов і діагностичних інструментів, що забезпечували б системне формування готовності до МК в цифровому освітньому середовищі.

Узагальнюючи результати аналізу, можна констатувати, що жодна з проаналізованих освітніх програм не забезпечує цілісного, системно організованого процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсу Інтернет. Міжкультурний компонент або залишається фрагментарним, або реалізується в межах суміжних компетентностей без належної педагогічної та цифрової інтеграції. Виявлені суперечності між потенціалом освітніх програм і сучасними вимогами до професійної діяльності викладача іноземної мови обґрунтовують необхідність розроблення та впровадження організаційно-педагогічної моделі формування готовності до МК засобами Інтернету, що й визначає логіку та спрямованість подальшого дисертаційного дослідження.

Отже, МК включає такі три ключові компоненти:

- особистісно-ціннісний
- знаннєвий
- праксеологічний

Ці аспекти реалізуються через інтегрований процес, що синтезує лінгвістичні, соціокультурні, професійні та культурологічні знання, а також уміння вербальної, невербальної та паравербальної комунікації.

З розвитком технологій міждисциплінарність МК зростає, що відображає складність цього феномену. Хоча теоретично можна розмежувати різні аспекти МК, на практиці вони інтегруються, створюючи цілісну систему людського спілкування. Інтернет-ресурси стають незамінним інструментом для ефективної підготовки викладачів іноземних мов до міжкультурної взаємодії у глобалізованому світі.

Висновки до розділу I

У розділі міжкультурну комунікацію обґрунтовано як актуальну наукову проблему професійної підготовки майбутнього викладача іноземної мови в умовах глобалізаційних процесів, академічної мобільності, міграційних змін та цифровізації освітнього простору. Доведено, що ефективність міжкультурної взаємодії сьогодні визначається не лише рівнем мовної підготовки, а й сформованістю здатності до діалогу культур, культурної сенситивності, толерантності та готовності діяти в реальному й віртуальному міжкультурному середовищі. Установлено, що ресурси Інтернету виступають важливим чинником створення автентичного соціокультурного контексту, забезпечуючи доступ до носіїв мови, культурних практик і реальних моделей комунікативної поведінки.

У процесі аналізу змісту та умов становлення МК визначено ключові детермінанти її формування — соціальні та педагогічні — у тісному взаємозв'язку з можливостями інтернет-середовища. До соціальних детермінант віднесено: вплив особистісних характеристик майбутнього педагога як суб'єкта міжкультурної взаємодії; роль соціальних норм і правил комунікативної поведінки в різних культурах; специфіку міжкультурних відносин і розподілу соціальних ролей (медіатор, фасилітатор, провідник діалогу культур); чинники багатоетнічності й полікультурності суспільства; виклики, пов'язані з міграційними процесами, внутрішнім переміщенням, проблематикою соціальної інтеграції; релігійну поліфонію та гендерний аспект як суттєві маркери соціокультурних відмінностей. Показано, що цифрові комунікативні практики (мережеві спільноти, міжнародні онлайн-проекти, віртуальні обміни, телеконференції) не лише розширюють міжкультурні контакти, а й актуалізують потребу у володінні цифровим етикетом,

критичним сприйняттям контенту та навичками запобігання комунікативним непорозумінням у віртуальній взаємодії.

Педагогічні детермінанти розкрито як внутрішньо-організований вплив освітнього середовища, що забезпечує цілеспрямоване формування МК у змісті професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. Встановлено, що педагогічна детермінація реалізується через: організацію навчально-виховного процесу; проектування міжкультурного педагогічного спілкування; педагогічну взаємодію зі студентами з різним культурним досвідом; інтеграцію інтернет-ресурсів як інструменту створення автентичного мовного та культурного середовища; залучення майбутніх викладачів до колаборативних форм діяльності (телеколаборація, тандем-навчання, міжнародні онлайн-проекти), що моделюють реальні ситуації професійної міжкультурної взаємодії. На цій основі обґрунтовано висновок, що міжкультурність не є вродженою характеристикою — вона формується та розвивається під впливом соціальних і педагогічних чинників і потребує системної педагогічної підтримки.

Опрацювання філософської, психолого-педагогічної та спеціальної літератури дало змогу констатувати полісемію поняття «міжкультурна комунікація» та відсутність універсального визначення, що зумовлено міждисциплінарністю феномену й варіативністю дослідницьких підходів. У межах дослідження уточнено сутність поняття «міжкультурна комунікація майбутнього викладача іноземної мови» як інтегративного соціально-особистісного утворення, що забезпечує здатність до позитивної, толерантної та професійно доцільної взаємодії з представниками інших культур під час розв'язання педагогічних завдань, зокрема в цифровому середовищі із використанням ресурсів Інтернету. Визначено структурну організацію досліджуваного явища через взаємопов'язані компоненти: особистісно-ціннісний, знаннявий та праксеологічний, що створює методологічну основу для подальшої діагностики сформованості готовності до МК.

Досліджено міждисциплінарний характер формування МК майбутнього викладача іноземної мови та доведено, що вона інтегрує здобутки низки галузей знань (мовознавства, культурології, соціальної психології, соціології, педагогіки, лінгвокультурології, соціолінгвістики, історії тощо) і водночас набуває нових вимірів

у цифровій педагогіці. Показано, що використання інтернет-ресурсів посилює практичну складову міжкультурної підготовки через розширення культурних контактів, доступ до автентичних матеріалів, участь у віртуальних професійних спільнотах та формування здатності до комунікації в різних форматах (синхронному й асинхронному). Визначено, що міждисциплінарність виступає ключовою характеристикою досліджуваного явища, оскільки забезпечує цілісність поєднання мовних, культурних, соціальних та професійних компонентів у структурі підготовки майбутнього викладача.

Отже, теоретичне обґрунтування сутності, структури та детермінант МК дозволяє перейти до наступних етапів дослідження: діагностики готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК, визначення педагогічних умов її формування, а також розроблення практичних рекомендацій щодо організації цього процесу із системним використанням ресурсів Інтернету.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

2.1 Ресурс Інтернет як засіб формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови.

Починаючи з другої половини ХХ століття, суспільний розвиток характеризується поступовою трансформацією індустріальної моделі в інформаційну, що зумовило становлення процесу інформатизації. У сфері професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов інформатизацію доцільно трактувати як цілеспрямовану перебудову освітнього процесу, орієнтовану на системне використання інтернет-ресурсів з метою формування міжкультурної комунікативної компетентності.

У таких умовах МК набуває статусу одного з визначальних компонентів професійної підготовки викладачів іноземних мов, тоді як цифрові та інтернет-технології забезпечують можливість створення автентичного іншомовного середовища, розширення доступу до культурних зразків та організації безпосередньої взаємодії з носіями мови. Реалізація зазначених можливостей передбачає розвиток відповідної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що охоплює засоби накопичення, зберігання, опрацювання та передавання інформації, і виступає важливим показником якості професійної підготовки фахівців у сфері іншомовної освіти.

При цьому інформація стає найважливішим стратегічним ресурсом у процесі формування міжкультурної комунікативної компетентності і займає ключове місце в професійній підготовці викладачів іноземних мов [24; 27; 33; 143]. Термін «інформація» (від лат. *information* – роз'яснення, уявлення) в контексті МК набуває особливого значення як засіб розуміння культурних особливостей, подолання стереотипів та формування толерантного ставлення до представників інших культур.

Інформація – повідомлення, що зменшує невизначеність у міжкультурній

взаємодії та сприяє ефективному діалогу культур. Отже, говорити про інформацію в процесі підготовки майбутніх викладачів іноземної мови можна тільки в тому випадку, коли її наявність дає такі знання про іншу культуру та мову, яких до її появи в користувача не було.

У контексті формування глобального інформаційного суспільства окреслилися дві важливі гуманітарні тенденції, які безпосередньо впливають на міжкультурну комунікацію майбутніх викладачів іноземної мови [139, с. 10]. Перша з них полягає в глобалізації індивідуальної й суспільної свідомості. Суть цього гуманітарного феномену полягає в тому, що майбутні викладачі іноземної мови, використовуючи ресурси Інтернету, отримують можливість подолати культурну ізоляцію та встановити зв'язки з носіями мови та культури. Сьогодні вони можуть миттєво отримувати інформацію про міжнародні освітні події, мовні тенденції та культурні особливості різних країн. Ці можливості виникають завдяки інтеграції освітніх платформ, соціальних мереж та інших засобів інформаційних комунікацій у професійну підготовку. Відбувається формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів через усвідомлення взаємної інформаційної пов'язаності представників різних культур, незалежно від їхньої етнічної приналежності, релігійних і політичних переконань. Це надзвичайно важливий освітній та загальнокультурний феномен для ефективної МК.

Однією з ключових гуманітарних тенденцій сучасності є підвищення рівня інформаційної комунікабельності суспільства, що має особливе значення для МК майбутніх викладачів іноземної мови. Основні прояви цієї тенденції спостерігаються у стрімкому зростанні інтенсивності інформаційних комунікацій через ресурси Інтернет, що дозволяє майбутнім викладачам встановлювати та підтримувати професійні контакти з носіями мови. При цьому посилюється обмін інформацією між окремими фахівцями у сфері викладання іноземних мов, освітніми установами, міжнародними організаціями та культурними центрами різних країн. Істотно зростає інтенсивність міжкультурних зв'язків, що сприяє активному розвитку лінгвістичної, методичної та культурологічної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови.

Інформатизація освіти у контексті підготовки викладачів іноземної мови – це

не лише технологічний, а насамперед соціокультурний процес, пов'язаний зі значними змінами в методиці викладання та міжкультурній взаємодії. Використання ресурсів Інтернет відкриває нові можливості для майбутніх викладачів іноземної мови: участь у міжнародних вебінарах, віртуальних мовних стажуваннях, спілкування з носіями мови через онлайн-платформи та соціальні мережі. Ю. Задунайська під інформатизацією освіти в контексті МК розуміє «процес, спрямований на підвищення якості мовної підготовки, розвиток міжкультурної компетентності, проведення крос-культурних досліджень, впровадження інноваційних комунікативних технологій та заміну традиційних методів навчання іноземної мови на більш ефективні, що ґрунтуються на автентичній міжкультурній взаємодії через Інтернет-ресурси» [49, с. 189].

Ідею інформатизації педагогічних систем у контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови зумовили такі світові тенденції, як: розвиток глобального інформаційного простору, інтеграція культур через цифрові технології, віртуалізація міжкультурної взаємодії, та розширення можливостей автентичного спілкування з носіями мови через інтернет-ресурси.

З погляду МК, інтернет-ресурси стають потужним засобом формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. В основі такої підготовки лежить діяльність, що забезпечує обмін культурними кодами, лінгвістичними особливостями та соціокультурною інформацією між представниками різних культур. З одного боку, завдання підготовки майбутнього викладача іноземної мови полягає у формуванні його здатності розуміти та транслювати культурні особливості носіїв мови, а з іншого – досягається це через активне використання інтернет-ресурсів, які надають доступ до автентичних матеріалів та можливості реальної комунікації. Для забезпечення ефективної МК необхідне відповідне інформаційне забезпечення, тому інформатизація освіти із використанням ресурсів Інтернет дозволить досягти:

- підвищення ефективності та якості формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови;
- інтенсифікації процесу занурення в автентичне мовне та культурне середовище через онлайн-платформи;

- розширення можливостей для віртуальної мобільності та участі в міжнародних освітніх проєктах;
- підвищення оперативності та ефективності МК в освітньому середовищі освітніми установами й системою освіти загалом.

У вітчизняних дослідженнях [34; 38; 49; 50; 56] знайшли відображення багато тенденцій щодо модернізації та реформування освітньої системи в контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до МК з використанням ресурсів Інтернет. До них можна віднести такі:

- в інформаційному суспільстві підготовка викладачів іноземної мови передбачає формування навичок МК завдяки доступу до автентичних матеріалів та віртуального спілкування з носіями мови через Інтернет-ресурси;
- гуманізація освіти майбутніх викладачів іноземної мови спрямована на розвиток міжкультурної компетентності, толерантності та здатності до крос-культурного діалогу через інтерактивні онлайн-платформи;
- освіта викладачів іноземної мови ґрунтується на сучасних цифрових технологіях та полікультурних підходах, що дозволяють інтегрувати міжнародний досвід у навчальний процес;
- гуманістична сутність підготовки викладачів іноземної мови пов'язується з розвитком міжкультурної чутливості, використанням віртуальних освітніх середовищ та мультимедійних ресурсів для занурення в культурний контекст мови, що вивчається;
- інформаційна парадигма у підготовці викладачів іноземної мови визначає їх як медіаторів між культурами, здатних ефективно використовувати глобальні комунікаційні мережі для формування міжкультурного діалогу та сприяння розумінню між представниками різних культур.

Отже, серед основних тенденцій, що впливають на інформатизацію освіти в контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови, можна виділити такі: гуманізація і гуманітаризація освіти, багаторівнева підготовка фахівців з іноземних мов, неперервність мовної освіти, необхідність оновлення міжкультурних компетенцій протягом усього життя, соціалізація і формування міжкультурної компетентності викладача. Глобальна мета інформатизації мовної освіти полягає в

радикальному підвищенні ефективності МК через використання ресурсів Інтернет, що відповідає вимогам глобалізованого суспільства. Ця мета є багатофакторною, що містить низку завдань, як-от: підготовка майбутніх викладачів іноземної мови до ефективної міжкультурної взаємодії в різних освітніх та соціальних контекстах, використання автентичних матеріалів з Інтернет-ресурсів, створення віртуальних середовищ для мовної практики, збільшення доступності міжнародних освітніх програм, інтеграція національної системи підготовки викладачів іноземних мов у глобальний освітній простір.

У сучасному глобалізованому інформаційному просторі провідну роль у здобутті знань відіграють засоби масової комунікації, передусім мережа Інтернет, розвиток якої відбувається надзвичайно динамічно. За таких умов актуалізується потреба у цілеспрямованій підготовці майбутніх викладачів іноземної мови до компетентного й усвідомленого використання інтернет-ресурсів у процесі МК. У цьому контексті особливого значення набуває медіаосвіта як напрям педагогічної науки, що досліджує закономірності функціонування масової комунікації в міжкультурному середовищі, зокрема через інтернет-платформи, соціальні мережі та різноманітні онлайн-сервіси.

Медіаосвіта майбутніх викладачів іноземної мови розглядається як цілеспрямований процес особистісного розвитку міжкультурної компетентності на основі використання іншомовних засобів масової комунікації. Її метою є формування культури міжкультурного спілкування, розвиток творчих і комунікативних здібностей, критичного мислення, а також умінь адекватно сприймати, інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіатексти різних культур. Важливим складником цього процесу є опанування різних форм самовираження та глибше усвідомлення культурних відмінностей за допомогою інтернет-ресурсів.

До основних завдань медіаосвіти майбутніх викладачів іноземної мови належать: підготовка нового покоління до життя в сучасному мультикультурному інформаційному просторі, до сприйняття різної іншомовної інформації, її розуміння з урахуванням культурного контексту, опанування способами міжкультурного спілкування за допомогою сучасних Інтернет-технологій та формування здатності ефективно використовувати ці технології у професійній діяльності.

У сучасній Україні визнають важливість розвитку медіаосвіти для МК, особливо в контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. Національна Академія педагогічних наук України у 2010 році розробила й затвердила Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні, яка серед іншого спрямована на формування компетентностей, необхідних для міжкультурного діалогу через сучасні медіаресурси. Особлива увага приділяється здатності майбутніх викладачів іноземних мов використовувати Інтернет-ресурси для налагодження ефективної міжкультурної взаємодії, формування в них медіаобізнаності та медіакомпетентності відповідно до викликів глобалізованого освітнього простору.

Поняття «медіаосвіта» в контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови визначається як інтегрована частина освітнього процесу, спрямована на формування здатності ефективно використовувати ресурси Інтернету для міжкультурного діалогу, розуміння іншомовних медіапродуктів та створення власного медіаконтенту для комунікації в міжнародному просторі. Це включає як роботу з традиційними медіа (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і активне залучення новітніх цифрових технологій (соціальні мережі, освітні платформи, відеоконференції, мобільні додатки) для розвитку міжкультурної компетентності майбутніх фахівців [83, с.54].

Концепція базується на дослідженні стану міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови та міжнародному досвіді використання інтернет-ресурсів у медіаосвіті. Основні положення Концепції узгоджуються з рекомендаціями Паризької програми ЮНЕСКО з медіаосвіти (від 22 червня 2007 р.) та резолюцією Європарламенту щодо медіаграмотності в цифровому інформаційному просторі (від 16 грудня 2008 р.). Концепція націлена на підготовку та імплементацію поетапного всеукраїнського експерименту з впровадження медіаосвіти для розвитку МК майбутніх викладачів іноземної мови; пріоритетне запровадження практики використання інтернет-ресурсів у шкільній медіаосвіті як основного інтеграційного елемента формування цілісної системи МК; забезпечення інтеграції медіаосвіти у вищій школі, особливо при підготовці майбутніх викладачів іноземних мов; врахування завдань розвитку міжкультурної комунікативної компетентності під час здійснення освітніх реформ та планування відповідного

фінансування; сприяння широкій громадській підтримці медіаосвітнього руху з акцентом на міжкультурній комунікації, включаючи міжнародну співпрацю в цій сфері.

З погляду нашого дослідження нас цікавить категорія медіакультури в контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови. Медіа (від лат. «*media*», «*Medium*» – засіб, посередник) – це термін XX століття, уведений канадським соціологом М. Маклюеном для позначення феномену «масової культури» («*media-culture*»). У сфері підготовки викладачів іноземної мови поняття «медіакультура» набуває особливого значення, оскільки пов'язане із формуванням міжкультурної компетентності та використанням ресурсів Інтернету як ефективного інструменту для налагодження міжкультурного діалогу.

Міжкультурна медіаосвіта у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови передбачає формування компетентностей для ефективної комунікації в глобальному інформаційному просторі. Використання ресурсів Інтернету дозволяє майбутнім викладачам іноземної мови розвивати навички міжкультурного спілкування та медіаграмотності. Крім того, інтеграція онлайн-інструментів у навчальні програми сприяє розширенню міжкультурної комунікативної компетенції та покращенню розуміння іншомовних культурних контекстів.

Структуру міжкультурної медіаосвіти для майбутніх викладачів іноземної мови становлять такі компоненти: культурна обізнаність, цифрова грамотність, комунікативні стратегії, критичне мислення, медіакомпетентність та міжкультурна сенситивність. Сутнісні характеристики цих компонентів представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Структура медіаосвіти (за матеріалами Концепції впровадження медіаосвіти в Україні)

Компоненти медіаосвіти	Сутнісні характеристики компонентів медіаосвіти
Медіапедагоги	Фахівці освітньої сфери (учителі, викладачі, вихователі, керівники медіастудій та освітніх ініціатив), які володіють педагогічною та медіапсихологічною компетентністю й забезпечують реалізацію медіаосвіти в закладах освіти та

	молодіжних організаціях.
Медіакультура	Сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, знакових систем і норм медіакомунікації, що функціонують у суспільстві та визначають способи створення, поширення, сприймання й інтерпретації інформації. На особистісному рівні медіакультура виявляється у здатності індивіда ефективно взаємодіяти з медіасередовищем і відповідально діяти в інформаційному просторі.
Медіаобізнаність	Рівень сформованості медіакультури, що передбачає наявність знань про засоби масової комунікації, їхні функції, історію розвитку та вплив на людину й суспільство, а також уміння орієнтуватися в інформаційних потоках і запобігати негативним інформаційним впливам.
Медіаграмотність	Рівень медіакультури, який характеризується здатністю користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями, здійснювати усвідомлене та критичне сприйняття медіаповідомлень, інтерпретувати зміст медіатекстів, відрізняти реальні явища від їхніх медіаконструкцій і маніпулятивних впливів.
Медіакомпетентність	Інтегральний рівень медіакультури особистості, що забезпечує розуміння соціокультурних, економічних і політичних умов функціонування медіа, здатність ефективно взаємодіяти з медіапростором, передавати медіакультурні цінності та створювати нові медіапродукти.
Медіаосвітній рух	Скоординована діяльність громадських організацій, освітніх і культурних інституцій, державних структур, спрямована на розвиток медіакультури суспільства, зокрема дітей і молоді, та впровадження ідей медіаосвіти в соціальну практику.

Інтернет-ресурси стають ключовим посередником між різними культурами, мовами та комунікативними традиціями, що є надзвичайно важливим для майбутніх викладачів іноземної мови. Дослідженням специфіки медіакультури та її впливу на міжкультурну комунікацію й формування професійної компетентності викладачів іноземної мови займалися такі вчені: С. Амеліна [1], В. Баркасі [2; 3], І. Бахов [6], Т. Кокнова [65], Н. Майєр [83], З. Хало [65], а також спеціалісти з методики викладання іноземних мов та МК, які вивчали потенціал Інтернет-ресурсів для

подолання культурних бар'єрів та створення автентичного мовного середовища.

Медіакультура в контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови становить сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, що сприяють формуванню міжкультурної компетентності та соціалізації фахівця. Вона включає культуру передачі та сприйняття інформації іншомовного середовища, слугуючи системою розвитку особистості викладача, здатного сприймати, аналізувати та оцінювати медіатексти різних культур, займатися міжкультурною медіаторчістю та засвоювати нові знання за допомогою інтернет-ресурсів.

Для майбутніх викладачів іноземної мови медіакультура – це особливий тип професійної культури, що дозволяє ефективно використовувати інтернет-ресурси для міжкультурної взаємодії: автентичні текстові матеріали, відеоконференції, подкасти, професійні форуми, соціальні мережі та освітні платформи. Це все те, що пов'язує викладача з іншомовним культурним середовищем, інформує про культурні особливості, сприяє розумінню міжкультурних відмінностей, впливає на формування толерантного ставлення до інших культур. Завдяки інтернет-ресурсам відбувається формування глобального мислення та міжкультурної свідомості майбутнього викладача [103; 139]. Структуру комунікативної функції медіакультури у міжкультурному аспекті представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Структура комунікативної функції медіакультури

Мета	Механізми досягнення мети	Результат
Формування комунікативних здібностей, мовленнєвої культури	Засоби масової інформації	Сформованість комунікативних здібностей, мовленнєвої культури

Таким чином, до основних механізмів реалізації комунікативної функції медіакультури в процесі міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови належать засоби масової інформації, серед яких провідне місце посідає всесвітня мережа Інтернет. Вивчення її потенціалу як інструменту формування

міжкультурної компетентності визначено четвертим завданням даного підрозділу дослідження. Інтернет створює специфічні умови для розгортання міжкультурної взаємодії майбутніх викладачів іноземної мови, що зумовлює стійкий науковий інтерес до цього феномену з боку представників гуманітарних наук — психологів, педагогів, лінгвістів, культурологів, соціологів і філософів [3; 12; 53; 54; 104; 106; 195].

Узагальнення результатів аналізу наукових праць зазначених авторів дає підстави стверджувати, що інтернет-ресурси виступають ефективним засобом формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, оскільки забезпечують доступ до автентичного мовного й культурного контексту та створюють сприятливе середовище для професійного становлення. Водночас у науковому дискурсі поряд із поняттям «Інтернет» функціонують терміни «ресурс Інтернет» і «мережа Інтернет», які в межах дослідження вживаються як семантично рівнозначні.

Завдяки Інтернету МК набуває нових форм і можливостей, особливо для майбутніх викладачів іноземної мови. Різні аспекти глобалізації (наукова, технологічна, економічна, культурна та освітня) суттєво впливають на підготовку викладачів, які тепер мають змогу взаємодіяти з носіями мови, брати участь у міжнародних освітніх проєктах та використовувати автентичні матеріали у своїй практиці. Інтернет-ресурси дозволяють майбутнім викладачам іноземної мови занурюватися в іншомовне середовище, розвивати міжкультурну компетентність та розуміння культурних особливостей різних країн без фізичної присутності в них. У професійній підготовці викладачів іноземної мови глобалізація вимагає глибоких змін у структурі навчання, методиці викладання та дослідженнях, а також формуванні міжкультурної свідомості [123]. Інтернет виступає потужним засобом глобальної МК, долає національні кордони й об'єднує світові інформаційні ресурси в єдину систему, доступну для навчання та викладання. Мережа Інтернет, що складається з багатьох тисяч корпоративних, наукових, урядових та домашніх мереж, надає майбутнім викладачам іноземної мови платформу для встановлення професійних контактів з колегами з різних країн, обміну досвідом та методичними матеріалами. У наш час Інтернет відіграє вирішальну роль у створенні

міжкультурного інформаційного простору глобального суспільства, слугує фізичною основою доступу до автентичних навчальних матеріалів, онлайн-курсів, відеоконференцій, вебінарів та інших форм віртуальної комунікації, що є надзвичайно важливими для формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. На сьогоднішній день Інтернет – це практично нескінченний інформаційний ресурс для міжкультурного діалогу, він є всесвітнім джерелом знань про різні культури, мови та традиції, глобальним і загальнодоступним інструментом для професійного розвитку викладачів іноземної мови.

Інтернет став потужним інструментом МК, особливо для майбутніх викладачів іноземної мови. Він функціонує як глобальне середовище для поширення інформації, співпраці та спілкування людей з різних культур та країн. На відміну від традиційних засобів масової інформації, основною функцією яких є виробництво й поширення інформації, Інтернет виявився ефективним інструментом для МК, що дозволяє встановлювати міжособистісні та групові форми спілкування через мовні та культурні бар'єри. Для майбутніх викладачів іноземної мови мережа надає унікальні можливості занурення в автентичне мовне середовище, спілкування з носіями мови та представниками різних культур. В Інтернеті є велика кількість освітніх та культурологічних ресурсів, що постійно оновлюються, даючи майбутнім викладачам іноземної мови доступ до актуальних матеріалів та міжкультурних комунікативних практик.

Серед основних переваг мережі Інтернет для розвитку МК майбутніх викладачів іноземної мови можна відзначити такі:

- доступ до автентичних матеріалів різних культур та мов, що сприяє формуванню міжкультурної компетентності;
- можливість віртуальної комунікації з носіями мови та представниками різних культур у реальному часі;
- участь у міжнародних освітніх проєктах та професійних спільнотах викладачів іноземних мов;
- персоналізація навчання та комунікативних практик відповідно до індивідуальних потреб майбутнього викладача;

- доступ до сучасних лінгвістичних та педагогічних досліджень, методик викладання іноземних мов з урахуванням міжкультурного аспекту;
- використання мультимедійних ресурсів (відео, аудіо, інтерактивні платформи) для формування міжкультурної компетентності та комунікативних навичок.

Інтернет є невід'ємною частиною МК та відіграє ключову роль у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови. Науковці підкреслюють, що правильне використання інтернет-ресурсів у процесі формування міжкультурної компетенції значно підвищує ефективність навчання та дозволяє майбутнім викладачам іноземної мови оволодіти необхідними професійними навичками (В. Биков, І. Вільш, Є. Вільшинецька, А. Зеленовська та ін.). У контексті МК поняття «інтернет-ресурси» набуває особливого значення і розглядається в такій логічній послідовності: «ресурси – інформаційні ресурси – інтернет-ресурси для міжкультурної комунікації». Термін «ресурс» традиційно трактується як «запаси, джерела чогось». В освітньому процесі підготовки викладачів іноземної мови використовуються різноманітні ресурси: навчально-методичні, лінгвістичні, культурологічні, автентичні матеріали тощо.

У сучасному інформаційному суспільстві, де МК стає все більш важливою, особлива увага приділяється інформаційним ресурсам, які забезпечують автентичне мовне середовище, доступ до культурних особливостей країн мови, що вивчається, та можливість реального спілкування з носіями мови. Такі ресурси дозволяють майбутнім викладачам іноземної мови не лише вдосконалювати власні мовні навички, але й розвивати міжкультурну чутливість, необхідну для ефективного навчання студентів у глобалізованому світі.

У площині МК майбутніх викладачів іноземної мови поняття «інформаційний ресурс» доцільно трактувати як інтеграцію категорій «інформація» та «знання», що виступає чинником формування міжкультурної компетентності. Водночас під «інформацією» розуміється сукупність міжкультурних фактів, явищ і подій, які становлять професійний інтерес для викладача іноземної мови та підлягають фіксації, систематизації й опрацюванню в міжкультурному контексті. Інформація, подана у формі, придатній для аналізу й використання в іншомовному середовищі,

визначається як міжкультурні дані або кроскультурна інформація.

Таким чином, інтернет-ресурси, що використовуються з метою розвитку МК майбутніх викладачів іноземної мови, являють собою сукупність інтегрованих програмно-апаратних, технічних засобів та автентичного інформаційного контенту, призначеного для розміщення в мережі Інтернет. Така інформація подається в текстовій, візуальній або аудіальній формах і забезпечує занурення здобувачів освіти в іншомовне культурне середовище [134; 158].

Провідною дидактичною метою використання інтернет-ресурсів у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови є передавання автентичної міжкультурної інформації, формування й закріплення кроскультурних знань, розвиток і вдосконалення міжкультурних комунікативних умінь та навичок, здійснення контролю рівня засвоєння й узагальнення міжкультурного досвіду, а також формування цілісної міжкультурної комунікативної компетентності.

Інтернет дозволяє вирішувати певні дидактичні завдання в контексті розвитку МК майбутніх викладачів іноземної мови, а саме [104; 124]:

- формувати стійку мотивацію до вивчення особливостей іншомовної культури;
- активізувати міжкультурне мислення та комунікативні навички студентів;
- забезпечувати навчальний процес автентичними культурологічними матеріалами;
- привчати майбутніх викладачів до самостійного пошуку міжкультурної інформації;
- забезпечувати можливість безпосереднього спілкування з носіями мови та культури;
- підвищувати інтенсивність формування міжкультурної компетентності;
- виховувати міжкультурну толерантність та повагу до культурних цінностей різних народів;
- реалізовувати особистісно зорієнтований підхід до формування міжкультурної компетентності;
- формувати вміння міжкультурної взаємодії: аналізувати культурні явища і порівнювати їх з рідною культурою; адаптувати свою комунікативну поведінку

відповідно до культурного контексту; долати міжкультурні бар'єри; використовувати культурно-специфічні стратегії спілкування тощо.

Як зазначають В. Биков, Є. Вільшинецька, М. Кастельс, Г. Кєдровіч та інші дослідники, упровадження інтернет-ресурсів в освітній процес зумовлює появу нових форм міжкультурної комунікації, які суттєво відрізняються від традиційних видів навчальної діяльності, таких як опрацювання друкованих джерел, перегляд відеоматеріалів або групова робота в аудиторному форматі. Для майбутніх викладачів іноземної мови така інтеграція відкриває якісно нові можливості міжкультурного розвитку, оскільки поєднує автентичний культурний контекст із безпосередньою комунікативною взаємодією.

Залучення інтернет-ресурсів дає змогу створити умови для занурення у мовне та культурне середовище країн, мова яких вивчається, що забезпечує цілісне сприйняття культурних явищ і мовленнєвих практик. Подібна інтеграція справляє комплексний вплив на формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови — від усвідомлення специфіки культурних відмінностей до практичного використання іншомовних умінь у різноманітних комунікативних ситуаціях [27; 28; 53; 124].

Робота з ресурсом Інтернет сприяє формуванню міжкультурної свідомості, розвитку комунікативних стратегій у міжкультурному діалозі, вмінню оцінювати культурні відмінності, розвитку міжкультурної сенситивності, здатності адаптувати свою комунікативну поведінку відповідно до культурного контексту. Крім того, Інтернет у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови надає можливість взаємодіяти з носіями мови, брати участь у міжнародних освітніх проєктах та створювати автентичні навчальні матеріали з урахуванням міжкультурного аспекту.

У сучасному суспільстві Інтернет виконує важливу роль у міжкультурній комунікації, особливо для майбутніх викладачів іноземної мови. Розглянемо основні функції Інтернету в контексті МК.

Перша функція інформаційна. Її особливість полягає в тому, що Інтернет забезпечує майбутніх викладачів іноземної мови доступом до автентичних матеріалів різних культур у режимі відкритості й загальнодоступності. Викладачі можуть знайомитися з культурними особливостями країн, мову яких вони

викладають, через новини, статті, відео та інші ресурси. Інформаційна функція забезпечує зберігання, пошук і доступ до матеріалів, що сприяють розвитку міжкультурної компетенції.

Інформація в Інтернеті для МК майбутніх викладачів іноземної мови має низку специфічних рис. До них належать [129]:

- оперативність, що дозволяє викладачам отримувати актуальну інформацію про культурні події, сучасні тенденції та зміни в країнах, мову яких вони викладають;
- міжкультурна спрямованість, що дозволяє порівнювати різні культурні контексти та розуміти особливості комунікації між представниками різних культур;
- багатомовність ресурсів, що дає можливість майбутнім викладачам практикувати мову та вивчати культурні нюанси в автентичному середовищі;
- різноманіття навчально-методичних матеріалів для розвитку міжкультурної компетенції студентів.

Будучи частиною засобів масової інформації, ресурси Інтернету надають майбутнім викладачам іноземної мови унікальні можливості для розвитку МК. Вони характеризуються універсалізмом тематики, різноманітністю видів і жанрів інформації, що дозволяє студентам знайомитися з культурними особливостями різних країн. Мультимедійність та гіпертекстуальність Інтернету забезпечують глибше занурення в іншомовне середовище, роблять інформацію про іноземні культури більш повною й об'ємною. Особливу роль у формуванні міжкультурної компетентності відіграють такі властивості Інтернету, як асинхронність сприйняття інформації та можливість взаємодії з носіями мови в реальному часі.

Друга функція ціннісно-регулювальна. В контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови ця функція набуває особливого значення. Вона допомагає студентам встановлювати ціннісно-нормативну базу для розуміння іншомовних культур та формування толерантного ставлення до культурних відмінностей. Ця функція проявляється через відбір автентичних матеріалів, ознайомлення з різними поглядами на міжнародні події, вивчення традицій та звичаїв. Дослідження показують, що майбутні викладачі іноземної мови, використовуючи різноманітні Інтернет-ресурси (міжнародні освітні платформи, форуми, соціальні мережі),

формують власне критичне мислення та міжкультурну чутливість. Водночас Інтернет дозволяє створювати персоналізовані навчальні середовища, де студенти можуть зосередитись на тих аспектах іншомовної культури, які відповідають їхнім професійним інтересам. Виконання ціннісно-регулювальної функції в рамках МК відбувається через аналіз актуальних подій у країнах мови, що вивчається, та через формування у майбутніх викладачів здатності адаптувати отримані знання для потреб їхніх майбутніх учнів.

Третя функція соціальна, що відіграє ключову роль у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. Інтернет створює унікальне середовище, де горизонтальні зв'язки долають територіальні, ієрархічні та часові бар'єри, дозволяючи майбутнім педагогам вступати в безпосередній діалог з носіями мови та культури. Ця функція сприяє розвитку крос-культурної чутливості, толерантності до культурного різноманіття та здатності ефективно взаємодіяти в глобальному освітньому просторі.

Четверта функція розважальна, яка трансформується в навчально-мотиваційну для майбутніх викладачів іноземних мов. Ігрові елементи, інтерактивні платформи та медіаконтент різних культур стають ефективними інструментами для занурення студентів у автентичне мовне середовище. Майбутні педагоги можуть використовувати розважальний потенціал Інтернету для створення інноваційних методик викладання, що підвищують мотивацію учнів та сприяють природному засвоєнню міжкультурних комунікативних навичок через емоційно забарвлений досвід.

П'ята функція комунікативна. У процесі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови саме ця функція набуває визначального значення, що зумовлює потребу в її детальнішому аналізі. Завдяки Інтернету комунікація набуває транскордонного характеру: взаємодія між учасниками міжкультурного комунікативного процесу більше не обмежується їхнім географічним розташуванням. Інтернет-середовище сприяє формуванню нових міжкультурних спільнот, об'єднаних спільною інформаційною основою та узгодженими ціннісно-нормативними орієнтирами, що є особливо значущим для майбутніх викладачів іноземної мови.

Загальна тенденція розвитку сучасних засобів поширення інформації полягає у переході від ієрархічних моделей до гетерархічних, тобто горизонтальних і рівноправних форм взаємодії. Така трансформація створює сприятливі умови для розгортання повноцінного міжкультурного діалогу та партнерської комунікації в цифровому просторі.

Інтернет створює безліч різних форм комунікації, які майбутні викладачі іноземної мови можуть ефективно використовувати у своїй професійній діяльності. Їх можна поділити на чотири категорії:

- асинхронна комунікація «один на один» (електронні листи, месенджери для індивідуального спілкування з носіями мови та представниками інших культур);
- асинхронна комунікація «багатох з багатьма» (наприклад, професійні форуми викладачів іноземних мов, міжнародні освітні платформи, де викладачі з різних країн обмінюються досвідом та навчальними матеріалами);
- синхронна комунікація «один на один», «один і кілька», «один з кількома» (відеоконференції з колегами з інших країн, мовні тандеми, міжнародні вебінари з методики викладання іноземних мов);
- асинхронна комунікація, орієнтована на пошук та обмін інформацією (освітні веб-ресурси різних країн, міжнародні бази даних з методики викладання іноземних мов, культурологічні портали для формування міжкультурної компетентності).

Зазначені форми забезпечують реалізацію комунікативної функції ресурсу Інтернет у процесі міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови. Аналізуючи цю функцію в контексті міжкультурної взаємодії, доцільно розмежовувати поняття «інтерактивність» і «зворотний зв'язок», оскільки перше є ширшим за друге. Зворотний зв'язок розглядається як реакція суб'єкта на інформаційний вплив у міжкультурному середовищі. У такій ролі майбутні викладачі іноземної мови можуть використовувати, зокрема, форумні платформи для обміну досвідом із носіями мови та колегами з різних країн, а також показники відвідуваності освітніх ресурсів, що відображають рівень зацікавленості відповідним контентом.

Інтерактивність у міжкультурній комунікації передбачає ширші можливості, зокрема контроль користувача над змістом інформації, участь у її формуванні через ініціювання міжкультурних проблем для обговорення, прояв комунікативної ініціативи, авторство навчальних матеріалів та обмін думками з представниками різних культурних спільнот. У структурі мережної інтерактивності для міжкультурної комунікації виокремлюють аспекти «людина і документи», «людина і технологія» та «людина і людина», що забезпечують ефективну двосторонню взаємодію суб'єктів освітнього процесу в полікультурному середовищі. Розглянемо структуру комунікативної функції Інтернету в підготовці майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації, подану в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Структура комунікативної функції ресурсу Інтернет

Мета	Механізми досягнення мети	Результат
Формування комунікативної культури	Комунікативні інтернет-ресурси	Сформованість комунікативної культури

У сучасних умовах цифровізації освіти Інтернет виступає не лише інформаційним середовищем, а й інтегрованим педагогічним ресурсом формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК. Його потенціал реалізується через сукупність комунікативних інтернет-ресурсів, які забезпечують доступ до автентичного мовного й культурного контексту, створюють умови для реальної міжкультурної взаємодії та сприяють розвитку міжкультурної комунікативної компетентності.

У межах нашого дослідження під комунікативними інтернет-ресурсами розуміємо цифрові інструменти, платформи та сервіси, що використовуються у професійній підготовці майбутніх викладачів іноземної мови з метою формування їхньої готовності до МК в іншомовному та полікультурному середовищі. До таких ресурсів належать:

- автентичні текстові, аудіо- та відеоматеріали, які відображають реальні мовні практики та культурні особливості носіїв мови;
- онлайн-платформи синхронної та асинхронної комунікації (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet тощо), що забезпечують безпосередню міжкультурну взаємодію;
- соціальні мережі та блогові платформи, у межах яких репрезентуються сучасні мовні норми, культурні коди й комунікативні стратегії;
- відеохостинги та подкаст-платформи (YouTube та ін.), які надають доступ до автентичного аудіовізуального контенту міжкультурного спрямування;
- веб-квести та міжнародні телекомунікаційні проєкти, орієнтовані на розв'язання міжкультурно значущих проблем у цифровому середовищі;
- багатомовні довідково-інформаційні ресурси (зокрема, Вікіпедія), що уможливають порівняльний аналіз культурних явищ;
- професійні онлайн-спільноти, e-mail-дискусійні групи та форуми, спрямовані на міжкультурний обмін педагогічним досвідом;
- вебінари та відкриті онлайн-заходи з методики викладання іноземних мов і МК.

Зазначені комунікативні інтернет-ресурси створюють умови для поєднання мовної підготовки з культурним осмисленням, забезпечують реальний досвід міжкультурної взаємодії та сприяють розвитку критичного мислення, рефлексії й професійної мобільності майбутніх викладачів іноземної мови. Подальший аналіз передбачає розкриття дидактичного потенціалу кожного з окреслених ресурсів у контексті формування готовності до МК.

Одним із ключових комунікативних інтернет-ресурсів у формуванні готовності до МК є автентичні текстові, аудіо- та відеоматеріали, які відображають реальні мовні практики та культурні особливості носіїв мови. У сучасному цифровому просторі такі матеріали представлені у надзвичайно різноманітних формах: онлайн-публікації засобів масової інформації, подкасти, відеоблоги, коментарі користувачів, інтерв'ю, публічні виступи, дискусійні програми, а також мультимодальні тексти, що поєднують вербальні, візуальні та аудіальні компоненти.

Автентичні матеріали вирізняються тим, що функціонують у природному соціокультурному контексті та створюються для реального спілкування, а не для

дидактичних цілей. Саме ця ознака надає їм особливої цінності для МК, оскільки мова в них постає як засіб відображення культурних цінностей, соціальних норм, комунікативних стратегій і моделей поведінки представників певної мовної спільноти.

У процесі взаємодії з автентичними текстовими матеріалами користувач стикається з живою мовою в її природному функціонуванні: варіативною лексикою, розмовними конструкціями, стилістичними особливостями, культурно маркованими одиницями, алюзіями та прецедентними явищами. Це дозволяє не лише засвоювати мовні засоби, а й усвідомлювати культурні смисли, які лежать в основі мовленнєвих актів.

Автентичні аудіоматеріали (подкасти, радіопередачі, інтерв'ю, дискусії) відкривають доступ до реального усного мовлення носіїв мови, з характерними інтонаційними моделями, темпом мовлення, акцентними особливостями та прагматичними засобами впливу. Такі матеріали сприяють формуванню чутливості до просодичних і паралінгвістичних компонентів комунікації, які мають важливе міжкультурне значення.

Відеоматеріали, розміщені на цифрових платформах, поєднують мовлення з невербальними елементами — жестами, мімікою, проксемікою, візуальним контекстом. Це дозволяє сприймати комунікацію як цілісний культурний феномен та аналізувати взаємодію вербальних і невербальних засобів у різних культурних ситуаціях.

Важливою характеристикою автентичних матеріалів у цифровому середовищі є їхня актуальність і динамічність. Вони відображають сучасні соціальні процеси, зміни у мовних нормах, трансформації культурних кодів, що дає змогу формувати міжкультурну компетентність у зв'язку з реальними подіями та глобальними викликами.

Таким чином, автентичні текстові, аудіо- та відеоматеріали виступають універсальним ресурсом МК, оскільки забезпечують доступ до живої мови та культури, сприяють усвідомленню культурної зумовленості мовлення й формують здатність інтерпретувати комунікативні явища в полікультурному контексті.

Суттєву роль у сучасній міжкультурній комунікації відіграють онлайн-

платформи синхронної та асинхронної взаємодії, які забезпечують безпосередній контакт між представниками різних мовних і культурних спільнот. До таких платформ належать сервіси відеоконференцій, спільної роботи та цифрової взаємодії, що дозволяють організовувати комунікацію в режимі реального часу або з часовою відстрочкою.

Синхронні платформи створюють умови для живого міжкультурного діалогу, у якому учасники можуть одночасно обмінюватися мовленнєвими повідомленнями, реагувати на висловлювання співрозмовників і коригувати власну комунікативну поведінку відповідно до ситуації. Така форма взаємодії максимально наближена до реального спілкування та дозволяє відпрацьовувати мовні й соціокультурні навички в динамічному контексті.

Асинхронні формати комунікації, своєю чергою, надають можливість більш зваженого й рефлексивного обміну думками. Учасники мають час для осмислення повідомлень, добору мовних засобів і аналізу культурних аспектів висловлювання, що сприяє глибшому усвідомленню міжкультурних відмінностей.

Онлайн-платформи поєднують різні канали комунікації — усне мовлення, письмове спілкування, візуальні матеріали, спільні цифрові документи, — що створює багатовимірне комунікативне середовище. Саме така поліканальність відповідає реальній природі МК, у якій значущими є не лише слова, а й контекст, форма подачі та невербальні сигнали.

У процесі міжкультурної взаємодії на онлайн-платформах проявляються відмінності у стилях спілкування, нормах ввічливості, способах аргументації, рівнях формальності та очікуваннях щодо комунікативної поведінки. Аналіз таких відмінностей дозволяє усвідомити культурну зумовленість мовленнєвих стратегій.

Важливою особливістю онлайн-комунікації є можливість фіксації й подальшого аналізу комунікативного процесу. Записи зустрічей, чати, спільні матеріали створюють умови для осмислення міжкультурного досвіду, виявлення типових труднощів і помилок, а також для формування стратегій ефективної взаємодії.

Отже, онлайн-платформи синхронної та асинхронної комунікації функціонують як інтегрований цифровий простір міжкультурної взаємодії, що

поєднує мовний, соціальний і культурний компоненти спілкування та сприяє формуванню здатності до ефективної комунікації в глобалізованому середовищі.

Соціальні мережі та блогові платформи є одним із найбільш динамічних і впливових комунікативних інтернет-ресурсів сучасності, у межах яких відбувається активне формування та трансляція мовних норм, культурних кодів і комунікативних стратегій. Ці цифрові середовища відображають повсякденні практики спілкування та водночас формують нові моделі міжкультурної взаємодії.

Контент соціальних мереж характеризується ситуативністю, емоційністю та тісним зв'язком із соціальними й культурними подіями. Публікації, коментарі, репости, відео та візуальні повідомлення відображають реакції користувачів на актуальні події та дозволяють спостерігати, як одна й та сама інформація інтерпретується в різних культурних контекстах.

Соціальні мережі створюють умови для безпосереднього контакту між представниками різних культур, що сприяє розвитку міжкультурного діалогу в неформальному середовищі. Саме неформальність спілкування дозволяє виявити особливості розмовної мови, цифрового етикету, гумору, іронії та культурно специфічних способів самовираження.

Блогові платформи, на відміну від коротких повідомлень у соціальних мережах, орієнтовані на більш розгорнуте й рефлексивне висловлювання. Блог як жанр цифрової комунікації поєднує індивідуальну позицію автора з відкритістю до діалогу, що створює умови для глибшого міжкультурного обміну думками.

Через аналіз блогових текстів і коментарів до них можна простежити, як культурні цінності, національні наративи та соціальні установки впливають на структуру аргументації, стилі викладу та способи інтерпретації подій. Це сприяє усвідомленню множинності культурних перспектив і відмові від етноцентричних оцінок.

Інтерактивність соціальних мереж і блогів дозволяє користувачам бути не лише споживачами, а й творцями міжкультурного контенту. Участь у дискусіях, створення власних публікацій, коментування матеріалів іноземних авторів формують активну позицію в міжкультурному цифровому просторі.

Таким чином, соціальні мережі та блогові платформи виступають важливим

ресурсом МК, оскільки репрезентують сучасну мовну дійсність, забезпечують простір для живої культурної взаємодії та сприяють розвитку здатності орієнтуватися в різноманітті комунікативних стратегій і культурних смислів.

Відеохостингові сервіси та подкаст-платформи (зокрема YouTube, Spotify, Apple Podcasts та ін.) у сучасному цифровому освітньому просторі посідають особливе місце як джерела автентичного аудіовізуального контенту міжкультурного спрямування. Їх використання у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови зумовлене можливістю безпосереднього доступу до живої мови, культурних практик, комунікативних моделей і соціальних контекстів, у яких функціонує мова носіїв.

На відміну від традиційних навчальних матеріалів, відео- та аудіоконтент, представлений на таких платформах, створюється для реальної аудиторії та відображає актуальні мовні тенденції, стилі спілкування, соціокультурні норми й цінності різних національних і культурних спільнот. Саме ця автентичність забезпечує ефект культурного занурення, що є надзвичайно важливим для формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК.

Відеохостинги надають можливість спостерігати не лише за вербальним мовленням, а й за невербальними компонентами комунікації — мімікою, жестами, інтонацією, проксемікою, що мають культурно зумовлений характер. Аналіз таких компонентів сприяє розвитку міжкультурної сенситивності, емпатії та здатності адекватно інтерпретувати поведінку представників інших культур у реальних комунікативних ситуаціях. Для майбутніх викладачів іноземної мови це має особливе значення, оскільки дозволяє формувати цілісне уявлення про культуру країни, мова якої вивчається, як про динамічний соціокультурний феномен.

Подкаст-платформи, у свою чергу, створюють сприятливі умови для розвитку навичок аудіювання в автентичному мовному середовищі. Подкасти репрезентують різні жанри мовлення — від неформальних розмов і дискусій до науково-популярних виступів, інтерв'ю та публічних дебатів. Така різноманітність дозволяє майбутнім викладачам іноземної мови ознайомлюватися з різними комунікативними стилями, соціальними ролями мовців і культурними сценаріями спілкування, що є важливою складовою міжкультурної комунікативної компетентності.

Використання відеохостингів і подкаст-платформ у навчальному процесі сприяє також розвитку критичного мислення. Майбутні викладачі іноземної мови навчаються аналізувати контент з позицій культурної репрезентації, виявляти стереотипи, порівнювати різні точки зору, оцінювати достовірність інформації та усвідомлювати культурну зумовленість мовних і комунікативних практик. Це формує готовність до відповідального та етичного міжкультурного діалогу в цифровому середовищі.

Тож, відеохостинги та подкаст-платформи виступають не лише джерелом мовної інформації, а й потужним педагогічним ресурсом формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК. Їх системне й педагогічно обґрунтоване використання дозволяє поєднати розвиток мовних умінь із формуванням міжкультурної компетентності, цифрової грамотності та професійної рефлексії в умовах сучасного глобального інформаційного простору.

Вагоме місце у формуванні готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК посідають багатомовні довідково-інформаційні ресурси, зокрема Вікіпедія та інші відкриті енциклопедичні платформи. У сучасному цифровому освітньому просторі ці ресурси виконують функцію глобального сховища знань, доступного представникам різних культур і мовних спільнот, що створює унікальні умови для міжкультурного пізнання та взаєморозуміння.

Специфіка багатомовних довідкових ресурсів полягає в тому, що одна й та сама інформація репрезентується різними мовами, але не є ідентичною за змістом, структурою чи акцентами. Це зумовлено культурними, історичними та соціальними чинниками, які впливають на відбір фактів, спосіб їх інтерпретації та оцінювання. Така особливість перетворює довідкові платформи на ефективний інструмент аналізу культурних відмінностей.

Для майбутніх викладачів іноземної мови робота з багатомовними енциклопедичними ресурсами сприяє усвідомленню того, що знання не є універсальними або нейтральними, а завжди репрезентують певну культурну перспективу. Порівняльний аналіз статей однієї тематики різними мовами дозволяє виявити, як культурні цінності та національні наративи впливають на подання інформації.

Особливе значення має можливість простежити відмінності у структурі текстів, логіці викладу матеріалу, використанні прикладів та метафор, що відображають специфіку національної мовної картини світу. Така діяльність сприяє розвитку міжкультурної чутливості та здатності інтерпретувати інформацію з урахуванням культурного контексту.

Використання багатомовних довідково-інформаційних ресурсів також сприяє формуванню інформаційної та медіаграмотності. Майбутні викладачі іноземної мови навчаються оцінювати достовірність джерел, аналізувати систему посилань, розпізнавати можливі ідеологічні або культурні упередження, що є важливою складовою МК в цифровому середовищі.

У процесі роботи з такими ресурсами МК набуває аналітичного та рефлексивного характеру. Вона розглядається не лише як мовна взаємодія, а як процес осмислення культурних смислів, що формуються в межах різних лінгвокультурних просторів і відображають глобальну різноманітність поглядів.

Тож, багатомовні довідково-інформаційні ресурси виступають важливим інструментом формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК, оскільки забезпечують умови для розвитку критичного мислення, культурної рефлексії та усвідомлення множинності інтерпретацій у сучасному глобалізованому інформаційному просторі.

Професійні онлайн-спільноти, e-mail-дискусійні групи та спеціалізовані форуми є важливим інтернет-ресурсом МК, що забезпечує регулярну взаємодію між представниками різних мовних і культурних спільнот. Ці платформи створюють умови для сталого професійного діалогу, орієнтованого на обмін досвідом, ідеями та практиками у сфері освіти.

На відміну від разових комунікативних контактів, професійні онлайн-спільноти формують простір тривалого міжкультурного спілкування, у межах якого поступово вибудовується взаєморозуміння між учасниками з різним культурним і освітнім досвідом. Така взаємодія сприяє усвідомленню спільних і відмінних рис педагогічних традицій різних країн.

Участь у міжнародних e-mail-дискусіях та форумах дозволяє майбутнім викладачам іноземної мови ознайомлюватися з різними підходами до викладання,

стилями професійної комунікації та моделями педагогічної взаємодії. Це сприяє розширенню професійного світогляду та формуванню готовності до міжкультурного співробітництва.

Асинхронний характер такого спілкування створює додаткові можливості для осмислення інформації та рефлексії. Майбутні викладачі мають час на обдумування власних відповідей, добір мовних засобів і корекцію комунікативної поведінки з урахуванням культурних особливостей співрозмовників.

Професійні онлайн-спільноти також сприяють формуванню навичок міжкультурної толерантності, оскільки учасники стикаються з різними поглядами, педагогічними переконаннями та професійними цінностями. У процесі такого спілкування майбутні викладачі навчаються приймати альтернативні позиції та вести конструктивний діалог.

Важливою особливістю цих ресурсів є їхній неформальний характер, що наближає комунікацію до реальних професійних ситуацій. У такому середовищі МК набуває природного характеру й відбувається поза жорсткими рамками навчального процесу.

Отже, професійні онлайн-спільноти, e-mail-дискусійні групи та форуми виступають не лише засобом обміну інформацією, а й простором міжкультурного професійного зростання, що сприяє формуванню готовності до МК в умовах глобального освітнього середовища.

Вебінари та відкриті онлайн-заходи також посідають важливе місце серед інтернет-ресурсів МК, оскільки поєднують інформаційну, комунікативну та інтерактивну складові навчання. Вони створюють умови для безпосереднього контакту учасників із представниками різних культур у режимі реального часу.

Участь у міжнародних вебінарах дозволяє майбутнім викладачам іноземної мови ознайомлюватися з сучасними науково-методичними підходами, представленими в різних країнах, а також спостерігати культурно зумовлені особливості професійної комунікації.

Під час таких заходів студенти мають можливість чути автентичне мовлення з різними акцентами, інтонаційними моделями та темпами мовлення, що сприяє

розвитку навичок сприйняття іншомовного мовлення в реальних міжкультурних умовах.

Вебінари також дозволяють спостерігати різні стилі презентації інформації, способи аргументації та ведення дискусії, які відображають культурні особливості комунікативної поведінки представників різних країн.

Інтерактивні елементи вебінарів (чат, опитування, запитання-відповіді) створюють можливості для активної участі майбутніх викладачів у міжкультурному діалозі, що сприяє формуванню впевненості у власних комунікативних можливостях.

Участь у відкритих онлайн-заходах сприяє інтеграції майбутніх викладачів іноземної мови в міжнародний освітній простір та формуванню професійної ідентичності як учасників глобальної педагогічної спільноти.

Таким чином, вебінари та відкриті онлайн-заходи виступають ефективним інтернет-ресурсом формування готовності до МК, поєднуючи теоретичні знання з практичним досвідом взаємодії в полікультурному цифровому середовищі.

Сучасні комунікативні інтернет-ресурси створюють потужну платформу для формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. До них належать: автентичні тексти з культурологічним компонентом, міжнародні телекомунікаційні проекти, культурно-орієнтовані вебінари, міжкультурні дискусійні форуми, віртуальні тандеми з носіями мови, міжнародні освітні платформи, соціальні мережі для мовного обміну, YouTube-канали з МК, блоги міжнародних викладачів, Skype-конференції з іноземними партнерами, веб-квести з елементами культурного занурення, та міжнародні професійні спільноти викладачів, детальні характеристики яких представлено в таблиці 2.4. В умовах глобалізації та інформатизації сучасного суспільства МК стає невід'ємною частиною професійної діяльності викладачів іноземних мов. Інтернет-ресурси виступають потужним інструментом для підготовки майбутніх фахівців, забезпечуючи доступ до автентичних матеріалів, віртуального спілкування з носіями мови та культурного обміну в режимі реального часу.

Інтернет-ресурси для МК включають соціальні мережі, відеоконференції, віртуальні класи, міжнародні освітні платформи та культурно-орієнтовані вебсайти.

Ці ресурси дозволяють майбутнім викладачам не лише вдосконалювати мовні навички, але й розвивати міжкультурну компетентність через безпосередній контакт з представниками різних культур.

Таблиця 2.4

Комунікативні інтернет-ресурси та їх сутність

Комунікативні інтернет-ресурси	Сутність
Автентичні текстові, аудіо- та відеоматеріали	Матеріали, створені носіями мови для реального спілкування, що відображають природне мовлення, культурні коди, соціальні норми та комунікативні практики
Онлайн-платформи синхронної та асинхронної комунікації	Цифрові середовища для безпосередньої або відкладеної взаємодії учасників у режимі реального часу або з часовим інтервалом
Соціальні мережі та блогові платформи	Інтерактивні мережеві простори для публікації контенту, обміну думками, формування спільнот і репрезентації сучасних мовних та культурних практик
Відеохостинги та подкаст-платформи	Цифрові сервіси поширення аудіовізуального контенту, що забезпечують доступ до усного мовлення, невербальної комунікації та культурних наративів
Веб-квести та телекомунікаційні проекти	Інтерактивні мережеві формати діяльності, орієнтовані на пошук, аналіз і синтез інформації в процесі спільного розв'язання проблем
Багатомовні довідково-інформаційні ресурси (Вікіпедія та ін.)	Відкриті цифрові енциклопедичні платформи, що забезпечують доступ до знань різними мовами та уможливають порівняльний аналіз явищ
Професійні онлайн-	Мережеві комунікативні об'єднання для обміну досвідом,

спільноти, e-mail-дискусійні групи, форуми	обговорення проблем і підтримання професійного діалогу
Вебінари та відкриті онлайн-заходи	Форми онлайн-комунікації, що поєднують презентаційні, дискусійні та інтерактивні елементи в режимі реального часу

Аналіз наукових досліджень свідчить про значний потенціал використання Інтернет-ресурсів у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. Однак, комплексний підхід до інтеграції цих ресурсів у процес підготовки фахівців, здатних ефективно здійснювати міжкультурну комунікацію та навчати їй своїх учнів, потребує подальшого дослідження та методичного обґрунтування.

2.2. Педагогічні умови процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації.

Аналізуючи проблему МК майбутніх викладачів іноземної мови, слід враховувати, що «з великими труднощами ми розуміємо значення слів, вчинків, дій, котрі не є характерними для нас самих. Наш етноцентризм не тільки заважає міжкультурній комунікації, але його й важко розпізнати, оскільки це несвідомий процес» [15, с. 90]. Саме тому МК майбутніх викладачів іноземної мови не формується стихійно, а потребує цілеспрямованого розвитку, зокрема із залученням ресурсів мережі Інтернет [24, с. 52].

Вагомим і необхідним складником розв'язання проблеми формування МК майбутніх викладачів іноземної мови є їх системна підготовка з використанням сучасних онлайн-ресурсів. Так, К. Криворотько-Тайфур розглядає підготовку до МК як підготовку до взаємодії, що передбачає поетапну систему дій, сформовану сукупність комунікативних умінь і навичок, ефективність яких може бути істотно підвищена завдяки інтерактивному потенціалу Інтернету. Водночас підготовка

тракується як процес формування інтелектуальної, психічної та соціальної готовності майбутніх викладачів іноземної мови до результативної участі в міжкультурній комунікації, а також як оволодіння способами практичної реалізації цієї готовності через різноманітні інтернет-платформи й цифрові ресурси [73, с. 203].

Є. Хриков здійснив ґрунтовний аналіз природи, сутності, значення та місця педагогічних умов у структурі педагогічних досліджень у контексті МК. Учений підкреслює, що педагогічні умови формування МК майбутніх викладачів іноземної мови мають штучний характер, тобто цілеспрямовано створюються педагогом із використанням інтернет-ресурсів, і тому доцільно «визначати їх через поняття обставини, а не фактори» [146, с. 11]. Відповідно, педагогічні умови розглядаються як «обставини, які обумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу» з урахуванням можливостей цифрового освітнього середовища. Згідно з позицією дослідника, педагогічні умови формування МК перебувають у взаємозв'язку з педагогічними законами та закономірностями й виступають «локальним проявом закономірностей, принципів та правил» використання інтернет-ресурсів у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови [146, с. 12].

Окрім того, дослідником окреслено основні властивості педагогічних умов як складових наукових розвідок у сфері МК. Зокрема, педагогічні умови формування МК майбутніх викладачів іноземної мови не повинні суперечити загальним педагогічним закономірностям, принципам і правилам навчання іноземних мов; мають бути спрямовані на практичну діяльність із використанням інтернет-ресурсів; орієнтовані на підвищення ефективності міжкультурної взаємодії в цифровому середовищі; характеризуються локальністю застосування в умовах глобального інформаційного простору тощо [20, с. 45].

Подамо власне розуміння педагогічних умов процесу формування МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет – це сукупність обставин, що сприяють побудові навчально-виховного процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій з урахуванням потреб, інтересів, можливостей особистості щодо ефективної професійної діяльності.

У зв'язку з проведеною діагностикою визначено, що особистісно-ціннісний,

знаннявий та праксеологічний компоненти розвинені недостатньо для здійснення успішної міжкультурної взаємодії в цифровому середовищі. Відповідно до цього пропонуємо наступні педагогічні умови:

- актуалізація етнокультурної світоглядної настанови майбутніх викладачів іноземної мови до МК з використанням онлайн-ресурсів та платформ;
- систематизація та узагальнення знань студентів щодо специфіки МК в цифровому просторі та ознайомлення з автентичними інтернет-матеріалами;
- формування у майбутніх викладачів іноземної мови навичок МК через використання соціальних мереж, вебінарів, онлайн-спільнот та можливостей застосування на практиці;
- діагностика оцінних суджень студентів щодо ефективності використання інтернет-ресурсів для міжкультурного спілкування.

Виділені педагогічні умови перебувають у функціональному, хронологічному й логічному взаємозв'язку і взаємозалежності в контексті цифрового освітнього середовища. Охарактеризуємо сутність і зміст педагогічних умов формування МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет.

Перша педагогічна умова (актуалізація етнокультурної світоглядної настанови майбутніх викладачів іноземної мови) передбачає впровадження моделі усвідомлення студентами гармонії співіснування культур за допомогою ресурсів Інтернету; розвиток етнічної толерантності та етнємпатії через онлайн-комунікацію з носіями мови; прояв у зміні ціннісних настанов і орієнтацій студентів як суб'єктів міжкультурної взаємодії в цифровому просторі. Для ефективного впливу на рівень розвитку міжкультурної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови важливо інтегрувати у навчальний процес віртуальні обміни, вебінари з іноземними колегами та міжнародні онлайн-проекти. Рекомендується використовувати автентичні відеоматеріали, соціальні мережі та спеціалізовані освітні платформи для створення мовного середовища та занурення в культуру країни, мова якої вивчається.

Для реалізації цієї педагогічної умови радимо впровадити тематичний модуль «Міжкультурна комунікація викладачів іноземної мови в цифровому просторі». В рамках цього модуля пропонуємо розробити такі теми: «Віртуальне мовне

середовище та його роль у міжкультурній комунікації», «Цифрові інструменти для подолання мовних та культурних бар'єрів», «Етикет онлайн-спілкування з представниками різних культур», «Міжнародні телекомунікаційні проекти в професійній підготовці викладача іноземної мови», «Соціальні мережі як засіб формування міжкультурної компетентності», «Віртуальні стажування та їх роль у розвитку міжкультурної свідомості педагога».

Друга педагогічна умова (систематизація та узагальнення знань студентів щодо специфіки МК майбутніх викладачів іноземної мови) передбачає формування уявлення студентів про систему обраної ними професійної діяльності в міжкультурному контексті. Це включає розуміння функцій, змісту та ієрархічної побудови професії викладача іноземної мови з урахуванням міжкультурних аспектів взаємодії, що відображає соціально визнані норми виконання професійних завдань у глобалізованому освітньому просторі.

Використання ресурсів Інтернету в цьому процесі дозволяє майбутнім викладачам іноземної мови розширити обсяг накопиченого досвіду професійної діяльності, збагатити культуру її здійснення та поглибити усвідомлення міжкультурних вимог щодо її виконання. Завдяки інтернет-технологіям у студентів формуються власні уявлення про мету МК, її призначення і можливості в контексті викладання іноземних мов, тобто власна концепція професійної діяльності з міжкультурним компонентом.

В основі цієї умови лежить набуття предметно-професійних та культурно-специфічних знань через онлайн-платформи, знайомство з національними стилями комунікації та їх характеристиками через автентичні інтернет-ресурси, формування стратегічних та компаративних умінь студентів за допомогою віртуальних освітніх середовищ, телекомунікаційних проектів та міжнародних онлайн-обмінів. Інтернет-ресурси стають ефективним інструментом для занурення майбутніх викладачів іноземної мови в автентичне міжкультурне середовище без фізичного переміщення, сприяючи розвитку їхньої міжкультурної компетентності.

Реалізація зазначеної педагогічної умови здійснюється шляхом упровадження спеціального курсу «Основи формування міжкультурної комунікації засобами інтернет-ресурсів» (додаток І) у межах нормативних дисциплін. Його метою є

сприяння становленню полікультурної особистості майбутніх викладачів іноземної мови та підготовка їх до МК через формування готовності до здійснення соціально-педагогічної діяльності в поліетнічному середовищі з використанням сучасних цифрових технологій.

До основних завдань спецкурсу належать: формування у здобувачів вищої освіти системи знань про особливості МК в цифровому просторі та специфіку застосування інтернет-ресурсів у полікультурній взаємодії; розвиток умінь і навичок використання онлайн-платформ для реалізації міжкультурного діалогу; виховання етнічної толерантності та культури міжнаціонального спілкування у віртуальному середовищі; розвиток цифрової компетентності й позитивного соціального потенціалу, зокрема соціального інтересу, соціальної чутливості та соціальної уяви; формування здатності до віртуальної емпатії та міжкультурного співпереживання. Важливими складниками курсу є організація та проведення вебінарів і онлайн-круглих столів на тему «Міжкультурна комунікація в глобальному цифровому просторі», а також використання міжнародних освітніх платформ, програм віртуальних обмінів і тандем-навчання з метою набуття практичного досвіду міжкультурної комунікативної взаємодії.

Третя педагогічна умова, що полягає у формуванні в майбутніх викладачів іноземної мови навичок МК та готовності до їх практичного застосування, передбачає цілеспрямоване відпрацювання мовно-комунікативних стратегій і мовленнєвих моделей поведінки з опорою на інтернет-ресурси. Вона також передбачає актуалізацію можливостей соціально-політичного, дипломатичного та іншомовного дискурсів через конструювання й упровадження власних діалогічних моделей іншомовної поведінки в онлайн-середовищі. Окрім цього, окреслена педагогічна умова зорієнтована на ознайомлення студентів із сучасними інноваційними професійно спрямованими технологіями міжкультурної комунікативної взаємодії в цифровому просторі та набуття практичного досвіду їх використання у віртуальних мовних і міжкультурних практиках.

Реалізація цієї педагогічної умови може відбуватись через проведення онлайн-проектів «Європейський Союз — територія успіху», «Інтерактивний діалог: від аутсайдера до інсайдера»; участь у віртуальному фестивалі культур Global Village;

організацію онлайн дискусійного клубу «Діалог мов—Діалог культур: Україна і світ»; проведення мовних студій із залученням носіїв мови через платформи Zoom, Google Meet, Microsoft Teams; використання соціальних мереж для автентичного спілкування з представниками різних культур; створення віртуальних міжкультурних спільнот та участь у міжнародних вебінарах і конференціях.

Четверта умова (діагностики оцінних суджень студентів) у контексті МК передбачає оцінку майбутніми викладачами іноземної мови власних міжкультурних компетенцій, що відіграє суттєву роль у їх професійному розвитку. Усвідомлення студентами зв'язків між власними комунікативними стратегіями та культурною чутливістю сприяє глибшому розумінню міжкультурних взаємодій.

Для діагностики оцінних суджень у сфері МК ефективно використовуються онлайн-ресурси, зокрема: вебінари з носіями мови, міжнародні форуми, віртуальні проєкти та тематичні твори: «Міжкультурна комунікація в цифровому просторі», «Як я використовую Інтернет для подолання культурних бар'єрів» тощо. Цінність таких ресурсів полягає в тому, що вони створюють автентичне середовище для розвитку міжкультурної компетентності, відображають реальні комунікативні ситуації та дозволяють студентам аналізувати власні культурні упередження та стереотипи.

Особливу увагу варто приділити аналізу онлайн-взаємодій студентів з представниками інших культур, їхнім реакціям на культурні відмінності, здатності адаптувати комунікативну поведінку відповідно до міжкультурного контексту. Важливо розпізнавати й аналізувати рівень сформованості міжкультурної чутливості, здатності до медіації між культурами та використання цифрових інструментів для ефективної міжкультурної взаємодії.

Інтеграція вищезазначених умов із використанням ресурсів Інтернету (міжнародних освітніх платформ, соціальних мереж, віртуальних обмінів) дозволить комплексно розвивати міжкультурну комунікацію майбутніх викладачів іноземної мови та підготувати їх до глобалізованого освітнього середовища.

Розглянувши педагогічні умови відповідно до компонентів дослідження, можна дослідити інші обставини, що сприяють побудові навчального процесу на засадах міжкультурності. Педагогічний механізм формування МК майбутніх

викладачів іноземної мови може бути ефективно реалізований через використання ресурсів Інтернету, які надають автентичний культурологічний матеріал, створюють віртуальне іншомовне середовище та забезпечують безпосередню взаємодію з носіями мови. Інтернет-ресурси дозволяють моделювати реальні комунікативні ситуації через відеоконференції, тематичні форуми, спільні міжнародні проєкти та онлайн-симуляції, що сприяє формуванню адекватного уявлення про іншомовну культуру і рефлексії щодо власної культурної ідентичності. Взаємодія в онлайн-просторі ставить майбутнього викладача в активну суб'єктну позицію і вимагає від нього гнучкої моделі поведінки: критичного осмислення культурних відмінностей, адаптації до іншомовного дискурсу, виконання різноманітних соціальних ролей та розвитку міжкультурної сенситивності [29;56]. Окрім формування МК, використання інтернет-ресурсів значно підвищує мотивацію до навчання, стимулює цифрову грамотність, розвиває інформаційно-аналітичні вміння та сприяє формуванню професійних компетентностей майбутніх викладачів іноземної мови в контексті глобалізованого освітнього простору.

Робота з майбутніми викладачами іноземної мови повинна проводитися з використанням інтерактивних онлайн-технологій та ігрового моделювання, що реалізується через віртуальні рольові ігри, симуляції міжкультурних ситуацій та навчальні онлайн-платформи. Цифрові ресурси стимулюють не лише мовленнєву, але й міжкультурну компетентність студентів, розвивають їх критичне мислення та адаптивність до різних комунікативних контекстів. Участь майбутніх викладачів у віртуальному міжкультурному спілкуванні через відеоконференції, форуми та соціальні мережі покращує їх здатність розпізнавати культурні особливості, обирати доречні вербальні та невербальні засоби комунікації та адаптувати власну модель поведінки відповідно до ситуації міжкультурної взаємодії.

Особливо важливим для майбутніх викладачів іноземної мови є вдосконалення своєї міжкультурної компетенції через участь у міжнародних онлайн-проєктах, вебінарах та віртуальних обмінах. Інтернет-ресурси забезпечують унікальну можливість постійної взаємодії з автентичним мовним та культурним середовищем. Тому ефективною умовою формування МК є участь у таких програмах як віртуальні мовні тандеми, міжнародні телеколаборації, онлайн-курси від провідних

університетів світу (Coursera, EdX), програми віртуальної мобільності Erasmus+ Virtual Exchange, MOOC-платформи, а також міжнародні програми Work and Travel, DAAD, Au-pair, Study and Work, «Студвей», UniStudy. У цих проєктах майбутні викладачі розвивають навички міжкультурної медіації: аналізують культурні відмінності у комунікативних стилях, невербальній комунікації, цінностях та нормах поведінки, вчаться адаптувати навчальні матеріали для мультикультурної аудиторії. Саме через такий діалог культур у цифровому просторі формується здатність майбутнього викладача іноземної мови бути ефективним посередником між різними лінгвокультурами та розвивати міжкультурну компетентність у своїх майбутніх учнів.

Дослідження сучасної літератури дозволяє нам представити наступну класифікацію педагогічних умов формування МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсів Інтернет [27, с.241]:

- інтеграція тріади концепції «діалогу культур» через онлайн-середовище: культура — особистість — діалог у віртуальному просторі;
- створення цілісної системи професійно-мовної, культурно-мовної та міжкультурної підготовки з використанням автентичних інтернет-ресурсів;
- впровадження інтерактивних методів навчання з використанням інтернет-технологій (вебінари, відеоконференції, віртуальні класи), що стимулюють розвиток у майбутніх викладачів іноземної мови коректності мовлення та уявлень про міжкультурну специфіку спілкування;
- організація позааудиторної активності студентів за допомогою міжнародних онлайн-проєктів, віртуальних дискусійних клубів, проведення відеозустрічей з носіями мови, участь у міжнародних онлайн-конференціях та конкурсах.

Аналіз психолого-педагогічних і методичних джерел у поєднанні з узагальненням власного педагогічного досвіду дав змогу виокремити та дидактично обґрунтувати педагогічні умови формування МК майбутніх викладачів іноземної мови із застосуванням інтернет-ресурсів, які згруповано у внутрішні, зовнішні та інтегративні. До внутрішніх педагогічних умов віднесено особистісні потреби студентів і рівень їхньої мотивації до використання інтернет-ресурсів у процесі міжкультурної взаємодії. Зовнішні умови охоплюють реалізацію особистісно

орієнтованого та цифрового підходів до навчання, забезпечення цілісності педагогічного процесу у віртуальному міжкультурному імерсійному середовищі, а також узгодження міжпредметних зв'язків шляхом залучення автентичних інтернет-ресурсів. Інтегративні умови передбачають використання колаборативного онлайн-навчання, проблемного навчання на основі інтернет-кейсів, створення атмосфери міжкультурного співпереживання й емоційного резонансу на заняттях з профільних дисциплін із застосуванням автентичних матеріалів мережі Інтернет [59, с. 118].

Таким чином, педагогічні умови, визначені у межах проведеного дослідження, розглядаються як сукупність обставин, що забезпечують результативне формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. Їх реалізація сприяє засвоєнню культурологічних знань, формуванню ціннісного ставлення до культури країни, мова якої вивчається, а також професійному зростанню здобувачів освіти в умовах міжкультурної взаємодії.

Інтеграція до навчальних програм дисциплін професійної та практичної підготовки міжкультурно орієнтованих змістових модулів із використанням інтернет-ресурсів дозволяє ефективно поєднувати міжкультурну та педагогічну складові підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. Сучасні онлайн-платформи, віртуальні мовні спільноти та автентичні матеріали з мережі Інтернет створюють можливості для занурення студентів у реальне іншомовне середовище.

Визначені педагогічні умови реалізуються комплексно, оскільки вони взаємопов'язані та ґрунтуються на компетентнісному підході до підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. Використання інтернет-ресурсів у цьому процесі дозволяє моделювати ситуації міжкультурної взаємодії, аналізувати культурні відмінності та розвивати критичне мислення студентів.

2.3 Організаційно-педагогічна модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет.

У сучасній педагогічній науці технологічний підхід до побудови

організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації набуває особливої актуальності, оскільки забезпечує високу результативність освітнього впливу. Водночас відсутність єдиного трактування поняття «організаційно-педагогічна модель» у контексті міжкультурної комунікації, а також неоднозначність підходів до визначення її структури зумовлюють необхідність наукового обґрунтування відповідної моделі. У зв'язку з цим одним із завдань дослідження є визначення оптимального підходу до використання ресурсів Інтернету у формуванні готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації.

Дослідники пов'язують активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчання міжкультурної комунікації з початком 2000-х років, що зумовлено процесами глобалізації освітнього простору та інтеграцією інтернет-ресурсів у практику викладання іноземних мов. Серед найбільш ефективних онлайн-інструментів формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації виокремлюють віртуальні мовні тандеми, міжнародні телекомунікаційні проєкти, відеоконференції з носіями мови, автентичні медіаресурси та соціальні мережі. Теоретичні й практичні засади реалізації технологічних підходів до формування зазначеної готовності засобами інтернет-ресурсів відображено в працях вітчизняних і зарубіжних науковців, які наголошують на значущості цифрових технологій у подоланні мовних і культурних бар'єрів.

У науково-педагогічних дослідженнях представлено різні підходи до визначення структури педагогічної моделі в контексті міжкультурної комунікації, зокрема інструментальний, процесуальний, особистісний і системний. Переважна більшість учених інтерпретує педагогічні моделі крізь призму системного підходу, розглядаючи їх як цілісну сукупність засобів, методів і установок, що застосовуються у професійній підготовці майбутніх фахівців. Зупинимося на окремих із них. Так, за визначенням С. Гончаренка, технологія навчання трактується як «системний спосіб проєктування, реалізації та оцінювання цілісного процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, спрямований на оптимізацію освітнього процесу» [32, с. 331].

У контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови важливим стає

використання ресурсів Інтернету для розвитку міжкультурної компетентності. Саме ресурси Інтернету надають унікальні можливості для формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК через доступ до автентичних матеріалів, віртуальної комунікації з носіями мови та культури.

Проаналізувавши підходи до МК майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернету, можна узагальнити таке тлумачення: організаційно-педагогічна модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсу Інтернет – це не просто використання онлайн-платформ або електронних засобів навчання; це виявлення принципів і розробка прийомів оптимізації міжкультурного діалогу шляхом аналізу чинників, що підвищують комунікативну компетентність, шляхом конструювання та застосування автентичних матеріалів з мережі Інтернет, а також за допомогою оцінки ефективності віртуальних комунікативних практик. Суть такого підходу полягає в ідеї створення керованого міжкультурного простору для майбутніх викладачів іноземної мови з використанням онлайн-ресурсів. За характеристикою дослідників МК, інтеграція інтернет-технологій у підготовку викладачів іноземної мови є впровадженням системного способу процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК, який можна назвати «цифровою акультурацією».

Сучасні науковці визначають технологію МК засобами Інтернету як «сукупність психолого-педагогічних та культурологічних стратегій, що визначають спеціальний набір і komponування форм, методів, способів, прийомів онлайн-взаємодії, віртуальних освітніх ресурсів (вебінарів, відеоконференцій, міжнародних проєктів, форумів). Такими технологічними утвореннями забезпечується можливість досягнення ефективного результату у процесі формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет, їхніх комунікативних умінь та особистісних якостей у глобальному освітньому просторі».

У процесі розроблення організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсу Інтернет ми спиралися на усталений у сучасній педагогіці вищої школи підхід, згідно з яким модель трактується як цілісна система наукового проєктування та практичного

використання інтернет-ресурсів з метою формування міжкультурної компетентності студентів. Така система охоплює педагогічні закономірності, цілі, принципи, зміст, форми, методи й засоби навчання із залученням інтерактивних онлайн-платформ, соціальних мереж, віртуальних спільнот та інших цифрових інструментів, що забезпечують достатньо високий рівень результативності МК [47; 120].

Виходячи з наведених теоретичних положень щодо сутності та структури моделі, а також з урахуванням предмета нашого дослідження, під організаційно-педагогічною моделлю процесу формування готовності до майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами інтернет-ресурсів розуміємо цілеспрямований процес взаємодії викладача і студентів. Цей процес передбачає науково обґрунтоване проєктування, чітке відтворення педагогічних дій та поетапну реалізацію системного комплексу засобів, адекватних структурі міжкультурної комунікативної компетентності й таких, що гарантують досягнення запланованого результату.

Проєктування організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами інтернет-ресурсів передбачає обов'язкове врахування сукупності вимог і характеристик, притаманних будь-якій технології, зокрема тій, що спрямована на формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК із застосуванням ресурсів Інтернету. До таких характеристик належать: чітке визначення мети та завдань організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами інтернет-ресурсів; окреслення суб'єктів освітнього процесу; наявність концептуально-теоретичної основи; змістове наповнення з урахуванням культурних особливостей різних країн; комплексне використання форм і методів міжкультурної взаємодії; добір засобів реалізації з опорою на автентичні матеріали; поетапна організація впровадження організаційно-педагогічної моделі; здійснення обов'язкової діагностики результатів на різних етапах її реалізації [15; 115; 146].

Відповідно до зазначеного розуміння сутності організаційно-педагогічної моделі та її ключових ознак у межах нашого дослідження визначено її структурні компоненти й спроектовано організаційно-педагогічну модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсів Інтернету.

Під час її розроблення ми спиралися на зміст навчальних дисциплін «Практичний курс іноземної мови» та «Практика усного та писемного мовлення», акцентуючи увагу на міжкультурних аспектах іншомовної комунікативної діяльності. Коротко охарактеризуємо структурні компоненти організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет.

Цільовий компонент організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет є ключовим для розуміння процесу підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Концепція у цьому контексті виступає як системний підхід у процесі формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК через використання ресурсів Інтернету.

Для ефективного формування МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами Інтернет-ресурсів ми спираємося на три взаємопов'язані парадигми:

- Особистісно зорієнтована парадигма (загальнопедагогічний рівень) — зосереджується на індивідуальних особливостях студентів, їхніх потребах та інтересах, створюючи умови для самореалізації в міжкультурному середовищі.
- Інформаційно-комунікативна парадигма (локально-педагогічний рівень) — забезпечує ефективне використання цифрових технологій та Інтернет-ресурсів для налагодження автентичної комунікації з носіями мови та культури.
- Крос-культурна парадигма (локально-педагогічний рівень) — розвиває здатність студентів розуміти, інтерпретувати та адаптуватись до різних культурних контекстів.

Термін «парадигма», запроваджений американським істориком Томасом Куном, у нашому контексті позначає визнану модель підготовки викладачів, яка формує їхню здатність ефективно працювати в умовах глобалізованого освітнього простору.

Інтернет-ресурси в цій системі виконують функцію не лише інформаційного джерела, але й автентичного середовища для міжкультурної взаємодії, де майбутні викладачі можуть на практиці розвивати свою готовності до МК.

Використання ресурсів Інтернету дозволяє створювати унікальні навчальні

ситуації, що моделюють реальну міжкультурну комунікацію, включаючи віртуальні обміни, спільні міжнародні проєкти, участь у професійних онлайн-спільнотах та форумах, аналіз автентичних матеріалів та медіа з різних культурних контекстів.

Міжкультурно-орієнтоване навчання з використанням Інтернет-ресурсів покликане підтримувати та розвивати комунікативні здібності студента, його мовну гнучкість, міжкультурну чутливість, здатність долати культурні стереотипи, допомагати в становленні його міжкультурної свідомості та готовності до діалогу культур. Усі змістовні, процесуальні та технологічні компоненти освіти з використанням Інтернет-ресурсів спрямовані на різнобічний розвиток міжкультурної свідомості студента, на формування в нього цілісної картини світової культурної різноманітності, що дає йому можливість усвідомлювати власну культурну ідентичність у контексті глобального мультикультурного середовища за допомогою рефлексії та творчості.

Основними підходами особистісно зорієнтованої освіти в контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови із застосуванням ресурсів Інтернет є:

- різнорівневий підхід – використання онлайн-платформ з різним рівнем складності матеріалу з МК, що дозволяє студентам опановувати знання відповідно до своїх мовних та культурологічних компетенцій. Рівнева диференціація реалізується через індивідуальний доступ до автентичних матеріалів на базовому та просунутому рівнях;
- диференційований підхід – формування віртуальних навчальних груп на основі рівня володіння іноземною мовою, культурологічних знань та навичок міжкультурної взаємодії з використанням онлайн-комунікаційних платформ та соціальних мереж;
- індивідуальний підхід – створення персоналізованих траєкторій навчання з використанням вебінарів, онлайн-курсів та віртуальних мовних тандемів для розвитку специфічних компетенцій МК;
- суб'єктно-особистісний підхід – забезпечення можливості для кожного майбутнього викладача іноземної мови розвивати унікальний стиль міжкультурної взаємодії через автентичне спілкування з носіями мови за допомогою відеоконференцій, міжнародних онлайн-проєктів та крос-культурних форумів.

Особистісно орієнтована парадигма вищої освіти в контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови спрямована на розвиток і саморозвиток їхніх особистісних і професійних якостей, що зумовлює переосмислення ролі суб'єкта навчання у процесі міжкультурного професійного становлення.

Центральне місце в освітньому процесі ЗВО посідає самостійна діяльність студента, орієнтована на вдосконалення міжкультурних компетентностей, розвиток комунікативних умінь, активну самореалізацію в міжкультурному просторі, а також створення сприятливих умов для повноцінного розкриття й прояву індивідуального потенціалу майбутніх викладачів іноземної мови з використанням інтернет-ресурсів. У результаті аналітико-синтетичного осмислення сутності інформаційно-комунікаційної парадигми в межах проблематики МК було встановлено такі положення [6; 40; 61].

По-перше, в основі парадигми МК майбутніх викладачів іноземної мови знаходяться філософські, онтологічні, соціальні та аксіологічні принципи інформатизації освіти із застосуванням ресурсів Інтернет. «Інформаційна парадигма суспільства зумовлює становлення нової раціональності й через це освіта наповнює її гуманістичними цінностями й орієнтаціями». У контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови важливими стають інтеграція міжкультурного компонента та цифрових технологій.

Поряд із провідними тенденціями розвитку сучасної мовної освіти, серед яких визначальне місце посідає гуманізація як процес і результат переорієнтації освітньої діяльності на формування міжкультурної компетентності особистості та забезпечення її професійної самореалізації в умовах глобалізованого суспільства, важливу роль відіграють також фундаменталізація й гуманітаризація змісту навчання. Водночас дедалі більшої значущості набувають процеси й тенденції, пов'язані з використанням інтернет-ресурсів для організації міжкультурного діалогу, подолання культурних бар'єрів і створення результативного комунікативного середовища у процесі викладання іноземних мов.

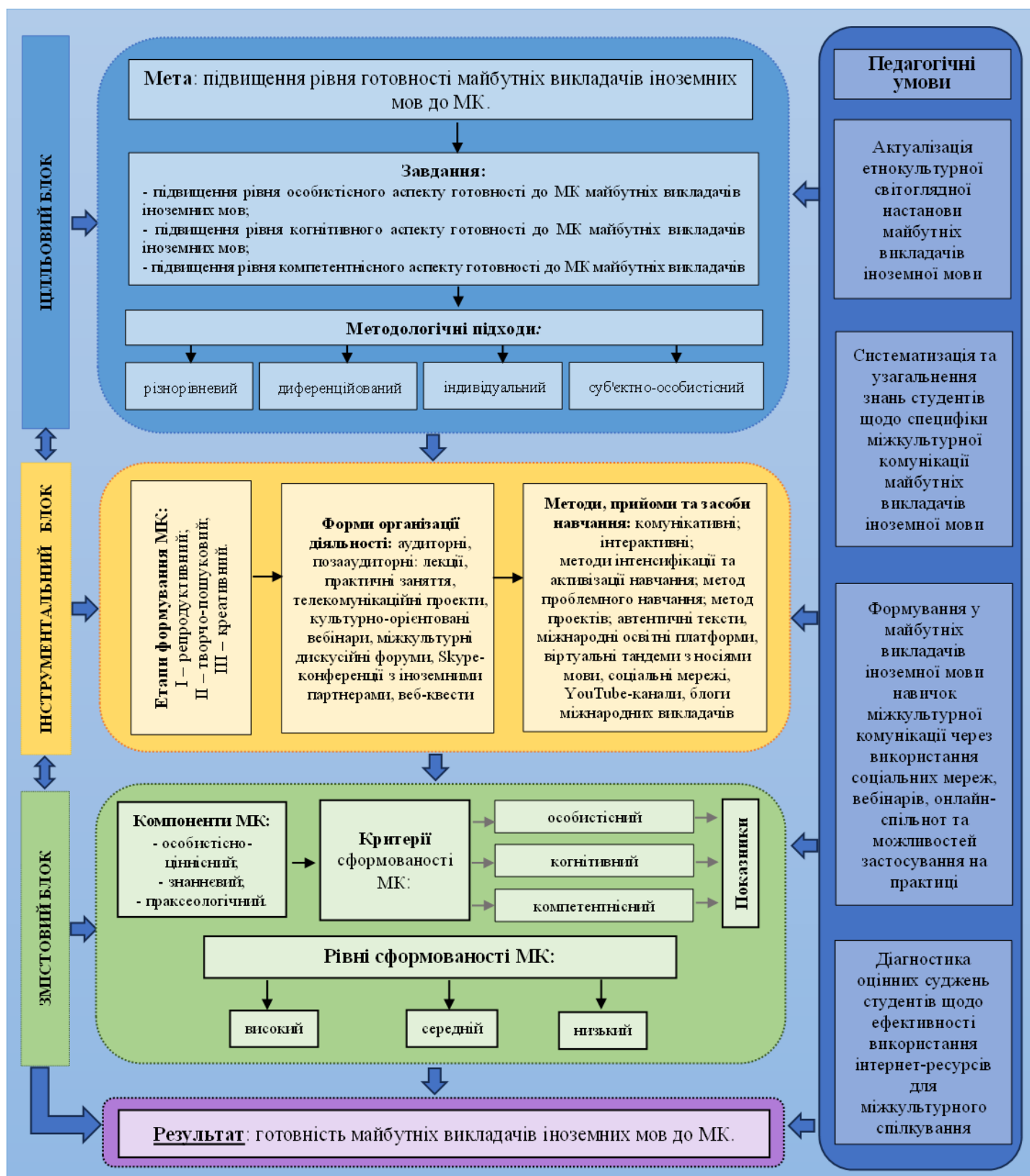

Рис. 2.1. Організаційно-педагогічна модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет

По-друге, інформатизація освіти у контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови ґрунтується на ефективному використанні ресурсів Інтернет та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Розробка, впровадження та застосування цифрових засобів навчання є вирішальним чинником формування готовності до МК викладачів, забезпечуючи їм доступ до автентичних матеріалів, віртуального спілкування з носіями мови та створення міжнародних освітніх проєктів, що відповідає сучасним вимогам глобалізованого інформаційного суспільства.

По-третє, у сучасних наукових дослідженнях виокремлюють два основні підходи до тлумачення поняття «інформаційно-комунікаційна технологія» в контексті МК майбутніх викладачів іноземної мови (праці Б. Гершунського, О. Козлова, Д. Матроса, О. Околелова, І. Роберт, Ю. Цевенкова, В. Шолоховіча). Згідно з першим підходом, інформаційно-комунікаційна технологія навчання розглядається як дидактично організований процес, що реалізується через сукупність упроваджених у систему освіти методів і засобів обробки інформації. Такий процес забезпечує цілеспрямоване створення, передавання, зберігання та представлення інформаційних продуктів і спрямований на формування готовності викладачів до МК.

Важливе місце в межах цього підходу посідають інтернет-ресурси, які створюють умови для занурення студентів в автентичне іншомовне середовище, забезпечують можливості безпосередньої взаємодії з носіями мови та представниками різних культур, сприяють аналізу культурних відмінностей і спільних рис. Другий підхід орієнтується на створення спеціального технічно організованого освітнього середовища, у межах якого провідну роль відіграють інформаційні засоби навчання, зокрема онлайн-платформи для мовного обміну, відеоконференції з іноземними здобувачами освіти, міжнародні освітні проєкти та віртуальні професійні спільноти викладачів іноземних мов.

У межах нашого дослідження пріоритетним визначено перший підхід. Відповідно до нього інформаційно-комунікаційна технологія у процесі формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК трактується як дидактичний процес, що ґрунтується на використанні цілісного комплексу інтернет-ресурсів та

інших засобів опрацювання інформації. Такий процес забезпечує системну організацію міжкультурної взаємодії та сприяє розвитку кроскультурної чутливості й усвідомленого діалогу між представниками різних культур.

По-четверте, застосування інформаційно-комунікаційних технологій для формування готовності до МК викладачів іноземної мови визначається низкою чинників:

- використання ресурсів Інтернету в підготовці майбутніх викладачів іноземної мови істотно розширює можливості міжкультурного спілкування, забезпечуючи автентичну взаємодію з носіями мови та представниками різних культур у реальному часі;

- сучасні інформаційно-комунікаційні технології, зокрема ресурси Інтернету, дозволяють майбутнім викладачам іноземної мови глибше занурюватися в соціокультурний контекст мови, що вивчається, розуміти культурні особливості та розвивати навички міжкультурної взаємодії. Це готує викладачів до ефективної комунікації в глобалізованому освітньому просторі;

- активне використання Інтернет-ресурсів у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови сприяє формуванню їхньої міжкультурної компетентності, що є важливою складовою сучасної іншомовної освіти та відповідає вимогам мультикультурного суспільства.

По-п'яте, серед Інтернет-ресурсів, що сприяють процесу формуванню готовності викладачів іноземної мови до МК, виділяють такі:

- інтерактивні навчальні платформи з мультикультурним контентом, що включають електронні підручники, віртуальні мовні лабораторії, міжкультурні симулятори та тестові системи оцінювання міжкультурної компетентності;

- мультимедійні ресурси, що представляють автентичні культурні матеріали різних країн (відеофрагменти, аудіозаписи, віртуальні екскурсії), доступні через персональні комп'ютери та мобільні пристрої;

- інтелектуальні системи моделювання міжкультурних ситуацій, що дозволяють майбутнім викладачам практикувати комунікативні стратегії в різних культурних контекстах;

- міжнародні бази даних з лінгвокраїнознавчих та культурологічних

матеріалів, що відображають мовні та культурні особливості різних спільнот;

- телекомунікаційні засоби для організації міжкультурних онлайн-обмінів, включаючи відеоконференції, спільні міжнародні проєкти та віртуальні тандеми з носіями мови;

- цифрові бібліотеки автентичної літератури різних країн, міжнародні освітні портали та платформи для міжкультурної взаємодії викладачів іноземних мов.

Метою розробленої організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет є підвищення рівня готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК. Мета вирішується за допомогою таких завдань:

1. Підвищити рівень особистісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсів Інтернет, а саме:

- підвищити мотивацію студентів щодо оволодіння міжкультурними знаннями та практичними навичками, необхідними для ефективної комунікації у міжнародному освітньому просторі;

- ознайомити студентів з особливостями міжкультурного спілкування та культурними відмінностями;

- удосконалити комунікативні вміння студентів з урахуванням міжкультурного контексту.

- використовувати сучасні засоби Інтернет-комунікації, які включають платформи для відеоконференцій, міжнародні освітні портали, соціальні мережі та професійні спільноти;

- інтегрувати цифрові міжнародні бібліотеки, освітні ресурси відкритого доступу та мультимедійні матеріали з різних культур у навчальний процес.

2. Підвищити рівень когнітивного аспекту МК майбутніх викладачів іноземної мови, а саме: підвищити мотивацію студентів щодо використання автентичних інтернет-ресурсів для міжкультурного спілкування; ознайомити студентів з особливостями онлайн-комунікації з представниками різних культур та розвивати їхні мовні та мовленнєві навички через участь у міжнародних онлайн-проєктах; удосконалити вміння обирати цифрові засоби спілкування, адекватні контексту МК.

3. Підвищити рівень компетентнісного аспекту МК майбутніх викладачів

іноземної мови, а саме: розвивати професійну мотивацію студентів та інтерес до використання Інтернет-ресурсів у майбутній педагогічній діяльності; ознайомити студентів з особливостями міжкультурного педагогічного спілкування в умовах цифровізації освіти; формувати вміння вирішувати комунікативні завдання в міжкультурному педагогічному процесі з використанням сучасних Інтернет-технологій.

Реалізація *першого завдання* спрямована на підвищення рівня сформованості особистісного компонента готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК шляхом залучення інтернет-ресурсів.

Виконання *другого завдання* забезпечує зростання рівня когнітивного компонента готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної взаємодії завдяки використанню онлайн-платформ і цифрових сервісів.

Результатом реалізації *третього завдання* є підвищення рівня компетентнісного компонента готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК з опорою на інтерактивні можливості мережі Інтернет. У сукупності реалізація зазначених завдань забезпечує досягнення загальної мети дослідження, а саме — підвищення рівня готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами інтернет-ресурсів.

Запропонована нами організаційно-педагогічна модель процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет включає в себе двох основних суб'єктів педагогічної взаємодії: викладача та студента. Викладач виступає як фасилітатор МК, а студент – як активний учасник міжкультурного діалогу. Суть цього підходу полягає в підготовці культурно-обізнаних, медіаграмотних та інформаційно компетентних педагогів, здатних ефективно використовувати цифрові технології для міжкультурної взаємодії та передачі цих навичок своїм майбутнім слухачам.

Дефініція «готовність до міжкультурної комунікації» фіксує *здатність особистості ефективно взаємодіяти з представниками інших культур, розуміти культурні особливості та адаптувати свою комунікативну поведінку відповідно до міжкультурного контексту*. Використання ресурсів Інтернету дозволяє створити автентичне середовище для розвитку цієї компетентності через онлайн-взаємодію з

носіями мови, роботу з автентичними матеріалами та участь у міжнародних освітніх проєктах.

Аналіз досліджень з проблем МК та використання Інтернет-ресурсів у мовній освіті (М. Байрам, Е. Холл, Г. Хофстеде, П. Сисоєв, Є. Полат, М. Варшауер, Р. Керн, Д. Кристал, Г. Нойнер, Р. Оксфорд) дозволяє визначити ключові принципи формування готовності до МК засобами Інтернету:

1. Поняття «міжкультурна комунікація» багатоаспектне і складне за структурою; компоненти готовності мають властивості варіативності, взаємозалежності, інтегративності, кумулятивності, культурної та міжособистісної значущості, що ефективно розвиваються через використання ресурсів Інтернету.

2. МК майбутніх викладачів іноземних мов характеризуються культурною сенситивністю, цифровою грамотністю, міжпредметністю, медіакомпетентністю, системністю, практико-зорієнтованістю, ситуативною адаптивністю та вмотивованістю використання онлайн-ресурсів для міжкультурного діалогу.

3. Готовність до МК становить системну якість майбутнього викладача іноземної мови, яка формується, розвивається в процесі навчання з використанням автентичних інтернет-ресурсів і вдосконалюється в процесі реальної міжкультурної взаємодії в глобальному онлайн-просторі.

Відповідно до підходу до визначення ключових компетентностей, окресленого в документах ЮНЕСКО (навчитися здобувати знання — вчитися вчитися; навчитися працювати й забезпечувати власну професійну діяльність — навчання для праці; навчитися жити — навчання для буття; навчитися співіснувати — навчання для спільного життя), у структурі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови доцільно виокремлювати інформаційну, міжкультурну, соціально-правову та комунікативну компетентності. Формування зазначених компетентностей може бути ефективно забезпечене завдяки цілеспрямованому використанню ресурсів Інтернету в освітньому процесі [59].

Готовність майбутніх викладачів іноземних мов до МК формуються не тільки в процесі навчання в ЗВО, а й під впливом онлайн-комунікації, віртуальних спільнот, міжнародних проєктів, вебінарів, відеоконференцій та інших інтернет-ресурсів. У зв'язку з цим реалізація компетентнісного підходу в підготовці викладачів іноземної

мови залежить від цілеспрямованого використання цифрових технологій у міжкультурному контексті.

Щодо формування МК майбутніх викладачів іноземної мови, ми дотримуємося суб'єктно-особистісної парадигми. Суть цієї парадигми полягає у ставленні до кожного суб'єкта як до носія унікального культурного досвіду та представника певної лінгвокультурної спільноти. У реалізації цього підходу з використанням ресурсів Інтернет, по-перше, робота повинна бути системною, що охоплює всі ступені навчання з поступовим ускладненням міжкультурних завдань. По-друге, потрібне особливе освітнє середовище з інтеграцією автентичних онлайн-ресурсів, віртуальних обмінів, телеколаборації та міжнародних онлайн-проектів для розвитку міжкультурної чутливості та гнучкості кожного студента. По-третє, потрібен спеціально підготовлений викладач, який володіє цифровими компетентностями, розуміє особливості МК в Інтернет-середовищі та застосовує інтернет-ресурси для формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК через інтерактивні онлайн-платформи.

Розглянемо основні засади міжкультурної комунікативної парадигми для майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернету:

- головна мета навчання й виховання – розвиток готовності до МК та комунікативних навичок. Головна цінність – формування здатності ефективно взаємодіяти в глобальному освітньому просторі, велике значення надається використанню автентичних Інтернет-ресурсів. Майбутній викладач іноземної мови – це медіатор культур, який може сам обирати релевантні онлайн-ресурси для свого професійного розвитку;
- передбачається постійна увага до міжкультурних особливостей студента й урахування його цифрових компетентностей, лінгвістичних потреб та культурних орієнтацій;
- навчання розуміється як інтерактивна діяльність, спрямована на інтеграцію глобальних культурних цінностей через використання автентичних онлайн-матеріалів та віртуальну комунікацію з носіями мови;
- міжкультурна суб'єктність студента розглядається не як результат навчальних впливів, а як невід'ємна складова його професійної ідентичності, що

розвивається через взаємодію в цифровому освітньому середовищі;

- навчання забезпечує розвиток міжкультурної сенситивності та медіаграмотності майбутнього викладача, виходячи з аналізу його індивідуальних особливостей як суб'єкта міжкультурного діалогу та цифрової взаємодії;

- при конструюванні та реалізації освітнього процесу необхідно систематично залучати міжнародні онлайн-платформи, віртуальні обміни та телеколаборації для формування автентичного міжкультурного досвіду кожного студента; засвоєння іншомовних знань перетворюється на засіб розвитку готовності до МК, що враховує глобальні цифрові тенденції та індивідуально значущі культурні цінності;

- освітній процес надає кожному майбутньому викладачу іноземної мови, спираючись на його цифрові навички, лінгвістичні здібності, культурну обізнаність і досвід онлайн-взаємодії, можливість реалізувати себе як компетентного фасилітатора МК у глобальному освітньому просторі.

Зміст запропонованої організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет, дозволяє ефективно підготувати майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсів Інтернет, а саме таких її аспектів: культурологічного, лінгвістичного та соціокультурного.

Охарактеризуємо форми й методи реалізації організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет. Під формою навчання будемо розуміти «засіб упорядкування взаємодії учасників процесу навчання, засіб його здійснення». Зазвичай виділяють фронтальні, групові та індивідуальні форми навчання, які в контексті МК набувають особливого значення через можливість моделювання різних культурних контекстів.

Під методами формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет у дослідженні розуміємо систему цілеспрямованих дій, орієнтованих на розвиток трьох взаємопов'язаних аспектів готовності — індивідуального, міжкультурного та професійного. Зазначені методи ґрунтуються на особистісно орієнтованому й культурологічному підходах та

відповідають таким вимогам, як діалогічність, інтерактивність, полікультурність, діяльнісно-творчий характер і спрямованість на формування міжкультурної компетентності здобувачів освіти. Вони також передбачають створення відповідного віртуального простору для міжкультурного спілкування, забезпечення свободи вибору, самостійності, творчості та визначення змісту і способів міжкультурної взаємодії.

До зазначених методів віднесено: метод віртуальних міжкультурних проєктів, комунікативний метод із використанням автентичних онлайн-ресурсів, інтерактивний метод із залученням носіїв мови через інтернет-платформи, метод занурення в іншомовне середовище за допомогою віртуальних технологій, метод проблемного навчання на основі міжкультурних кейсів, а також метод телеколаборації.

Кожен із перелічених методів спирається на гуманістичний напрям у психології та дидактиці, що є принципово важливим для формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови. Його ключовими положеннями є орієнтація навчального процесу на розвиток загальнолюдських цінностей і міжкультурної компетентності, сприяння становленню самосвідомості особистості в умовах глобальної комунікації, а також підтримка самостійності студентів у використанні інтернет-ресурсів для міжкультурного діалогу на засадах поваги, співпраці та емпатії.

Важливою для дослідження є гуманітарна основа навчального процесу, яка дає змогу враховувати культурну специфіку студентів і потенціал інтернет-ресурсів. Залучення автентичних матеріалів, участь у віртуальних міжнародних проєктах, використання онлайн-платформ для мовного обміну та соціальних мереж створюють умови для моделювання реальних ситуацій міжкультурного спілкування. Таким чином, кожен із зазначених методів робить свій внесок у розвиток міжкультурної комунікативної культури майбутніх викладачів іноземної мови. Коротку характеристику цих методів подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Методи формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації та їхня сутність

Метод	Сутність
Метод розвивального навчання	Спрямований на цілеспрямований розвиток особистості студента через якісні зміни в його навчальній і професійній діяльності. Передбачає педагогічне управління процесом розвитку, формування ціннісних орієнтацій, рефлексії та готовності до саморозвитку в міжкультурному середовищі.
Комунікативний метод	Ґрунтується на моделюванні реальних ситуацій іншомовного спілкування, у процесі яких студенти залучаються до автентичної комунікативної діяльності. Забезпечує розвиток умінь міжкультурної взаємодії, мовленнєвої поведінки та діалогу культур.
Інтерактивний метод	Передбачає організацію навчання на засадах постійної активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Сприяє формуванню навичок співпраці, толерантності, партнерської комунікації та колективного розв'язання міжкультурних завдань.
Метод інтенсифікації та активізації навчання	Орієнтований на залучення студентів до навчання на інтелектуальному, особистісному та соціальному рівнях. Реалізується через підвищення мотивації, оптимізацію навчального часу, активізацію пізнавальної діяльності та створення умов для інтенсивного формування міжкультурної компетентності.
Метод проблемного навчання	Полягає в організації навчального процесу через створення проблемних ситуацій, які потребують самостійного аналізу та пошуку рішень. Сприяє розвитку критичного мислення, рефлексії й умінь приймати рішення в умовах міжкультурної невизначеності.
Метод проектів	Забезпечує досягнення дидактичних цілей шляхом самостійної або групової роботи над практично значущими проблемами міжкультурного змісту, що завершуються конкретним, належним чином оформленим результатом. Формує досвід реальної міжкультурної діяльності.
Метод освітнього моніторингу	Передбачає систематичне відстеження, аналіз і корекцію процесу формування готовності студентів до . Забезпечує зворотний зв'язок, оцінювання динаміки розвитку та своєчасне педагогічне коригування освітнього процесу.

Поняття *розвивального навчання* бере свій початок у педагогічних ідеях швейцарського мислителя Йоганна Генріха Песталоцці, який обґрунтовував навчання як засіб цілеспрямованого розвитку особистості. У процесі формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК цей метод набуває особливої актуальності, оскільки створює умови для поєднання розвитку особистісних і професійних якостей із формуванням міжкультурних умінь у цифровому освітньому середовищі.

Вагомий внесок у теоретичне обґрунтування розвивального навчання зробив психолог Л. Виготський, який запропонував концепцію співвідношення наявного рівня розвитку особистості та її потенційних можливостей. Відповідно до цього підходу розрізняють рівень уже сформованих психічних якостей і рівень розвитку, що перебуває у стадії становлення та може бути реалізований за умов педагогічної підтримки.

У площині МК це означає поетапний розвиток студентів: від опанування базових мовних і культурних знань до формування здатності вести міжкультурний діалог, аналізувати культурні відмінності та здійснювати ефективну взаємодію з представниками інших культур, зокрема з активним використанням онлайн-ресурсів і цифрових комунікативних платформ.

Вирішальним для вдосконалення процесу підготовки майбутніх викладачів іноземної мови є правильне розуміння сутності зони найближчого розвитку: це не ті міжкультурні компетенції, яких ще немає взагалі, а ті, які ще тільки формуються, а тому особливо чутливі до педагогічних впливів із застосуванням інтернет-технологій. Використання автентичних матеріалів, відеоконференцій з носіями мови та віртуальних мовних спільнот створює сприятливе середовище для розвитку міжкультурної чутливості.

Можна виділити два напрями розвивального навчання в контексті МК: теорію розвивальної міжкультурної діяльності, що передбачає активне залучення до різноманітних культурних практик онлайн; теорію міжкультурної навчальної діяльності, зосереджену на цілеспрямованому формуванні компетенцій через структуровані завдання з використанням інтернет-ресурсів. Формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК відбувається в різних видах онлайн-

діяльності: участь у міжнародних проєктах, вебінарах, форумах, колаборативне навчання з іноземними студентами.

Свідома діяльність майбутнього викладача іноземної мови в міжкультурному онлайн-просторі – результат зовнішніх умов, опосередкованих внутрішніми умовами, якими і є особистість з її культурною ідентичністю. Таке розуміння діяльності перегукується з ідеями С. Рубінштейна, який підкреслював необхідність враховувати зворотний вплив діяльності на суб'єкта. У підготовці викладачів іноземної мови це означає, що міжкультурна взаємодія через Інтернет не тільки розширює мовні та культурні компетенції, але й трансформує саму особистість педагога, формуючи нове глобальне мислення. Відповідно можна вважати, що формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК, полягає в якісній зміні його комунікативної діяльності в глобальному освітньому просторі.

Міжкультурний підхід до вивчення іноземних мов розвиває не тільки мовні навички – усне та писемне мовлення, читання та аудіювання, але й міжкультурну компетентність. Мета міжкультурного підходу полягає в підготовці майбутніх викладачів іноземної мови до ефективної взаємодії з представниками різних культур та інтеграції культурних знань у процес викладання. Проаналізувавши сучасні дослідження з МК та використання Інтернет-ресурсів у навчанні, ми визначили наступні ключові аспекти:

1. Основне завдання – підготувати майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної взаємодії через використання автентичних Інтернет-ресурсів.

2. Формування міжкультурної компетентності відбувається через занурення в культурний контекст мови за допомогою онлайн-платформ, відеоконференцій з носіями мови та міжнародних віртуальних проєктів.

3. Вивчення культурно маркованої лексики та комунікативних стратегій реалізується через роботу з автентичними матеріалами та інтерактивними ресурсами Інтернету.

4. У процесі підготовки майбутніх викладачів використовуються сучасні цифрові інструменти, такі як віртуальна та доповнена реальність, освітні платформи та соціальні мережі для міжкультурної взаємодії.

5. Використання міжкультурного підходу з інтеграцією Інтернет-ресурсів не

лише знімає мовний бар'єр, але й розвиває культурну сенситивність та адаптивність у майбутніх викладачів.

Інтерактивний метод у контексті МК. Інтерактивний («*inter*» – взаємний, «*act*» – діяти) передбачає активну взаємодію та діалог між представниками різних культур. Інтерактивні методи навчання з використанням ресурсів Інтернет створюють особливе середовище для формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК.

Для майбутніх викладачів іноземної мови інтерактивні методи з використанням Інтернет-ресурсів дозволяють:

- Створювати автентичне мовне середовище через віртуальне спілкування з носіями мови
- Моделювати ситуації МК з урахуванням культурних особливостей різних країн
- Аналізувати культурні відмінності та подібності через онлайн-співпрацю з іноземними студентами
- Розвивати навички медіації між різними культурами

Організація інтерактивного навчання МК з використанням Інтернет-ресурсів передбачає віртуальні обміни, телеконференції, спільні міжнародні проєкти, аналіз культурно зумовлених комунікативних ситуацій та використання автентичних матеріалів. У такому форматі навчання викладач виступає фасилітатором міжкультурного діалогу, а студенти активно досліджують культурні контексти, розвиваючи емпатію та гнучкість мислення.

Метод активізації та інтенсифікації навчання відіграє важливу роль у формуванні готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК. Його концептуальна спрямованість полягає не в механічному нарощуванні обсягу навчальної інформації чи посиленні контрольних процедур, а у створенні таких дидактичних і психологічних умов, за яких навчальна діяльність набуває особистісного смислу для студентів і забезпечує їх включення в освітній процес не лише на інтелектуальному, а й на соціальному та міжкультурному рівнях [140; 167].

У межах цього підходу в контексті МК виокремлюють кілька рівнів активності студентів. Перший рівень пов'язаний із відтворювальною діяльністю, що передбачає

використання знань про іншомовну культуру за зразком. Другий рівень характеризується інтерпретаційною активністю, яка виявляється у прагненні глибше зрозуміти зміст міжкультурних явищ, встановити зв'язки між культурами та опанувати способи їх практичного застосування в іншомовному середовищі. Найвищий рівень — творча активність — орієнтований на теоретичне осмислення міжкультурних знань, самостійний пошук шляхів розв'язання проблем міжкультурної взаємодії та стійкий пізнавальний інтерес до іншомовної культури [128].

Саме розвиток творчої активності розглядається як найбільш продуктивний результат активізації навчання, у зв'язку з чим наукові дослідження спрямовані на розроблення й упровадження педагогічних технологій із використанням ресурсів Інтернету, здатних забезпечити ефективну міжкультурну діяльність майбутніх викладачів іноземної мови в цифровому комунікативному просторі. Зокрема, підкреслюється, що спеціально організований освітній процес в умовах інтенсивного навчання з опорою на онлайн-ресурси сприяє формуванню нових навчальних мотивів, цілей і професійних інтересів студентів у сфері МК [92].

На відміну від традиційних підходів, орієнтованих переважно на індивідуальну діяльність здобувачів освіти, метод активізації та інтенсифікації ґрунтується на поєднанні індивідуальних і групових форм роботи, причому провідна роль відводиться колективній взаємодії в мультикультурному онлайн-середовищі. Переваги інтенсивних методів із використанням ресурсів Інтернету полягають у можливості формування міжкультурної компетентності в стислі терміни, підвищенні мотивації до пізнання іноземних культур та активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх викладачів іноземної мови в умовах глобального комунікативного простору.

Метод проблемного навчання в контексті МК. Проблемне навчання у професійній підготовці майбутніх викладачів іноземної мови полягає в конструюванні міжкультурних проблемних ситуацій із залученням інтернет-ресурсів, їх усвідомленні, прийнятті та розв'язанні в процесі спільної діяльності студентів і викладача за умови оптимального рівня самостійності здобувачів освіти та педагогічного супроводу. У ході такої діяльності студенти засвоюють узагальнені

уявлення про різні культури й опановують загальні способи розв'язання міжкультурних комунікативних завдань на основі автентичних онлайн-матеріалів.

Реалізація принципу проблемності наближує навчальний процес до міжкультурного пізнання, дослідження віртуального іншомовного середовища та розвитку критичного мислення. Специфіка проблемного навчання в міжкультурній комунікації полягає в орієнтації на максимальне використання інтернет-ресурсів і положень кроскультурної психології щодо взаємозв'язку процесів опанування іноземної мови, міжкультурного пізнання, дослідницької діяльності та комунікативного мислення. У такому контексті підготовка майбутніх викладачів іноземної мови має моделювати процес продуктивної міжкультурної взаємодії в цифровому просторі, ключовим елементом якого є відкриття нових культурних смислів і творча адаптація комунікативних стратегій. Визначальною ознакою проблемного навчання в міжкультурній комунікації виступає міжкультурна проблемна ситуація, змодельована на основі автентичних інтернет-ресурсів.

Метод проектів у міжкультурній комунікації. Основна мета методу проектів для майбутніх викладачів іноземної мови – розвиток міжкультурної комунікативної компетентності через самостійне набуття знань у процесі вирішення практичних завдань з використанням ресурсів Інтернету. Такі проекти дозволяють інтегрувати знання з лінгвістики, культурології та педагогіки.

Викладачу в міжкультурному проекті відводиться роль фасилітатора, мультикультурного медіатора та провідника в інформаційному просторі Інтернету. Метод проектів створює автентичне комунікативне середовище, де студенти-філологи взаємодіють з носіями різних культур через онлайн-платформи, форуми та соціальні мережі. Цей метод є особливо ефективним для формування міжкультурної сенситивності та подолання етноцентризму майбутніх викладачів іноземної мови. Використання Інтернет-ресурсів (автентичних текстів, відеоматеріалів, подкастів, вебінарів) орієнтує студентів на самостійний аналіз культурних відмінностей та розвиток культурної емпатії.

Готуючи міжкультурний проект з використанням Інтернету, майбутні викладачі іноземної мови розвивають:

- навички цифрової грамотності та медіакомпетентності;

- вміння аналізувати та інтерпретувати культурно-специфічні явища;
- здатність адаптувати комунікативні стратегії відповідно до культурного контексту;
- толерантність до культурного різноманіття.

Основні вимоги до міжкультурних проєктів з використанням Інтернет-ресурсів:

- наявність значущої міжкультурної проблематики;
 - залучення автентичних онлайн-ресурсів та платформ для міжкультурної взаємодії;
 - організація віртуальної співпраці з представниками інших культур;
- організація віртуальної співпраці з представниками інших культур;
- критичний аналіз культурних стереотипів та упереджень;
 - розробка культурно-чутливих навчальних матеріалів з використанням Інтернет-ресурсів.

Як провідний діагностичний інструмент, що уможлиблював визначення рівня сформованості готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК з використанням ресурсів Інтернету на різних етапах експериментального дослідження, було застосовано освітній моніторинг, який передбачає використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних методів і методик.

У науково-педагогічному контексті поняття «моніторингу» розглядається як система безперервного спостереження за перебігом певного процесу з метою встановлення його відповідності визначеним цілям і очікуваним результатам. Застосування освітнього моніторингу дало змогу забезпечити цілісне відстеження динаміки формування МК майбутніх викладачів іноземної мови в умовах використання цифрових ресурсів.

Відповідно до підходу, запропонованого Г. Єльниковою, освітній моніторинг міжкультурної комунікативної компетентності здійснювався поетапно та охоплював:

1. збирання й аналіз інформації про початковий рівень сформованості міжкультурної комунікативної компетентності учасників дослідження;
2. проведення поточної діагностики та коригування процесу формування МК з орієнтацією на досягнення запланованих результатів;

3. фіксацію якісних змін у рівні міжкультурної комунікативної компетентності наприкінці експериментального дослідження.

У межах проведеного експерименту перший етап моніторингу був спрямований на визначення вихідного рівня сформованості готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК в КГ та ЕГ. Другий етап передбачав систематичне спостереження за перебігом упровадження технології формування МК в процесі фахової підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Третій етап полягав у повторній діагностиці рівня сформованості зазначеної готовності в студентів КГ та ЕГ після завершення впровадження розробленої технології.

Виходячи з нашого розуміння організаційно-педагогічної моделі формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет, у якості її інструменту ми будемо використовувати засоби ресурсу Інтернет (автентичні тексти іншомовних культур, міжнародне листування через електронну пошту, міжкультурні чати, матеріали з Вікіпедії різними мовами, міжнародні YouTube канали, вебінари з носіями мови, Skype-конференції з іноземними студентами, міжнародні блоги, e-mail дискусійні групи з культурологічної тематики, щотижневий інформаційний бюлетень з МК, міжнародні веб-квести, міжкультурні телекомунікаційні проекти).

Принцип поетапності впровадження організаційно-педагогічної моделі формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет в навчальний процес базується на психологічній теорії засвоєння навчального матеріалу. Відповідно до цієї теорії в наш час у рамках вищої школи найбільш прийнятною є така схема рівнів засвоєння міжкультурної комунікативної компетенції:

- 1 рівень – репродуктивний (базове розуміння міжкультурних відмінностей);
- 2 рівень – творчо-пошуковий (аналіз та інтерпретація міжкультурних явищ);
- 3 рівень – креативний (створення власних міжкультурних комунікативних стратегій).

Відповідно до цих рівнів реалізація організаційно-педагогічної моделі здійснюється в три етапи.

На першому – *репродуктивному* – етапі формування готовності майбутніх

викладачів іноземної мови до МК застосовуються такі засоби ресурсу Інтернет: автентичні тексти різних культур, міжнародне електронне листування, крос-культурні чати, матеріали з Вікіпедії різними мовами.

На другому – *творчо-пошуковому* – етапі застосовуються такі засоби ресурсу Інтернет: Skype-конференції з носіями різних культур, щотижневий інформаційний бюлетень з МК, міжнародні вебінари, міжкультурні відео на YouTube.

На третьому – *креативному* – етапі застосовуються такі засоби ресурсу Інтернет: міжкультурні веб-квести, міжнародні блоги, телекомунікаційні проекти з представниками різних культур, міжнародні e-mail дискусійні групи.

Отже, розроблена організаційно-педагогічна модель формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет включає цільовий, інструментальний та змістовий компоненти та опирається на крос-культурну парадигму підготовки майбутніх викладачів до професійно-педагогічної міжкультурної взаємодії й дозволяє сформувати дієвий механізм для розвитку цілісної структури взаємопов'язаних компонентів МК як ключового та значущого явища в структурі особистості викладача іноземної мови, що визначає здатність до ефективної взаємодії з представниками різних культур, успішної професійної діяльності в полікультурному середовищі, а також швидкість і ефективність процесу міжкультурної адаптації.

Висновки до розділу II

У розділі здійснено теоретико-методологічне обґрунтування організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет, що дало змогу системно осмислити роль цифрового середовища у професійній підготовці педагогів в умовах глобалізованого інформаційного простору.

Доведено, що ресурс Інтернет є не лише джерелом інформації, а комплексним педагогічним засобом формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. Його дидактичний потенціал виявляється у створенні автентичного іншомовного й культурного середовища, розширенні

можливостей безпосередньої взаємодії з носіями мови, залученні до міжнародних освітніх практик та розвитку медіакультури. Встановлено, що інтернет-ресурси забезпечують інтеграцію мовного, культурологічного та соціокультурного компонентів навчання, сприяють формуванню міжкультурної сенситивності, критичного мислення, цифрової грамотності та здатності до адаптивної комунікативної поведінки в полікультурному середовищі.

Аналіз функцій Інтернету (інформаційної, ціннісно-регулювальної, соціальної, комунікативної та навчально-мотиваційної) дозволив встановити, що саме комунікативна функція є визначальною для формування готовності до МК, оскільки забезпечує реальний міжкультурний діалог у синхронному й асинхронному форматах, долає просторові та часові бар'єри та формує досвід автентичної іншомовної взаємодії.

Обґрунтовано педагогічні умови процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК з використанням інтернет-ресурсів. Визначено, що МК не формується стихійно, а потребує цілеспрямованої організації освітнього процесу в цифровому середовищі. До ключових педагогічних умов віднесено: актуалізацію етнокультурної світоглядної настанови студентів; систематизацію та поглиблення знань про специфіку міжкультурної взаємодії в онлайн-просторі; формування практичних навичок МК через участь у віртуальних проєктах, онлайн-спільнотах та міжнародних освітніх ініціативах; здійснення діагностики та рефлексії оцінних суджень щодо власного міжкультурного досвіду. Доведено, що зазначені педагогічні умови перебувають у взаємозв'язку та мають реалізовуватися комплексно, забезпечуючи поступовий перехід від усвідомлення культурних відмінностей до здатності ефективно діяти в міжкультурному цифровому середовищі.

Розроблено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічну модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет. Модель розглянуто як цілісну систему, що охоплює цільовий, інструментальний та змістовий компоненти і ґрунтується на особистісно зорієнтованій, інформаційно-комунікативній та крос-культурній парадигмах. Обґрунтовано, що ефективність моделі забезпечується поєднанням традиційних і

цифрових форм навчання, використанням автентичних інтернет-ресурсів, інтерактивних методів (телеколаборації, віртуальних міжкультурних проєктів, проблемного навчання, комунікативних і інтерактивних методів), а також системною діагностикою результатів на всіх етапах її реалізації.

Узагальнено, що готовність майбутніх викладачів іноземних мов до МК є інтегративною професійною якістю, яка включає особистісно-ціннісний, знаннявий та праксеологічний компоненти й формується в процесі цілеспрямованої освітньої діяльності з активним використанням ресурсів Інтернету. Запропонована організаційно-педагогічна модель створює умови для формування культурно обізнаного, медіаграмотного та професійно мобільного викладача іноземної мови, здатного виступати посередником між культурами та ефективно здійснювати міжкультурний діалог у глобальному освітньому просторі.

Результати теоретичного аналізу та розроблена модель становлять методологічне підґрунтя для організації та проведення експериментальної роботи, спрямованої на перевірку ефективності запропонованих педагогічних умов і організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет, що буде представлено в наступному розділі дослідження.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ РЕСУРСУ ІНТЕРНЕТ

3.1 Діагностика рівня сформованості міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови.

Експериментально-дослідна робота, спрямована на формування комунікативної культури майбутніх викладачів іноземних мов із використанням ресурсу Інтернет, проводилася на базі ЗВО: Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Мукачівського державного університету, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та Київського міжнародного університету.

У дослідженні на різних його етапах загалом взяли участь 242 студенти. До експериментальної групи було залучено 127 осіб, тоді як контрольну групу становили 115 респондентів.

Метою експериментального дослідження було емпірично перевірити результативність розроблено організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет. Реалізація дослідно-експериментальної роботи здійснювалася поетапно та охоплювала чотири взаємопов'язані етапи.

Перший етап експерименту мав підготовчо-діагностичний характер і передбачав уточнення мети та завдань експериментальної роботи, розроблення критеріально-діагностичного апарату дослідження, визначення показників і рівнів сформованості готовності до МК майбутніх викладачів іноземної мови. На цьому етапі було сформовано ЕГ та КГ, а також здійснено констатувальний зріз з метою виявлення початкового рівня сформованості досліджуваного феномена у здобувачів вищої освіти. Провідними методами дослідження на даному етапі стали опитування, анкетування, аналіз наукових підходів до визначення критеріїв МК, метод

експертних оцінок, самоаналіз, а також методи математичної статистики для оброблення отриманих результатів.

Другий етап педагогічного експерименту був спрямований на проектування та підготовку формувального етапу дослідження. Його основним завданням стало розроблення й методичне забезпечення експериментальної організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет. У межах цього етапу застосовувалися такі методи дослідження, як педагогічний експеримент, анкетування, бесіда, педагогічне спостереження, метод експертних оцінок, а також методи математичної статистики, що дозволяли здійснювати поточний моніторинг перебігу експериментальної роботи.

Третій етап експериментального дослідження передбачав безпосереднє впровадження розробленої організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет та перевірку її ефективності в умовах освітнього процесу. Експериментальна робота в експериментальній групі організовувалася відповідно до запропонованої організаційно-педагогічної моделі з акцентом на розвиток міжкультурної взаємодії, формування міжкультурної компетентності та активне використання інтернет-ресурсів. У КГ підготовка майбутніх викладачів іноземної мови здійснювалася за традиційною моделлю освітнього процесу ЗВО без цілеспрямованого впливу на формування міжкультурної готовності.

Четвертий етап експерименту мав узагальнювально-контрольний характер і передбачав проведення підсумкового контрольного зрізу, порівняльний аналіз отриманих результатів відповідно до висунутої гіпотези дослідження, формулювання узагальнених висновків та обґрунтування їх відповідності заявленим науковим положенням. На цьому етапі також здійснювалося узагальнення результатів дослідження та їх упровадження в практику діяльності ЗВО. Методичний інструментарій включав індуктивний і дедуктивний методи, письмове опитування, бесіду, анкетування, а також методи математичної статистики.

Обґрунтовуючи процедуру діагностики рівня сформованості готовності до міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови із використанням

ресурсу Інтернет, ми виходили з положення, що результативність процесу її формування зумовлюється повнотою, достовірністю та об'єктивністю оцінювання відповідного рівня сформованості. Ми виділяємо наступні аспекти МК майбутніх викладачів іноземної мови (*культурно-ціннісний* (сформованість культурно-ціннісного аспекту МК майбутніх викладачів іноземної мови); *лінгвокраїнознавчий* (сформованість лінгвокраїнознавчого аспекту МК майбутніх викладачів іноземної мови); *професійно-педагогічний* (сформованість професійно-педагогічного аспекту МК майбутніх викладачів іноземної мови)), які адекватно відображають структурні компоненти готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсу Інтернет, а саме: *особистісно-ціннісний, знаннєвий, праксеологічний*. У зв'язку з тим, ми співвідносимо структурні компоненти готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсу Інтернет із наступними критеріями: *особистісний, когнітивний, компетентнісний*.

Щодо показників готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК, до кожного критерію ми розробили їх, спираючись на цільовий компонент організаційно-педагогічної моделі формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет. Охарактеризуємо ці показники.

Показниками особистісного критерію є:

1. Мотиваційна спрямованість на розвиток МК з використанням інтернет-ресурсів.
2. Усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі.
3. Сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі.

Прагнення до підвищення рівня міжкультурної комунікації зумовлюється мотиваційною спрямованістю студентів на розвиток власних міжкультурних компетентностей із використанням потенціалу Інтернету. Комунікативні вміння в контексті міжкультурної комунікації розуміємо як сукупність інтелектуальних і практичних дій, спрямованих на налагодження та підтримання цілеспрямованої взаємодії з представниками різних культур у процесі навчальної й професійної діяльності з опорою на цифрові технології. Узагальнюючи результати наукових досліджень у галузі міжкультурної комунікації та цифрової дидактики, до

комунікативних умінь нами віднесено:

- уміння здійснювати та приймати знаки уваги в онлайн-спілкуванні з представниками інших культур;
- уміння адекватно реагувати на справедливу та несправедливу критику в міжкультурному цифровому середовищі;
- уміння розпізнавати та реагувати на культурно обумовлену поведінку співрозмовника в Інтернет-комунікації;
- уміння коректно формулювати запити та прохання з урахуванням культурних особливостей;
- уміння встановлювати та підтримувати міжкультурні контакти за допомогою різноманітних онлайн-платформ;
- уміння виявляти емпатію та підтримку з урахуванням культурного контексту співрозмовника;
- уміння приймати співчуття та підтримку від представників інших культур у цифровому просторі.

Показниками когнітивного критерію є:

- когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування;
- усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування;
- здатність до усвідомленого добору засобів МК.

Когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування в інтернет-просторі пов'язана з внутрішньою пізнавальною мотивацією студентів до активного включення в глобальні комунікативні практики з використанням сучасних цифрових технологій. Така зацікавленість виявляється у прагненні розширювати знання про інші культури, мовні спільноти та особливості взаємодії між їх представниками в онлайн-середовищі. У цьому контексті засоби МК розглядаються як «поведінкові прояви, які в процесі спілкування між представниками різних культур адресовані партнерам», що зумовлює пізнавальний інтерес до аналізу різних форм і способів комунікативної поведінки в цифровому просторі.

Усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування передбачає розуміння сутності вербальних і невербальних компонентів комунікації та їх культурної зумовленості. У підготовці майбутніх викладачів іноземної мови

особливого значення набуває осмислення того, що міжкультурна взаємодія в онлайн-середовищі реалізується через різні канали спілкування, кожен з яких має власні культурні смисли. Так, «вербальна міжкультурна комунікація – процес взаємообміну інформацією за допомогою мови (усної, писемної, внутрішньої) між представниками різних культур, який відбувається з урахуванням культурних особливостей, вимагає активної розумової діяльності та ґрунтується на розумінні культурних норм і цінностей» [58, с. 115]. Водночас «невербальна міжкультурна комунікація – процес взаємообміну інформацією між представниками різних культур шляхом використання невербальних (немовних) засобів комунікації, які можуть мати різне значення в різних культурах» [58, с. 149]. Усвідомлення цих теоретичних положень є необхідною умовою осмисленої міжкультурної взаємодії в цифровому середовищі.

Здатність до усвідомленого добору засобів МК виявляється у вмінні співвідносити мету спілкування, культурний контекст і можливості інтернет-ресурсів у конкретній комунікативній ситуації. Комунікативне завдання для майбутніх викладачів іноземної мови передбачає застосування вербальних і/або невербальних дій з використанням ресурсів Інтернету для досягнення визначеної мети в міжкультурній взаємодії. Такі завдання конкретизують комунікативний намір і виступають водночас мовною та культурною спонукою. До комунікативних завдань у межах МК належать обмін інформацією з носіями мови через онлайн-платформи, участь у міжнародних вебінарах, створення спільних міжкультурних проєктів, проведення віртуальних мовних тандемів, організація відеоконференцій з іноземними колегами тощо.

Таким чином, засоби МК як сукупність вербальних і невербальних поведінкових проявів, адресованих партнерові у процесі взаємодії представників різних культур, набувають у професійній підготовці майбутніх викладачів іноземної мови чітко вираженого когнітивного змісту. Їх усвідомлений добір і використання через різноманітні інтернет-ресурси забезпечує не лише пізнання теоретичних основ міжкультурного спілкування, а й формування здатності інтерпретувати та прогнозувати комунікативну поведінку в полікультурному цифровому середовищі.

Показниками компетентнісного критерію сформованості готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК є: професійна спрямованість на майбутню

педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов; усвідомлення специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії; здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту.

Професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність виявляється у стійкому інтересі здобувачів вищої освіти до обраної професії, усвідомленні її соціальної значущості та готовності до виконання професійних функцій викладача іноземної мови в полікультурному середовищі. У контексті МК така спрямованість передбачає не лише бажання здійснювати іншомовне навчання, а й усвідомлення ролі викладача як медіатора між культурами, здатного забезпечувати взаєморозуміння, толерантність і конструктивний діалог між представниками різних мовних і культурних спільнот.

Усвідомлення специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії пов'язане з розумінням особливостей професійної комунікації викладача, яка реалізується в багатокультурному освітньому середовищі. Педагогічне спілкування в цьому контексті характеризується цілеспрямованістю, нормативністю, відповідальністю за комунікативний вплив і необхідністю врахування культурних відмінностей суб'єктів освітнього процесу. Для майбутніх викладачів іноземної мови важливим є усвідомлення того, що ефективність педагогічної взаємодії значною мірою залежить від здатності адаптувати власну мовленнєву та поведінкову стратегію до міжкультурного контексту навчання.

Здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту проявляється у вмінні застосовувати вербальні та невербальні засоби спілкування відповідно до конкретної навчально-педагогічної ситуації. Такі вміння передбачають коректну постановку педагогічних цілей, адекватний добір комунікативних стратегій, прогнозування можливих міжкультурних непорозумінь і своєчасне їх подолання. Використання інтернет-ресурсів у цьому процесі розширює можливості професійної комунікації, створюючи умови для моделювання реальних міжкультурних педагогічних ситуацій та відпрацювання способів їх розв'язання.

Таким чином, компетентнісний критерій відображає інтеграцію особистісно-

ціннісного, когнітивного та праксеологічного компонентів готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК та засвідчує рівень їхньої професійної здатності здійснювати педагогічну діяльність у полікультурному й цифровому освітньому просторі.

Професійна підготовка майбутніх викладачів іноземної мови передбачає формування здатності ефективно використовувати цифрові інструменти для міжкультурної взаємодії. Інтернет-ресурси дозволяють створювати автентичне комунікативне середовище, де майбутні викладачі можуть практикувати мовні навички та розвивати культурну чутливість.

Для майбутніх викладачів іноземної мови комунікативні завдання включають застосування вербальних і невербальних стратегій з використанням інтернет-ресурсів для досягнення конкретних цілей у міжкультурному спілкуванні. Такі завдання конкретизують комунікативний намір і стимулюють мовну та культурну активність.

Приклади комунікативних завдань: організація регулярних відеоконференцій з колегами з інших країн для обговорення методичних підходів до викладання; участь у міжнародних онлайн-вебінарах з актуальних питань мовної освіти; розробка та реалізація спільних міжкультурних освітніх проєктів через онлайн-платформи; проведення віртуальних мовних тандемів з носіями мови; створення міжнародних віртуальних спільнот практики для обміну педагогічним досвідом; використання соціальних мереж для аналізу культурних особливостей комунікації. Схематично критерії та показники готовності до МК майбутніх викладачів іноземної мови в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Критерії та показники готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації

Критерії	Показники сформованості
1. Особистісний	1.1 Мотиваційна спрямованість на розвиток МК з використанням інтернет-ресурсів

	1.2 Усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі
	1.3 Сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі
2. Когнітивний	2.1 Когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування
	2.2 Усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування
	2.3 Здатність до усвідомленого добору засобів МК
3. Компетентнісний	3.1 Професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов
	3.2 Знання специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії
	3.3 Здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту

Рівні готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК в таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Рівні готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації

Показники готовності до МК	Рівні сформованості показника		
	Низький	Середній	Високий
1.1 Мотиваційна спрямованість на розвиток МК з використанням інтернет-ресурсів	Відсутнє усвідомлення значущості МК; мотивація до використання інтернет-ресурсів	Усвідомлюється доцільність розвитку МК з використанням інтернет-ресурсів, однак	Чітко усвідомлюється значущість МК; виявляється стійка внутрішня мотивація до її цілеспрямованого розвитку з

	для її розвитку не виявляється.	мотивація має ситуативний характер і не є стійкою.	використанням інтернет-ресурсів.
1.2 Усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі	Відсутні уявлення про особливості міжкультурного спілкування в цифровому середовищі; нерозуміння ролі культурних чинників у онлайн-комунікації.	Наявні загальні уявлення про специфіку міжкультурного спілкування в цифровому середовищі без глибокого розуміння його культурно зумовлених особливостей.	Сформоване усвідомлення особливостей міжкультурного спілкування в цифровому середовищі, розуміння впливу культурних відмінностей на комунікативну поведінку.
1.3 Сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі	Комунікативні уміння в цифровому просторі сформовані фрагментарно та не забезпечують ефективної міжкультурної взаємодії.	Комунікативні уміння в цифровому просторі сформовані частково; застосовуються з труднощами та не завжди відповідають міжкультурній ситуації.	Базові комунікативні уміння в цифровому просторі сформовані на належному рівні та забезпечують ефективну міжкультурну взаємодію.
2.1 Когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування	Відсутній інтерес до процесу міжкультурного спілкування, небажання брати участь у міжкультурній взаємодії.	Наявне бажання брати участь у міжкультурному спілкуванні без прояву стійкої когнітивної зацікавленості в його змісті та особливостях.	Виявляється стійка когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування та усвідомлене бажання брати в ньому активну участь.
2.2 Усвідомлення	Відсутні знання про особливості	Наявні фрагментарні	Сформовані системні знання про теоретичні

теоретичних основ міжкультурного спілкування	міжкультурного спілкування, не сформовані уявлення про мовленнєву та немовленнєву поведінку в культурі країни мови, що вивчається.	знання про особливості міжкультурного спілкування без чіткого розуміння мовленнєвої та немовленнєвої поведінки в іншомовному культурному середовищі.	основи міжкультурного спілкування, чітке усвідомлення мовленнєвих і немовленнєвих моделей поведінки в культурі країни мови, що вивчається.
2.3 Здатність до усвідомленого добору засобів МК	Відсутні вміння добирати адекватні ситуації вербальні та невербальні засоби міжкультурного спілкування.	Наявні вміння добору вербальних і невербальних засобів МК, однак їх використання не завжди відповідає конкретній комунікативній ситуації.	Сформована здатність до усвідомленого добору вербальних і невербальних засобів МК, адекватних конкретній комунікативній ситуації.
3.1 Професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов	Відсутність інтересу до майбутньої професійної діяльності викладача іноземної мови, невизначеність професійних намірів.	Наявність ситуативного інтересу до майбутньої професії без сформованої стійкої професійної мотивації.	Виявлення стійкого інтересу до майбутньої педагогічної діяльності, усвідомлене прийняття професійної ролі викладача іноземної мови.
3.2 Знання специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної	Неможливість надати визначення поняттю «педагогічне спілкування», відсутність	Наявність загальних уявлень про особливості педагогічного спілкування без	Володіння системними теоретичними знаннями про специфіку педагогічного спілкування, здатність чітко визначати поняття

взаємодії	уявлень про його особливості в міжкультурному контексті.	чіткого теоретичного усвідомлення його сутності.	«педагогічне спілкування» в умовах міжкультурної взаємодії.
3.3 Здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту	Застосування вербальних і невербальних дій, неадекватних конкретній педагогічній та міжкультурній комунікативній ситуації.	Використання вербальних і невербальних дій, що частково відповідають комунікативній ситуації, але не завжди забезпечують її ефективне розв'язання.	Здатність адекватно добирати й застосовувати вербальні та невербальні засоби для ефективного розв'язання комунікативних завдань у педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту.

Діагностика рівня сформованості готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсу Інтернет здійснювалася на основі спеціально розробленого діагностичного апарату, який передбачав використання комплексу взаємодоповнювальних методів і стандартизованих психолого-педагогічних методик (табл. 3.3).

З метою визначення рівня сформованості особистісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет, було застосовано сукупність кількісних і якісних методів дослідження, зокрема: методику оцінки рівня комунікативності, тестування самоконтролю в процесі спілкування, бесіди, метод самооцінки, метод експертних оцінок, питальник для виявлення знань особливостей процесу спілкування, тест комунікативних умінь Міхельсона, тест оцінювання комунікативних умінь, а також педагогічне спостереження.

Для забезпечення об'єктивності та надійності результатів дослідження до експертного оцінювання було залучено групу з 32 викладачів, які мали відповідний досвід професійної діяльності та компетентність у сфері МК й підготовки майбутніх фахівців з іноземних мов.

Таблиця 3.3

**Діагностичні методики для вимірювання рівнів сформованості готовності
майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації**

Критерії й показники	Методики
<i>Особистісний критерій</i>	
Мотиваційна спрямованість на розвиток МК з використанням інтернет-ресурсів	Методика визначення рівня комунікативності (додаток Б); методика оцінювання самоконтролю у процесі спілкування (додаток В); бесіда; метод самооцінки
Усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі	Бесіда; метод експертних оцінок; авторський питальник «Міжкультурна взаємодія в мережі» (додаток Ж)
Сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі	Методика діагностики комунікативних умінь Міхельсона (додаток Є); тест «Оцінка комунікабельності» В.Ф. Ряховського (додаток Б); педагогічне спостереження
<i>Когнітивний критерій</i>	
Когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування	Метод самооцінки; бесіда; тест «Наскільки ви відкриті до міжкультурного спілкування?»
Усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування	Метод експертних оцінок; авторський питальник «Теоретичні засади міжкультурної комунікації» на виявлення знань з МК (додаток І)
Здатність до усвідомленого добору засобів МК	Бесіда; педагогічне спостереження; методика фрустраційних реакцій С. Розенцвейга (додаток Г); ситуативно-комунікативний тест «Міжкультурні ситуації взаємодії» (додаток Г)
<i>Компетентнісний критерій</i>	
Професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов	Анкетування «Професійна позиція майбутнього викладача іноземних мов» (додаток Д); педагогічне спостереження; бесіда
Знання специфіки педагогічного спілкування в умовах	Метод експертних оцінок; авторський питальник «Міжкультурний педагогічний

міжкультурної взаємодії	діалог» щодо особливостей педагогічного спілкування (додаток З)
Здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту	Тест Стреляу (додаток Е); педагогічне спостереження; методика КОН-1 (діагностика комунікативних та організаторських здібностей) (додаток А)

З метою діагностики рівня сформованості мотиваційної складової готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК було використано комплекс взаємодоповнювальних діагностичних методик. Зокрема, застосовувалися методики визначення рівня комунікативності в міжкультурному середовищі, тестування здатності до самоконтролю в процесі спілкування з представниками інших культур, онлайн-бесіди, а також метод самооцінки з використанням інтернет-інструментів.

На початковому етапі діагностичного дослідження студентам було запропоновано самостійно оцінити рівень сформованості власної міжкультурної комунікативної компетентності за трирівневою шкалою (низький, середній, високий) шляхом заповнення онлайн-анкети. Отримані результати засвідчили, що переважна більшість майбутніх викладачів іноземної мови (70 % респондентів) визначили власний рівень міжкультурної комунікативної компетентності як середній, 20 % опитаних оцінили його як високий, тоді як 10 % респондентів віднесли себе до низького рівня.

Подальша діагностична робота здійснювалася у форматі відеоконференції з використанням платформи Zoom, під час якої було з'ясовано ставлення майбутніх викладачів іноземної мови до необхідності формування міжкультурної комунікативної компетентності в контексті професійної діяльності, а також їхню готовність і прагнення підвищувати її рівень шляхом залучення ресурсів Інтернету.

Для діагностики рівня сформованості уявлень про сутність міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови ми використовували онлайн-бесіду, метод експертної оцінки через Google Forms, онлайн-питальник на знання особливостей МК з використанням ресурсів Інтернет, який містить такі запитання:

1. Що таке міжкультурна комунікація у контексті викладання іноземної мови?
2. Які інструменти Інтернет-комунікації та їх особливості ви можете назвати для ефективного міжкультурного спілкування?
3. Що таке культурна обізнаність та культурна чутливість у професійній діяльності викладача іноземної мови?
4. Що таке міжкультурна комунікація майбутнього викладача іноземної мови?
5. Які складники міжкультурної комунікації майбутніх викладачів іноземної мови можна розвивати за допомогою Інтернет-ресурсів?

Оброблення та інтерпретацію отриманих результатів здійснювала група експертів, яким було запропоновано оцінити рівень здатності студентів до МК за п'ятибальною шкалою. На основі сумарної кількості балів було визначено рівні сформованості готовності до МК з використанням інтернет-ресурсів. Так, до високого рівня віднесено студентів, які набрали від 20 до 25 балів; середній рівень зафіксовано у респондентів із результатами від 11 до 19 балів; низький рівень встановлено у студентів, які набрали 10 балів і менше. Такий підхід дозволив здійснити диференційовану оцінку рівнів готовності до МК в цифровому середовищі.

Для діагностики рівня сформованості міжкультурних комунікативних умінь майбутніх викладачів іноземної мови було використано комплекс взаємодоповнювальних методик, зокрема «Тест міжкультурної комунікативної компетентності», інструменти оцінювання навичок взаємодії в цифровому середовищі, а також педагогічне спостереження за особливостями використання інтернет-ресурсів у процесі міжкультурної взаємодії. Поєднання стандартизованих методів і спостереження забезпечило цілісність і об'єктивність діагностичних результатів.

Отримані в ході експерименту дані щодо рівня сформованості міжкультурного аспекту комунікативної культури майбутніх викладачів іноземних мов із використанням інтернет-ресурсів у КГ та ЕГ узагальнено й подано в таблиці 3.4, а також наочно відображено на рисунку 3.1, що уможливорює порівняльний аналіз результатів дослідження.

Таблиця 3.4

**Результати дослідження рівнів сформованості особистісного аспекту готовності
майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації
(констатувальний зріз, у %)**

Показники	Рівні показників за особистісним критерієм (абс. кількість, %)											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ (117)		ЕГ (125)		КГ (117)		ЕГ (125)		КГ (117)		ЕГ (125)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Мотиваційна спрямованість на розвиток МК з використанням інтернет-ресурсів	15	12,8	17	13,6	89	76,1	92	73,6	13	11,1	16	12,8
Усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі	17	14,5	18	14,4	75	64,1	80	64	25	21,4	27	21,6
Сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі	16	13,7	18	14,4	79	67,5	83	66,4	22	18,8	24	19,2
Загальна оцінка за критерієм	16	13,7	18	14,4	81	69,2	85	68,0	20	17,1	22	17,6

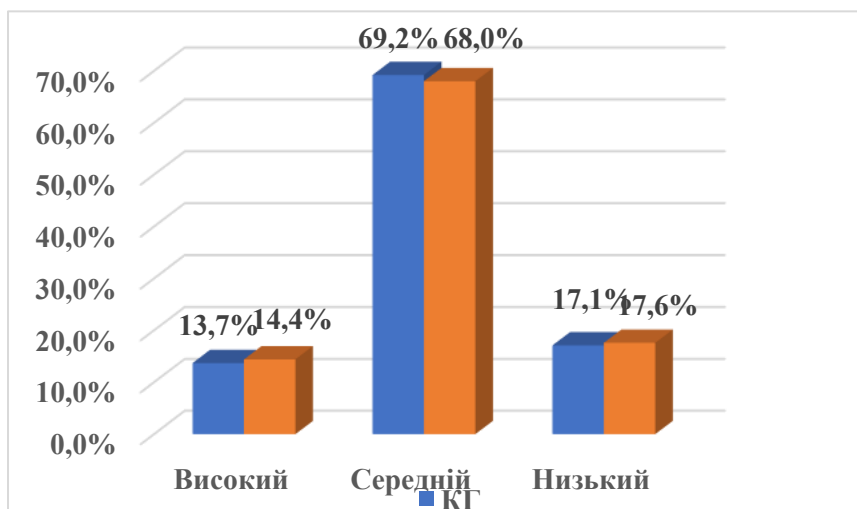

Рис. 3.1. Загальна оцінка рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК в ЕГ та КГ

Кількісний аналіз рівнів сформованості особистісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет за окремими показниками у КГ та ЕГ групах засвідчив загальну подібність розподілу респондентів за рівнями прояву досліджуваних характеристик на констатувальному етапі експерименту.

Так, за показником мотиваційної спрямованості на розвиток МК з використанням інтернет-ресурсів низький рівень було зафіксовано у 11,1% студентів КГ та 12,8% респондентів ЕГ. Переважна більшість здобувачів вищої освіти в обох групах продемонструвала середній рівень сформованості цього показника (76,1% у КГ та 73,6% в ЕГ), тоді як високий рівень виявлено у 12,8% студентів КГ та 13,6% ЕГ.

Аналіз показника усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі свідчить, що низький рівень характерний для 21,4% респондентів КГ та 21,6% студентів ЕГ. Водночас найбільша кількість майбутніх викладачів іноземних мов зосереджена на середньому рівні сформованості цього показника (64,1% у КГ та 64,0% в ЕГ), а високий рівень продемонстрували відповідно 14,5% і 14,4% студентів.

За показником сформованості базових комунікативних умінь у цифровому

просторі низький рівень виявлено у 18,8% студентів КГ та 19,2% ЕГ. Середній рівень домінує в обох групах (67,5% у КГ та 66,4% в ЕГ), тоді як високий рівень зафіксовано у 13,7% респондентів КГ та 14,4% ЕГ.

Узагальнені результати за особистісним критерієм підтверджують зазначені тенденції: середній рівень готовності до МК характерний для 69,2% студентів КГ та 68,0% ЕГ. Високий рівень сформованості зафіксовано у 13,7% респондентів КГ і 14,4% ЕГ, тоді як низький рівень становить відповідно 17,1% та 17,6%.

Отримані результати свідчать про те, що на констатувальному етапі експерименту в обох групах переважає середній рівень сформованості особистісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК. Це підтверджує необхідність подальшої цілеспрямованої роботи з розвитку мотивації, поглиблення усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування та вдосконалення комунікативних умінь у цифровому середовищі з активним використанням можливостей інтернет-ресурсів.

Для діагностики сформованості когнітивного аспекту комунікативної культури майбутніх викладачів іноземних мов було застосовано комплекс методик, спрямованих на виявлення рівня інтересу до міжкультурного спілкування, обсягу та якості знань його теоретичних засад, а також здатності до свідомого використання засобів МК в цифровому середовищі. Зокрема, у процесі дослідження використовувалися метод самооцінки, онлайн-бесіди, веб-тест «Наскільки ви відкриті до міжкультурного спілкування в цифровому середовищі?», метод експертної оцінки через віртуальні платформи, електронний питальник на знання особливостей міжкультурного спілкування в Інтернет-просторі, віртуальне спостереження, методика психокорекції особистості з використанням онлайн-інструментів, а також інтерактивний тест «Міжкультурні ситуації онлайн».

Для діагностики рівня сформованості інтересу до процесу міжкультурного спілкування в Інтернет-середовищі використовувалися метод онлайн-самооцінки, відеобесіди та веб-тест «Наскільки ви відкриті до міжкультурного спілкування з використанням цифрових технологій?», що дало змогу виявити мотиваційну спрямованість майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної взаємодії в умовах цифрового освітнього простору.

Для діагностики рівня знань особливостей міжкультурного спілкування з використанням ресурсів Інтернету застосовувалися метод експертної онлайн-оцінки та електронний питальник, який містить такі запитання:

1. Що таке «міжкультурна комунікація в цифровому просторі» та її складники?
2. Як віртуальне середовище впливає на взаємозв'язок мови та культури народу?
3. Від чого залежить успіх міжкультурної комунікації при використанні Інтернет-ресурсів?
4. Які бар'єри в міжкультурному спілкуванні онлайн ви можете зазначити?
5. Які компоненти цифрової культури сприяють передачі національної специфіки народу?

Обробку отриманих результатів здійснювала група експертів у сфері МК, які на основі узагальнених відповідей майбутніх викладачів іноземних мов проводили оцінювання рівня сформованості відповідних знань за п'ятибальною шкалою. За сумарною кількістю набраних балів було визначено рівні сформованості показників: високий рівень — у студентів, які набрали від 20 до 25 балів; середній рівень — від 11 до 19 балів; низький рівень — 10 балів і менше. Такий підхід забезпечив можливість диференційованого оцінювання рівня сформованості знань щодо особливостей міжкультурного спілкування з використанням інтернет-ресурсів.

Для діагностики рівня сформованості здатності до усвідомленого добору засобів МК в інтернет-середовищі, адекватних конкретній навчальній та професійно орієнтованій ситуації, використовувалися онлайн-бесіди, віртуальне педагогічне спостереження, адаптована методика психокорекції особистості Розенцвейга в контексті міжкультурної взаємодії, а також інтерактивний тест «Міжкультурні ділові ситуації у викладанні іноземної мови».

Результати вхідного діагностування рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК з використанням ресурсів Інтернету в КГ та ЕГ подано в таблиці 3.5 та проілюстровано на відповідному рисунку.

Таблиця 3.5

**Результати дослідження рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів
іноземних мов до міжкультурної комунікації
(констатувальний зріз, у %)**

Показники	Рівні показників за когнітивним критерієм (абс. кількість, %)											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ (117)		ЕГ (125)		КГ (117)		ЕГ (125)		КГ (117)		ЕГ (125)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування	18	15,4	21	16,8	87	74,4	93	74,4	12	10,3	11	8,8
Усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування	17	14,5	17	13,6	73	62,4	78	62,4	27	23,1	30	22,0
Здатність до усвідомленого добору засобів МК	5	4,3	7	5,6	76	65,0	80	64,0	36	30,8	38	30,4
Загальна оцінка за критерієм	17	14,5	18	14,4	79	67,5	84	67,2	21	18,0	23	18,4

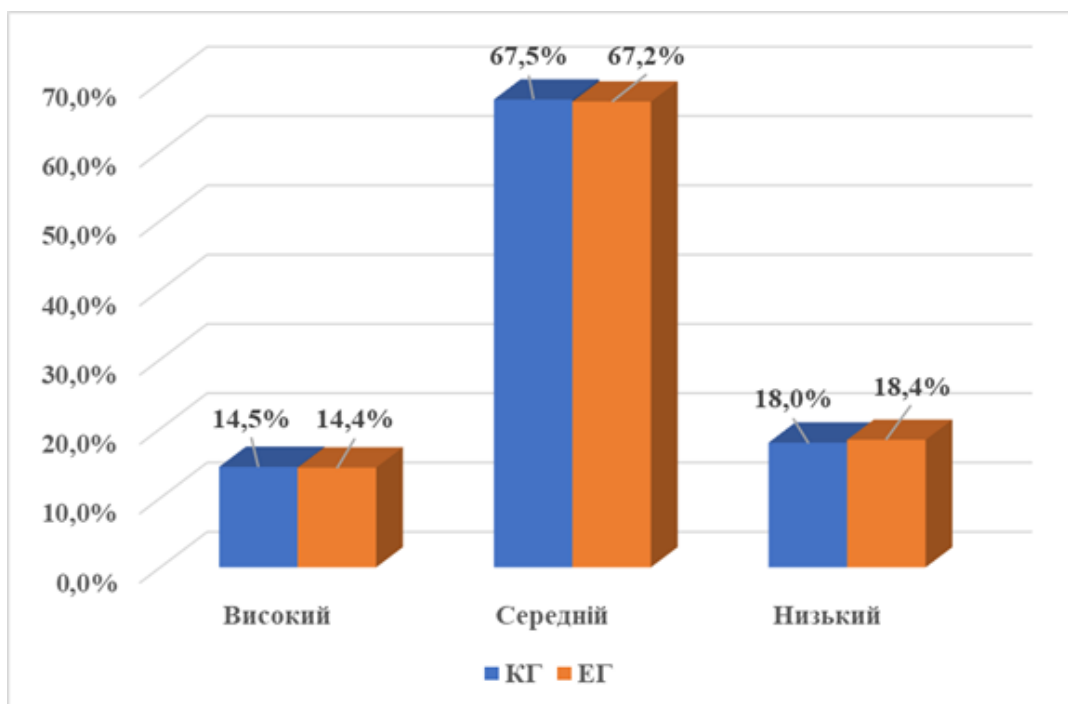

Рис. 3.2. Загальна оцінка рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК в ЕГ та КГ групах

За показником когнітивної зацікавленості у процесі міжкультурного спілкування встановлено, що переважна більшість студентів як КГ, так і ЕГ продемонстрували середній рівень сформованості цього показника (у КГ – 74,4%, в ЕГ – 74,4%). Водночас низький рівень когнітивної зацікавленості було зафіксовано у 10,3% студентів КГ та 8,8% – ЕГ. Високий рівень виявили 15,4% респондентів КГ і 16,8% – ЕГ, що свідчить про наявність у частини майбутніх викладачів іноземних мов вираженої пізнавальної спрямованості на міжкультурну взаємодію в цифровому середовищі.

Аналіз результатів за показником усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування показав, що домінуючим є середній рівень його сформованості (у КГ – 62,4%, в ЕГ – 62,4%). Разом із тим низький рівень цього показника було виявлено майже у чверті студентів (у КГ – 23,1%, в ЕГ – 24,0%), що вказує на недостатню сформованість системних знань про сутність, закономірності та специфіку МК в онлайн-середовищі. Високий рівень усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування продемонстрували 14,5% студентів КГ та 13,6% – ЕГ.

За показником здатності до усвідомленого добору засобів МК результати

також засвідчили переважання середнього рівня сформованості (у КГ – 65,0%, в ЕГ – 64,0%). Водночас частка студентів із низьким рівнем цього показника залишалася досить значною (у КГ – 30,8%, в ЕГ – 30,4%), що свідчить про труднощі у виборі адекватних вербальних і невербальних засобів комунікації з урахуванням міжкультурного контексту та специфіки цифрового середовища. Високий рівень здатності до усвідомленого добору засобів МК виявили лише 4,3% студентів КГ та 5,6% – ЕГ.

Узагальнена оцінка за когнітивним критерієм підтвердила домінування середнього рівня сформованості готовності до МК (у КГ – 67,5%, в ЕГ – 67,2%). Частка студентів із високим рівнем за цим критерієм становила 14,5% у КГ та 14,4% – в ЕГ, тоді як низький рівень було зафіксовано відповідно у 18,0% та 18,4% респондентів.

Отримані результати свідчать про недостатній рівень сформованості когнітивного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК на констатувальному етапі експерименту та підтверджують необхідність цілеспрямованого розвитку пізнавального компонента міжкультурної компетентності з активним використанням потенціалу інтернет-ресурсів, онлайн-платформ і цифрових комунікативних середовищ.

Для визначення рівня сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК було застосовано комплекс взаємодоповнювальних діагностичних методик. До нього увійшли анкета «Самооцінка готовності до міжкультурної комунікації», онлайн-опитування, аналіз участі здобувачів освіти в міжкультурних вебінарах, методика діагностики культурного інтелекту, оцінювання активності студентів у міжнародних онлайн-спільнотах, тестування рівня знань міжкультурних особливостей спілкування, а також аналіз виконання віртуальних міжкультурних проєктів.

Для діагностики рівня знань особливостей МК в умовах цифрового середовища було застосовано метод експертної оцінки та спеціально розроблений питальник, що передбачав з'ясування уявлень студентів щодо сутності МК в онлайн-просторі, її специфічних характеристик, чинників успішності міжкультурної взаємодії у віртуальному середовищі, інструментів цифрової МК, а також стратегій

подолання міжкультурних бар'єрів у процесі онлайн-спілкування.

Оцінювання відповідей здійснювалося групою експертів за п'ятибальною шкалою. За результатами узагальнення експертних оцінок було визначено три рівні сформованості знань: високий рівень – у респондентів, які набрали від 25 до 20 балів; середній рівень – у студентів з результатами від 19 до 11 балів; низький рівень – у тих, хто набрав 10 балів і менше, що свідчило про недостатнє усвідомлення специфіки МК в цифровому середовищі.

Для визначення рівня сформованості вмінь розв'язувати міжкультурні комунікативні завдання з використанням інтернет-ресурсів застосовувалися методика діагностики культурного інтелекту, аналіз участі студентів у міжнародних віртуальних проєктах, а також оцінювання ефективності використання цифрових інструментів МК в практичних ситуаціях взаємодії.

Кількісні показники рівнів сформованості міжкультурного аспекту комунікативної культури майбутніх викладачів іноземних мов у контрольній та експериментальній групах узагальнено в таблиці 3.6 і візуалізовано на рисунку 3.3.

Таблиця 3.6

Результати дослідження рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК (констатувальний зріз, у %)

Показники	Рівні показників за компетентнісним критерієм (абс. кількість, %)											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ (117)		ЕГ (125)		КГ (117)		ЕГ (125)		КГ (117)		ЕГ (125)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов	19	16,2	22	17,6	86	73,5	91	72,8	12	10,3	12	9,6
Знання специфіки	15	12,8	17	13,6	77	65,8	80	64,0	25	21,4	28	22,4

педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії												
Здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту	14	12,0	16	12,8	80	68,4	82	65,6	23	19,6	27	21,6
Загальна оцінка за критерієм	16	13,7	18	14,4	80	68,4	85	68,0	21	17,9	22	17,6

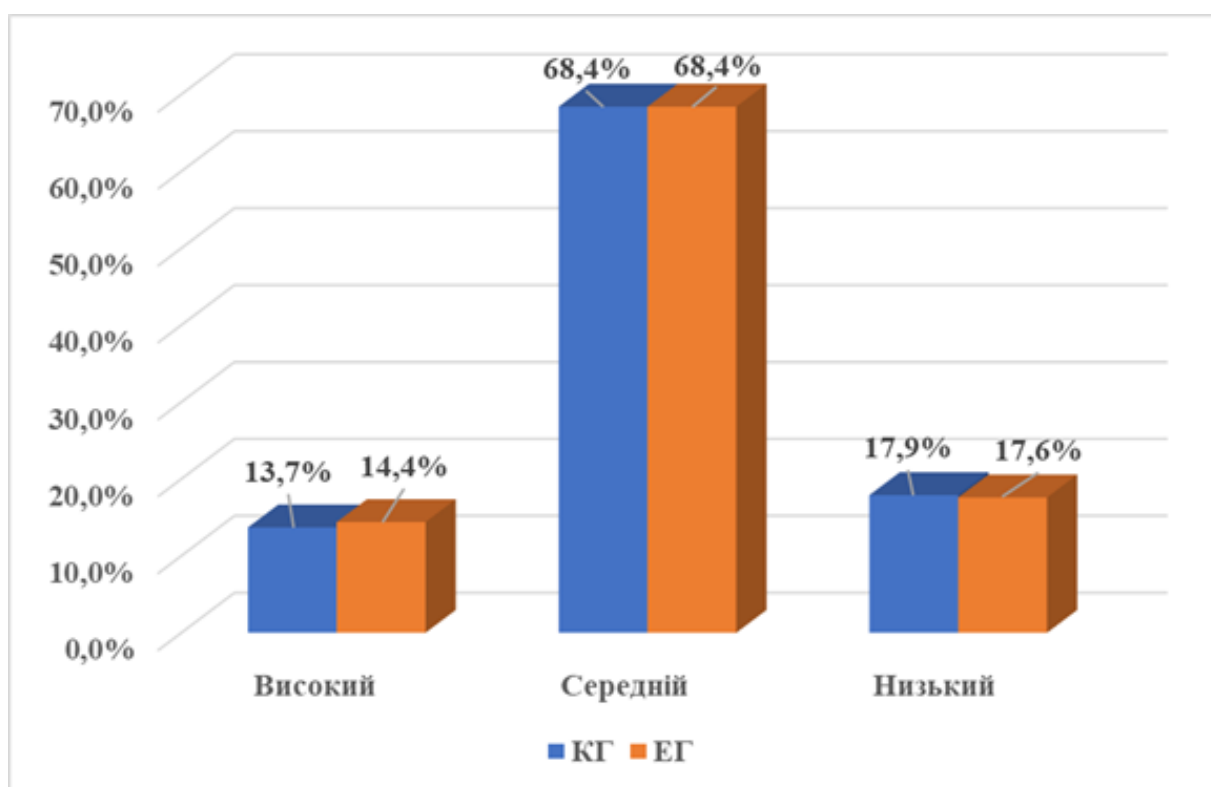

Рис. 3.3. Загальна оцінка рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК в ЕГ та КГ

Загальна оцінка рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної взаємодії (див. табл. 3.6) підтвердила переважання середнього рівня за компетентнісним критерієм у студентів обох груп: у КГ він становив 68,4%, в ЕГ — 68,0%.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що низький рівень загальної готовності до МК було виявлено у 17,9% студентів К та 17,6% — ЕГ, що свідчить про наявність суттєвих утруднень у частини майбутніх викладачів щодо ефективної міжкультурної взаємодії.

Особливої уваги потребує показник здатності ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту. Низький рівень його сформованості зафіксовано майже у кожного п'ятого респондента (у КГ — 19,6%, в ЕГ — 21,6%), тоді як переважна більшість студентів продемонструвала середній рівень (відповідно 68,4% та 65,6%).

Частка студентів, які досягли високого рівня готовності до МК із застосуванням цифрових інструментів, виявилася незначною і становила 13,7% у КГ та 14,4% — в ЕГ що підтверджує фрагментарний характер сформованості відповідних умінь і навичок.

Найбільш позитивні результати спостерігалися за показником професійної спрямованості на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов. Високий рівень цього показника зафіксовано у 16,2% студентів КГ та 17,6% — ЕГ, що свідчить про наявність у частини здобувачів вищої освіти стійкої мотивації до професійного саморозвитку та використання інтернет-ресурсів у міжкультурній взаємодії.

Узагальнюючи результати діагностування сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсів Інтернет, зазначимо, що на констатувальному етапі експерименту домінують середній і низький рівні за всіма показниками компетентнісного критерію. Це може бути зумовлено тим, що в чинних освітньо-професійних програмах підготовки майбутніх викладачів іноземних мов відсутній цілеспрямований системний компонент, орієнтований на формування міжкультурної комунікативної компетентності з активним використанням цифрового середовища.

Отже, аналіз результатів констатувального етапу експерименту дає підстави стверджувати, що до початку формувального етапу рівень готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК у КГ та ЕГ є переважно середнім із тенденцією до низького. Потенціал інтернет-ресурсів як засобу розвитку міжкультурної взаємодії використовується недостатньо повно, що обґрунтовує доцільність і необхідність подальшої реалізації формувального етапу експерименту. Зведені експериментальні дані рівнів сформованості готовності студентів до МК за всіма критеріями подано в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Загальна характеристика рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК (констатувальний зріз у %)

Критерії	Рівні	КГ (117)		ЕГ (125)	
		абс.	%	абс.	%
Особистісний	Високий	16	13,7	18	14,4
	Середній	81	69,2	85	68,0
	Низький	20	17,1	22	17,6
Когнітивний	Високий	17	14,5	18	14,4
	Середній	79	67,5	84	67,2
	Низький	21	18,0	23	18,4
Компетентнісний	Високий	16	13,7	18	14,4
	Середній	78	67,8	87	68,5
	Низький	21	17,9	22	17,6

На підставі кількісних даних, поданих у таблиці 3.6, здійснимо перевірку висунутого припущення про однаковий рівень вхідної сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації у студентів експериментальної та контрольної груп за відповідною формулою [201, с. 53–54]:

$$\chi^2_{\text{emp}} = N \cdot M \sum_{n+m}^L \left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2$$

N – обсяг вибірки в експериментальній групі (кількість студентів); M – обсяг вибірки в КГ;

$n = (n_1, n_2, \dots, n_L)$, де n_i – число членів ЕГ, які одержали i -й бал, $i = 1, 2, \dots, L$;

$m = (m_1, m_2, \dots, m_L)$, де m_i – число членів КГ, які одержали i -й бал, $i = 1, 2, L$; L – кількість рівнів. У нашому випадку $L = 3$ – «низький», «середній» або «високий» рівень.

За даними таблиці «Відсоткові точки розподілу» χ^2 , для числа ступеня свободи (у нашому випадку це число 2) і рівня значущості 0,05, $\chi^2_{\text{критич.}} = 5,99$.

З використанням можливостей електронних таблиць MS Excel було обчислено емпіричні значення критерію χ^2 для ЕГ та КГ. Отримані результати подано в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Зіставлення узагальненої оцінки сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК студентів КГ й ЕГ за критерієм Пірсона χ^2 (до формувального експерименту)

Емпіричне значення критерію, ($\chi^2_{\text{емп.}}$)			Критичне значення ($\chi^2_{\text{критич.}}$) ($v=2, p \leq 0,05$)
КГ і ЕГ (особистісний аспект)	КГ і ЕГ (когнітивний аспект)	КГ і ЕГ (компетентнісний аспект)	
0,00	0,02	0,04	5,99
Відмінності незначні	Відмінності незначні	Відмінності незначні	

Констатувальний етап експерименту дав змогу визначити вихідний рівень сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК, а також обґрунтувати доцільність і необхідність цілеспрямованої роботи з її формування з використанням ресурсів Інтернет.

Отримані результати засвідчили відсутність статистично значущих відмінностей між ЕГ та КГ на початковому етапі дослідження. Це підтверджується близькими значеннями середнього бала ($X = 1,84$) та стандартного відхилення ($S = 0,63$), що свідчить про однорідність вибірок за рівнем сформованості готовності до МК. Зазначені показники було отримано з використанням надбудови MS Excel «Описова статистика».

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту в КГ та ЕГ виявив недостатній рівень сформованості знань щодо сутності та особливостей МК, умінь застосовувати онлайн-ресурси для підвищення ефективності міжкультурної взаємодії, а також недостатньо виражену мотивацію до розвитку власної міжкультурної комунікативної компетентності. Недостатньо сформованими виявилися навички роботи з автентичними інтернет-джерелами, уміння адаптувати комунікативні стратегії до різних культурних контекстів за допомогою цифрових засобів, а також здатність ефективно використовувати сучасні цифрові інструменти у процесі міжкультурної взаємодії.

Середні та низькі кількісні показники також засвідчили обмежений інтерес майбутніх викладачів до міжкультурних аспектів викладання іноземної мови, недостатній рівень знань особливостей міжкультурного педагогічного спілкування та несформованість умінь розв'язувати комунікативні завдання в умовах полікультурного освітнього середовища із застосуванням сучасних інтернет-технологій.

Первинна діагностика рівня сформованості готовності до МК, здійснена на основі розробленого критеріально-показникового апарату дослідження, засвідчила відсутність у педагогічних ЗВО системної та цілеспрямованої роботи з формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної взаємодії. Переважна більшість студентів як ЕГ, так і КГ перебувала на середньому та низькому рівнях сформованості зазначеної готовності, що підтвердило обґрунтованість висунутого припущення щодо необхідності впровадження в освітній процес ЗВО окреслених педагогічних умов.

3.2. Упровадження педагогічних умов процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет.

Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на розвиток МК, було реалізовано поетапно та структуровано за трьома

взаємопов'язаними складниками: підготовчим, основним і завершальним.

На *підготовчому етапі* здійснювалося створення організаційно-методичного забезпечення визначених педагогічних умов процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної взаємодії з використанням ресурсів Інтернету. Зокрема, було проведено цілеспрямований добір автентичних культурологічних матеріалів, представлених у цифровому освітньому просторі, з урахуванням низки принципів, серед яких провідними визначено міжкультурну релевантність, лексико-фразеологічну та граматичну автентичність, а також соціокультурну функційність. На цій основі сформовано веб-каталоги текстових і аудіовізуальних матеріалів з різних культурних контекстів, а також систематизовано посилання на відеоматеріали платформи YouTube, що ілюструють реальні зразки міжкультурної взаємодії.

Створюючи організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет процесу, ми спиралися на такі концептуальні положення:

- Організаційно-педагогічна модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет, має реалізовуватися через системний підхід, відповідно до якого вони розглядається як цілісна інтегративна сукупність методів, засобів і інструментів, спрямованих на досягнення визначених педагогічних цілей у міжкультурному контексті,

- Концептуальною основою визначено культурологічну парадигму на загальнопедагогічному рівні та комунікаційно-інформаційну парадигму з урахуванням міжкультурної взаємодії – на локально-педагогічному рівні.

- Суб'єктами реалізації її є викладачі й студенти як носії різних культурних досвідів. Викладач розглядається як медіатор МК в межах інтеркультурної компетентнісної парадигми, що передбачає підготовку фахівців, здатних до ефективної взаємодії в полікультурному середовищі, усвідомлення культурних відмінностей та використання цифрових інструментів для подолання міжкультурних бар'єрів. Водночас щодо студентів реалізується культурно-особистісна парадигма, яка базується на визнанні кожного суб'єкта як носія унікального культурного досвіду, значущого для міжкультурного діалогу.

– Запропонована організаційно-педагогічна модель процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет має сприяти міжкультурному аспекту підготовки (орієнтація на формування здатності до ефективної взаємодії з представниками інших культур), цифровому аспекту (реалізація через онлайн-ресурси, віртуальні міжкультурні обміни та телеколаборації) й професійному аспекту (відображення специфіки педагогічного спілкування в міжкультурному контексті як у межах навчальних занять, так і в процесі професійної міжкультурної взаємодії з колегами з різних країн).

Узагальнення результатів аналізу теоретичних джерел з проблематики дослідження, а також урахування даних констатувального етапу педагогічного експерименту дали підстави попередньо визначити особливості підготовки, що забезпечують результативність процесу формування МК майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернету, а саме :

1. Цілеспрямовану орієнтацію змісту навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх викладачів іноземної мови на розвиток МК із залученням інтернет-ресурсів.

2. Поетапну організацію процесу формування навичок МК майбутніх викладачів іноземної мови.

3. Належне технічне й методичне забезпечення використання ресурсу Інтернет у процесі фахової підготовки майбутніх викладачів іноземної мови.

Обґрунтовуючи доцільність виокремлення зазначених педагогічних умов як необхідних для ефективної реалізації процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет, ми виходили з таких міркувань.

По-перше, аналіз освітніх програм і навчальних планів фахової підготовки майбутніх викладачів іноземної мови засвідчив, що наявні навчальні дисципліни лише частково орієнтовані на цілеспрямований розвиток МК та не забезпечують системного використання потенціалу інтернет-ресурсів у цьому процесі.

По-друге, необхідність поетапного формування МК зумовлена вимогами загальнопедагогічного принципу поетапності та в умовах нашого дослідження пов'язана з такими положеннями:

- МК майбутніх викладачів іноземних мов має багатовимірну структуру, що охоплює соціокультурний, лінгвокультурний та інтеркультурний аспекти;
- сформованість МК характеризується трирівневою градацією (високий, середній, низький), яка корелює з рівнями міжкультурно-професійної діяльності (інноваційний, адаптивний, базовий);
- кожному етапу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК з використанням ресурсу Інтернет відповідає адекватно дібрана система цифрових інструментів та онлайн-ресурсів, що забезпечує поступове ускладнення змісту й форм взаємодії.

По-третє, належне технічне й методичне забезпечення використання ресурсу Інтернет у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов забезпечує активне залучення студентів до міжкультурної взаємодії, сприяє формуванню їхньої готовності до міжкультурної комунікації та утвердженню ідей діалогу культур у майбутній професійній діяльності.

На основному етапі формувального експерименту було здійснено практичну реалізацію розробленої організаційно-педагогічної моделі формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет.

Реалізація зазначених педагогічних умов відбувалася поетапно та була зорієнтована на студентів магістерського рівня підготовки факультету іноземних мов. Така поетапність забезпечувала поступове ускладнення змісту, форм і способів міжкультурної взаємодії в цифровому середовищі та сприяла системному формуванню готовності до МК.

На першому, репродуктивному етапі, студенти опановували базові уявлення про міжкультурну взаємодію в умовах інтернет-середовища, ознайомлювалися з основними поняттями, принципами та формами МК, а також з можливостями використання онлайн-ресурсів у цьому процесі.

Другий, творчо-пошуковий етап, передбачав активне залучення студентів до різних форм міжкультурної взаємодії, зокрема участь у міжкультурних онлайн-проектах, цифрових комунікативних практиках та спілкуванні з носіями мови за допомогою інтернет-платформ. На цьому етапі відбувалося поглиблення

міжкультурного досвіду та розвиток умінь застосовувати здобуті знання в реальних комунікативних ситуаціях.

На третьому, креативному етапі, студенти спрямовували свою діяльність на самостійне проєктування й реалізацію власних стратегій МК з використанням інтернет-технологій. Цей етап забезпечував розвиток здатності до творчого застосування цифрових інструментів у професійно зорієнтованому міжкультурному спілкуванні.

Отже, впровадження організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет процесу здійснювалося в три взаємопов'язані етапи.

Охарактеризуємо етапи впровадження організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет процесу

Перший етап — *репродуктивний* — був спрямований на засвоєння студентами базових уявлень про комунікацію як соціально зумовлений процес та на первинне усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування у цифровому середовищі. На цьому етапі навчальна діяльність організовувалася через роботу з матеріалами Вікіпедії, автентичними текстами Інтернету, а також із використанням електронної пошти та чатів як інструментів передавання матеріалів і підтримки навчальної взаємодії.

1. Робота з матеріалами Вікіпедії. Звернення до матеріалів Вікіпедії мало чітко окреслене дидактичне призначення: сформувати у студентів системне уявлення про закономірності процесу спілкування та його міжкультурні виміри, зокрема про чинники, що визначають успішність взаємодії представників різних культур, а також про типові труднощі й бар'єри міжкультурного спілкування. Важливо, що опрацювання таких матеріалів забезпечувало не тільки засвоєння термінології й понять, а й поступовий перехід до аналітичного ставлення до змісту, оскільки тексти енциклопедичного характеру містять систематизований виклад, а також посилення на додаткові джерела.

Робота будувалася на матеріалах енциклопедії, тематика яких пов'язана з проблемами комунікації. Опрацювання здійснювалося як на заняттях, так і в

самостійній роботі, що дозволяло поєднати кероване пояснення викладача з індивідуальним осмисленням прочитаного.

Опрацювання матеріалів Вікіпедії передбачало три послідовні кроки, кожен з яких мав свою навчальну логіку:

1) *Ознайомлювальний крок.* Студенти отримували визначені тексти та знайомилися зі змістом, фіксуючи ключові поняття, базові визначення, перелік характеристик і прикладів. На цьому рівні домінувало відтворення інформації: розуміння загальної структури матеріалу, виділення основних смислових блоків, визначення провідної ідеї тексту.

2) *Аналітичний крок.* Далі студенти переходили до глибшого аналізу: зіставляли матеріал Вікіпедії з додатковими джерелами, на які подано покликання після кожного тексту. Така робота сприяла уточненню понять, корекції поверхових уявлень і формуванню більш аргументованого погляду на явища міжкультурної взаємодії.

3) *Практико-рефлексивний крок.* На завершальному кроці студенти виконували вправи на основі прочитаного: формулювали власні висновки, готували короткі доповіді/повідомлення, відповідали на запитання за змістом, а також самостійно укладали запитання, орієнтуючись на логіку матеріалу. Саме цей крок забезпечував переходи від пасивного читання до осмисленого відтворення та перевірки розуміння змісту.

2. Робота з автентичними інтернет-текстами. Другим провідним напрямом репродуктивного етапу стала робота з автентичними текстами Інтернету, тематика яких стосувалася процесів спілкування, міжкультурної та педагогічної комунікації. Використання таких текстів мало на меті підтримати інтерес студентів до комунікативної проблематики, а також створити підґрунтя для майбутнього переходу до активніших форм міжкультурної взаємодії. Автентичні тексти розглядалися як джерело “живого” мовлення та реальних комунікативних смислів, що відображають соціокультурні контексти.

Організаційно робота відбувалася у комп'ютерних класах. Важливим технологічним моментом було поєднання двох форматів доступу до матеріалу:

- якщо завдання вимагало роботи з повним текстом, студенти працювали за

покликанням;

- якщо завдання було побудоване на уривках, викладач на початку заняття надсилав електронний варіант матеріалу електронною поштою.

Для оперативної взаємодії, уточнення завдань і обміну короткими повідомленнями застосовувалися чати, що забезпечувало швидкий зворотний зв'язок і підтримку процесу виконання вправ.

Наведемо приклади вправ, які використовувалися для роботи з автентичними інтернет-текстами (репродуктивний рівень передбачає відтворення змісту з поступовим ускладненням способів роботи):

1. *«Інформаційна мозаїка» (інформаційна рівновага).* Студенти працювали у групах по 3–4 особи: один учасник отримував покликання на повний текст, інші — електронний варіант із пропусками слів/фраз/речень. Завдання групи — відновити зміст, а учасник із повним текстом здійснював перевірку заповнення пропусків. Після виконання кожна група презентувала опрацьований текст.

2. *Добір заголовків через запитування.* У групі один студент опрацьовував 3–4 тексти за покликаннями, решта отримували набір заголовків. Через постановку уточнювальних запитань до “читача” група встановлювала відповідність заголовків змісту текстів. Далі кожен отримував покликання на один текст і переказував його іншим.

3. *Парна реконструкція відсутнього фрагмента.* Один студент працював із повним текстом за покликанням, інший отримував варіант без початку/середини/кінцівки. Після ознайомлення студент із неповним текстом висував припущення щодо відсутнього фрагмента, а партнер уточнював і коригував, спираючись на оригінал.

4. *Відновлення логіки тексту з уривків.* У групі кожен отримував уривок, усі учасники обмінювалися інформацією і спільно вибудовували логічну послідовність. Потім звіряли результат із повним текстом за покликанням.

5. *Упорядкування деформованого тексту.* Студенти отримували текст із переплутаними реченнями. Після реконструкції звіряли виконання з оригіналом і аналізували помилки.

6. *Кодування змісту у візуальну форму.* Кожен студент, ознайомившись із

текстом за покликанням, подавав його зміст у формі схеми/таблиці/малюнка. У парах учасники “розшифровували” ілюстрації одне одного й відтворювали зміст статті, після чого уточнювали неточності.

7. *Відтворення тексту за опорними реченнями (e-mail)*. Студент отримував на електронну пошту 10 речень-опор. На їх основі письмово відтворював зміст тексту. Далі — звірення з оригіналом за покликанням і порівняльна характеристика власного та початкового варіантів.

8. *Командне взаємоопитування*. Групи отримували різні тексти за покликаннями й після читання ставили одна одній запитання, намагаючись відтворити зміст тексту суперників за відповідями. Команда-носій тексту коригувала змістові помилки.

9. *Конструювання запитань до тексту*. Після ознайомлення з текстом за покликанням студент створював запитання, відповіді на які дозволяють відтворити основні смисли, аргументи та висновки тексту.

10. *Студент як «викладач»: розроблення вправ*. За кілька днів до заняття студенти отримували покликання на текст комунікативної тематики й розробляли три вправи до нього. На занятті презентували завдання, організовуючи роботу групи з текстом через покликання.

Робота з електронною поштою. Електронна пошта у межах репродуктивного етапу використовувалася як комунікативний інтернет-ресурс асинхронної взаємодії, що дозволяє вибудовувати змістовний міжкультурний діалог у форматі письмового спілкування. Основним завданням її застосування було:

1. формування вмінь добирати засоби спілкування, адекватні конкретній комунікативній ситуації;
2. підтримка та розвиток інтересу до процесу спілкування як умови подальшої активізації МК.

Організація роботи передбачала таку послідовність дій: студенти отримували теми для листування, укладали листи іноземною мовою та надсилали їх одне одному, доповнюючи основний зміст уточнювальними запитаннями за темою. Завдяки цьому листування набувало характеру спільного обговорення проблеми, а не одноразового повідомлення, тобто відтворювало логіку реальної комунікації:

повідомлення → запит → відповідь → уточнення/аргументація.

Після завершення обміну листами тексти студентів аналізувалися на наявність граматичних і стилістичних помилок, що дозволяло поєднати комунікативну спрямованість завдань із корекційно-навчальним компонентом (удосконалення мовного оформлення висловлювання).

Відбір тем для листування здійснювався з урахуванням результатів наукових досліджень Г. Андерсона, К. Гейтс, М. Йошемири, Б. Клайна, К. Марка, Г. Пайка, Н. Федічевої, Д. Шелбі, у яких доведено педагогічну доцільність використання глобальних проблем і дискусійних питань у процесі навчання іноземної мови та підтверджено стійкий інтерес студентської молоді до обговорення суспільно значущих тем. Як тематичні напрями, у межах яких організовувалося листування, було обрано такі:

1. Права людини: прояви расизму; політичні репресії; сегрегація за расовою ознакою; питання гендерної рівності; проблеми домашнього насильства; соціальне сирітство; доступність освіти для дівчат у розвинених країнах; захист прав дітей; свобода слова; принципи недискримінаційної освіти; свобода віросповідання; застосування вищої міри покарання.

2. Екологічні проблеми: деградація та збереження довкілля; виснаження озонового шару; зберігання радіоактивних відходів; наслідки Чорнобильської катастрофи; масштабні екологічні кризи; надмірно інтенсивний спосіб життя; знищення тропічних лісів; браконьєрство; кислотні опади; вторинна переробка відходів; обмежений доступ до чистої питної води; природні катаклізми; процеси опустелювання; глобальне потепління.

3. Здоров'я та медицина: соціальні стереотипи щодо ВІЛ/СНІДу; етичні аспекти легалізації евтаназії для невиліковно хворих; доцільність обмеження використання мобільних телефонів дітьми віком до 12 років.

4. Освіта: академічне шахрайство як правопорушення; наслідки плагіату (виключення з університетів); суворі покарання у школі як чинник дисципліни; стандартизоване тестування («за» і «проти»).

Робота з чатами. Чати на репродуктивному етапі застосовувалися як інструмент оперативної (переважно синхронної) цифрової взаємодії, що створює

умови для тренування спонтанного іншомовного висловлювання у межах заданої теми. Мета цієї роботи полягала в розвитку здатності студентів:

- швидко формулювати й висловлювати думки іноземною мовою щодо запропонованого питання;
- розв'язувати комунікативні завдання у процесі взаємодії;
- обирати мовні та стилістичні засоби, адекватні ситуації спілкування в онлайн-середовищі.

Добираючи теми для чат-обговорень, ми також орієнтувалися на названі вище дослідження, що підкреслюють дидактичну цінність глобальних проблем і дискусійних питань для активізації іншомовної комунікації. Саме тому зміст чатів будувався навколо проблем, які провокують аргументацію, уточнення позицій, постановку запитань і реакцію на думку співрозмовника.

Прикладами тематичних блоків для спілкування в чаті були:

1. Війна та мир: тероризм; етнічні конфлікти; війни; гонка ядерних озброєнь; сховища; відмова від насильницьких методів; колоніалізм.

2. Соціальні та економічні проблеми: світовий голод; бідність; суспільство споживання; соціальна нерівність; зростання населення; толерантність і недискримінація; кампанія за одностатевість у Китаї; вживання алкоголю підлітками; неповні сім'ї.

3. Здоров'я та медицина: поширення СНІДу; люди з обмеженими можливостями; наркотики; трансплантація органів.

4. Дискусійні соціальні питання: вплив медіа на розвиток особистості (позитивний/негативний); поширення бездітних сімей; ранні шлюби (15–20 років); зниження популярності шлюбу; застосування смертної кари лише в окремих випадках; комендантська година як фактор для підлітків; питання легалізації «легких» наркотиків; клонування людини як потенційна вигода; обов'язковість дошлюбних контрактів; поєднання сімейного щастя та кар'єрної успішності жінки; відчуття «нещасливості» бізнес-леді; соціальна відповідальність заможних щодо бідних.

Другий етап — *творчо-пошуковий* — у межах нашого дослідження був зорієнтований на активне залучення комунікативних інтернет-ресурсів, що

забезпечують доступ до автентичного мовного й культурного контексту та створюють умови для реальної міжкультурної взаємодії. На цьому етапі робота здійснювалася з відеохостинговими сервісами (YouTube), вебінарами та відкритими онлайн-заходами, e-mail-дискусійними групами/професійними онлайн-спільнотами та блоговими платформами. Застосування зазначених ресурсів дозволило поєднати розвиток мовної компетентності з культурним осмисленням і формуванням готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК в іншомовному та полікультурному середовищі.

Робота з відеохостинговим сервісом YouTube. Використання YouTube розглядалося як робота з автентичними аудіовізуальними матеріалами, що відображають реальні мовні практики, культурні коди та комунікативні стратегії носіїв мови. Основним завданням було формування у студентів уявлень про закономірності спілкування (зокрема міжкультурного й педагогічного), розвиток мотивації до аналізу комунікативних ситуацій, а також формування навичок інтерпретації взаємодії вербальних і невербальних засобів у різних культурних контекстах. Робота організовувалася через добір відеоматеріалів комунікативної тематики (інтерв'ю, фрагменти дискусій, публічні виступи, діалоги, відеоблоги), які містили культурно марковані висловлювання, специфічні норми ввічливості, моделі аргументації та поведінкові сценарії.

Приклади навчальних завдань до відеоматеріалів YouTube (міжкультурний і педагогічний фокус):

1. Студенти отримують посилання на відео й визначають його основну ідею, окреслюють культурний контекст ситуації та відповідають на запитання викладача (наприклад: які норми ввічливості реалізовані; які комунікативні стратегії використані; які культурні смисли приховані у висловлюваннях).

2. Студенти переглядають початок відео та прогнозують подальший розвиток подій: можливі наміри учасників, очікувану тональність діалогу, потенційні міжкультурні непорозуміння й способи їх запобігання.

3. Студенти переглядають відео без звуку й пропонують власний варіант озвучення, добираючи мовні засоби з урахуванням ситуації та культурних норм; після цього зіставляють власні версії з оригіналом і аналізують розбіжності

(окремий варіант — вимкнення реплік одного персонажа в діалозі).

4. Студенти переглядають кінцівку відео та реконструюють можливий початок і ключову проблему, аргументуючи, які саме культурні/комунікативні індикатори підказують зміст.

5. Студенти переглядають початок і кінець відео та відтворюють «середину», пропонуючи логічний ланцюг подій і комунікативних кроків учасників, які відповідають культурному контексту.

6. Студенти самостійно добирають відео комунікативної тематики, створюють до нього 2–4 вправи (на аналіз культурних кодів, невербальної поведінки, стратегій аргументації), а потім презентують їх у ролі «викладачів», організовуючи обговорення в групі.

7. Студенти підбирають відеоматеріали, пов'язані зі спілкуванням у педагогічних ситуаціях (класна взаємодія, пояснення, зворотний зв'язок), та пояснюють, як ці приклади можуть бути використані в майбутній професійній діяльності.

8. Студенти аналізують діалогічні фрагменти, визначаючи, що було зроблено правильно, а де допущено помилки з погляду вербальної й невербальної комунікації (тон, дистанція, темп мовлення, жести, переривання співрозмовника, культурні табу тощо).

9. Після перегляду серії відео студенти готують презентації, у яких узагальнюють ключові ідеї та демонструють, як у відео реалізується культурна зумовленість мовлення й комунікативної поведінки.

10. Викладач надає студентам транскрипт відео: студенти прогнозують, яким буде відеоряд і невербальна поведінка учасників, а потім порівнюють припущення з реальним відео та роблять висновки про роль невербального компонента в міжкультурній комунікації.

У такий спосіб YouTube використовувався не як «ілюстративний матеріал», а як педагогічний ресурс культурного занурення, що дає можливість спостерігати живу мову, актуальні соціокультурні смисли та реальні моделі взаємодії.

Робота з блогами. У контексті нашого дослідження блогові платформи розглядаються як комунікативні інтернет-ресурси, у межах яких репрезентуються

сучасні мовні норми, культурні коди та комунікативні стратегії. Робота з блогами була спрямована на формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК через розвиток умінь розв'язувати комунікативні завдання в іншомовному цифровому середовищі, добирати мовні й прагматичні засоби, адекватні ситуації, а також інтерпретувати позиції автора з урахуванням соціокультурного контексту.

Організація роботи передбачала, що студенти ознайомлювалися з матеріалами блогів (публікаціями, коментарями, дискусійними гілками), тематика яких стосувалася спілкування, міжкультурної взаємодії, педагогічної комунікації, цифрового етикету, мовленнєвої ввічливості, культурних стереотипів. Надалі виконувалися завдання, спрямовані на аналітико-комунікативну діяльність і рефлексію.

Для обговорення блогового контенту використовувалися вправи на виявлення та зіставлення думок і позицій, добір і представлення аргументації, що забезпечувало розвиток критичного мислення та міжкультурної чутливості. Зокрема, застосовувалися такі прийоми:

- Оцінювання та категоризація інформації. Студенти опрацьовували запропонований матеріал, визначали ключові тези, аналізували їхню культурну зумовленість і розподіляли інформацію за наперед заданими критеріями (наприклад: рівень формальності; прояви культурних цінностей; комунікативні стратегії; наявність стереотипів; переконливість аргументації).

- Ранжування тверджень. Передбачало розміщення тез автора (або коментаторів) за ступенем значущості для МК та професійної діяльності викладача іноземної мови.

- Трансформація тверджень. У разі незгоди з позицією автора студенти переформулювали висловлювання в прийнятний для міжкультурного діалогу спосіб (із дотриманням норм ввічливості та недискримінаційної комунікації), аргументуючи, чому саме така редакція є коректнішою.

- Групове узгодження позицій. Завдання виконувалися індивідуально, у парах і в малих групах. У груповому форматі студенти обговорювали й погоджували оцінки та пріоритети, що моделювало реальні ситуації міжкультурної взаємодії в цифрових спільнотах.

- «Захист» тверджень. Кожен студент обирав тезу й добрав аргументи на її підтримку, відповідав на запитання колег, робив висновки щодо змісту й комунікативних смислів матеріалу. Це забезпечувало взаємопов'язане формування навичок читання/аудіювання (сприйняття контенту), письма (підготовка аргументів), говоріння (презентація позиції) та інтеракції (діалог).

Таким чином, робота з блогами набувала не лише інформаційного, а насамперед комунікативно-діяльнісного характеру: студенти вчилися інтерпретувати культурні смисли, критично оцінювати цифровий контент і будувати аргументований, етичний міжкультурний діалог.

Робота з e-mail-дискусійними групами. У межах нашого підходу e-mail-дискусійні групи та професійні онлайн-спільноти розглядаються як ресурси асинхронної комунікації, що забезпечують тривалий міжкультурний професійний діалог, обмін педагогічним досвідом і рефлексивне опрацювання комунікативних ситуацій. Робота з e-mail-дискусійними групами була спрямована на формування у студентів уявлень про особливості міжкультурного та педагогічного спілкування, а також на розвиток умінь добирати мовні й прагматичні засоби, адекватні ситуації взаємодії в іншомовному цифровому середовищі.

Організаційно робота передбачала створення тематичної e-mail-групи з проблем комунікативної культури (професійної та міжкультурної), де учасники обговорювали питання, пов'язані з нормами спілкування, культурними відмінностями, особливостями професійного дискурсу, правилами онлайн-етикету. Завдання студентів полягало у регулярному включенні в дискусію: формулюванні позиції, постановці запитань, реагуванні на аргументи інших, дотриманні норм коректної комунікації.

Матеріали дискусійних гілок додатково аналізувалися на заняттях за допомогою вправ, що моделювали реальні міжкультурні виклики:

- Розв'язання проблемних комунікативних ситуацій. Студенти аналізували описані в дискусіях кейси (конфлікт інтерпретацій, різні норми ввічливості, непорозуміння через культурні відмінності, неоднозначні формулювання), пропонували рішення спочатку індивідуально, потім у групі. Такі завдання містили обов'язковий елемент вибору між кількома варіантами та потребу аргументувати

власне рішення. Це розвивало механізми мислення, пов'язані з орієнтацією в ситуації, прийняттям рішення, прогнозуванням і конструюванням висловлювання.

- Інтерв'ю як модель комунікативної взаємодії. Студенти ставили один одному запитання (за попередньо підготовленим або спонтанним переліком), фіксували відповіді та презентували результати, порівнюючи позиції й формулюючи узагальнення. У такому форматі відтворювалася невимушена атмосфера професійного діалогу, знижувалася формальність комунікації та активізувалася інтеракція.

Отже, e-mail-дискусійні групи виступали як ресурс асинхронної міжкультурної взаємодії, що забезпечував студентам час для обдумування повідомлень, добору мовних засобів і рефлексії щодо культурної зумовленості комунікативних стратегій, а також формував навички участі в професійних міжнародних спільнотах.

Третій етап формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК — *креативний* — був зорієнтований на активну, продуктивну та творчу діяльність студентів у цифровому міжкультурному середовищі. На цьому етапі ключовими стали синхронні та проєктно орієнтовані комунікативні інтернет-ресурси, які забезпечували реальну взаємодію з представниками інших освітніх спільнот і створювали умови для самореалізації студентів у ролі майбутніх викладачів. Робота здійснювалася із використанням онлайн-платформ синхронної комунікації (Skype), веб-квестів, щотижневого інформаційного бюлетеня з комунікативної культури та телекомунікаційних проєктів.

Робота з платформою синхронної комунікації (Skype). Онлайн-платформи синхронної взаємодії розглядалися як засіб максимально наближеного до реального міжкультурного педагогічного спілкування. Метою роботи було формування вмінь студентів розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі, добирати мовні й невербальні засоби відповідно до ситуації спілкування, а також розвиток професійно значущих комунікативних умінь.

Організація діяльності передбачала, що студенти отримували тему, пов'язану з проблематикою спілкування або МК, самостійно розробляли фрагмент заняття та реалізовували його в режимі реального часу під час онлайн-зустрічей зі студентами інших університетів. У межах таких занять студенти виконували роль викладача:

представляли автентичну інформацію, повідомляли цікаві факти, створювали проблемні ситуації, організовували дискусію, ставили запитання та координували взаємодію учасників.

Тематика занять добиралася з урахуванням міжкультурного й педагогічного спрямування та включала, зокрема:

- особливості невербального спілкування в різних культурах;
- роль комунікативної культури в особистому й професійному житті;
- специфіку взаємодії між студентами та викладачами;
- проблеми формування комунікативної культури майбутніх фахівців;
- педагогічні конфлікти та шляхи їх конструктивного розв'язання;
- добір адекватних засобів спілкування залежно від ситуації;
- культура мовлення вчителя;
- міжособистісний і міжкультурний комунікативний простір;
- етичні норми комунікації в цифровому середовищі.

Застосування синхронної онлайн-комунікації сприяло розвитку спонтанного мовлення, уміння реагувати на непередбачувані комунікативні ситуації та формуванню впевненості у власних професійних можливостях у полікультурному середовищі.

Робота з веб-квестами. Веб-квести розглядалися як інтерактивний мережевий формат навчальної діяльності, спрямований на пошук, аналіз і синтез інформації в процесі розв'язання міжкультурно значущих завдань. Робота з веб-квестами була орієнтована на формування інтересу студентів до майбутньої професійної діяльності, до процесів спілкування й міжкультурної взаємодії, а також на поглиблення знань щодо особливостей педагогічного та міжкультурного спілкування.

Студенти залучалися до розроблення власних веб-квестів або виконання готових завдань за таким узагальненим алгоритмом:

1. визначення теми з комунікативного або міжкультурного спрямування;
2. вибір цифрової платформи з шаблонами для створення веб-квестів;
3. розроблення завдань (текстових, візуальних, мультимедійних), що передбачали аналіз культурних ситуацій і комунікативних стратегій;

4. створення критеріїв і системи оцінювання результатів;
5. добір і подання автентичних інформаційних джерел;
6. презентація веб-квесту та обговорення результатів його виконання.

Такий формат діяльності сприяв розвитку автономності, креативності, навичок командної роботи та вміння інтегрувати мовні знання з культурним аналізом.

Робота з матеріалами щотижневого інформаційного бюлетеня з комунікативної культури. Робота з цифровим інформаційним бюлетенем була спрямована на поглиблення знань про процеси спілкування, міжкультурну та педагогічну комунікацію, підвищення рівня комунікативної культури студентів і підтримання сталого інтересу до цих питань. Студенти опрацьовували тексти й відеоматеріали бюлетеня, які відображали актуальні проблеми комунікації в сучасному суспільстві.

Обговорення матеріалів відбувалося у форматі дискусій двох типів:

- спрямована дискусія, у якій викладач задавав напрям обговорення, пропонував опорні запитання та візуальні матеріали; метою було спільне розв'язання мовленнєвого чи міжкультурного завдання;
- вільна дискусія, що мала творчий характер і будувалася на засадах діалогічної взаємодії. Ефективною формою була «дискусія-піраміда», коли обговорення поступово розширювалося від пар до більших груп, що сприяло узгодженню позицій і розвитку навичок колективного діалогу.

Після дискусій студенти виконували творчі письмові завдання, які передбачали рефлексію та узагальнення міжкультурного досвіду. Тематика таких робіт охоплювала:

- педагогічне спілкування та його особливості;
- роль МК в сучасному суспільстві;
- значення комунікативної культури в житті людини;
- вплив Інтернету та цифрових технологій на спілкування;
- види онлайн-комунікації та їхні переваги й ризики;
- комунікативні бар'єри й шляхи їх подолання;
- проблеми міжкультурної взаємодії та способи їх вирішення;
- стилі педагогічного спілкування;

- роль соціальних мереж у формуванні культури спілкування.

Робота з телекомунікаційними проєктами. У межах креативного етапу процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК особливе місце посідала робота з телекомунікаційними проєктами, які розглядалися як інтегрована форма проєктно-комунікативної діяльності в цифровому міжкультурному середовищі. Їх використання було спрямоване на формування стійкого інтересу до майбутньої професійної діяльності, розвиток умінь добирати мовні та комунікативні засоби, адекватні конкретним педагогічним і міжкультурним ситуаціям, а також на формування здатності розв'язувати комунікативні завдання в реальному педагогічному процесі.

Робота з телекомунікаційними проєктами здійснювалася відповідно до поетапної моделі їх реалізації, «Ресурс Інтернет як засіб формування комунікативної культури майбутніх викладачів іноземних мов», і передбачала поєднання дослідницької, аналітичної, комунікативної та презентаційної діяльності. У ході формувального експерименту було реалізовано три телекомунікаційні проєкти, кожен з яких мав чітко визначену тему, мету, завдання та логіку виконання.

Перший телекомунікаційний проєкт

Тема: «Роль процесу спілкування в сучасному житті».

Мета проєкту полягала в розкритті сутності процесу спілкування як базового соціального та педагогічного феномену. Відповідно до поставленої мети було визначено такі завдання:

- на основі аналізу філософської, педагогічної та методичної літератури сформулювати визначення поняття «спілкування» та з'ясувати його сутність;
- проаналізувати особливості вербального й невербального спілкування;
- виявити взаємозв'язок між комунікативними вміннями та здатністю особистості ефективно розв'язувати комунікативні завдання.

На етапі пошуку та збирання матеріалу студенти здійснювали інформаційний пошук у цифровому середовищі, використовуючи автентичні текстові й аудіовізуальні матеріали, багатомовні довідково-інформаційні ресурси (зокрема Вікіпедію), відеоматеріали з YouTube, а також матеріали, опрацьовані на попередніх етапах реалізації технології.

Після аналітико-синтетичної обробки та класифікації зібраного матеріалу студенти, обмінюючись думками в асинхронному форматі (електронна пошта), підготували письмову роботу та усну презентацію, у яких було систематизовано результати дослідження.

Презентація та захист проєкту відбувалися в режимі реального часу з використанням інтернет-ресурсів. Під час обговорення студенти ставили запитання, аргументували власні позиції та формулювали узагальнені висновки. У результаті було розкрито сутність процесу спілкування, проаналізовано його вербальні й невербальні складники та з'ясовано їхній вплив на ефективність комунікативної діяльності, що засвідчило досягнення поставленої мети проєкту.

Другий телекомунікаційний проєкт

Тема: «Міжкультурна комунікація та вивчення іноземних мов».

Мета проєкту полягала в розкритті сутності міжкультурного підходу до викладання іноземних мов у сучасному глобалізованому освітньому просторі. Для її реалізації було визначено такі завдання:

- дати визначення поняттю «*міжкультурна комунікація*» на основі аналізу наукових джерел;
- проаналізувати типові проблеми МК;
- з'ясувати взаємозв'язок між міжкультурною комунікацією та процесом вивчення іноземних мов.

Пошук і збирання матеріалу здійснювалися з використанням різноманітних комунікативних інтернет-ресурсів: автентичних текстів, відеоматеріалів, довідково-інформаційних платформ, а також напрацювань попередніх етапів експерименту.

У процесі аналітичної та узагальнювальної діяльності студенти підготували письмові тексти та презентаційні матеріали, у яких розкривали сутність МК, окреслювали її проблемні аспекти та обґрунтовували її значущість для ефективного навчання іноземних мов.

Під час презентації та захисту проєкту в онлайн-режимі відбувалося активне обговорення ключових положень, обмін аргументами та рефлексія щодо отриманих результатів. У підсумку було доведено тісний взаємозв'язок між міжкультурною комунікацією та іншомовною підготовкою, що підтвердило досягнення мети другого

проєкту.

Третій телекомунікаційний проєкт

Тема: «Роль комунікативної культури вчителя у педагогічному процесі».

Метою проєкту було проаналізувати значення комунікативної культури вчителя як ключового чинника ефективності педагогічної взаємодії. Для цього було визначено такі завдання:

- сформулювати визначення поняття «комунікативна культура»;
- розкрити сутність комунікативної культури вчителя;
- охарактеризувати її роль і значущість у педагогічному процесі.

Студенти здійснювали пошук і добір матеріалів у цифровому середовищі, спираючись на автентичні джерела, наукові публікації, відеоматеріали та ресурси, використані на попередніх етапах експерименту. Після аналізу та узагальнення інформації було підготовлено письмові тексти й презентації, у яких розкривалася багатовимірність комунікативної культури вчителя.

Під час презентації та захисту проєкту студенти в режимі онлайн обговорювали результати, аргументували власні позиції та доходили узагальнених висновків щодо ролі комунікативної культури в педагогічній діяльності.

На заключному етапі формувального експерименту здійснювалося оцінювання ефективності запропонованих педагогічних умов процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами інтернет-ресурсів відповідно до розроблених критеріїв і показників.

Упровадження цих педагогічних умов у процесі фахової підготовки спиралося на системне розуміння освітнього процесу як цілісної сукупності методів, засобів і педагогічних установок, спрямованих на досягнення визначеної мети. Методологічну основу становили: метод розвивального навчання, комунікативний та інтерактивний методи, метод проблемного навчання, метод проєктів, метод інтенсифікації й активізації навчання, а також метод освітнього моніторингу.

Зазначені методи виявилися адекватними:

- особистісному, когнітивному й компетентнісному аспектам комунікативної культури;
- комунікативним можливостям інтернет-ресурсів (автентичні тексти,

електронна пошта, чати, Вікіпедія, Skype, блоги, вебіари, YouTube, веб-квести, інформаційний бюлетень, телекомунікаційні проекти, e-mail-дискусійні групи);

- структурним компонентам організаційно-педагогічної моделі (цільовий, інструментальний, змістовий);
- поетапному характеру її реалізації (репродуктивному, творчо-пошуковому, креативному).

Таким чином, телекомунікаційні проекти стали інтегровальним компонентом креативного етапу, забезпечивши перехід від теоретичного осмислення МК до її практичної реалізації в умовах автентичного цифрового освітнього простору.

3.3. Аналіз результатів дослідно- експериментально роботи

На завершальному етапі дослідно-експериментальної роботи було здійснено узагальнення результатів формульовального експерименту шляхом проведення контрольної діагностики рівня сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації із використанням ресурсу Інтернет. Контрольне оцінювання проводилося за тими самими критеріями, показниками та методичним інструментарієм, що застосовувалися на початковому, констатувальному етапі експерименту.

Зокрема, результати статистичної обробки даних за першим критерієм — сформованості особистісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до міжкультурної комунікації — засвідчили суттєві позитивні зрушення у студентів експериментальної групи. Це виявилось у зростанні мотивації до підвищення рівня готовності до міжкультурної комунікації, поглибленні знань щодо особливостей комунікативного процесу та підвищенні рівня сформованості комунікативних умінь, що підтверджується даними, наведеними в таблиці 3.9.

Водночас у контрольній групі істотних змін за критерієм сформованості особистісного компонента зафіксовано не було. Узагальнені результати експериментальної роботи наочно подано на рисунках 3.4–3.6.

Таблиця 3.9

Результати дослідження рівнів сформованості особистісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет ЕК та КГ (підсумковий зріз, у %)

Показники особистісного критерію	Рівні	КГ (%)		ЕГ (%)	
		до	після	до	після
Мотиваційна спрямованість на розвиток МК з використанням інтернет-ресурсів	Високий	12,8	14,5	13,6	31,2
	Середній	76,1	73,5	73,6	64,0
	Низький	11,1	12,0	12,8	4,8
Усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі	Високий	14,5	14,5	14,4	28,8
	Середній	64,1	66,0	64,0	62,4
	Низький	21,4	19,5	21,6	8,8
Сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі	Високий	13,7	13,7	14,4	27,2
	Середній	67,5	70,1	66,4	64,0
	Низький	18,8	16,2	19,2	8,8
Загальна оцінка за критерієм сформованості особистісного аспекту комунікативної культури	Високий	13,7	13,7	14,4	29,6
	Середній	69,2	70,1	68,0	63,2
	Низький	17,1	16,2	17,6	7,2

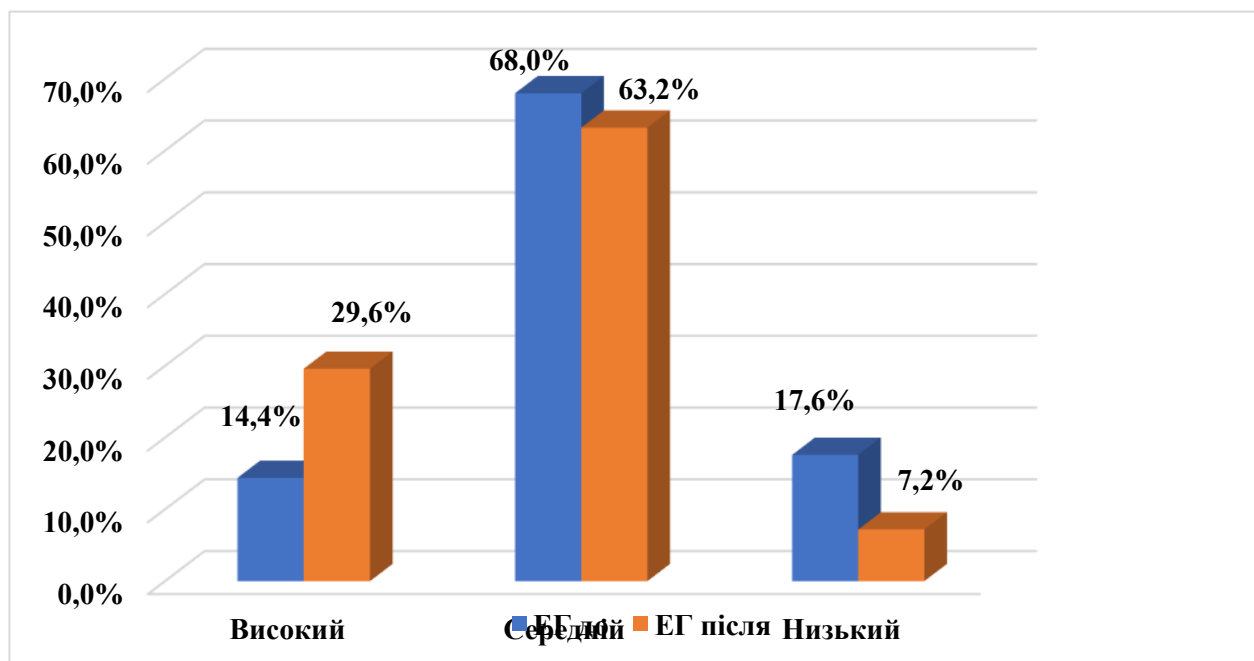

Рис. 3.4. Динаміка сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет ЕГ за критерієм сформованості особистісного аспекту

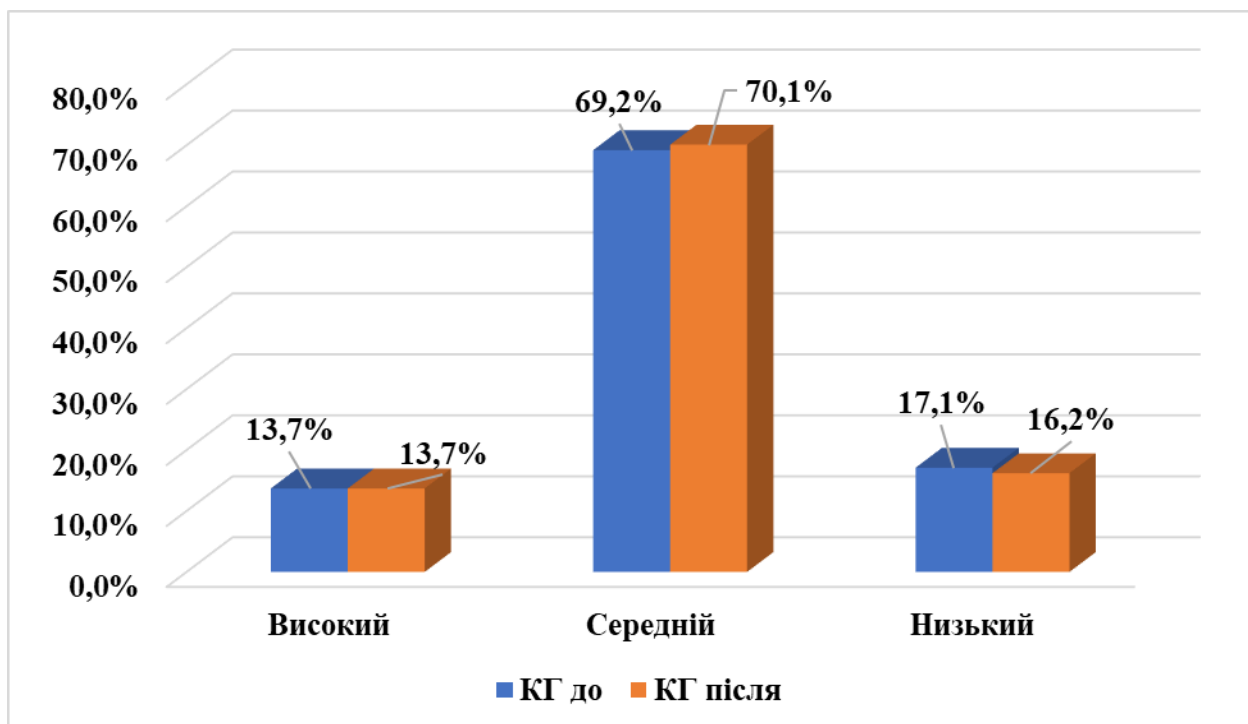

Рис. 3.5. Динаміка сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет КГ за критерієм сформованості особистісного аспекту

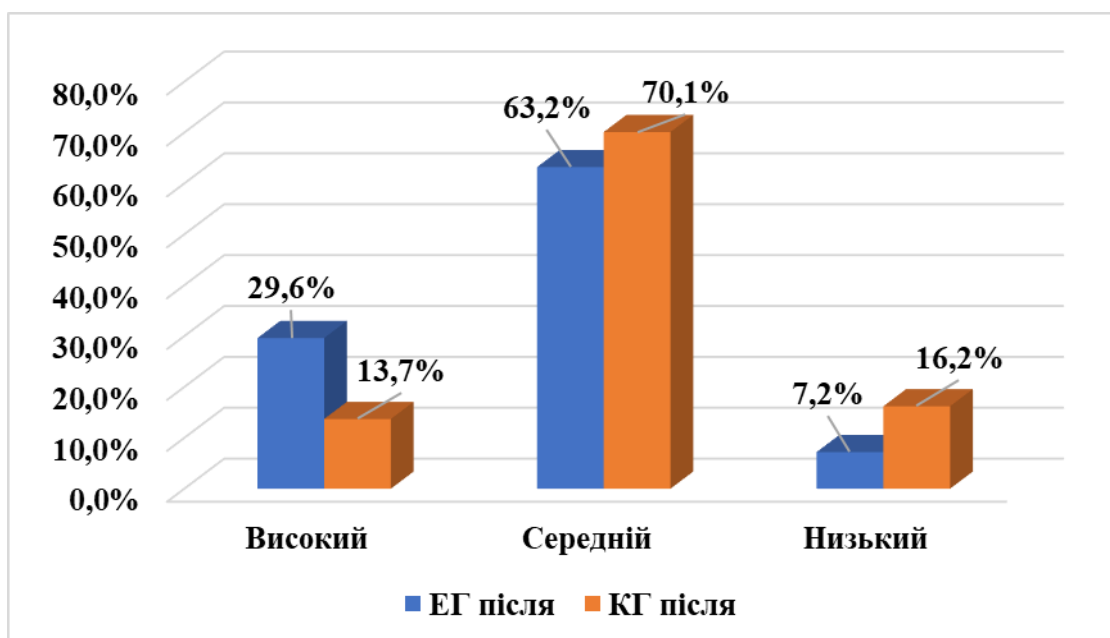

Рис. 3.6. Рівні сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет ЕГ та КГ за особистісним аспектом (порівняльна характеристика після експерименту)

Після статистичної обробки результатів дослідження сформованості особистісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет виявлено позитивну динаміку в експериментальній групі. Зокрема, зафіксовано зростання кількості студентів із високим рівнем сформованості мотиваційної спрямованості на розвиток МК, усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі та сформованості базових комунікативних умінь у цифровому просторі. Водночас спостерігається зменшення частки студентів із низьким рівнем сформованості, що свідчить про результативність реалізованого формувального впливу (табл. 3.10).

У КГ істотних змін у рівнях сформованості досліджуваних показників не зафіксовано: розподіл студентів за рівнями до і після експерименту залишається відносно стабільним, а зафіксовані незначні коливання не відображають системної позитивної динаміки. Наочно результати експериментального дослідження подано на рисунках 3.7–3.9.

Таблиця 3.10

**Результати дослідження рівнів сформованості когнітивного аспекту щодо
готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу
Інтернет ЕГ та КГ (підсумковий зріз, у %)**

Показники когнітивного критерію	Рівні	КГ (%)		ЕГ (%)	
		до	після	до	після
Когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування	Високий	15,4	15,0	16,8	32,6
	Середній	74,4	74,3	74,4	62,3
	Низький	10,3	10,7	8,8	5,1
Усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування	Високий	14,5	14,4	13,6	25,3
	Середній	62,4	65,1	62,4	67,3
	Низький	23,1	20,5	22,0	7,4
Здатність до усвідомленого добору засобів МК	Високий	4,3	13,4	5,6	24,7
	Середній	65,0	66,2	64,0	66,1
	Низький	30,8	20,4	30,4	9,2
Загальна оцінка за критерієм сформованості когнітивного аспекту комунікативної культури	Високий	14,5	15,0	14,4	27,5
	Середній	67,5	67,8	67,2	65,2
	Низький	18,0	17,2	18,4	7,2

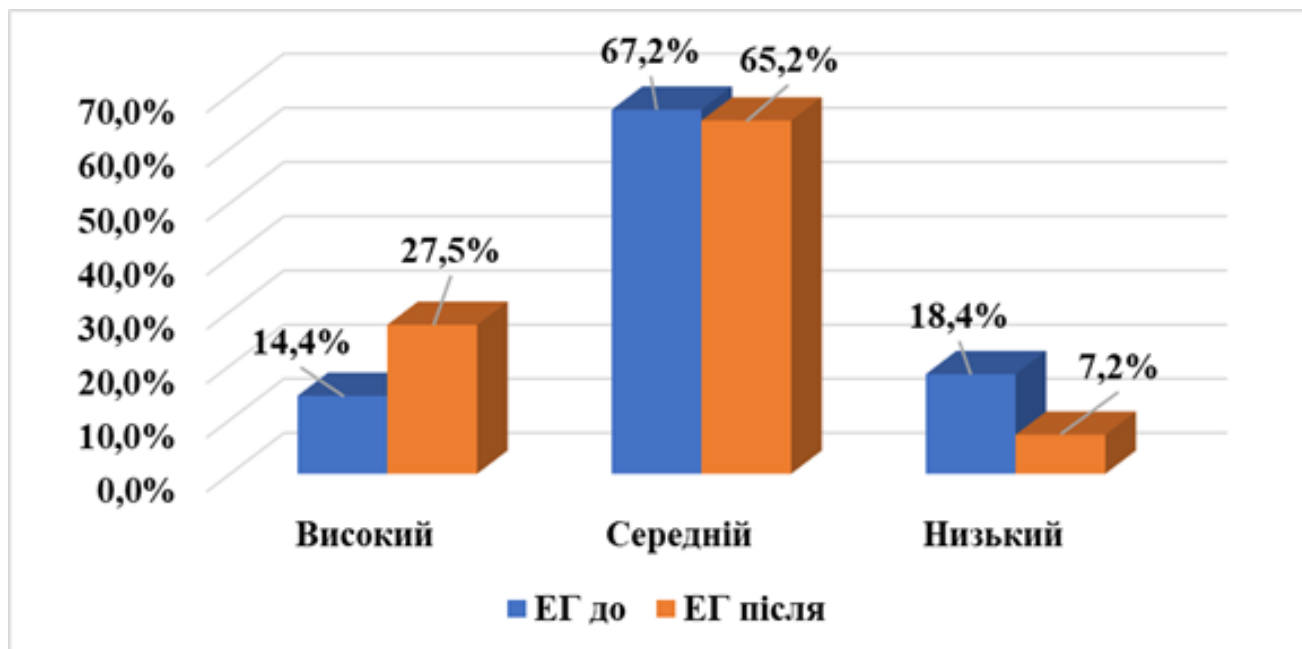

Рис. 3.7. Динаміка сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет EG за критерієм сформованості когнітивного аспекту

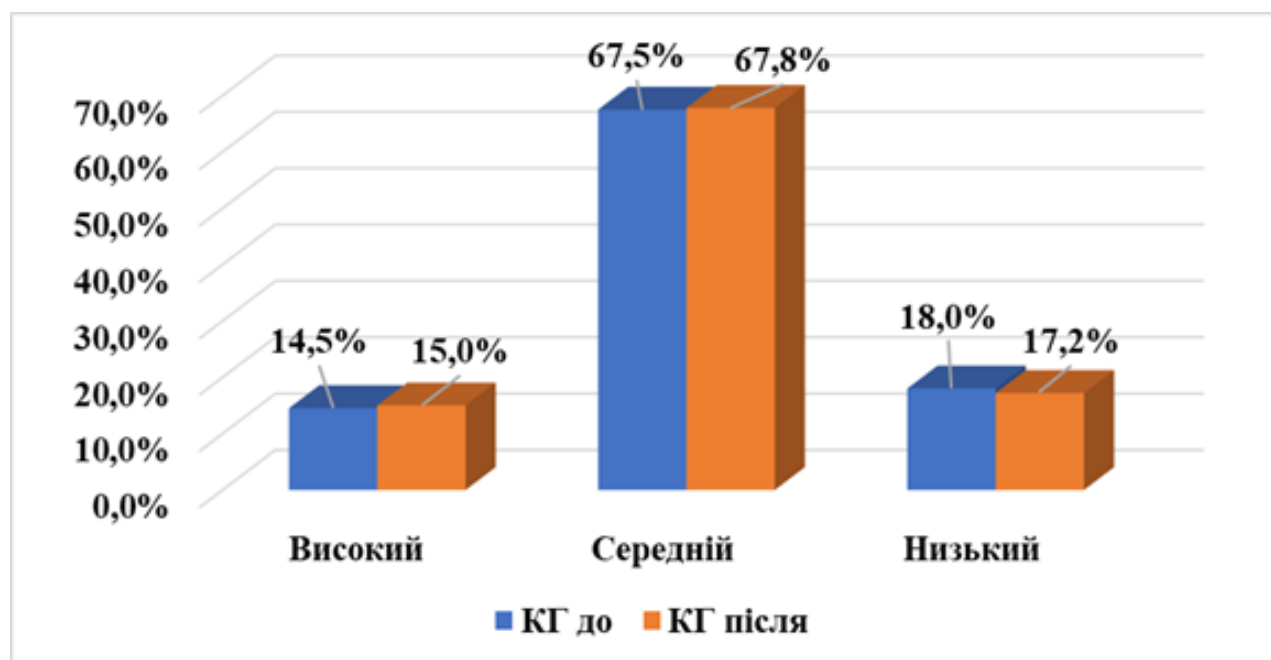

Рис. 3.8. Динаміка сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет KG за критерієм сформованості когнітивного аспекту

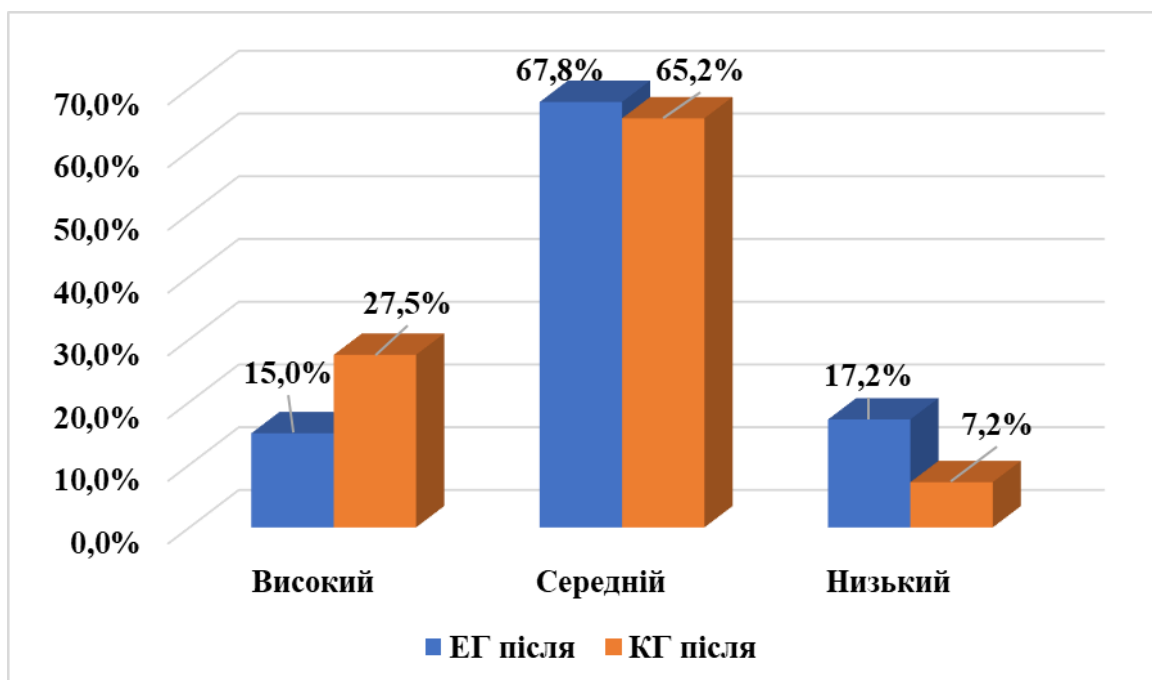

Рис. 3.9. Рівні сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет EG та KG за когнітивним аспектом (порівняльна характеристика після експерименту)

За результатами статистичної обробки даних за третім критерієм — рівнем сформованості компетентнісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК із використанням ресурсу Інтернет — встановлено істотні позитивні зміни у студентів EG. Це проявилось у зростанні інтересу до майбутньої професійної діяльності, поглибленні знань щодо специфіки педагогічного спілкування, а також у розвитку вмінь розв'язувати міжкультурні комунікативні завдання в освітньому процесі, що підтверджується даними, наведеними в таблиці 3.11.

Натомість у KG суттєвих змін за критерієм сформованості компетентнісного аспекту готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет не зафіксовано. Узагальнені результати експерименту наочно подано на рисунках 3.10–3.12.

Таблиця 3.11

Результати дослідження рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК за критерієм сформованості компетентнісного аспекту в ЕГ та КГ (підсумковий зріз, у %)

Показники компетентнісного критерію	Рівні	КГ (%)		ЕГ (%)	
		до	після	до	після
Професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов	Високий	16,2	16,7	17,6	32,1
	Середній	73,5	73,0	72,8	62,7
	Низький	10,3	10,3	9,6	5,2
Знання специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії	Високий	12,8	13,4	13,6	24,1
	Середній	65,8	67,5	64,0	69,1
	Низький	21,4	19,1	22,4	6,8
Здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту	Високий	12,0	13,1	12,8	24,4
	Середній	68,4	69,0	65,6	67,3
	Низький	19,6	17,9	21,6	8,3
Загальна оцінка за критерієм сформованості компетентнісного аспекту комунікативної культури	Високий	13,7	14,8	14,4	26,9
	Середній	68,4	69,6	68,0	66,4
	Низький	17,9	15,6	17,6	6,7

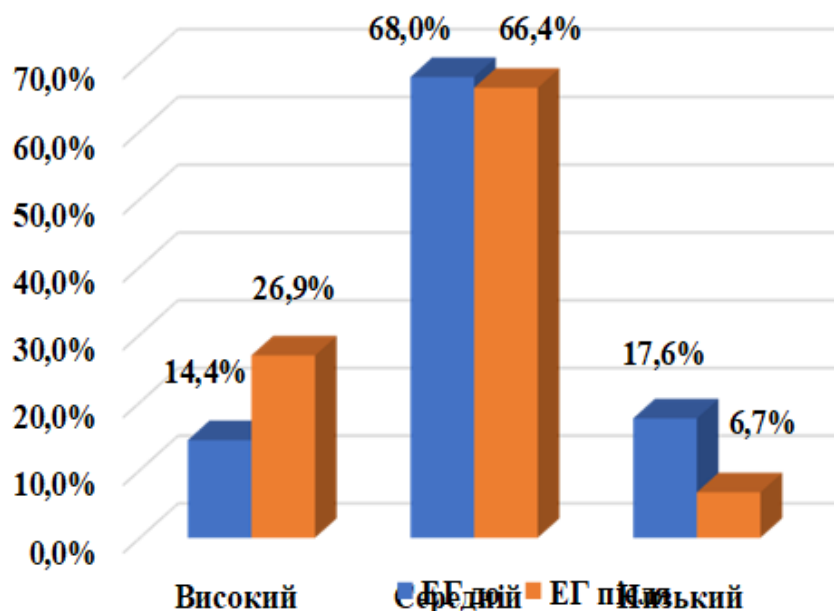

Рис. 3.10. Динаміка сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК ЕГ за критерієм сформованості компетентнісного аспекту комунікативної культури

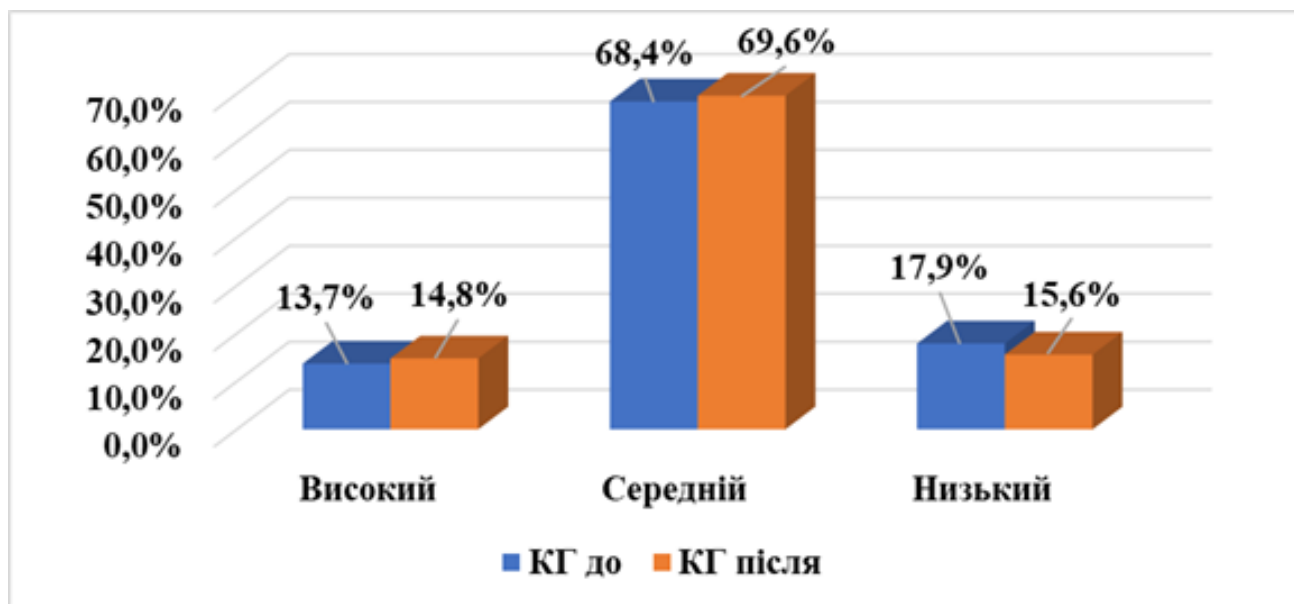

Рис. 3.11. Динаміка сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК КГ за критерієм сформованості компетентнісного аспекту комунікативної культури

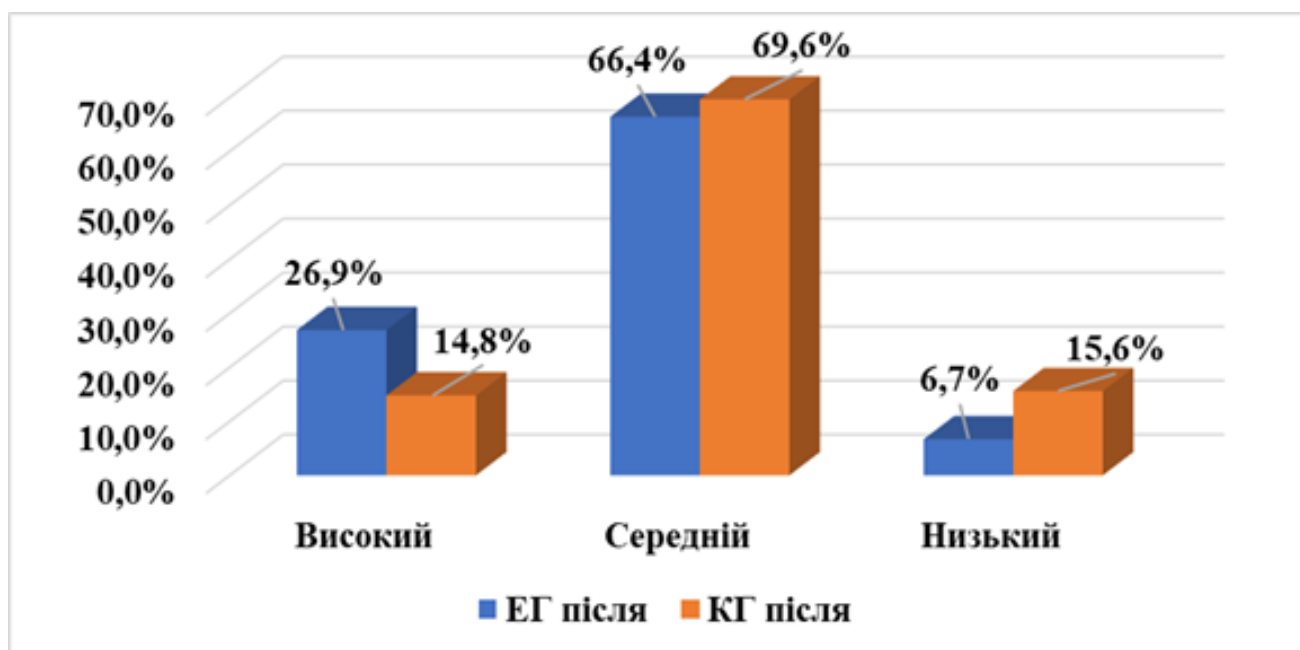

Рис. 3.12. Рівні сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК ЕГ та КГ за компетентнісним аспектом (порівняльна характеристика після експерименту)

На завершальному етапі повного циклу навчання, реалізованого відповідно до розробленої організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності

майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет, студенти ЕГ продемонстрували стійку позитивну динаміку зростання рівня сформованості зазначеної готовності. Порівняльний аналіз результатів, отриманих після формувального етапу експерименту, з показниками констатувального зрізу підтвердив наявність істотних змін в ЕГ за особистісним, когнітивним і компетентнісним аспектами готовності до МК.

Узагальнені результати статистичного опрацювання діагностичних даних у КГ та ЕГ за визначеними аспектами представлено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Динаміка сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК студентів КГ та ЕГ (до, після експерименту у %)

Критерії	Рівні	КГ до	КГ після	ЕГ до	ЕГ <u>після</u>
Особистісний	Високий	13,7	13,7	14,4	29,6
	Середній	69,2	70,1	68,0	63,2
	Низький	17,1	16,2	17,6	7,2
Когнітивний	Високий	14,5	15,0	14,4	27,5
	Середній	67,5	67,8	67,2	65,2
	Низький	18,0	17,2	18,4	7,2
Компетентнісний	Високий	13,7	14,8	14,4	26,9
	Середній	68,4	69,6	68,0	66,4
	Низький	17,9	15,6	17,6	6,7

Дані таблиці 3.12 засвідчують чітко виражену різницю між результатами, отриманими під час констатувального та підсумкового контролю в КГ і ЕГ.

У КГ істотних позитивних змін у рівнях сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК не зафіксовано. Так, за особистісним аспектом частка студентів із високим рівнем залишилася незмінною (13,7%), за когнітивним аспектом зросла незначно — з 14,5% до 15,0%, за компетентнісним аспектом — з 13,7% до 14,8%. Частка студентів із середнім рівнем у КГ коливалася в межах 0,6–1,2%, а кількість респондентів із низьким рівнем зменшилася неістотно: з 17,1% до 16,2% за особистісним аспектом, з 18,0% до 17,2% — за когнітивним, з 17,9% до 15,6% — за компетентнісним аспектом.

Натомість у експериментальній групі виявлено виразну позитивну динаміку за всіма досліджуваними аспектами сформованості готовності. Зокрема, частка студентів із високим рівнем зросла за особистісним аспектом з 14,4% до 29,6%, за когнітивним — з 14,4% до 27,5%, за компетентнісним — з 14,4% до 26,9%. Водночас зафіксовано істотне зменшення кількості студентів із низьким рівнем сформованості: з 17,6% до 7,2% за особистісним аспектом, з 18,4% до 7,2% — за когнітивним, з 17,6% до 6,7% — за компетентнісним аспектом.

Зменшення частки студентів із середнім рівнем сформованості в ЕГ відбувалося переважно за рахунок переходу до високого рівня, що свідчить про результативність реалізованої організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет. У КГ аналогічна динаміка мала поодинокий та несистемний характер.

Динаміку змін між початковими та кінцевими показниками сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК в КГ та ЕГ узагальнено в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13

Готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК на початок і кінець експерименту

Рівень	Початок експерименту				Кінець експерименту			
	ЕГ (125)		КГ (117)		ЕГ (125)		КГ (117)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	18	14,4	16	13,7	37	29,6	17	14,8
Середній	85	68,0	81	69,2	79	63,2	81	69,6
Низький	22	17,6	20	17,1	9	7,2	19	15,6

Отже, в ЕГ зафіксовано суттєве зростання частки студентів із високим рівнем сформованості готовності до МК, яке становило 15,2%. У КГ спостерігалися лише незначні позитивні зміни порівняно з експериментальною групою: приріст високого рівня сформованості готовності склав 1,1%, що не має вираженого динамічного характеру.

Використовуючи узагальнені дані таблиць 3.6, 3.11, 3.12, а також можливості електронних таблиць MS Excel для здійснення статистичного аналізу, було обчислено емпіричні значення статистики критерію χ^2 для ЕГ та КГ. Отримані результати подано в таблиці 3.14.

Таблиця 3.14

Зіставлення узагальненої оцінки сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК КГ й ЕГ до й після експерименту за критерієм Пірсона χ^2

Емпіричне значення критерію, ($\chi^2_{емп.}$)			Критичне значення ($\chi^2_{критич.}$) ($v=2, p \leq 0,05$)
КГ і ЕГ (особистісний)	КГ і ЕГ (когнітивний)	КГ і ЕГ (компетентнісний)	
10,04	9,99	8,19	5,99
Відмінності значні	Відмінності значні	Відмінності значні	

Порівняльний аналіз результатів до і після експерименту (див. табл. 3.13) дав підстави зробити висновок про позитивні результати проведеної експериментально-дослідної роботи. Зафіксовані кількісні зміни в рівнях сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК отримали статистичне підтвердження за допомогою методів математичної статистики.

Зокрема, було обчислено емпіричні значення статистики критерію χ^2 з використанням узагальнених даних ЕГ та КГ і можливостей електронних таблиць MS Excel. Отримані результати засвідчили статистично значущі відмінності між показниками сформованості готовності до МК в ЕГ і КГ після завершення формувального етапу експерименту.

Результати формувального етапу експерименту засвідчили суттєве підвищення рівня сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК в ЕГ, у якій здійснювалася апробація розробленої організаційно-педагогічної моделі формування зазначеної готовності засобами ресурсу Інтернет. Отримані емпіричні дані підтверджують результативність запропонованої організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК та слугують доказом справедливості висунутої в дослідженні гіпотези.

Висновки до розділу III

Здійснена первинна діагностика рівня сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет, а також аналіз результатів формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту дозволяють сформулювати такі висновки.

1. В основу первинної діагностики рівня сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК з використанням ресурсів Інтернет покладено положення про структурну організацію даного феномена, що включає *мотиваційно-ціннісний, когнітивний та праксеологічний* компоненти. Відповідно до цієї структури було розроблено систему критеріїв і показників: *особистісний критерій* (вияв мотивації до міжкультурної взаємодії, усвідомлення її значущості для майбутньої професійної діяльності, готовність використовувати інтернет-ресурси); *когнітивний критерій* (обсяг і системність знань про міжкультурну комунікацію, особливості міжкультурної взаємодії в цифровому середовищі); *діяльнісний критерій* (здатність здійснювати міжкультурну взаємодію, добирати адекватні онлайн-інструменти та розв'язувати комунікативні завдання в іншомовному середовищі). Для кожного критерію було визначено рівні сформованості готовності (високий, середній, низький) і підібрано відповідні діагностичні методики, що забезпечило комплексність та об'єктивність емпіричного дослідження.

2. Результати констатувального етапу експерименту засвідчили переважання середнього та низького рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК в КГ та ЕГ. Емпірично встановлено недостатній рівень мотивації до міжкультурної взаємодії, фрагментарність знань про особливості міжкультурного спілкування в цифровому середовищі та обмежений досвід практичної МК з використанням інтернет-ресурсів. Отримані результати обґрунтували необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу шляхом упровадження організаційно-педагогічної моделі формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК.

3. Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи ґрунтувався на

впровадженні організаційно-педагогічної моделі формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет. Реалізація моделі забезпечила системне включення студентів експериментальної групи до різних форм міжкультурної онлайн-взаємодії, зокрема участь у віртуальних мовних спільнотах, міжнародних телекомунікаційних проєктах, вебінарах із носіями мови, виконання міжкультурно орієнтованих навчальних завдань із використанням автентичних цифрових матеріалів. Це сприяло розвитку міжкультурної сенситивності, поглибленню знань про культурні відмінності та формуванню практичних умінь МК.

4. Результати контрольного зрізу засвідчили істотну позитивну динаміку рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК в експериментальній групі. За всіма визначеними критеріями було зафіксовано зростання частки студентів із високим рівнем сформованості готовності та зменшення кількості студентів із низьким рівнем. У КГ аналогічні зміни мали несистемний і статистично незначущий характер.

5. Статистична обробка результатів експериментального дослідження з використанням критерію χ^2 Пірсона підтвердила наявність статистично значущих відмінностей між показниками ЕГ та КГ після формувального етапу експерименту, що засвідчує достовірність отриманих результатів і ефективність упровадженої організаційно-педагогічної моделі.

Отже, результати експериментального дослідження переконливо підтверджують ефективність організаційно-педагогічної моделі процесу формування готовності майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет і повністю підтверджують висунуту в дослідженні гіпотезу.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження присвячене комплексному розв'язанню актуальної науково-педагогічної проблеми формування МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет у процесі фахової підготовки в ЗВО. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації, цифровізації освіти та трансформації професійної діяльності викладача іноземної мови, який дедалі частіше виступає не лише транслятором мовних знань, а й медіатором між культурами в реальному й віртуальному освітньому просторі.

1. У процесі аналізу філософських, психолого-педагогічних, культурологічних, лінгводидактичних і методичних джерел встановлено, що МК в сучасному освітньому контексті набуває системного, міждисциплінарного та професійно зумовленого характеру. Вона постає не лише як процес обміну інформацією між представниками різних культур, а як цілісна форма соціально й педагогічно опосередкованої взаємодії, що передбачає розуміння культурних смислів, норм, цінностей, комунікативних стратегій і моделей поведінки.

Уточнено поняття *«міжкультурна комунікація майбутнього викладача іноземної мови засобами ресурсу Інтернет»* як інтегративну професійно-особистісну здатність, що забезпечує ефективну педагогічну взаємодію в полікультурному та цифровому освітньому середовищі шляхом усвідомленого використання вербальних і невербальних засобів комунікації, цифрових інструментів і стратегій міжкультурного діалогу.

2. Доведено міждисциплінарний характер процесу формування МК майбутніх викладачів іноземних мов. Установлено, що досліджуваний феномен перебуває у тісному взаємозв'язку з етнологією, культурологією, мовознавством, історією, психологією, соціологією, педагогікою, а також із галузями лінгвістичного знання (лінгвокраїнознавством, етнолінгвістикою, лінгвокультурологією, психолінгвістикою, соціолінгвістикою, прагмалінгвістикою). Обґрунтовано, що МК реалізується також у різних формах соціальної та культурної практики, зокрема в цифровому спілкуванні, що посилює її значущість у сучасній системі вищої освіти.

3. Науково обґрунтовано й розроблено організаційно-педагогічну модель

процесу формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет, яка характеризується системно-функційною єдністю компонентів (цільового, інструментального, змістового), поетапною реалізацією процесу розвитку взаємопов'язаних складників формування готовності до МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет, як цілісного інтегративного професійно значущого утворення в структурі особистості фахівця, що ґрунтується на інформаційно-комунікаційній парадигмі як провідному принципі підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до МК засобами ресурсу Інтернет;

Визначено та схарактеризовано структурні компоненти готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК засобами ресурсу Інтернет, а саме: *особистісно-ціннісний, знаннєвий та праксеологічний*; виокремлені критерії та показники рівнів сформованості компонентів МК у майбутніх викладачів іноземної мови з використанням Інтернет-ресурсів: *особистісний* (мотиваційна спрямованість на розвиток міжкультурної комунікації з використанням інтернет-ресурсів; усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі; сформованість базових комунікативних умінь у цифровому просторі); *когнітивний* (когнітивна зацікавленість у процесі міжкультурного спілкування; усвідомлення теоретичних основ міжкультурного спілкування; здатність до усвідомленого добору засобів міжкультурної комунікації); *компетентнісний* (професійна спрямованість на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов; усвідомлення специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії; здатність ефективно розв'язувати комунікативні завдання в педагогічному процесі з урахуванням міжкультурного контексту) та рівні (високий, середній, низький); *з'ясовано* сутність і структуру поняття «міжкультурна комунікація викладача іноземної мови», що розглядається як інтегративне соціально-особистісне утворення, що уможливорює позитивне і толерантне ставлення педагога до різних суб'єктів міжкультурної взаємодії при вирішенні педагогічних ситуацій; визначено й обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню МК майбутніх викладачів іноземної мови з використанням ресурсів Інтернету (інтеграція онлайн-платформ для міжкультурного діалогу; використання автентичних іншомовних матеріалів з мережі Інтернет; організація віртуальних міжкультурних обмінів зі

студентами з різних країн; застосування онлайн-симуляторів міжкультурних ситуацій; діагностика міжкультурної компетентності за допомогою цифрових інструментів).

4. Експериментально перевірено ефективність впровадження організаційно-педагогічної моделі та педагогічних умов процесу формування МК майбутніх викладачів іноземної мови засобами ресурсу Інтернет. Констатувальний етап педагогічного експерименту, був проведений за участю 242 студентів чотирьох ЗВО, що дозволило здійснити комплексну оцінку реального стану сформованості готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет. Розроблений критеріально-діагностичний апарат, комплекс стандартизованих і авторських методик, а також методи математичної статистики забезпечили об'єктивність і надійність отриманих результатів.

Установлено, що на початковому етапі дослідження домінує середній рівень сформованості готовності за всіма критеріями (67–69%), що свідчить про наявність окремих уявлень і фрагментарних умінь у сфері МК, але водночас про їхню недостатню системність і практичну реалізованість. Значна частка студентів перебуває на низькому рівні (17–18%), що виявляється у слабо вираженій мотивації до міжкультурної взаємодії, поверхових знаннях теоретичних основ МК, труднощах у виборі адекватних комунікативних стратегій у цифровому середовищі.

Статистичний аналіз результатів ($\chi^2_{\text{емп.}} < \chi^2_{\text{крит.}}$ при $p \leq 0,05$) підтвердив відсутність значущих відмінностей між експериментальною та контрольною групами, що засвідчило їхню однорідність і створило валідну основу для подальшої експериментальної перевірки ефективності розробленої моделі.

Контрольний етап експерименту засвідчив істотну позитивну динаміку рівнів сформованості готовності до МК у студентів експериментальної групи. Частка респондентів із високим рівнем зростає: за особистісним критерієм — з 14,4% до 29,6%; за когнітивним — з 14,4% до 27,5%; за компетентнісним — з 14,4% до 26,9%.

Одночасно зафіксовано суттєве зменшення кількості студентів із низьким рівнем сформованості готовності (до 6,7–7,2% залежно від критерію). У контрольній групі таких змін не виявлено, що підтверджує цілеспрямований характер

формувального впливу.

Результати математико-статистичної обробки даних засвідчили статистично значущі відмінності між експериментальною та контрольною групами після формувального етапу ($\chi^2_{\text{емп.}} > \chi^2_{\text{крит.}}$ при $p \leq 0,05$ за всіма критеріями), що доводить ефективність запровадженої організаційно-педагогічної моделі та педагогічних умов і повністю підтверджує гіпотезу дослідження.

Отже, результати дисертаційного дослідження підтвердили, що формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до МК є результативним за умови цілеспрямованого, поетапного та методично забезпеченого використання ресурсів Інтернет у процесі фахової підготовки. Розроблена організаційно-педагогічна модель має теоретичну значущість і практичну цінність та може бути використана в освітньому процесі ЗВО для підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в полікультурному та цифровому освітньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна С. Розвиток культури професійного спілкування у фаховій підготовці вчителя іноземних мов. *Наукові записки*. 2010. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 89 (2). С. 160–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89%282%29_39
2. Баркасі В. В. Формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов. *Електронний ресурс*. URL: <http://disser.com.ua/contents/6612.htm>
3. Баркасі В. В. Формування професійної компетенції в майбутніх учителів іноземної мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Одеса, 2004. 21 с.
4. Батальщикова Е. Ю. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування інтерактивних технологій навчання у загальноосвітній школі : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Луганськ, 2013. 202 с.
5. Бахов І. С. Формування професійної міжкультурної комунікації у майбутніх перекладачів : монографія. Київ : Вид. дім «Персонал», 2009. 270 с.
6. Бахов І. С. Міжкультурний аспект формування професійної компетентності майбутніх перекладачів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах*. 2010. Вип. 16. С. 18–27.
7. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
8. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 343 с.
9. Безвін Ю. Г. Формування соціокультурної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у контексті науково-педагогічних досліджень. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2016. Серія: Філологічна. Вип. 61. С. 171–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2016_61_67
10. Бекірова Л. Є. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2010. 375 с.

11. Бігич О. Б. Технології формування методичної компетентності викладача іноземної мови. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2018. Вип. 28. С. 189–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_Ptp_2018_28_24
12. Бігич О. Освітні комп'ютерні технології у фаховій підготовці вчителів іноземних мов. *Наукові записки*. 2013. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 119. С. 192–196. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nz_2013_119.pdf
13. Біла книга з міжкультурного діалогу «Жити разом у рівності й гідності». Київ : Оранта, 2010. 44 с.
14. Бокань В. Культурологія : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : МАУП, 2004. 136 с.
15. Болгаріна В., Лощенова І. Культура і полікультурна освіта. *Шлях освіти*. 2002. № 1. С. 2–6.
16. Болгарський А. Г. Музична культура в системі підготовки майбутнього вчителя музики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова*. 2004. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 1 (6). С. 7–14.
17. Боса В. П. Авторська технологія формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2017. Вип. 27. С. 124–132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_Ptp_2017_27_16
18. Бочарникова Т. Ф. Сучасні вимоги до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. *Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 40, ч. 1. С. 17–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_ped_2011_40%281%29_5
19. Вакуленко В. Педагогічна акмеологія: досягнення і проблеми. *Філософія освіти*. 2006. № 3 (5). С. 124–133. URL: <http://www.philosophy.ua/lib/8vakulenko-fo-3-5-2006.pdf>
20. Веклич Ю. І. Основні шляхи формування лінгвокраїнознавчої компетентності у процесі професійного становлення майбутніх учителів іноземної мови початкової школи. *Вища освіта України*. 2012. № 3 (дод. 2), т. 2. С. 43–46.

21. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2004. 1440 с.
22. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика : монографія. Дніпро : Вид-во ДНУ, 2005. 304 с.
23. Вольнова Л. М., Пасічняк Р. Ф. Соціальна психологія. Практикум : навч. посіб. Київ, 2013. 153 с.
24. Воротняк Л. І. Особливості педагогічної технології формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. *Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стиль, проблеми, перспективи розвитку* : матер. міжвуз. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 11 жовтня 2007 р.). Хмельницький : ХГПА, 2007. С. 170–174.
25. Гавриленко О. Форми організації підготовки майбутніх учителів до застосування ІКТ у навчальній діяльності. *Наукові записки*. 2012. Серія: Педагогічні науки. Вип. 107, ч. 1. С. 81–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2012_107%281%29_14
26. Гаврилів Т. Текст між культурами. Київ : Критика, 2005. 200 с.
27. Галецький С. Особливості системного підходу до проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2020. Серія: Педагогічні науки. Вип. 3. С. 241–249. URL: <https://pedagogy.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/27.pdf>
28. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 2 (6). С. 23–32.
29. Гарлицька Т. С. Формування міжкультурної компетентності філологів на заняттях з іноземної мови в умовах дистанційного навчання. *Scientific Bulletin of KRHPA*. 2023. № 17. С. 113–119. URL: <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.14>
30. Гейко Ю. В. Дистанційна підтримка навчання : методичні рекомендації до проведення тренінгу для майбутніх викладачів іноземних мов та студентів інших спеціальностей. Київ, 2013. 66 с.

31. Гойдош Н. Основні показники та рівні готовності студентів факультету іноземних мов до застосування інноваційних технологій у майбутній професійній діяльності. *Наукові записки*. 2013. Серія: Педагогічні науки. Вип. 122. С. 106–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_122_17
32. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 2004. 376 с.
33. Гончарова О. А., Маслова А. В. Формування міжкультурної компетентності студентів немовних спеціальностей у процесі навчання іноземної мови. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../2_05.pdf
34. Гончарова О. Інноваційна діяльність майбутнього вчителя іноземної мови: стан, проблеми, перспективи. *Наукові записки*. 2010. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 89 (2). С. 200–203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89%282%29_49
35. Горіна Ж. Д. Аксіологічні аспекти міжкультурно-комунікативної компетентності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2009. №1. С. 1–34.
36. Грива О. А. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти». Київ, 2008. 32 с.
37. Гринкевич Т. Педагогічна взаємодія у специфіці полікультурного середовища. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка*. 2005. Серія: Педагогіка. Вип. 19, ч. 1. С. 156–165.
38. Грицик Н. В. Моделювання процесу формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2014. Серія: Педагогічні науки. Вип. 115. С. 60–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_115_18
39. Грицик Н. Компоненти культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови. *Наукові записки*. 2010. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 89 (2). С. 279–282. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nz_2010_2.pdf

40. Губа С. Компонентно-структурний аналіз культурної самоідентифікації майбутніх учителів іноземної мови. *Наукові записки*. 2011. Серія: Педагогічні науки. Вип. 101. С. 109–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2011_101_18
41. Дем'яненко О. Кроскультурний підхід під час підготовки сучасного вчителя іноземних мов у полікультурному освітньому середовищі. *Наукові записки*. 2013. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 119. С. 281–284. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nz_2013_119.pdf
42. Дідур Н. А. Тенденції процесу професійної підготовки вчителя початкової школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2016. Серія: Педагогічні науки. Вип. 135. С. 87–92.
43. Драч І. І. Акмеологічний підхід до формування професійної компетентності студентів у вищому навчальному закладі. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_2/8.pdf
44. Дуброва С. Відбір, структурування та оновлення змісту фахових навчальних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. *Педагогічний дискурс*. 2014. Вип. 16. С. 55–58. URL: <https://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/365/324>
45. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
46. Євтух М., Скорик Т. Акмеологічний підхід до становлення професійної успішності майбутнього вчителя. *Вісник*. 2019. № 7 (163). Серія: Педагогічні науки. С. 8–13. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/720423/1/visnik_163\(7\)-8-13.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/720423/1/visnik_163(7)-8-13.pdf)
47. Желанова В. В. Теорія і технологія контекстного навчання майбутніх учителів початкових класів : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04. Луганськ, 2014. 621 с.
48. Желанова В. Готовність майбутніх учителів-філологів до використання мультимедійних технологій: сутність та структура. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 12 (17). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12\(17\)-79-88](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12(17)-79-88)
49. Задунайська Ю. Використання технології інтерактивного навчання іноземних мов у підготовці вчителя початкової школи. *Вісник Львівського університету*. 2016. Серія: Педагогічна. № 31. С. 187–193.

50. Закірянова І. А. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови в процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2006. 22 с.
51. Закон України «Про застосування англійської мови в Україні». 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text> (дата звернення: 06.10.2025).
52. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.10.2025).
53. Захарчук Н. В. До проблеми педагогічних досліджень міжкультурної комунікації. *Вісник Житомирського державного університету*. 2008. Серія: Педагогічні науки. Вип. 46. С. 58–62.
54. Захарчук Н. В. Роль міжкультурної комунікації у формуванні духовних цінностей майбутніх екологів. *Вісник Житомирського державного університету*. 2009. Серія: Педагогічні науки. Вип. 43. С. 117–120.
55. Зеленська О. П. Деякі аспекти комунікативного підходу до навчання іноземних мов майбутніх учителів іноземних мов. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2018. Серія: Педагогічні науки. Вип. 151 (2). С. 23–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151%282%29_7
56. Зубрик А. Використання новітніх методів та форм роботи при фаховій підготовці сучасного вчителя іноземних мов. *Наукові записки*. 2013. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 119. С. 294–299. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nz_2013_119.pdf
57. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Київ ; Черкаси, 2008. 608 с.
58. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2006. 540 с.
59. Каніболоцька О. А., Клопов Р. В. Сучасні моделі неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови в зарубіжних країнах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 89. С. 92–99. URL: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/89/18.pdf>
60. Карташова Л. А. Готовність майбутніх учителів іноземних мов до впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-

виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів. *Вища освіта України*. 2008. Т. 2. С. 253–263.

61. Кашуба О., Маньковська Т. Культура професійного спілкування у фаховій підготовці вчителя іноземних мов. *Наукові записки*. 2012. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 104 (2). С. 372–377. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nz_2012_104_2.pdf

62. Киливник В. В. Діагностика знань про соціокультурну компетентність майбутніх учителів іноземної мови в системі професійної підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2018. Серія: Педагогічні науки. Вип. 151 (1). С. 188–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_151%281%29_43

63. Козак А. В., Пріма Р. М. Деякі аспекти професійної мовної підготовки майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2008. Серія: Філологічні науки. № 2. С. 268–271.

64. Козубенко К. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців туристичного обслуговування із застосуванням інтерактивних технологій : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2019. 322 с.

65. Кокнова Т. А. Формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов як стратегія до міжкультурної комунікації. *Педагогічний альманах*. 2017. Вип. 36. С. 165–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2017_36_30

66. Колесниченко Н. Іншомовна педагогічна освіта Німеччини в умовах євроінтеграції: стан і проблеми модернізації. *Наукові записки*. 2013. Серія: Педагогічні науки. Вип. 121, ч. 1. С. 75–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_121%281%29_20

67. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04. Умань, 2011. 512 с.

68. Комар А. О. Зміст і особливості формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх учителів іноземних мов. *Науковий часопис*

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2019. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 67. С. 127–131. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/927568ce-1fd8-4e92-b327-c74f63e7260a/content>

69. Комогорова М. І., Лук'янчук С. Ф. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Т. 1, № 9 (2). С. 30–43. URL: [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.9\(2\)/1.2025.03](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.9(2)/1.2025.03)

70. Концепція громадянського виховання. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України*. 2000. № 22. С. 7–20.

71. Кошарна Н. В. Акмеологічний підхід у становленні професійної компетентності майбутнього вчителя. URL: <http://psych.kiev.ua>

72. Кравчук Л. Професійна підготовка вчителів іноземних мов у другій половині XX ст. *Наукові записки*. 2012. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 104 (2). С. 467–474. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nz_2012_104_2.pdf

73. Криворотько-Тайфур К. С. Зміст і форми теоретичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах Німеччини на початку XXI століття. *Наукові записки*. 2020. Серія: Педагогічні науки. Вип. 186. С. 203–207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2020_186_45

74. Кримський С. Б. Архетипи української культури. *Феномен української культури*. 1996. С. 97–98.

75. Кулакова О. М. Міжкультурна комунікація як спосіб спілкування. *Актуальні проблеми духовності*. 2005. Вип. 6. С. 389–402.

76. Культура та інформаційне суспільство XXI ст. Матеріали наук.-практ. конф. (10–11 квітня 2001 р.). Харків : ХДАК, 2001. 152 с.

77. Культурно-історична спадщина Польщі та України як чинник розвитку полікультурної освіти / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. Хмельницький : ПП Заколотний М. І., 2011. 433 с.

78. Курінна Л. В. Теоретичний аналіз сутності терміна «соціокультурна компетентність». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені*

М. П. Драгоманова. 2018. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 65. С. 49–55.

79. Леврінц М. І. Порівняльний аналіз професійної підготовки вчителів іноземних мов в Україні і США. *Наукові записки*. 2020. Серія: Педагогічні науки. Вип. 188. С. 105–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2020_188_24

80. Лук'янець Т. І. Маркетингова політика комунікацій : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 524 с.

81. Лук'янчук С., Комогорова М. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку комунікативної культури молодших школярів у процесі вивчення іноземної мови. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 12 (52). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-1930-1947](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-1930-1947)

82. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація». *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2006. № 8. С. 108–113.

83. Майєр Н. В., Коваль Т. І. Цифрові засоби для формування ІКТ-компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. *Іноземні мови*. 2023. № 1. С. 50–57. URL: <http://fl.knlu.edu.ua/article/view/278112/297146>

84. Макаренко Л. Л., Тун Січень. Соціокультурний концепт підготовки майбутнього філолога як мовної особистості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2023. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 93. С. 85–89. URL: <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/93/17.pdf>

85. Макаренко Л. Л., Пасхал О. С. Використання технологій мультимедіа у формуванні іншомовної професійної компетентності фахівців немовних спеціальностей. *Наукові записки*. 2025. Серія: Педагогічні науки. Вип. 159. С. 74–82.

86. Макаренко Л. Л., Певсе А. А. Дидактичний потенціал використання цифрових технологій у професійній підготовці фахівців філологічного профілю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2022. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 88. 218 с.

87. Максименко С. Д. Особистість починається з любові. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 9. С. 1–8.

88. Малиновська О. А. Міграція і міграційна політика : навч. посіб. Київ : Центр наукової літератури, 2010. 304 с.
89. Матвієнко О. В. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної взаємодії : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 384 с.
90. Матвієнко О. В., Степаненко Л. М., Губарева Д. В. Розвиток соціальної компетентності майбутніх педагогів під час роботи у волонтерській групі «Освітній хаб». *Педагогічний альманах*. 2022. № 51. С. 199–206. URL: <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.372>
91. Матвієнко О. Методичні стратегії розвитку критичного мислення та міжкультурної компетентності у здобувачів освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 10 (50). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-2120-2134](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-2120-2134)
92. Матвієнко О. Партнерська взаємодія як чинник формування міжкультурної компетентності підлітків на уроках англійської мови. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. № 9 (50). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9\(50\)-764-779](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9(50)-764-779)
93. Матвієнко О., Цзін Ч. Особливості формування міжкультурної компетентності у майбутніх учителів іноземних мов у контексті трансформацій сучасної педагогічної освіти. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Т. 2, № 8 (1). С. 91–103. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8\(1\)/2.2025.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8(1)/2.2025.08)
94. Матвієнко О., Цзін Ч. Психологічні чинники та педагогічні передумови розвитку й формування критичного мислення майбутнього вчителя. *Освітньо-науковий простір*. 2024. № 6 (1). С. 97–109. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.10](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.10)
95. Мельник А. І. Професійно орієнтована комунікативна компетентність майбутніх викладачів іноземних мов як сучасна тенденція вищої освіти. *Іноземні мови (Foreign languages)*. 2023. № 4 (116). С. 10–20. URL: <http://fl.knlu.edu.ua/article/view/295039/302447>
96. Міжкультурне співробітництво та університетська освіта : матеріали міжнар. наук. конф. / за ред. В. Будок та ін. Миколаїв : НаУКМА, 2000. 263 с.
97. Мороз Т. Загальнокультурна компетентність як складова фахової підготовки сучасного вчителя іноземних мов. *Наукові записки*. 2013. Серія:

Філологічні науки (мовознавство). Вип. 119. С. 337–340. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nz_2013_119.pdf

98. Морська Л. Мовна особистість учителя іноземних мов та проблеми методики її формування. *Наукові записки*. 2010. Серія: Педагогічні науки. Вип. 91. С. 155–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2010_91_36

99. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». Київ, 2008. 18 с.

100. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Київ : Шкільний світ, 2001. 21 с.

101. Нечволод Л. І. Сучасний словник іншомовних слів. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. 768 с.

102. Ніколаєнко І. В. Міжкультурна комунікація і мова. *Академія праці і соціальних відносин*. 2000. С. 54–61.

103. Ніколаєва С. Ю. Сучасні технології навчання іншомовного спілкування. Київ : Ленвіт, 1997. 96 с.

104. Ніколаєску І. О. Практичні основи акмеологічного розвитку особистості в умовах освітньо-інформаційного простору : навч.-метод. посіб. Черкаси : ОШОПП, 2012. 54 с.

105. Новий тлумачний словник української мови / уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. 2-ге вид., виправл. Т. 2. Київ : Аконіт, 2008. 926 с.

106. Овчиннікова І. І., Леута О. І., Кравцова Ю. В., Матвєєва С. А., Макаренко Л. Л. Мовна освіта в контексті сучасного дискурсу: когнітивні, комунікативні та лінгвокультурні виміри. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2025. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 104.

107. Озарко І. Історіографічний аспект проблем підготовки вчителів іноземних мов у європейських вищих навчальних закладах. *Педагогічний дискурс*. 2016. Вип. 21. С. 124–127. URL: <https://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/147/138>

108. Осадча Т. Ю. Засоби формування міжкультурної компетенції студентів на заняттях з іноземної мови та культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 18 (205). С. 133–138.
109. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
110. Палько І. М. Когнітивний компонент у структурі моделі формування міжкультурної толерантності у професійній підготовці соціальних педагогів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. Серія: Педагогічні науки. Вип. 4. С. 108–112.
111. Педагогічний глосарій / упоряд. В. В. Волканова. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.
112. Петров О. Лінгвосоціокультурна компетентність майбутніх учителів іноземних мов як педагогічне поняття. *Рідна школа*. 2008. № 6. С. 52–54.
113. Пометун О. І. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять. *Шлях освіти*. 2004. № 3. С. 10–15.
114. Пометун О. І. Інтерактивні методи навчання. *Енциклопедія освіти*. 2021. С. 417–418. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/Інтерактивні%20методи>
115. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2002. 237 с.
116. Пометун О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : Вид-во А. С. К., 2004. 192 с.
117. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ : Видавничий центр «Київський університет», 1999. 308 с.
118. Пригодич Л. Л. Практичне застосування акмеологічного підходу під час вивчення іноземної мови. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 2. С. 22–27.
119. Процюк І. Є. Формування соціокультурної компетентності особистості в науковій літературі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. Серія: Педагогічні науки. Вип. 3. С. 107–113.
120. Радул В. В., Кравцов В. О., Михайличенко М. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навч. посіб. Кіровоград : РВВ КДПУ, 2006. 216 с.

121. Радул С. Компетентнісний підхід в професійній освіті майбутнього вчителя іноземної мови. *Наукові записки*. 2012. Серія: Педагогічні науки. Вип. 103. С. 260–269. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2012_103_37

122. Рудик І. М. Культурна специфіка невербального коду в міжкультурній комунікації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. С. 101–103.

123. Самойлюкевич І. Назустріч інформаційному суспільству: шляхи формування інтеркультурного досвіду в процесі професійної підготовки вчителів іноземних мов: європейський вибір. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2008. № 1. С. 51–55.

124. Світлична В. М. Акмеологія як умова підвищення якості освіти. *Завуч. Усе для роботи*. 2013. № 3/4. С. 7–10.

125. Сисоєва С. О. Культурологічні проблеми освіти у педагогічних дослідженнях українських та польських вчених. *Міжкультурна освіта*. 2015. № 4. С. 73–90.

126. Скрипник М. І. Педагогічне спілкування як основа інтерактивного навчання педагогів в умовах післядипломної освіти. *Теоретичні питання освіти та виховання*. 1997. Вип. 17. С. 97–99.

127. Скрипченко О. В. Загальна психологія : підручник. Київ : Либідь, 2005. 464 с.

128. Скубішевська Т. С. Роль мовних стратегій у міжкультурній комунікації. *Мультиверсум: філософський альманах*. 2004. № 43. С. 57–64.

129. Слабко В. Теоретичні основи підготовки майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Т. 1, № 9 (2). С. 119–133. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.9\(2\)/1.2025.12](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.9(2)/1.2025.12)

130. Слабко В. М. Інноваційні підходи до процесу формування іншомовної міжкультурної компетентності майбутніх філологів у системі неперервної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2024. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 102. Київ : Видавничий дім «Гельветика».

131. Слабко В. М., Шпильовий Ю. В. Цифрова компетентність педагогічних працівників як тренд сучасної системи освіти. *Наукові записки*. 2023. Серія: Педагогічні науки. Вип. 156. С. 99–108.
132. Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкаранута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
133. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація як метод соціального пізнання. *Нова парадигма*. 2005. Вип. 45. С. 167–176.
134. Смутченко О. С. Специфіка підготовки майбутніх учителів іноземних мов у полілінгвальному середовищі. *Педагогічний альманах*. 2018. Вип. 37. С. 199–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2018_37_34
135. Стеченко Т. О. Структурні компоненти інформаційної культури майбутніх учителів іноземних мов. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2016. Серія: Педагогічні науки. Вип. 141. С. 184–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_141_45
136. Технологія формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 7–9 класів: ситуаційний підхід : методичні рекомендації для вчителів іноземних мов / за заг. ред. В. Г. Редька. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 47 с.
137. Тимчук О. Т., Удяк Г. І. Шляхи реалізації принципу комунікативної спрямованості навчання у процесі підготовки вчителя іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Серія: Філологічна. Вип. 37. С. 284–286. URL: https://lingvj.oa.edu.ua/assets/files/full/2013/n37/NZ_Vyp_37.pdf
138. Ткачов С. І., Ткачова Н. О., Ткачов А. С. Полікультурна компетентність як педагогічний феномен. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 2 (49). С. 12–15. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.2.2>
139. Ткачов С. І., Ткачова Н. О., Ткачов А. С., Байдала В. В. Безперервний розвиток міжкультурної компетентності здобувачів освіти на заняттях з іноземної мови: від середньої до вищої школи. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 23. С. 1–19. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17458998>

140. Ткачова Н. О., Лимаренко О. О. Міжкультурна взаємодія у професійній діяльності бакалавра філології: ціннісні аспекти та практична реалізація. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 12 (40). С. 878–885. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-12\(40\)-878-885](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-12(40)-878-885)
141. Товарєва А. В. Підготовка студентів до міжкультурної комунікації в контексті формування фахівців-медіаторів культур. *Педагогічні науки*. 2013. № 2 (6). С. 48–51.
142. Томашевська М. О. Підготовка майбутніх викладачів педагогічних дисциплін до професійної взаємодії засобами інтерактивних технологій : дис. ... д-ра філософії : спец. 01, 015. Мукачево, 2020. 296 с.
143. Хало З. П. Формування міжкультурної компетентності вчителя у викладанні іноземної мови. *Академічні студії*. 2021. Серія: Педагогіка. Т. 1, № 3. С. 136–140. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.20>
144. Хоружа Л. Л. Соціологія виховання особистості : навч.-метод. посіб. Київ, 2017. 148 с.
145. Хребтова В. В. Філософський аспект міжкультурної комунікації. *Міжкультурна комунікація*. 2010. № 4. С. 141–144.
146. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового пізнання. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11–15.
147. Цзін Ч. Сучасні акмеологічні підходи до формування професійної компетентності вчителів іноземних мов. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Т. 2, № 7 (2). С. 115–125. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7\(2\)/2.2024.25](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7(2)/2.2024.25)
148. Черньонков Я. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов: інноваційний аспект. *Наукові записки*. 2011. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 96 (2). С. 441–446. URL: https://www.cuspu.edu.ua/download/nz_2011_96_2.pdf
149. Чжан Цзін Акмеологічний підхід як основа адаптивного навчання майбутніх учителів іноземних мов в сучасних умовах. *Контексти наукових досліджень Володимира Бондаря. Адаптивне навчання студентів в умовах воєнного стану та відновлення України* : Матеріали I Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті Володимира Бондаря, м. Київ, 3 жовтня 2024 р. Київ, 2024. С. 206-210. URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/47122/Konteksty%20naukovykh%20doslidzhen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

150. Чжан Цзін Інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов: виклики сучасності. *PROKIIВ*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, 3-4 грудня 2024 р., Київ, 2024. С. 388-390. URL: <https://ndirom.org/wp-content/uploads/2025/01/TEZY4.pdf>

151. Чжан Цзін Інтерактивні методики як складник психотерапевтичної взаємодії з молодшими школярами у дистанційному форматі. *Професійна підтримка в умовах постконфлікту: європейський досвід для українських фахівців* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції у межах міжнародного проєкту EU4YOUTH – Post-conflict Education and Trauma-Informed Pedagogy Programme, 23 травня 2025 р., Київ, 2025. С. 244-248. URL: https://drive.google.com/file/d/1aKr_Khg7ll6Cv_c2Zwwj_XZGm-BgRcRE/view

152. Чжан Цзін Інтернет-ресурси у підготовці майбутніх учителів іноземних мов до міжкультурної комунікації. Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 3 жовтня 2025 р., Київ, 2025. С. 493-497. URL: <https://drive.google.com/file/d/1IQp-15rs4mEzTMa4gfjkJDqatGvtoanS/view>

153. Чжан Цзін Показники та шляхи зниження «емоційного вигорання» у педагогів. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч.2)* : матеріали XI Всеукр. науково-практ. студент. інтернет-конф., м. Київ, 29 березня 2024 р. Київ, 2024. С. 318–323.

154. Чжан Ц. Особливості формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 12(52). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-2427-2442](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-2427-2442)

155. Чугай С., Хващевська О. Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів музики та хореографії. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2023. № 19. С. 94–104. URL: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.19.2023.291872>

156. Чунься Чень. Лінгвосоціокультурна компетентність у структурі навчально-професійної підготовки викладачів іноземних мов. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2018. Вип. 33. С. 103–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvm_2018_33_11

157. Шавкун І. Г. Міжкультурна комунікація як складова сучасної менеджмент-освіти. *Культурологічний вісник Нижньої Наддніпряниці*. 2009. Вип. 23. С. 115–118.

158. Шандрук С. І. Реформування системи підготовки вчителів іноземних мов в Україні: світовий досвід. *Наукові записки*. 2018. Серія: Педагогічні науки. Вип. 161. С. 49–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_161_11

159. Шехавцова С. О. Міжкультурна комунікація як соціально-педагогічна умова формування соціокультурної толерантності в майбутніх учителів іноземної мови. URL: <https://mydisser.com/en/catalog/view/238/246/12070.html>

160. Шиловська М. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. *Педагогічні науки*. 2010. Вип. 1. С. 78–83.

161. Шкарлет В. О. Формування полікультурності майбутніх учителів іноземних мов в контексті полікультурної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2020. № 5 (336). С. 168–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2020_5_20

162. Шумський О. Л. Закономірності та принципи організації лінгвосоосвіти майбутніх учителів іноземних мов. *Педагогіка та психологія*. 2017. Вип. 56. С. 119–128. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/297>

163. Шумський О. Л. Критерії та рівні сформованості готовності майбутніх учителів іноземних мов до лінгвосоосвіти. *Вісник Черкаського університету*. 2018. Серія: Педагогічні науки. Вип. 6. С. 144–150. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/issue/view/202/116>

164. Юцевич І. С. Проблема готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій у процесі фахової підготовки. *Вісник*

Чернігівського національного педагогічного університету. 2017. Серія: Педагогічні науки. Вип. 144. С. 327–331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_144_78

165. Яковенко-Глушенкова Є. В. Підходи до формування професійно орієнтованої усномовленнєвої комунікативної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2014. Вип. 24. С. 141–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmvn_2014_24_20

166. Якса Н. В. Міжкультурна взаємодія суб'єктів освітнього процесу : навч. посіб. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 312 с.

167. Ящук І. Теоретичні засади формування іншомовної комунікативної компетенції як складової професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Педагогічний дискурс*. 2017. Вип. 22. С. 203–209. URL: <https://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/44/46>

168. Ящук І. Формування іншомовної професійної комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов засобами інтерактивних технологій. *Педагогічний дискурс*. 2017. Вип. 23. С. 199–204. URL: <https://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/123/115>

169. Bennett M. J. Toward Ethnorelativism: A Developmental Model of Intercultural Sensitivity. *Education for the Intercultural Experience* / ed. by R. M. Paige. Yarmouth, ME : Intercultural Press, 1993. P. 21–71.

170. Boichuk V., Zhelanova V. Methodological support of intercultural communication of students in English lessons. *The Modern Higher Education Review*. 2022. № 7. P. 64–79. URL: <https://doi.org/10.28925/2518-7635.2022.75>

171. Bolten J. Interkulturelle Kommunikation. Texte und Übungen zum interkulturellen Handeln. Sternenfels : Wissenschaft und Praktik, 2003. 396 S.

172. Bugrov V., Gozhyk A., Khrutska O. et al. Quality assurance in higher education institutions in Ukraine 2016 through the prism of European guidelines and standards ESG 2015. Wrocław, 2016.

173. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon : Multilingual Matters, 1997. 124 p.

174. Byram M., Gribkova B. Developing the intercultural dimension in language teaching. A practical introduction for teachers. *Electronic resource*.
175. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. URL: <https://www.coe.int/lang-cefr>
176. Deardorff D. K. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. *Journal of Studies in International Education*. 2006. Vol. 10, no. 3. P. 241–266. URL: <https://doi.org/10.1177/1028315306287002>
177. Hall E. T. Beyond Culture. Garden City, NY : Anchor Press/Doubleday, 1976. 256 p.
178. Jung C. G. Problems of Modern Psychotherapy. *Schweizerische Medizinische Wochenschrift*. 1931. P. 10–16.
179. Kilpatrick W. H. School method from the project point of view. *The Classroom Teacher* / ed. by M. B. Hillegas. Chicago, 1927. P. 203–240.
180. Komar O., Dzhurylo A. Development of future foreign language teachers' intercultural communicative competence in the context of education globalization. *Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*. 2024. № 2. P. 46–55. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2024.306322>
181. Lewowicki T., Szczurek-Boruta A., Ogrodzka-Mazur E. (eds.) Teorie i modele badań międzykulturowych. Warszawa, 2006. 115 p.
182. Lukianchuk S., Komogorova M. Formation of foreign language communicative competence in students of pedagogical higher educational establishments: practical experience. *Humanities Science Current Issues*. 2022. № 51. P. 586–590. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-89>
183. Maksymenko N. Forming junior pupils' sociocultural competence at the Ukrainian language lessons. *Research and Educational Studies*. 2018. № 2. P. 54–59. URL: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2018-2-54-59>
184. Matvienko O., Popova L. Formation of Transversal Competencies in the Process of Future Primary School Teachers' Training. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2022. Vol. 9, no. 1. P. 227–236. URL: <https://doi.org/10.15330/jpnu.9.1.227-236>

185. Melnyk A. Professionally focused communicative competence of prospective foreign language university teachers as a modern trend in higher education. *Foreign Languages*. 2024. No. 4. P. 10–20. URL: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2023.4.295039>
186. Nieto S. *The Light in Their Eyes: Creating Multicultural Learning Communities*. New York : Teachers College Press, 2010. 195 p.
187. Nirwanto M., Kuchakovska H. Investigating EFL Teachers' Perceptions and Meanings on Digital Storytelling in Language Learning: A Narrative Approach. *JEELS (Journal of English Education and Linguistics Studies)*. 2023. Vol. 10, no. 2. P. 357–378. URL: <https://doi.org/10.30762/jeels.v10i2.912>
188. Oliynyk T. I. Raising cross-cultural awareness through English language teaching. *Foreign Languages*. 2008. No. 4. P. 29–32.
189. Shadiev R. et al. Systematic review (2003–2023): exploring technology-supported cross-cultural learning through review studies. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, no. 2. P. 755. URL: <https://doi.org/10.3390/su16020755>
190. **Sleeter C. E., Grant C. A.** *Making Choices for Multicultural Education: Five Approaches to Race, Class, and Gender*. 6-te ed. New York : Wiley, 2007. 384 p.
191. Taylor O. L. *Cross-Cultural Communication: An Essential Dimension of Effective Education*. Revised and reprinted. 1990.
192. Zenya L., Roman S., Kolominova O. Developing intercultural communicative competence of pre-service teachers through fulfilling professional didactic tasks. *The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University*. 2017. No. 4. P. 145–154. URL: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.17.4.19>
193. Zhang X., Zhou M. Information and digital technology-assisted interventions to improve intercultural competence: a meta-analytical review. *Computers & Education*. 2023. Vol. 194. P. 104697. URL: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104697>
194. Zhelanova V. Priority determinants of formation of intercultural competence in the dimension of basic secondary education. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*. 2025. Pedagogical sciences. № 1. P. 202–211. URL: <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-1-202-211>

195. Zhelanova V., Kozyr M. Use of ICT and media resources by students of philology in the educational process of high school: models and strategies. *Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy*. 2022. Vol. 2, no. 38. P. 44–50. URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.387>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Методика виявлення та оцінки комунікативних і організаторських здібностей школярів («Методика КОН-1»)

Інструкція випробуваному. Вам потрібно відповісти на всі запитання. Вільно висловлюйте свою думку по кожному з них і відповідайте: якщо ваша відповідь на запитання позитивна, то у відповідній клітинці бланку відповідей поставте знак „+”, якщо негативна, то „-”.

Вам потрібно уважно простежити за тим, щоб номер запитання й номер клітинки, де ви фіксуєте свою відповідь, співпали. Заповнюючи аркуш відповідей, майте на увазі, що запитання короткі й не можуть включити всі необхідні деталі. Уявіть собі типові ситуації й не задумуйтесь над дрібницями. Також не слід витрачати багато часу на обдумування, відповідайте швидко. Можливо на окремі запитання вам буде важко відповісти. Тоді намагайтесь дати ту відповідь, яку ви вважаєте більш правильною. Коли ви відповідаєте на будь-яке із запитань, не намагайтесь створити добре враження своїми відповідями. Зауважимо, що хороших і поганих запитань немає

Бланк запитань

1. Чи багато у вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтесь?
2. Чи часто вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття вашої думки?
3. Чи довго вас турбує відчуття образи, завданої вам ким-небудь із товаришів?
4. Чи завжди вам важко орієнтуватися в критичній ситуації, яка виникла несподівано?
5. Чи є у вас прагнення до знайомств із новими людьми?
6. Чи подобається вам займатися громадською роботою?
7. Правда, що вам приємніше й простіше проводити час із книгою або за яким-небудь іншим заняттям, ніж із людьми?
8. Якщо виникли деякі перешкоди в реалізації ваших намірів, чи легко ви від них відступаєте?
9. Чи легко ви вступаєте в контакт із людьми, які значно старші вас за віком?
10. Чи любите Ви придумувати, організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Чи важко вам включитися в спілкування в новому товаристві?
12. Часто ви відкладаєте на наступні дні справи, які потрібно було б виконати сьогодні?
13. Чи легко вам вдається встановлювати контакт із незнайомими людьми?

14. Чи домагаєтесь ви, щоб ваші товариші діяли відповідно до ваших думок?
15. Чи важко ви адаптуєтесь в новому колективі?
16. Вірно, що у вас не буває конфліктів із товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи прагнете ви при нагоді познайомитися й поговорити з новою людиною?
18. Чи часто ви при вирішенні важливих справ берете ініціативу на себе?
19. Чи дратують вас оточуючі люди, чи хочеться вам побути одному?
20. Правда, що ви погано орієнтуєтесь в незнайомій для вас ситуації?
21. Чи подобається вам постійно знаходитися серед людей?
22. Чи виникає у вас роздратованість, якщо вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи відчуваєте ви труднощі, незручність, сором'язливість, якщо доводиться виявляти ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що ви стомлюєтесь від тривалого спілкування з товаришами?
25. Чи любите ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто ви виявляєте ініціативу при вирішенні питань?
27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед мало знайомих вам людей?
28. Чи правда, що ви рідко прагнете довести свою правоту?
29. Чи вважаєте ви, що вам потрібно прикласти великі зусилля, щоб внести пожвавлення в незнайоме для вас товариство?
30. Чи брали ви участь у громадській роботі в школі?
31. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?
32. Правда, що ви намагаєтесь відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було одразу прийнято вашими товаришами?
33. Чи відчуваєте ви себе невимушено, потрапляючи в незнайоме для вас оточення?
34. Чи з охотою ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?
35. Чи правда, що ви відчуваєте себе досить упевнено і спокійно, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?
36. Чи часто ви спізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?
37. Правда, що у вас багато друзів?
38. Чи часто ви опиняєтесь в центрі уваги своїх товаришів?
39. Чи часто ви соромитесь, відчуваєте невпевненість при спілкуванні з малознайомими людьми?
40. Чи правда, що ви не дуже впевнено відчуваєте себе в колі великої групи своїх товаришів?

Бланк відповідей

Прізвище, ім'я, по-батькові _____

Школа _____ клас _____ дата _____

1 11 21 31

2	12	22	32
3	13	23	33
4	14	24	34
5	15	25	35
6	16	26	36
7	17	27	37
8	18	28	38
9	19	29	39
10	20	30	40

Аналіз результатів дослідження

А. Виявлення комунікативних здібностей

Визначенню комунікативних здібностей в анкеті присвячені всі непарні запитання: 1, 3, 5 39. Всього - 20. При цьому 10 запитань прямі, а інші 10 - зворотні

Особистість, яка володіє комунікативними здібностями на прямі запитання дає стверджувальну відповідь

„так”, а на зворотні - заперечну „ні” Прямі запитання: 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37.

Зворотні запитання: 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39. Оцінюється кількість балів. Бал отримується, коли на пряме запитання дається відповідь „так”, а на зворотне - „ні”.

Б. Виявлення організаторських здібностей

Визначенню організаторських здібностей присвячені всі парні запитання 2, 4, 6...

40. Всього - 20 Опрацювання результатів проводиться аналогічно з опрацюванням результатів комунікативних здібностей. При цьому прямими запитаннями є - 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38, а непрямыми - 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28; 32, 36, 40.

Оціночний коефіцієнт „К” комунікативних та організаторських здібностей визначається відношенням кількості відповідей, що співпали з питаннями кожного розділу до максимально можливого числа 20. При цьому використовується формула:

$$K = \frac{A}{20}, \text{ або } K=0,05$$

де К – числове значення коефіцієнта;

А - кількість відповідей, що співпали.

Шкала оцінок комунікативних здібностей

К	О	Рівень прояву комунікативних здібностей
0,10 - 0,45	1	Низький
0,46 - 0,55	2	Нижчий за середній
0,56 - 0,65	3	Середній
0,66 - 0,75	4	Високий
0,76 - 1,00	5	Дуже високий

Шкала оцінок організаторських здібностей

К	О	Рівень прояву організаторських здібностей
0,20 - 0,55	1	Низький
0,56 - 0,65	2	Нижчий за середній
0,66 - 0,70	3	Середній
0,71 - 0,80	4	Високий
0,81 - 1,00	5	Дуже високий

Особи, які отримали оцінку „1” (О = 1), характеризуються вкрай низьким рівнем прояву здібностей до комунікативної й організаторської діяльності. В осіб, які отримали оцінку „2” (О = 2), розвиток комунікативних і організаторських здібностей перебуває на рівні, нижче від середнього. Діти цієї групи не прагнуть до спілкування, відчують себе незручно в новому товаристві і тому переважно проводять час на одинці із собою, обмежуючи коло своїх знайомств. Також вони відчують труднощі у встановленні контактів із людьми й у виступах перед аудиторією. Погано орієнтуються в незнайомій ситуації, коли доводиться відстоювати свою думку. Важко переживають образи. Виявлення ініціативи в громадській діяльності вкрай низьке. У багатьох справах вони намагаються уникнути прийняття самостійних рішень.

Особи, які отримали оцінку „3” (О = 3), відносяться до групи середнього рівня прояву комунікативних і організаторських здібностей. Володіючи в цілому середніми показниками, діти цієї групи прагнуть до контакту з людьми, не обмежують кола своїх знайомств, відстоюють свою думку, планують роботу. В той же час потенціал цих здібностей не відзначається високою самостійністю. Ця група осіб має потребу в формуванні й розвитку комунікативних і організаторських здібностей.

Особи, які отримали оцінку „4” (О = 4), відносяться до групи з високим рівнем прояву комунікативних і організаторських здібностей. Вони не розгублюються в нових умовах, швидко знаходять друзів, постійно намагаються розширити коло своїх знайомих, займаються громадською діяльністю, допомагають близьким, друзям, виявляють ініціативу в спілкуванні із задоволенням беруть

участь в організації громадських заходів, можуть самостійно прийняти рішення в складній ситуації. Усе це вони роблять згідно внутрішніх прагнень.

Особи, що отримали оцінку „5” ($O = 5$), володіють дуже високим рівнем прояву комунікативних і організаторських здібностей. Вони відчують необхідність у комунікативній і організаторській діяльності і активно прагнуть до неї. Для них характерні швидка орієнтація в складних ситуаціях та невимушеність поведінки в новому колективі. Вони ініціативні у важливій справі. У складній ситуації приймають самостійні рішення, відстоюють свою думку й домагаються визнання товаришів. Також люди цього типу спроможні внести пожвавлення в незнайоме товариство і люблять організовувати різні ігри, заходи. Вони наполегливі в діяльності і самі шукають справу, яка б задовольнила їх потребу в комунікативній і організаторській діяльності.

ДОДАТОК Б

**Тест «Оцінка комунікабельності»
(методика В.Ф. Ряховського)**

У тесті 16 запитань. Оберіть відповідь, яка описує Вашу поведінку у вказаних ситуаціях

№	Питання	Так	Ні	Іноді
1	На Вас чекає звичайна ділова зустріч. Чи хвилюєтесь Ви?			
2	Чи викликає у Вас сум'яття і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах або іншому подібному заході?			
3	Чи відкладаєте Ви візит до лікаря до останнього моменту?			
4	Вам пропонують виїхати у справах до міста, де Ви ніколи не бували. Чи докладете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цієї поїздки?			
5	Чи любите Ви ділитися своїми переживаннями з будь-ким?			
6	Чи дратуєтесь Ви, якщо незнайома людина на вулиці звернеться до Вас з проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь питання)?			
7	Чи вірите Ви, що існує проблема "батьків і дітей" і що людям різних поколінь важко розуміти один одного?			
8	Чи посоромитеся Ви нагадати знайомому, що він забув Вам повернути гроші, які позичив кілька місяців тому?			
9	У ресторані або в їдальні Вам подали явно неякісні страви. Чи будете Ви мовчати, лише сердито відсунувши тарілку?			
10	Опинившись сам на сам з незнайомою людиною, Ви не вступите з ним у бесіду і будете перейматися, якщо першим заговорить він. Чи так це?			
11	Вас жахає будь-яка довга черга, де б вона не була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру). Чи Ви відмовитися від свого наміру?			
12	Чи боїтеся Ви брати участь у розгляді конфліктних			

	ситуацій?			
13	У Вас є власні суто індивідуальні критерії оцінки творів літератури, мистецтва, культури і ніяких чужих думок на цей рахунок Ви не сприймаєте. Це так?			
14	Почувши де-небудь висловлювання, яке є явно помилковим з добре відомого Вам питання, чи Ви промовчите?			
15	Чи викликає у Вас досаду чиє-небудь прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні чи навчальній темі?			
16	Найбільш охоче Ви викладаєте свою точку зору (думку, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?			

Оцінка відповідей:

«Так» - 2 бали, «іноді» - 1 бал, «ні» - 0 балів.

Отримані бали підсумовуються.

30-32 балів. Ви явно некоммунікбельні, і це Ваша біда, оскільки найбільше страждаєте від цього Ви самі. Але і близьким Вам людям нелегко. На Вас важко покластися в справі, яка вимагає групових зусиль. Намагайтеся бути більш коммунікбельними, контролюйте себе.

25-29 балів. Ви замкнуті, неговіркі, віддаєте перевагу самотності, тому у Вас мало друзів. Нова робота і необхідність нових контактів якщо і не викликають у Вас паніку, то надовго виводять з рівноваги. Ви знаєте цю особливість свого характеру і буваєте незадоволені собою. Але не обмежуйтеся тільки таким невдоволенням - у Вашій владі переламати ці особливості характеру. Хіба не буває так, що при сильному захопленні Ви стаєте цілком коммунікбельним? Необхідно тільки ожитися.

19-24 балів. Ви певною мірою товариські і в незнайомому оточенні відчуваєте себе цілком упевнено. Нові проблеми Вас не лякають. І все ж з новими людьми спілкуєтесь обережно і обмежено, у суперечках і диспутах берете участь неохоче. У Ваших висловлюваннях часом занадто багато сарказму, без ніяко на те підстави. Ці недоліки варто виправити.

14-18 балів. У вас нормальна коммунікбельність. Ви допитливі, охоче слухаєте цікавого співрозмовника, досить терплячі в спілкуванні, відстоюєте свою точку зору без запальності. Без неприємних переживань йдете на зустріч з новими людьми. Водночас не любите гучних компаній; екстравагантні витівки і багатослівність викликають у Вас роздратування.

9-13 балів. Ви досить товариські (часом, можливо, навіть надміру). Цікаві, говірки, любите висловлюватися з різних питань, що, буває, викликає роздратування навколишніх. Охоче знайомитеся з новими людьми. Любите бути в центрі уваги, нікому не відмовляєте в проханнях, хоча не завжди можете їх виконати. Інколи Ви сердитесь, але швидко заспокоюєтесь. Чого Вам бракує, так це посидючості, терпіння і відваги при зіткненні з серйозними проблемами. За бажання, однак, Ви можете себе змусити не відступати.

4-8 балів. Ви, мабуть, «свій хлопець». Товариськість б'є з Вас ключем. Ви завжди в курсі всіх справ. Ви любите брати участь у всіх дискусіях, хоча серйозні теми можуть викликати у Вас мігрень або навіть нудьгу. Охоче берете слово з будь-якого питання, навіть якщо маєте про нього поверхове уявлення. Усюди відчуваєте себе в своїй тарілці. Беретеся за будь-яку справу, хоча не завжди можете успішно довести її до кінця. З цієї самої причини керівники і колеги ставляться до Вас з деяким побоюванням і сумнівами. Задумайтесь над цими фактами.

3 балів і менше. Ваша комунікабельність має болісний характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтесь в справи, які не мають до Вас ніякого відношення. Беретеся судити про проблеми, в яких зовсім не компетентні. Свідомо чи несвідомо Ви часто буваєте причиною різного роду конфліктів у Вашому оточенні. Запальні, образливі, нерідко буваєте необ'єктивні. Серйозна робота не для Вас. Людям - і на роботі, і вдома, і взагалі всюди - важко з Вами. Так, Вам треба попрацювати над собою і своїм характером! Перш за все виховуйте в собі терплячість і стриманість, шанобливе ставлення до людей, нарешті, подумайте про своє здоров'я - такий стиль життя не проходить безслідно.

ДОДАТОК В

**Тест « Оцінка самоконтролю в спілкуванні»
(по Маріону Снайдеру)**

За допомогою цього тесту ви можете визначити свій рівень контролю при спілкуванні з іншими людьми. Уважно прочитайте десять пропозицій, які описують реакції на деякі ситуації.

Кожну з них оцініть як вірну або невірну для себе. Вірну – позначте буквою **В**, а невірну – буквою **Н**.

1. Мені здається важким мистецтво наслідувати звичкам інших людей.
2. Я б, мабуть, міг поваляти дурня, щоб привернути увагу або потішити оточуючих.
3. З мене міг би вийти непоганий актор.
4. Іншим людям іноді здається, що я переживаю щось більш глибоко, ніж це є насправді.
5. У компанії я рідко опиняюся в центрі уваги.
6. У різних ситуаціях і в спілкуванні з різними людьми я часто поведжуся абсолютно по-різному.
7. Я можу відстоювати тільки те, в чому я щиро переконаний.
8. Щоб досягти успіху в справах і у відносинах з людьми, я прагну бути таким, яким мене чекають бачити.
9. Я можу бути доброзичливим з людьми, яких я не переношу.
10. Я не завжди такий, яким здаюся.

Оцінка результатів: по одному балу нараховується за відповідь «Н» на 1, 5, 7 питання і за відповідь «В» – на всі інші. Підрахуйте суму балів.

0-3 бали показують низький комунікативний контроль, тобто ваша поведінка стійка і ви не вважаєте потрібними мінятися залежно від ситуації. Ви здібні до щирого розкриття в спілкуванні, від чого дехто вважає вас «незручними» внаслідок вашої прямолінійності.

4-6 бали говорять про середній комунікативний контроль. Ви щирі, але не стримані в своїх емоційних проявах. Проте рахуетесь в своїй поведінці з оточуючими людьми.

1-10 балів вказують на високий комунікативний контроль. Ви легко входите в будь-яку роль, гнучко реагуєте на зміну ситуації, добре відчуваєте і можете передбачати враження, яке проводите на тих, хто вас оточує.

ДОДАТОК Г

Діагностика фрустраційних реакцій особистості Методика фрустраційних реакцій С. Розенцвейга

Методика фрустраційних реакцій С. Розенцвейга призначена для вивчення індивідуальних особливостей реагування особистості на фруструвальні ситуації, що виникають у процесі міжособистісної взаємодії. Методика дозволяє визначити типові емоційно-поведінкові реакції, рівень саморегуляції та способи подолання психологічних труднощів.

Методика містить серію сюжетних малюнків, що зображають фруструвальні ситуації соціальної взаємодії (критика, заборона, звинувачення, відмова, невдача тощо). У кожній ситуації один із персонажів звертається до іншого з реплікою, яка створює фрустрацію. Відповідь другого персонажа відсутня.

Інструкція: перед вами серія малюнків, на яких зображені різні ситуації.

Уявіть, що ви перебуваєте на місці людини, до якої звертаються зі словами.

Запишіть або скажіть, що б ви відповіли або як би відреагували у кожній ситуації. Відповідайте щиро, так, як це було б у реальному житті.

Обробка результатів

Відповіді досліджуваного аналізуються за такими показниками:

1. Напрямок фрустраційної реакції

- Екстрапунітивний (Е) — спрямування реакції на зовнішні обставини або інших осіб;
- Інтрапунітивний (І) — спрямування реакції на себе;
- Імпунітивний (М) — заперечення значущості фрустрації або уникнення відповідальності.

2. Тип фрустраційної реакції

- Перешкоджаючо-домінантний (OD) — фіксація на перешкоді;
- Самозахисний (ED) — захист власного «Я»;
- Потребово-наполегливий (NP) — орієнтація на подолання ситуації.

Підраховується кількість відповідей кожного типу, визначається провідний тип фрустраційних реакцій.

Класифікатор результатів

- Переважання екстрапунітивних реакцій — схильність до зовнішнього приписування причин труднощів.
- Переважання інтрапунітивних реакцій — схильність до самозвинувачення.

- Переважання імпульсивних реакцій — тенденція до уникнення або знецінення фрустрації.
- Домінування потребово-наполегливих реакцій — орієнтація на конструктивне подолання труднощів.

Бланк для обробки результатів дослідження фрустраційних реакцій за тестом «малюнкової фрустрації» С. Розенцвейга

П.І.Б. _____
Вік _____
Дата _____

Таблиці оцінки відповідей:

	OD	ED	NP
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			

	OD	ED	NP	Σ	%	Стандарт
E						
I						
M						
Σ						
%						
Стандарт						

Таблиця оцінки зразків

Реакція	%
E	
E	
I	
I	
M	
Загальний зразок	

Переважаючі тенденції:

**Бланк стандартних відповідей для підрахунку показника GCR
(доросла версія тесту С. Розенцвейга)**

№ малюнку	Загальна таблиця GCR для дорослих		
	OD	ED	NP
1	M'	E	
2		I	
3			
4			
5			i
6			e
7		E	
8			
9			
10		E	
11			
12		E	m
13			e
14			
15	E'		
16		E,I	
17			
18	E'		e
19		I	
20			
21			
22	M'		
23			
24	M'		

Ситуація № 1

Людина за кермом автомобіля звертається до чоловіка зі словами: «Мені дуже шкода, що ми заляпали ваш костюм, хоча дуже старалися об'їхати лужу»

Е'	– Чому так сталося? Дуже шкода – Цей костюм був такий гарний – Це жахливий день!
Е	– Ви дуже неуважний водій! – Не хочу чути ваші виправдання! Ви нікчема – Хто вас взагалі вчив водити авто?!
Е	– Я зовсім не винний! Ішов собі та й все. А тут ви!
е	– Оплатіть мені новий костюм! – Ви тепер маєте заплатити мені гроші – Підвезіть мене додому, щоб я перевдягнувся
Г'	– Зате тепер мені можна не йти на нараду – Так навіть краще. Зможу виправдатися за запізнення перед керівництвом
І/І	– Я сам винен. Переходив дорогу не там де потрібно – Просто я стояв дуже близько до краю дороги. Вибачте
і	– Піду перевдягнувся у щось інше – Я зараз куплю собі новий костюм
М'	– Заляпали так заляпали. Буває – То й що? Все нормально
М	– Ви ж не могли передбачити, що так трапиться – З усіма таке буває
м	– Було б добре, якби це більше не повторилось – Через декілька хвилин все висохне

Ситуація № 2

Жінка коментує дії чоловіка зі словами: «Це жахливо! Ви розбили улюблену вазу моєї мами»

Е'	– Так шкода, що ваза розбилась – Ця ситуація дуже засмучує всіх!
Е	– Ви самі винні – Це ж ви мене підбили – Хто? Я? Це все ви зробили!
Е	– Ні. Я цього не робив! Це не я був!
е	– Ви можете мене прикрити перед вашою мамою? – Допоможіть мені зібрати залишки вази
Г'	– Вона все одно була стара. А так буде привід придбати нову
І/І	– Вибачте будь ласка. Я не хотів – Я дуже винен. Я не спеціально це зробив
і	– Я зараз куплю нову вазу – Я спробую все виправити. Зараз склею її
М'	– Ну що ж тут поробиш. Ми все пояснимо їй. Нічого страшного
М	– Ніхто не винен. – Це випадок. Шукати винних не раціонально
м	– З часом про це забудуть – Колись все одно треба купувати нові речі

Ситуація № 3

У кінотеатрі сидять люди. Чоловік із заднього ряду звертається до своєї сусідки з коментарем стосовно того, що їй не видно зображення на екрані через капелюх, що влягнений на жінку, що сидить перед ними

Е'	– Цей капелюх завеликий – Мабуть фільм цікавий. Шкода, що нічого не видно – У нас такі невдалі місця
Е	– Це все ти! Купив такі погані білети! – Жіночка, а хто вас навчив ходити в кінотеатр у капелюсі?!
Е	– Ви що собі думаете?! Мені ж нічого не видно! – Чого це?! Все видно! Ти постійно до мене чіпляєшся!
Е	– Я ж не винна, що в мене таке місце!
е	– Зніміть будь ласка свій величезний капелюх – Скажи їй, що б зняла капелюха – Може ви знайдете інші місця для нас?
Г'	– Фільм дуже нудний. Мені так навіть зручніше спати
І	– Я як завжди купила не ті місця – Це в мене карма така. Сама винна
і	– Я зараз підйду до неї і зроблю зауваження – Я пішла шукати кращі місця для перегляду фільму
М'	– Не видно, то й не видно – Таке життя
М	– Жіночка ж не винна, що вона висока – Нічого страшного. Так теж нормально
м	– Почекаємо поки їй стане спекотно і вона зніме капелюха – Трошки ще посиджу так – Може жінка попереду з часом пересяде

Ситуація № 4

Водій автомобіля виражає своє співчуття з приводу того, що машина зламалась і його пасажир через це запізнився на потяг

Е'	– Шкода. Ця поїздка була дуже важлива – Машини постійно ламаються так невчасно! – Я так розраховував на неї. Дуже шкода
Е	– Як ви можете так спокійно про це говорити?!
Е	– Ви спеціально так кажете! – Ви дуже ненадійний друг!
Е	– Ви! Ви дуже безвідповідальний!
е	– Швидко шукайте мені інший транспорт – Ви маєте, пось, вигадати – Ідіть її ремонтуйте. негайно!
Г'	– То й на краще. Тепер я відпочину вдома
І	– Це я винен. Я ж не перевіряв транспорт – Ех. Це все моя вина. Треба було вихити раніше
і	– Я зараз швиденько доїду до вокзалу – Я ішов тоді шукати собі таксі
М'	– Зламалась так зламалась – Нічого страшного
М	– Ніхто ж у цьому не винен – Ви ж не могли знати, що вона зламалась
м	– Почекаємо, може приїде інша машина – Було б дуже чудово, якби така ситуація у майбутньому не повторилась ніколи

Ситуація № 5

Жінка звертається до робітника магазину із зауваженням, що годинник, який вона купила знову зупинився

Е'	– Що ж за день такий? Я так хотів відпочити!
Е	– Це дуже погано і для вас і для мене
Е	– Ви чого на мене підвищуєте голос?
	– Може ви самі з ним, щось робите?!
	– Ви просто не вмієте користуватися годинником!
	– У вас у домі мабуть погана аура
Е	– Я не винен у цьому!
е	– Зверніться з цим питанням до адміністратора магазину
	– Ви спробуйте ними по іншому користуватися
Г'	– То й добре. Я тоді залпшу їх собі
І	– Вибачте мене будь ласка. Я мабуть дав вам не той годинник
	– Нап магазин дуже перед вами завинив
	– Я вибачаюсь за це
і	– Що я можу зробити, щоб виправити ситуацію?
	– Давайте я сам спробую їх відремонтувати
	– Я зараз, щось вигадую і все владнаю
М'	– Так буває. Нічого страшного
М	– У цьому ніхто не винен
	– З часом ситуація виправиться сама собою
м	– Давайте почекаємо. Може вони знову будуть ходити?

Ситуація № 6

Бібліотекар говорить до жінки, що прийшла за книгами і зазначає, що згідно бібліотечних правил вона може взяти не більше двох книг за раз

Е'	– Це так не приємно
	– Дуже шкода
	– Я так сподівалась отримати всі книги
Е	– Як це так?! Ви що собі думаете?
	– Ви самі це вигадали! Немає такого правила!
	– Хто це таке вигадав?
	– Вам, що важко дати мені книгу?!
е	– А можете дати мені хоча б три книги
	– Допоможіть мені вирішити цю ситуацію
	– Ви можете мені якось допомогти?
Г'	– Так це краще. Встигну все прочитати
І	– Це я сама винна. Треба краще було читати бібліотечні правила
і	– Я тоді наступного разу прийду і візьму ще дві книги
	– Підкладу зайві книги на місце
М'	– Ну то й добре. Візьму скільки дасте
М	– Ну ладно. Ніхто ж у цьому не винен
	– Наступного разу тоді дочитаю
м	– Може якось ще заїду до вас пізніше

Ситуація № 7

Офіціант звертається до чоловіка, що сидить за столиком зі словами: «А чи не занадто ви галасуєте?»

Е'	– Ситуація якась дуже неприємна
Е	– Ви що собі дозволяєте?
	– Чого це ви на мене найждаете!
Е	– Ні. Не занадто! Що за пред'яви такі?!
е	– Принесіть мені будь ласка меню
	– Ви можете дати мені води
	– Зробіть будь-ласка зауваження тому чоловіку, що свариться
	– Ви можете замінити мені цей рушник?
Г'	– Оу. Як чудово, що ви до мене підійшли
І	– Вибачте будь ласка
	– Я вибачаюсь. Не хотів вас турбувати
І	– Я не навмисно
	– Прошу вибачення за свою поведінку
і	– Я зроблю все можливе, щоб більше такого не повторилось
М'	– Я думаю, що все гаразд
	– Нічого страшного не сталося
	– Все начебто у порядку
М	– Все нормально
	– Я певен, що все добре
м	– Через декілька хвилин тут стане тихіше
	– Скоро гості розійдуться і все буде добре

Ситуація № 8

Один чоловік говорить іншому, що його подруга запросила його на танці і сказала, що він на них не піде

Е'	– Дуже шкода. Я так розраховув на ці танці
Е	– Що?! Хто таке сказав? Ти все вигадуєш!
	– Та як вона могла? Я більше з нею не спілкуюсь!
	– Ви з нею змовились проти мене!
	– Ти мені більше не друг!
е	– Подзвони їй і все з'ясуй!
	– А може ти тоді не підеш?
	– Може таке бути, що ти щось переплутав?
Г'	– Так тільки на краще. Давно хотів від неї піти
І	– Я сам винен. Треба було приділяти їй більше уваги
	– Мабуть я щось не так зробив
і	– Я зараз їй сам подзвоню
	– Я все вирішу сам
М'	– Ну нічого страшного
	– Ідть удвох. Все ок
М	– Ніхто ж не винен. Ідть собі
	– Може я пізніше тоді пійду
м	– Ми сходимо наступного разу
	– Може якось згодом знову зберемося всі разом

Ситуація № 9

Працівник хімчистки звертається до чоловіка з коментарем стосовно того, що він має чекати перед тим, що б забрати свій плащ

9

Е'	– Такий дощ! Як же я буду без верхнього одягу?
	– Як же так?
	– Що ж тепер робити? Дуже шкода
Е	– Ви знущастесь?!
	– Що у вас за контора така?
	– Я буду на вас скаржитися!
	– Це вже не перший раз! Ви дуже не професійно працюєте!
е	– Знайдіть мені інший одяг
	– Допоможіть знайти адміністратора вашого офісу
Г'	– Я люблю ходити під дощем
І / І	– Вибачте, що я так пізно звернувся до вас
	– Я зараз викличу собі таксі
і	– Нічого. Я зараз сам вирішу це питання
М'	– Нічого страшного
	– Ну то хай буде так
М	– Добре. Ви ж не винні
	– Таке буває з людьми
м	– Почекаю трохи
	– Час швидко пролетить

Ситуація № 10

Двоє чоловіків звинувачують третього у тому, що він брехун

10

Е'	– Така неприємна ситуація
Е	– Ви самі брешете!
	– Що за наклеп?!
	– Ви взагалі дурні!
Е	– Я не брехун! Це не правда!
	– Це просто неподобство! Ви дуже погана людина!
е	– Поясніть мотиви своїх слів
	– Може ви мені допоможете?
Г'	– Така репутація мені тільки на руку
	– Вибачте. Я більше так не буду
І / І	– Я дійсно винен
	– Вибачте. Був не правий
і	– Я виправлюсь. Обіцяю
М'	– Життя таке непередбачуване
	– Трапитись може, що загодно
М	– Ніхто ж не винен у цьому
	– Всі люди різні і реагують теж по різному
м	– Все зміниться з часом
	– Все буде добре в майбутньому

Ситуація № 11

Чоловік дзвонить жінці, яка вже лягла спати і каже, що мабуть їх неправильно з'єднали

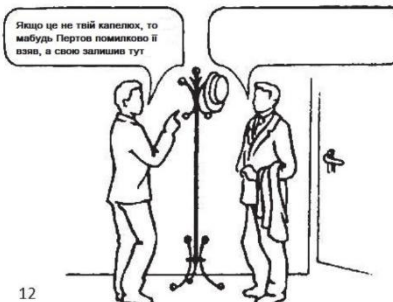

11

Е'	– Як важко мені тепер буде заснути
	– Дуже шкода, що так працює телефонний зв'язок
Е	– Що? Ви здуріли?! Так пізно телефонувати!
	– Як так можна?!
	– Ви дуже не добра людина!
	– Ви зпсували мені сон!
е	– Тепер виплачуйте мені компенсацію
	– Киньте мені кошти на мобільний рахунок
Г'	– А я як раз хотіла з кимось поговорити. Добре, що ви подзвонили
І / І	– Вибачте, що не можу вам допомогти
	– Я не спеціально взяла телефон
і	– Я зараз підкажу куди вам треба передзвонити
	– Може я можу вам чимось допомогти?
	– Давайте я дам вам правильний номер
М'	– Нічого страшного
	– Буває і так
М	– Ви не винні. Все добре
	– З усіма таке буває
м	– Наступного разу будьте будь ласка обачнішим
	– Сподіваюсь такого більше не повториться

Ситуація № 12

Один чоловік каже іншому, що якщо це не його капелюх, то мабуть його помилково забрала інша людина

12

Е'	– Душе шкода, що так трапилось
	– І як я тепер буду без капелюха
	– Що ж це таке робиться?!
Е	– Ви що знущастесь з мене?
	– Що це у вас за організація?!
	– Ви найбезвідповідальніша людина на світі!
	– Як ви таке допустили?! Це повний бардак!
е	– Ідіть і шукайте його
	– Ви маєте, щось вигадати
	– Допоможіть тепер його знайти
Г'	– Так це ж чудово. Його капелюх набагато кращий за мій
І	– Вибачте мене за те, що я так пізно прийшов
	– Це я винен. Треба було його помітити чимось
і	– Я тоді пішов його шукати
	– Зараз я щось вигадую
М'	– Нічого страшного
	– Так буває. Все гаразд
М	– Ладно
	– Ну хай буде так
	– Ніхто ж не винен. Це випадковість
м	– Наступного разу ми з ним поміняємось
	– Ми з ним завтра побачимось

Ситуація № 13

Державний службовець звертається до чоловіка зі словами: «Я не можу зараз вас прийняти, хоча вчора ми про це домовилися»

13

Е'	– Я так чекав цього дня – Дуже шкода. Мені ж так було потрібно
Е	– Що? Ви так не можете вчинити
/Е	– Ви просто змущуєтеся!
	– Ви безвідповідальні!
	– Ми ж домовлялись! Так не можна робити!
е	– Прийміть мене негайно – Ви маєте мене прийняти зараз
Г'	– Ну то й добре. Я вам не заплачу копійки за прийом
І	– Вибачте, що потурбував – Це я винен. Вибачте, що я так пізно прийшов
і	– Я тоді прийду завтра – Я сам можу вирішити свої питання
М'	– Нічого страшного – Ситуація так склалася. Хай буде так
М	– Ладно. Добре – Не будемо шукати винних
м	– Наступного разу тоді приймете мене без черги – Зустрінемося якось згодом

Ситуація № 14

Одна жінка звертається до іншої з коментарем, що їх подруга мала прийти ще десять хвилин тому назад

14

Е'	– Це просто жахливо. Погода така неприємна – Вітер дуже сильний.
Е	– Як вона так може?! – Це безвідповідально! – Що? Ні! Ти дійсно хочеш її ще чекати?!
е	– Чекай! Ні! Вона хай сама нас шукає! – Подзвони їй зараз – Можеш її якось поквапити?
Г'	– Ну то й добре. Ми з тобою довше поспілкуємося вдвох
І	– Вибач, що я сказала їй неправильний час – Я не спеціально домовилася по зустріч так пізно
і	– Я зараз її наберу – Я піду подивлюсь. Може вона вже йде?
М'	– Але ж всяке буває
М	– Так. Але не будемо робити квапливих висновків. – Може з нею щось трапилося?
	– Не звинувачуймо нікого
м	– Скоро вона прийде – Давай ще трохи почекаємо – Можливо вона вже добігає

Ситуація № 15

Один чоловік звертається до іншого з коментарем стосовно того, що він не зможе до нього приїхати

15

Е'	– Ця ситуація мене дуже засмучує – Як же так. Мені ж так була потрібна чиясь допомога
Е	– Ти дуже не надійний! Знищасяся?! Як так можна – Ти поганий друг! – Ти ж обіцяв мені!
е	– Приїдь будь ласка – Може ти щось придумаєш і все ж приїдеш?
Г'	– Так буде ще краще. Я і не хотів, що б ти приїздив
І	– Вибач, що попросив тебе – Я розумію. Вибач, що так пізно сказав тобі
і	– Я сам до тебе зараз приїду – Я все зроблю сам
М'	– Нічого страшного. – Так буває. Обставини від нас не залежать
М	– Добре – Як скажеш
м	– Наступного разу зустрінемося – Може тоді іншого разу приїдеш

Ситуація № 16

Один водій каже іншому, що він не мав ніякого права мене обганяти

16

Е'	– Яка халепка! – Це просто жахлива ситуація!
Е	– Так не ж ви мене підізли! – Ти взагалі де права купив?
	– Це неймовірний наклеп на мене!
Е	– Ви самі в усьому винні
е	– Що? Все було не так! Я не винен! – Допоможіть мені відігнати машину в гараж – Можеш мені тепер допомогти?
Г'	– Так буде на краще. У нас є можливість поспілкуватися
І	– Вибачте мене будь ласка. Я дійсно винен
І	– Я винен. Мені завадив поганий обзор дороги
і	– Так сталося. Я не хотів – Я зараз відшкодую вам моральну шкоду – Я зараз все виправлю
М'	– Все ж добре. Нічого страшного не сталося
М	– Ніхто у цьому не винен. Так буває
м	– Можливо згодом дороги відремонтують – Наступного разу ми обов'язково розминемося

Ситуація № 17

Дружина звертається до чоловіка з претензією, що він навмисно загубив ключі

17

Е'	– Дуже жаклива ситуація – Ці ключі! Вони якісь прокляті!
Е	– Це все ти! – А куди ти їх кинула? – Хто? Я! То ти постійно їх губиш!
Е	– Я не винен!
е	– Допоможи мені їх знайти – Можеш потримати ручку?
Г'	– Це на щастя
І	– Вибач мене будь ласка. Я не хотів
І	– Я винен. Зі мною щось не так – Я не хотів. Так само вийшло
і	– Я зараз їх швидко знайду – Я вже їду до сусідки за іншими ключами
М'	– Нічого страшного. Таке буває
М	– Так сталося. Не будемо шукати винних
м	– Наступного разу ми будемо уважнішими – Таке навряд чи ще раз повториться

Ситуація № 18

Один чоловік звертається до іншого зі словами: «Мені дуже шкода, але ми як раз продали останній екземпляр»

18

Е'	– Дуже шкода – Я так на нього розраховував
Е	– Ви це спеціально говорите! – Це бардак! Так не має бути!
е	– Ви всі проти простих людей! – Спробуйте знайти вихід із ситуації – Ви можете мені якось допомогти?
Г'	– Це тільки на крапце – Гроші будуть пілішими
І	– Вибачте тоді, що потурбував – Я мабуть, щось переплутав
і	– Я зараз схожду до іншого магазину – Я спробую, щось вигадати
М'	– Нічого страшного – Це ж життя
М	– Ви ж не винні – Добре. Все гаразд
м	– Наступного разу куплю – З часом будуть ще екземпляри

Ситуація № 19

Представник держінспекції звертається до водія автомобіля з коментарем відносно того, що він не мав права проїжджати повз школу зі швидкістю 80 кілометрів на годину

19

Е'	– Як же я так попав
Е	– Ви не справжній поліцейський – Ви самі порушуєте правила дорожнього руху – Думав про своє!
е	– Про інших водіїв. Вони порушують правила більше ніж я! – Я зараз все поясню – Я готовий сплатити штраф
Г'	– Добре, що ви мене зупинили. Я хотів вас дещо спитати
І	– Вибачте мене будь ласка. Я зовсім не хотів – Я винен. Так не можна робити
і	– Я спробую так більше не їздити – Я вже виправляюсь!
М'	– Я просто їхав. Мабуть прибори барахлять
М	– Це просто непорозуміння – Може розберемося без обвинувачень
м	– Наступного разу такого не повториться – У майбутньому дороги будуть кращими

Ситуація № 20

Люди сидять у ресторані і жінка звертається до чоловіка зі словами: «Я би хотіла знати, чого вона нас не запросила?»

20

Е'	– Ситуація дуже неприємна – Так сумно, що так сталося
Е	– Вони погані друзі! – Це не подобство – Хай їм без нас буде гірше!
е	– Допоможи мені з ними розібратися – Їди поговори з нею і все з'ясуєш
Г'	– Так тільки краще. Посидимо удвох
І	– Треба вибачитися перед ними за той випадок – Ми так винні перед ними
і	– Зараз піду і спитаю її – Я спробую це з'ясувати – Я вже їду питати у чому справа
М'	– Нічого страшного – Нам і так з тобою добре
М	– Мабуть були причини – Це її справа. Ніхто ж не образився
м	– Наступного разу обов'язково запросить – Можливо колись і запросить

Ситуація № 21

Одна жінка звертається до іншої з коментарем, що з людиною, яку вона образила, вчора трапилось нещастя і тепер вона лежить у лікарні

21

Е'	– О Боже! Це просто жахливо!
Е	– Вона сама винна! – Це все карма – Я ні в чому не винна!
Е	– Перестаньте мене звинувачувати!
е	– Ви поїдете зі мною до лікарні? – Чим ви можете зарадити у цій ситуації?
Г'	–
Г	– Я так винна. Треба вибачитися – Я не спеціально. Треба щось робити!
і	– Я вже до неї їду – Я зроблю все, що б їй допомогти
М'	– Все сталося якось само собою
М	– Не будемо пукати винних – Вона одужає
м	– Здоров'я буде відновлено з часом – Час лікує все

Ситуація № 22

Один чоловік лежить на підлозі, а інший чоловік звертається до нього зі словами: «Ви не вдарилися?»

22

Е'	– Боляче! – Просто жах!
Е	– Ви ще й питаєте? Знищастесь! – Це ж ви мене штовхнули – Хм. Це неподобство!
е	– Допоможіть піднятися – Дайте руку – Покличте на допомогу
Г'	– Я просто вирішив полежати. Тут прохолодно
Г	– Вибачте. Я вас не помітив
і	– Я сам можу встати – Я вже майже підвівся – Я наступного разу буду уважнішим
М'	– Нічого страшного – Підлога була слизькою. Все гаразд
М	– Ви не винні – Все туди
м	– Трошки – Все скоро пройде – Сподіваюсь такого більше не повториться

Ситуація № 23

Жінка звертається до чоловіка зі словами, що зараз приїде тітка Наташа, щоб ще раз з ними попрощатися

23

Е'	– Жахливо! – Стояти тут так не приємно!
Е	– Вона як завжди! – Чому ти не сказала ні?! – Я в шоці з неї і з тебе – Твоя тітка просто дурна
е	– Дай телефон мені – Скажи їй, що ми не будемо чекати
Г'	– Чудово. Тоді я встигну каву випити
Г	–
і	– Я зараз до неї заїду – Я їду їй на зустріч
М'	– Нічого страшного – Ми їй завжди раді
М	– Добре. – Я згоден
м	– Почекаємо трохи – Декілька хвилин у нас ще є

Ситуація № 24

Один чоловік звертається до іншого зі словами: «Ось ваша газета. Мені дуже шкода, що дитина її розірвала»

24

Е'	– Там була така важлива стаття – Моя газета. Це жахливо
Е	– Ви безвідповідальний батько! – Дитина у вас не вихована! – Як так можна. За дітьми треба слідкувати!
е	– Гіть і купіть нову газету – Допоможіть мені її склеїти
Г'	– То й добре. Я все одно не хотів її читати
Г	– Вибачте, що кинув її без нагляду
і	– Я зараз куплю іншу газету – Нічого страшного
М'	– Це ж дитина – Не страшно
М	– Вона ж маленька – Не будемо її звинувачувати
м	– Скоро буде нова розсилка газет – Наступного разу я сподіваюсь такого не повториться

ДОДАТОК Г

Авторська методика діагностики здатності до усвідомленого добору засобів міжкультурної комунікації

Ситуативно-комунікативний тест «Міжкультурні ситуації взаємодії»

Методика спрямована на визначення здатності особистості до усвідомленого добору мовленнєвих, невербальних і поведінкових засобів міжкультурної комунікації у ситуаціях професійної та соціальної взаємодії.

Методика дозволяє виявити:

- усвідомленість комунікативного вибору;
- гнучкість мовленнєвої поведінки;
- орієнтацію на культурний контекст партнера;
- здатність прогнозувати комунікативні наслідки.

Досліджуваному пропонується серія описів міжкультурних комунікативних ситуацій, у яких необхідно здійснити вибір способу комунікації з урахуванням культурних відмінностей співрозмовників.

Інструкція: перед вами описані ситуації міжкультурної взаємодії. Уважно прочитайте кожен опис ситуації та запишіть, як саме ви діяли б або що сказали б, намагаючись досягти взаєморозуміння. Поясніть, чому ви обрали саме такий спосіб комунікації.

Ситуації

Ситуація 1.

Під час спільної роботи з представником іншої культури ви помітили, що він уникає прямого зорового контакту, відповідає коротко й стримано.

Запитання: Як ви побудуєте подальше спілкування? Які засоби комунікації оберете?

Ситуація 2.

У процесі обговорення спільного завдання ваш співрозмовник з іншої культури не висловлює відкрито незгоду, але не виконує запропоновані домовленості.

Запитання: Як ви відреагуєте? Які комунікативні засоби використаєте?

Ситуація 3.

Ваш партнер по міжкультурній взаємодії надто емоційно реагує на зауваження,

які у вашій культурі вважаються нейтральними.

Запитання: Як ви скоригуєте свою комунікативну поведінку?

Ситуація 4.

Під час офіційного спілкування співрозмовник використовує неформальний стиль, що здається вам недоречним.

Запитання: Яку стратегію спілкування ви оберете і чому?

Ситуація 5.

У міжкультурній групі виникає непорозуміння через різні традиції висловлення критики.

Запитання: Як ви сформулюєте свою позицію, щоб зберегти взаєморозуміння?

Обробка результатів

Аналіз відповідей здійснюється за такими показниками:

1. Усвідомленість добору засобів комунікації (наявність пояснення вибору, рефлексія).
2. Адекватність комунікативних засобів (відповідність культурному контексту ситуації).
3. Гнучкість комунікативної поведінки (готовність змінювати стиль, тон, форму взаємодії).
4. Орієнтація на досягнення взаєморозуміння (партнерська, діалогічна позиція).

Рівні сформованості здатності до усвідомленого добору засобів міжкультурної комунікації

- Високий рівень — респондент демонструє усвідомлений, гнучкий, культурно чутливий добір комунікативних засобів, аргументує власний вибір.
- Середній рівень — вибір засобів комунікації частково усвідомлений, культурні особливості враховуються непослідовно.
- Низький рівень — добір комунікативних засобів ситуативний, без урахування міжкультурного контексту та рефлексії.

ДОДАТОК Д

Анкетування «Професійна позиція майбутнього викладача іноземних мов»
(авторська розробка)

Мета анкетування:

Визначення рівня професійної спрямованості на майбутню педагогічну діяльність у сфері викладання іноземних мов.

Інструкція

Ознайомтеся з кожним твердженням та оцініть ступінь згоди з ним за п'ятибальною шкалою:

- 5 – повністю згоден(на);
4 – скоріше згоден(на);
3 – важко відповісти;
2 – скоріше не згоден(на);
1 – повністю не згоден(на).

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	Я усвідомлено обрав(ла) педагогічну діяльність як майбутню професію.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Професія вчителя іноземних мов відповідає моїм життєвим цінностям.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Я маю стійку мотивацію працювати у сфері викладання іноземних мов.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Я усвідомлюю соціальну значущість педагогічної діяльності.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Я готовий(а) нести відповідальність за результати педагогічної діяльності.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Я розумію складність і відповідальність професії вчителя іноземних мов.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Я прагну постійно підвищувати свій професійний рівень.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Я бачу себе в ролі вчителя іноземних мов у майбутньому.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Педагогічна діяльність викликає у мене позитивні емоції.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Я готовий(а) долати труднощі, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Я вважаю важливою педагогічну етику та професійну	☐	☐	☐	☐	☐

№	Твердження	1	2	3	4	5
	відповідальність.					
12	Я готовий(а) формувати в учнів інтерес до іншомовної та іншокультурної взаємодії.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Я прагну сформувати власний професійний стиль педагогічної діяльності.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Професія вчителя іноземних мов є для мене засобом самореалізації.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Я налаштований(а) на тривалу професійну діяльність у сфері викладання іноземних мов.	☐	☐	☐	☐	☐

Обробка результатів

Підраховується загальна сума балів за всіма твердженнями.

Мінімум – 15 балів

Максимум – 75 балів

Рівні професійної спрямованості

- **Високий рівень (60–75 балів)** – чітко виражена, усвідомлена професійна спрямованість.
- **Середній рівень (40–59 балів)** – частково сформована професійна спрямованість.
- **Низький рівень (15–39 балів)** – недостатньо сформована професійна спрямованість.

ДОДАТОК Е

**Методика Опитувальник для діагностики властивостей нервової системи
Я. Стреляу**

Методика спрямована на вивчення сили нервових процесів за збудженням-гальмуванням і рухливістю.

Інструкція: “Вам будуть запропоновані питання про особливості Вашої поведінки в різних умовах і ситуаціях. Це не перевірка розуму чи здібностей, тому немає відповідей вірних чи невірних. Ми зацікавлені в правдивих відповідях. На питання слід відповідати по черзі, не повертаючись до попередніх відповідей. Відповідайте “так”, “ні”, “не знаю”, роблячи помітку у відповідній графі реєстраційного бланку. Не пропускайте жодного питання. Починайте!”

Текст опитувальника.

1. Чи відносите Ви себе до людей, які легко встановлюють товариські контакти?
2. Чи здатні Ви утриматися від тієї або іншої дії до моменту, поки не отримаєте відповідного розпорядження?
3. Чи достатньо Вам нетривалого відпочинку для відновлення сил після тривалої роботи?
4. Чи вмієте Ви працювати в несприятливих умовах?
5. Чи утримуєтеся Ви під час дискусій від неділових, емоційних аргументів?
6. Чи легко Ви повертаєтеся до роботи, яку раніше виконували, після тривалої перерви (відпустки, канікул)?
7. Коли Ви захоплені роботою, чи забуваєте про втому?
8. Чи здатні Ви, доручивши кому-небудь певну роботу, терпляче чекати на її закінчення?
9. Чи засинаєте Ви легко та однаково, лягаючи спати в різний час доби?
10. Чи вмієте Ви зберігати таємницю, якщо Вас про це попросять?
11. Чи легко Вам повертатися до роботи, якою Ви не займалися кілька тижнів або місяців?
12. Чи можете Ви терпляче пояснювати кому-небудь щось незрозуміле?
13. Чи подобається Вам робота, що вимагає розумового напруження?
14. Чи викликає у Вас монотонна робота нудьгу або сонливість?

15. Чи легко Ви засинаєте після сильних переживань?
16. Чи можете Ви, якщо потрібно, утриматися від прояву своєї переваги?
17. Чи ведете Ви себе невимушено у присутності незнайомих людей?
18. Чи важко Вам стримати злість або роздратування?
19. Чи в змозі Ви володіти собою у важкі хвилини?
20. Чи вмієте Ви, коли це потрібно, пристосувати свою поведінку до поведінки оточуючих?
21. Чи охоче Ви беретесь за виконання відповідальних робіт?
22. Чи впливає оточення, в якому Ви знаходитесь, на Ваш настрій?
23. Чи здатні Ви переносити невдачі?
24. У присутності того, чия думка для Вас має значення, чи говорите Ви так само вільно, як звичайно?
25. Чи викликають у Вас роздратування несподівані зміни у Вашому розпорядку дня?
26. Чи є у Вас на все “готові відповіді”?
27. Чи в змозі Ви вести себе спокійно, коли чекаєте на важливе для себе рішення?
28. Чи легко Ви організуєте перші дні своєї відпустки, канікул?
29. Чи володієте Ви, так званою, “швидкою реакцією”?
30. Чи легко Ви пристосовуєте свою ходу або манеру їсти до ходи або манери їсти людей більш повільних?
31. Чи швидко Ви засинаєте?
32. Чи охоче Ви виступаєте на зборах, семінарах?
33. Чи легко Вам зіпсувати настрої?
34. Чи легко Ви відриваєтеся від роботи, яку виконуєте?
35. Чи утримуєтеся Ви від розмов, якщо вони заважають іншим?
36. Чи легко Вас спровокувати на що-небудь?
37. При спільному виконанні будь-якої роботи чи легко Ви спрацьовуєтеся з партнером?
38. Чи завжди Ви замислюєтеся перед виконанням якої-небудь важливої справи?
39. Якщо Ви читаєте який-небудь текст, то чи вдається Вам простежити від початку до кінця хід думок автора?
40. Чи легко Ви вступаєте в розмову з попутниками?
41. Чи утримуєтеся Ви від доказу неправоти співбесідника, якщо це за яких-то причин недоцільно?
42. Чи охоче Ви беретесь за роботу, що вимагає великої спритності рук?
43. Чи в змозі Ви змінити вже прийняте рішення, враховуючи думку інших?

44. Чи швидко Ви звикаєте до нової системи роботи?
45. Чи можете Ви працювати і вночі, після того, як працювали весь день?
46. Чи швидко Ви читаєте белетристичну літературу?
47. Чи часто Ви відмовляєтеся від своїх намірів, якщо виникають перешкоди?
48. Чи зберігаєте Ви самовладання в ситуаціях, які того потребують?
49. Чи прокидаєтеся Ви зазвичай швидко і без зусиль?
50. Чи в змозі Ви утриматися від моментальної, імпульсивної реакції?
51. Чи можете Ви працювати в гучній обстановці?
52. Чи можете Ви утриматися, коли необхідно, від того, щоб не сказати правду в очі?
53. Чи успішно Ви стримуєте хвилювання перед іспитом, напередодні зустрічі з начальником?
54. Чи подобаються Вам часті зміни та різноманітності?
55. Чи швидко Ви звикаєте до нового середовища?
56. Чи відновлюєте Ви повністю свої сили після нічного відпочинку, якщо напередодні вдень у Вас була важка робота?
57. Чи уникаєте Ви занять, виконання яких вимагає різноманітних дій протягом короткого часу?
58. Як правило, Ви самостійно справляєтеся з виниклими труднощами?
59. Чи очікуєте Ви закінчення промови кого-небудь, перш ніж почнете говорити самі?
60. Не вміючи плавати, чи стрибнули б Ви у воду, щоб врятувати потопаючого?
61. Чи здатні Ви до напруженої роботи, навчання?
62. Чи можете Ви утриматися від недоречних зауважень?
63. Чи надаєте Ви значення постійному місцю під час роботи, прийому їжі, на лекціях?
64. Чи легко Вам переходити від одного заняття до іншого?
65. Чи зважаєте Ви всі “за” та “проти” перед тим, як прийняти важливе рішення?
66. Чи легко Ви долаєте перешкоди, які Вам зустрічаються?
67. Чи утримуєтеся Ви від розглядання чужих речей, паперів?
68. Чи відчуваєте Ви нудьгу, коли займаєтеся стереотипної діяльністю, яка завжди виконується однаково?
69. Чи вдається Вам дотримуватися правил поведінки в громадських місцях?
70. Чи утримуєтеся Ви під час розмови, виступу чи відповіді на питання від

зайвих рухів, жестикуляції?

71. Чи подобається Вам жвавий рух навколо?

72. Чи подобається Вам заняття (робота), що вимагає великого зусилля (великих зусиль)?

73. Чи в змозі Ви тривалий час зосереджувати увагу на виконанні певного завдання?

74. Чи любите Ви завдання, що вимагають швидких рухів?

75. Чи вмієте Ви володіти собою у важких життєвих ситуаціях?

76. Якщо треба, чи підніметеся Ви з ліжка відразу після того, як прокинулися?

77. Чи можете Ви після закінчення дорученої Вам роботи терпляче чекати, поки закінчать свою роботу інші?

78. Чи дієте Ви так само чітко й після того, як спостерігали (стали свідком) якоїсь неприємної події?

79. Чи швидко Ви переглядаєте газети?

80. Чи трапляється Вам говорити так швидко, що Вас важко зрозуміти?

81. Чи можете Ви, не виспавшись, нормально працювати?

82. Чи в змозі Ви працювати тривалий час без перерви?

83. Чи в змозі Ви працювати, якщо у Вас болить голова, зуб і т.д.?

84. Чи спокійно Ви продовжуєте роботу, яку необхідно закінчити, якщо Ваші товариші розважаються і чекають на Вас?

85. Чи відповідаєте Ви швидко на несподівані питання?

86. Чи швидко Ви говорите звичайно?

87. Чи можете Ви спокійно працювати, якщо чекаєте гостей?

88. Чи легко Ви змінюєте свою думку під впливом розумних аргументів?

89. Чи терплячі Ви?

90. Чи можете Ви пристосуватися до ритму роботи людини, більш повільної, ніж Ви?

91. Чи можете Ви планувати свої заняття так, щоб виконувати в один і той же час кілька взаємопов'язаних справ?

92. Чи може весела компанія змінити Ваш пригнічений настрій?

93. Чи вмієте Ви без особливих зусиль виконувати декілька дій одночасно?

94. Чи зберігаєте Ви психічну рівновагу, коли буваєте свідком нещасного випадку на вулиці?

95. Чи любите Ви роботу, що вимагає безліч різноманітних маніпуляцій?

96. Чи зберігаєте Ви спокій, якщо хто-небудь з близьких страждає?

97. Чи самостійні Ви у важких життєвих ситуаціях?

98. Чи відчуваєте Ви себе вільно у великій або незнайомій компанії?

99. Чи можете Ви одразу перервати розмову, якщо це потрібно (наприклад, при початку кіносеансу, концерту, лекції)?
100. Чи легко Ви пристосовуєтеся до методів роботи інших людей?
101. Чи подобається Вам часто змінювати вид занять?
102. Чи схильні Ви брати ініціативу у свої руки, якщо трапляється що-небудь надзвичайно непередбачуване?
103. Чи утримуєтеся Ви від сміху в невідповідних ситуаціях?
104. Чи починаєте Ви працювати відразу ж інтенсивно?
105. Чи наважуєтеся Ви виступити проти загальноприйнятої думки, якщо Вам здається, що Ви маєте рацію?
106. Чи вдається Вам подолати стан тимчасової депресії (пригніченості)?
107. Чи нормально Ви засинаєте після сильного розумового стомлення?
108. Чи в змозі Ви спокійно, довго чекати, наприклад, в черзі?
109. Утримуєтеся Ви від втручання, якщо заздалегідь відомо, що воно ні до чого не приведе?
110. Чи можете Ви спокійно аргументувати свою позицію в конфліктній ситуації?
111. Чи можете Ви миттєво реагувати в незвичайній ситуації?
112. Чи ведете Ви себе тихо, якщо Вас про це просять?
113. Чи погоджуєтеся Ви без особливих внутрішніх коливань на болісні лікарські процедури?
114. Чи вмієте Ви інтенсивно працювати?
115. Чи охоче Ви змінюєте місця відпочинку, розваг?
116. Чи важко Вам звикнути до нового розпорядку дня?
117. Чи поспішаєте Ви надати допомогу в нещасних випадках?
118. Коли Ви присутні на спортивних змаганнях тощо, чи утримуєтеся Ви від вигуків, жестів?
119. Чи подобається Вам робота (заняття), що вимагає за своїм характером частих розмов із різними людьми?
120. Чи володієте Ви своєю мімікою?
121. Чи подобаються Вам заняття, які вимагають енергійних рухів?
122. Чи вважаєте Ви себе сміливою людиною?
123. Чи переривається у Вас голос (Вам важко говорити) в незвичайній ситуації?
124. Чи можете Ви подолати збентеження, небажання працювати в момент невдачі?
125. Чи в змозі Ви тривалий час стояти, сидіти спокійно, якщо Вас про це просять?
126. Чи в змозі Ви стримати веселощі, якщо це може когось зачепити?

127. Чи легко Ви переходите від печалі до радості?
128. Чи легко Ви виходите з рівноваги?
129. Чи дотримуєтеся Ви без особливих зусиль обов'язкових у Вашому середовищі правил поведінки?
130. Чи подобається Вам виступати публічно?
131. Чи беретеся Ви зазвичай до роботи швидко, без тривалого підготовчого періоду?
132. Чи готові Ви прийти на допомогу іншому, ризикуючи своїм життям?
133. Чи енергійні Ваші рухи?
134. Чи охоче Ви виконуєте відповідальну роботу?

“Ключ”

1. Сила процесів збудження

“Так” – 3, 4, 7, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 24, 32, 39, 45, 56, 58, 60, 61, 66, 72, 73, 78, 81, 82, 83, 94, 97, 98, 102, 105, 106, 113, 114, 117, 121, 122, 124, 130, 132, 133, 134;

“Ні” – 47, 51, 107, 123.

2. Сила процесів гальмування

“Так” – 2, 5, 8, 10, 12, 16, 27, 30, 35, 37, 38, 41, 48, 50, 52, 53, 62, 65, 69, 70, 75, 77, 84, 87, 89, 90, 96, 99, 103, 108, 109, 110, 112, 118, 120, 125, 126, 129;

“Ні” – 18, 34, 36, 59, 67, 128.

3. Рухливість нервових процесів

“Так” – 1, 6, 9, 11, 14, 20, 22, 26, 28, 29, 31, 33, 40, 42, 43, 44, 46, 49, 54, 55, 64, 68, 71, 74, 76, 79, 80, 85, 86, 88, 91, 92, 93, 95, 100, 101, 104, 111, 115, 116, 119, 127, 131;

“Ні” – 25, 57, 63.

Обробка та інтерпретація результатів

Оцінка кожної властивості (сили процесів збудження і гальмування, а також рухливості нервових процесів) проводиться шляхом складання балів, отриманих за відповіді на питання. Якщо відповідь респондента збігається з “ключем”, то вона оцінюється в 2 бали, якщо не збігається, то респондент отримує нульову оцінку. Відповідь “не знаю” оцінюється в 1 бал.

“Сирий” бал за кожною шкалою порівнюється з діагностичними статистичними межами:

$(M \pm S)$,

де M – середнє нормативної вибірки; S – стандартне відхилення.

Значення середніх (M) і стандартних відхилень (S)

	М	S
шкала 1	37	12
шкала 2	32	11
шкала 3	36	12

Врівноваженість нервових процесів за силою (баланс) визначається шляхом ділення балів за силою збудження на бали за силою гальмування і виражається часткою від ділення:

сила збудження

УРІВНОВАЖЕНІСТЬ = _____

сила гальмування

Чим ближче до одиниці отримане значення, тим вищою є врівноваженість.

Урівноваженою людиною є та, для якої значення дробу не виходить за межі інтервалу 0,85-1,15.

Якщо значення дробу виходить за межі інтервалу, то можна стверджувати, що даний індивідуум відрізняється неврівноваженістю своєї психологічної активності.

Якщо значення дробу менше 0,85 – це означає неврівноваженість у бік гальмування, тобто процеси збудження не врівноважують собою процеси гальмування;

Якщо значення більше 1,15 – це означає неврівноваженість у бік збудження, тобто процеси гальмування не врівноважують собою процеси збудження.

Рівень процесів збудження – норма від 25 до 49; 62 – вище середнього.

Рівень процесів гальмування – норма від 21 до 43; 61 – вище середнього.

Рухливість нервових процесів – норма від 24 до 48; 58 – вище середнього.

Рівень процесів збудження (шкала 1):

– високий бал (вище межі “середнє плюс стандартне відхилення”) відображає силу процесу збудження;

– низький бал (нижче межі “середнє мінус стандартне відхилення”) вказує на слабкість процесу збудження.

Рівень процесів гальмування (шкала 2):

- високий бал відображає силу процесу гальмування;
- низький бал – слабкість процесу гальмування. Рухливість нервових

процесів (шкала 3):

- високий бал відображає рухливість нервових процесів;
- низький бал – інертність нервових процесів.

Рівень процесів збудження

Високі бали – сильна реакція у відповідь на збудження, стимул; не виявляються ознаки позамежного гальмування, пряма кореляція з високими показниками за тепінг-тестом: швидкі включаємість в роботу, впрацьованість і досягнення високої продуктивності; низька стомлюваність; висока працездатність і витривалість.

Низькі бали – слабка і запізнююча реакція на збудження, швидко досягається позамежне гальмування, аж до ступору, відмови в роботі; низькі показники за тепінг-тестом; повільні: включаємість в роботу, впрацьованість і невисока продуктивність праці; висока втомлюваність; низька працездатність і витривалість.

Рівень процесів гальмування

Високі бали – сильні нервові процеси з боку гальмування; збудження, стимули легко гасяться; швидке реагування на дії у відповідь на прості сенсорні сигнали, хороша реакція, високий самоконтроль, зібраність, пильність, холоднокровність у поведінкових реакціях.

Низькі бали – слабкість процесів гальмування, імпульсивність в діях у відповідь на стимул, слабкий самоконтроль в поведінкових реакціях, певне розгальмовування, розхлябаність, невимогливість і поблажливність до себе; повільне або запізнююче реагування на дії у відповідь на прості сигнали; погана реакція, нерівне реагування, неадекватні реакції, схильність до істерії.

Рівень рухливості нервових процесів

Високі бали – легкість перемикавання нервових процесів від збудження до гальмування і навпаки; швидкий перехід від одних видів діяльності до інших; швидке перемикавання, рішучість, сміливість у поведінкових реакціях.

Низькі бали – характерні для людей, схильних працювати за стереотипом, таких, що не люблять швидких і несподіваних змін у діяльності, інертних, таких, що виявляють, як правило, низьку здатність перемикатися на нові види робіт й успішно освоювати нову професію, не придатні для роботи в швидкоплинних умовах.

Регістраційний бланк

П.І.Б. (повністю) _____ Дата обстеження _____ Вік _____

№ з/п	Так	Ні	Не знаю
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			
26			
27			
28			
29			
30			

№ з/п	Так	Ні	Не знаю
31			
32			
33			
34			
35			
36			
37			
38			
39			
40			
41			
42			
43			
44			
45			
46			
47			
48			
49			
50			
51			
52			
53			
54			
55			
56			
57			
58			
59			
60			

№ з/п	Так	Ні	Не знаю
61			
62			
63			
64			
65			
66			
67			
68			
69			
70			
71			
72			
73			
74			
75			
76			
77			
78			
79			
80			
81			
82			
83			
84			
85			
86			
87			
88			
89			
90			

№ з/п	Так	Ні	Не знаю
91			
92			
93			
94			
95			
96			
97			
98			
99			
100			
101			
102			
103			
104			
105			
106			
107			
108			
109			
110			
111			
112			
113			
114			
115			
116			
117			
118			
119			
120			

№ з/п	Так	Ні	Не знаю
121			
122			
123			
124			
125			
126			
127			
128			
129			
130			
131			
132			
133			
134			

Тест оцінки комунікативних умінь Міхельсона

Шкали: рівень розвитку комунікативних умінь

Призначення тесту: Поняття "комунікативні уміння" охоплює оцінку співрозмовника, визначення його сильних і слабких сторін, уміння встановити дружню атмосферу, уміння зрозуміти проблеми співрозмовника і т.д.

Методика призначена для перевірки цих якостей.

Для перевірки цих якостей пропонуємо такі тести.

Інструкція: "Відмітьте ситуації, які викликають у Вас незадоволення або досаду і роздратування при бесіді з будь-якою людиною: чи це Ваш товариш, товариш по службі, безпосередній начальник, керівник або просто випадковий співрозмовник.

Варіанти ситуацій

1. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не дає мені шансу висловитися, у мене є, що сказати, але немає можливості вставити слово.
2. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) постійно перебиває мене під час виступу на конференції.
3. Співрозмовник ніколи не дивиться мені в обличчя під час розмови, і я не впевнений, чи слухає він мене.
4. Розмова із таким партнером часто викликає почуття марної трати часу.
5. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не постійно метушиться, олівець і папір займають його більше, ніж мої слова.
6. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не ніколи не посміхається. У мене виникає почуття невдоволення і тривоги.
7. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не відволікає мене питаннями та коментарями.
8. Що б я не сказав, співрозмовник завжди охолоджує мій запал.
9. Співрозмовник завжди намагається спростувати мене.
10. Співрозмовник «пересмикує» зміст моїх слів і вкладає в них інший зміст.
11. Коли я ставлю запитання, співрозмовник змушує мене захищатися.
12. Іноді співрозмовник перепитує мене, роблячи вигляд, що не розчує.
13. Співрозмовник(інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не, не дослухавши до кінця, перебиває мене лише потім, щоб погодитися.
14. Співрозмовник при розмові зосереджено займається стороннім: грає сигаретою, протирає окуляри і т.д., і я твердо впевнений, що він при цьому неуважний.

15. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не робить висновки за мене.
16. Співрозмовник завжди намагається вставити слово в мою розповідь.
17. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не завжди дивиться на мене дуже уважно, не кліпаючи.
18. Співрозмовник дивиться на мене, ніби оцінюючи. Це мене турбує.
19. Коли я пропоную що-небудь нове, співрозмовник говорить, що він думає так само.
20. Співрозмовник лише зовнішньо показує, що цікавиться бесідою, занадто часто киває головою, підтакує.
21. Коли я говорю про серйозне, співрозмовник вставляє смішні історії, жарти, анекдоти.
22. Співрозмовник часто дивиться на годинник під час розмови.
23. Коли я входжу в кабінет, співрозмовник кидає всі справи і всю увагу звертає на мене.
24. Співрозмовник поводить ся так, ніби я заважаю йому робити щось важливе.
25. Співрозмовник (інтерв'ю, теле-, радіопрограми) не вимагає, щоб усі погоджувалися з ним. Будь-яке його висловлювання завершується питанням: "Ви теж так думаєте?" або "Ви з цим не згодні?"

Обробка результатів: підрахуйте відсоток ситуацій, що викликають розпач і роздратування.

Класифікатор тесту

70 -100 % - ви поганий співрозмовник. Вам необхідно працювати над собою і навчитися слухати.

40 -70 % - вам властиві деякі недоліки. Ви критично ставитеся до висловлювань. Вам ще бракує деяких достоїнств гарного співрозмовника. Уникайте поспішних висновків, не загострюйте увагу на особливості мовлення, що не вдавайтесь до пошуку прихованого сенсу сказаного, що не монополізуйте розмову.

10 - 40 % - ви гарний співрозмовник, але іноді відмовляєте партнеру в повній увазі. Повторюйте ввічливо його висловлювання, дайте йому час розкрити свою думку повністю, пристосовуйте свій темп мислення до його мови і можете бути впевнені, що спілкуватися з вами буде ще приємніше.

0 - 10 % - ви відмінний співрозмовник. Ви вмієте слухати. Ваш стиль спілкування може стати прикладом для колег.

Питальник «Міжкультурна взаємодія в мережі»
для усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому
середовищі
(авторська розробка)

Мета питальника

Визначення рівня усвідомлення особливостей міжкультурного спілкування в цифровому середовищі, зокрема розуміння культурних відмінностей, цифрових комунікативних норм, ризиків непорозуміння та відповідального добору засобів онлайн-взаємодії.

Інструкція

Уважно прочитайте кожне твердження та оцініть, **наскільки воно відповідає вашому досвіду і уявленням**, зважаючи на міжкультурне спілкування в цифровому середовищі (соціальні мережі, месенджери, онлайн-платформи, відеоконференції тощо).

Оцініть кожне твердження за п'ятибальною шкалою:

- 5** — повністю згоден(на)
- 4** — скоріше згоден(на)
- 3** — важко відповісти
- 2** — скоріше не згоден(на)
- 1** — повністю не згоден(на)

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	Я усвідомлюю, що правила спілкування в цифровому середовищі можуть відрізнятися залежно від культури співрозмовника.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Під час онлайн-спілкування я враховую можливі культурні відмінності у стилі мовлення та поведінки.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Я розумію, що одні й ті самі повідомлення можуть по-різному сприйматися представниками різних культур у цифровому середовищі.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Я усвідомлюю ризик міжкультурних непорозумінь під час спілкування в соціальних мережах або месенджерах.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Я намагаюся добирати мовленнєві засоби з урахуванням культурної чутливості співрозмовника в онлайн-взаємодії.	☐	☐	☐	☐	☐

№	Твердження	1	2	3	4	5
6	Я усвідомлюю значення невербальних цифрових засобів (емодзі, реакції, формат повідомлення) у міжкультурному спілкуванні.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Я розумію, що використання гумору в цифровому міжкультурному спілкуванні може призводити до непорозумінь.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Я замислююся над тим, як мій стиль онлайн-спілкування може бути сприйнятий представниками інших культур.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Я усвідомлюю відмінності між формальним і неформальним стилем цифрової комунікації в міжкультурному контексті.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Я розумію, що швидкість відповіді в онлайн-спілкуванні може мати різне культурне значення.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Я усвідомлюю важливість дотримання цифрової етики у міжкультурному спілкуванні.	☐	☐	☐	☐	☐
12	Я розумію, що мовні помилки в цифровому середовищі можуть по-різному оцінюватися представниками різних культур.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Я намагаюся уникати категоричних або двозначних формулювань у міжкультурному онлайн-спілкуванні.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Я усвідомлюю роль цифрових платформ як простору міжкультурної взаємодії.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Я вважаю важливим розвивати навички усвідомленого міжкультурного спілкування саме в цифровому середовищі.	☐	☐	☐	☐	☐

Обробка результатів

Підраховується загальна сума балів, отриманих за всіма твердженнями.

- Мінімальна кількість балів — 15
- Максимальна кількість балів — 75

Рівні усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі

- **Високий рівень (60–75 балів)** — респондент чітко усвідомлює специфіку міжкультурного спілкування в цифровому середовищі, демонструє культурну чутливість і рефлексивність.
- **Середній рівень (40–59 балів)** — усвідомлення сформоване частково; культурні особливості враховуються вибірково.
- **Низький рівень (15–39 балів)** — усвідомлення специфіки міжкультурного спілкування в цифровому середовищі є недостатнім.

Питальник «Міжкультурний педагогічний діалог»
для визначення рівня знань специфіки педагогічного спілкування в умовах
міжкультурної взаємодії»
(авторська розробка)

Мета питальника

Визначення рівня знань про особливості педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії, зокрема розуміння культурної зумовленості педагогічної комунікації, норм педагогічної етики, стилів спілкування та можливих міжкультурних бар'єрів у навчальному процесі.

Інструкція

Ознайомтеся з кожним твердженням і оцініть, наскільки воно відповідає вашим знанням і уявленням щодо педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії.

Оцінювання здійснюється за п'ятибальною шкалою:

- 5** — повністю згоден(на)
4 — скоріше згоден(на)
3 — важко відповісти
2 — скоріше не згоден(на)
1 — повністю не згоден(на)

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	Я знаю, що педагогічне спілкування залежить від культурного контексту учасників освітнього процесу.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Мені відомі основні культурні відмінності, які впливають на стиль педагогічного спілкування.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Я розумію різницю між педагогічним спілкуванням у моїй культурі та в інших культурах.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Я знаю, що однакові педагогічні прийоми можуть по-різному сприйматися представниками різних культур.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Мені відомі можливі причини міжкультурних непорозумінь у педагогічному спілкуванні.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Я знаю основні норми педагогічної етики в умовах міжкультурної взаємодії.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Я розумію роль вербальних і невербальних засобів у	☐	☐	☐	☐	☐

№	Твердження	1	2	3	4	5
	міжкультурному педагогічному спілкуванні.					
8	Мені відомо, що дистанція, тон мовлення та форма звертання мають культурну специфіку.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Я знаю, що стиль зворотного зв'язку в освітньому процесі залежить від культурних особливостей.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Я розумію значення толерантності та поваги в педагогічному спілкуванні з представниками інших культур.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Я знаю, що педагогічне спілкування може впливати на міжкультурну адаптацію здобувачів освіти.	☐	☐	☐	☐	☐
12	Мені відомі базові принципи міжкультурної педагогічної комунікації.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Я розумію можливі бар'єри педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Я знаю, що ефективне педагогічне спілкування потребує урахування культурних відмінностей учнів.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Я усвідомлюю значення педагогічного спілкування як чинника міжкультурного взаєморозуміння.	☐	☐	☐	☐	☐

Обробка результатів

Підраховується **загальна сума балів** за всіма твердженнями.

- Мінімальна кількість балів — **15**
- Максимальна кількість балів — **75**

Рівні знань специфіки педагогічного спілкування в умовах міжкультурної взаємодії

- **Високий рівень (60–75 балів)** — знання є системними та усвідомленими; респондент добре орієнтується в особливостях педагогічного спілкування в міжкультурному контексті.
- **Середній рівень (40–59 балів)** — знання фрагментарні; розуміння специфіки міжкультурного педагогічного спілкування є неповним.
- **Низький рівень (15–39 балів)** — знання поверхові або несформовані; специфіка міжкультурного педагогічного спілкування усвідомлюється недостатньо.

Авторський питальник
«Теоретичні засади міжкультурної комунікації»
(авторська розробка)

Мета методики

Виявлення рівня сформованості знань майбутніх викладачів іноземних мов щодо сутності, категоріального апарату, закономірностей і теоретичних підходів міжкультурної комунікації.

Інструкція для респондента

Уважно прочитайте кожне твердження та оцініть ступінь своєї згоди з ним, обравши один із варіантів відповіді:

- 1 – повністю не згоден(на)
- 2 – скоріше не згоден(на)
- 3 – важко відповісти
- 4 – скоріше згоден(на)
- 5 – повністю згоден(на)

Зміст питальника

Блок 1. Розуміння сутності міжкультурної комунікації

- 1. Я розумію зміст поняття «міжкультурна комунікація» у сучасному науковому дискурсі.
- 2. Мені відомі відмінності між міжкультурною, міжетнічною та міжнаціональною комунікацією.
- 3. Я усвідомлюю роль культури як ключового чинника процесу спілкування.
- 4. Я розумію, що міжкультурна комунікація включає як вербальні, так і невербальні компоненти.

Блок 2. Категоріально-понятійний апарат

- 5. Мені відомі основні поняття міжкультурної комунікації (культурна ідентичність, культурна дистанція, стереотипи, етноцентризм тощо).
- 6. Я розумію значення культурних норм і цінностей у процесі міжкультурної взаємодії.
- 7. Я можу пояснити поняття «культурний шок» та його етапи.
- 8. Я знаю, як формуються та проявляються міжкультурні стереотипи.

Блок 3. Теоретичні підходи та моделі

- 9. Мені відомі основні наукові підходи до вивчення міжкультурної комунікації.

- 10.Я ознайомлений(а) з моделями міжкультурної чутливості та розвитку міжкультурної компетентності.
- 11.Я розумію відмінності між етноцентричним і етнорелятивістським типами мислення.
- 12.Я усвідомлюю значення теорій міжкультурної комунікації для професійної діяльності викладача.

Блок 4. Міжкультурна комунікація в освітньому контексті

- 13.Я розумію роль міжкультурної комунікації в професійній підготовці викладачів іноземних мов.
- 14.Мені відомі педагогічні умови ефективної міжкультурної взаємодії в освітньому процесі.
- 15.Я усвідомлюю вплив глобалізаційних процесів і цифровізації на міжкультурне спілкування.
- 16.Я розумію значення міжкультурної комунікації для формування толерантності та академічної мобільності.

Обробка результатів

- Кожна відповідь оцінюється від **1 до 5 балів**.
- Максимальна кількість балів — **80**.

Рівні сформованості знань

- **Високий рівень (61–80 балів)** — ґрунтовне усвідомлення теоретичних основ міжкультурної комунікації, системність знань, науково обґрунтоване розуміння ключових концепцій.
- **Середній рівень (41–60 балів)** — фрагментарне, але загалом усвідомлене розуміння теоретичних засад, потребує поглиблення та систематизації.
- **Низький рівень (до 40 балів)** — поверхове уявлення про теоретичні основи міжкультурної комунікації, відсутність цілісної концептуальної бази.

ДОДАТОК І

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічного факультет
Кафедра початкової освіти та інноваційної педагогіки

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)
**«ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ
ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ»**

(назва навчальної дисципліни)

Рік навчання **2024-2025**, семестр **3**

Форма навчання (денна, заочна)

Галузь знань
01 Освіта/Педагогіка
Другий
(магістерський)
рівень вищої освіти

Кафедра
та викладач

Кафедра початкової освіти та інноваційної педагогіки
Викладачі: **Матвієнко Олена Валеріївна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Чжан Цзін, аспірантка кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки

**I. Основна
мета/цілі навчання**

Метою є сприяння становленню полікультурної особистості майбутніх викладачів англійської мови та їх підготовка до ефективної міжкультурної комунікації шляхом формування готовності до здійснення соціально-педагогічної діяльності в поліетнічному середовищі з використанням сучасних цифрових технологій та інтернет-ресурсів..

Основним завданням дисципліни є сформувати готовність майбутніх викладачів англійської мови до проектування, організації та реалізації освітнього процесу з елементами міжкультурної комунікації, використовуючи інтернет-ресурси як інструмент професійно-педагогічної взаємодії, розвитку етнічної толерантності, культурної чутливості, цифрової грамотності та ефективної міжкультурної комунікації з учнями, студентами, батьками та педагогами різних культурних спільнот, з урахуванням вікових, індивідуальних і соціокультурних особливостей здобувачів освіти та специфіки викладання англійської мови в полікультурному освітньому середовищі.

**II. Місце
навчальної**

Навчальна дисципліна **вибіркова**

**дисципліни в
освітній програмі**

III. Обсяг навчальної дисципліни		<i>Денна ф.н.</i>	<i>Заочна ф.н.</i>
	<i>Кількість кредитів</i>	3	3
	<i>Загальна кількість годин</i>	90	90
	<i>Лекційні заняття</i>	6	6
	<i>Семінарські/практичні заняття</i>	8	6
	<i>Самостійна робота</i>	76	78

**IV. Короткий зміст
навчальної
дисципліни**

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади формування міжкультурної комунікації засобами інтернет-ресурсів.

Тема 1.1. Міжкультурна комунікація як психолого-педагогічна проблема сучасної освіти.

Міжкультурна комунікація як важливий складник професійної підготовки майбутнього викладача англійської мови. Аналіз ключових понять: «комунікація», «міжкультурна комунікація», «культура», «культурна ідентичність», «культурна чутливість», «міжкультурна компетентність», «цифрове освітнє середовище», «інтернет-ресурси» як елементів понятійного апарату дисципліни. Освіта як соціокультурний простір міжкультурної взаємодії та мовної комунікації. Роль викладання англійської мови у формуванні поваги до культурного різноманіття, відкритості, емпатії та толерантності. Міжкультурна комунікація в умовах глобалізації та цифрового суспільства: виклики і можливості для сучасного викладача англійської мови. Особливості міжкультурної взаємодії у віртуальному та онлайн-комунікативному середовищі.

Тема 1.2. Інтернет-ресурси як засіб формування міжкультурної комунікації у викладанні англійської мови.

Сутність і класифікація інтернет-ресурсів у професійно-педагогічній діяльності викладача англійської мови. Освітні платформи, соціальні мережі, онлайн-спільноти, мультимедійні сервіси, ресурси цифрового сторітелінгу як інструменти міжкультурної комунікації іноземною мовою. Педагогічний потенціал інтернет-ресурсів у розвитку мовленнєвої культури, міжкультурної комунікативної компетентності, критичного мислення та соціокультурної обізнаності здобувачів освіти. Етичні, правові та безпекові аспекти використання інтернет-ресурсів у міжкультурній взаємодії: культура онлайн-спілкування, цифровий етикет (netiquette), академічна доброчесність, авторське право, захист персональних даних, цифрова безпека.

Тема 1.3. Світовий та український досвід формування міжкультурної комунікації в цифровому освітньому середовищі.

Аналіз світових і вітчизняних підходів до формування міжкультурної комунікації в системі мовної освіти. Інтеграція міжкультурного компонента у програми з викладання англійської мови. Український контекст міжкультурної взаємодії в умовах полікультурності, міграційних процесів, академічної мобільності та дистанційного

навчання. Проектна та дослідницька діяльність здобувачів освіти й викладачів у цифровому середовищі як засіб формування міжкультурної компетентності. Онлайн-партнерства, телекомунікаційні проекти, міжнародні освітні ініціативи та віртуальні обміни.

Змістовий модуль 2. Організаційно-педагогічні умови формування міжкультурної комунікації майбутніх викладачів англійської мови засобами інтернет-ресурсів.

Тема 2.1. Педагогічні умови формування міжкультурної комунікації у процесі викладання англійської мови.

Організаційно-педагогічні умови ефективного формування міжкультурної комунікації в мовній освіті. Створення відкритого, інклюзивного та культурно чутливого освітнього середовища у процесі викладання англійської мови. Роль викладача англійської мови у моделюванні міжкультурної взаємодії з використанням інтернет-ресурсів. Педагогічний супровід онлайн-комунікації здобувачів освіти. Формування позитивного ставлення до культурного різноманіття, розвиток емпатії, соціально-емоційних і міжкультурних умінь.

Тема 2.2. Психологічні та соціокультурні аспекти міжкультурної комунікації в цифровому середовищі.

Психологічні особливості міжкультурної взаємодії в онлайн-просторі. Соціокультурні чинники сприйняття іншої культури та іншомовного мовлення. Можливі бар'єри міжкультурної комунікації: мовні, культурні, стереотипні, ціннісні, емоційні. Шляхи їх подолання засобами педагогічної підтримки та інтернет-ресурсів. Розвиток критичного мислення, рефлексії та культури міжкультурного діалогу в цифровому освітньому середовищі.

Тема 2.3. Майбутній викладач англійської мови як суб'єкт міжкультурної комунікації в цифровому просторі.

Професійна готовність майбутнього викладача англійської мови до міжкультурної комунікації: структура, показники та рівні сформованості. Формування власної міжкультурної та цифрової компетентності викладача. Самоосвіта, академічна мобільність і професійний розвиток у цифровому середовищі. Проектування та реалізація освітніх заходів з елементами міжкультурної комунікації з використанням інтернет-ресурсів у процесі викладання англійської мови. Професійна взаємодія з освітньою спільнотою в онлайн-просторі.

V. Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

1. Знати та розуміти теоретичні засади міжкультурної комунікації та її значення для професійної діяльності викладача англійської мови в цифровому освітньому середовищі.
2. Аналізувати культурні відмінності, міжкультурні бар'єри та психологічні особливості міжкультурної взаємодії у процесі викладання англійської мови.
3. Добирати й ефективно використовувати інтернет-ресурси, онлайн-платформи та цифрові сервіси для організації міжкультурної комунікативної взаємодії.
4. Проектувати та реалізовувати освітні заходи з елементами міжкультурної комунікації (онлайн-дискусії, вебінари, віртуальні обміни) у процесі викладання англійської мови.

5. Демонструвати сформованість міжкультурної та цифрової компетентності, здатність до віртуальної емпатії та міжкультурного діалогу.
6. Дотримуватися етичних, правових і безпекових норм міжкультурної комунікації в онлайн-середовищі.
7. Виявляти готовність до здійснення соціально-педагогічної діяльності в поліетнічному середовищі та професійної міжкультурної комунікації англійською мовою.

VI. Порядок і критерії оцінювання

Поточний контроль:

тематичні експрес-опитування (усні та письмові) на семінарських заняттях, творчі й пошукові індивідуальні роботи (групові проєкти, презентації, есе, тренувальні тести, модульні контрольні роботи) тощо.

Підсумковий контроль:

Залік (диференційований)

Важливі рекомендації!

Моніторинг у формі заліку передбачає:

- виконання студентом (-ми) самостійно або під керівництвом викладача тематичних контрольних завдань на основі вивченого програмного матеріалу (накопичувальні кейси).
- демонстрацію студентом (-ми) набутих компетентностей крізь призму підсумкових тестів або захисту тематичного проєкту з використанням мультимедійних засобів та інших засобів візуалізації (PowerPoint, відео, колаж тощо) на засадах відкритості й прозорості.

Критерії оцінювання:

Під час усних відповідей: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення; впевненість, емоційність та аргументованість; звертання до основної та додаткової літератури: підручників, навчальних посібників, періодичних (фахових) видань тощо; використання цитат, афоризмів, думок авторитетних вчених та ін.; аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Під час виконання письмових (тестових) завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи; підготовка матеріалу за допомогою мультимедійної техніки, різних технічних засобів (слайдів, таблиць, схем, діаграмних рисунків тощо).

Рівень відповідності критеріям:

Творчий рівень (90 – 100 балів). Здобувач виконав програму освітнього компонента повністю, вільно володіє навчальним матеріалом, успішно і креативно розв'язує завдання різних видів складності, аргументовано висловлює свої думки, займається самоосвітою, може брати активну участь в наукових проєктах і конкурсах

Високий рівень (80 – 89 балів). Здобувач виконав програму освітнього компонента в повному обсязі, володіє навчальним матеріалом у межах програми освітнього компонента, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності.

Достатній рівень (70 – 79 балів). Здобувач виконав програму в повному обсязі, але нерівномірно володіє навчальним

матеріалом, здатний його аналізувати, проте не може сформулювати висновки досить ґрунтовно.

Задовільний рівень (65 – 69 балів). Здобувач загалом виконав програму, але більшість тем засвоїв поверхово.

Низький рівень (60 – 64 балів). Здобувач засвоїв теми з освітнього компонента, але дуже поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні і фрагментарно, не може самостійно викласти зміст більшості питань курсу.

Незадовільний рівень:

35 – 59 балів – з можливістю повторного складання. Здобувач частково виконав програму, не засвоїв більшості тем програми курсу, володіє елементарними знаннями з освітнього компонента, не вміє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку;

0 – 34 балів – з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента. Здобувач не виконав більшості завдань програми, не володіє навчальним матеріалом.

VII. Політика курсу

Політика щодо відвідування

Під час вивчення курсу здобувачі вищої освіти дотримуються вимог чинного законодавства України, Статуту УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/statut-ukrayinskoho-derzhavnoho-universytetu-imeni-mykhayla-drahomanova>) і Правил внутрішнього розпорядку УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/pravyly-vnutrishnoho-rozporiadku-udu-imeni-mykhayla-drahomanova>) відвідують заняття відповідно розкладу, дотримуються етичних норм поведінки.

Усі учасники освітнього процесу дотримуються загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності. Відвідування занять з курсу є обов'язковим за визначенням деканатом розкладом. За об'єктивних причин (лікарняний, заява) заняття може бути відпрацьованим. Атмосфера на заняттях повинна бути творчою, відкритою до конструктивної критики. Недопустимі запізнення на заняття; списування.

Політика щодо дедлайнів і перескладання

Здобувачі вищої освіти можуть здійснювати перескладання результатів навчання курсу відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок контролю якості знань студентів УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок ліквідації академічної заборгованості студентами УДУ імені Михайла Драгоманова» (посилання на Положення: <https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty>).

Усі завдання передбачені навчальною програмою мають бути виконанні у встановлений викладачем термін.

Правила виконання завдань ОК: практичні та самостійні завдання виконуються вчасно та здаються викладачу у визначені ним терміни. Роботи, що здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються нижчою оцінкою (75% від максимальної оцінки). У разі неатестації перескладання відбувається з дозволу деканату.

Політика щодо конфліктних ситуацій

Вирішення конфліктних ситуацій у ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про врегулювання

конфліктів в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-vrehuliuvannia-konfliktiv-v-udu-imeni-mykhaila-drahomanova>). Між учасниками освітнього процесу здійснюється партнерська взаємодія, толерантність і повага до кожної особистості.

VIII. Основні інформаційні ресурси

1. Byram M., Guilherme M. The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication. London ; New York : Routledge, 2020. 558 p.
2. Deardorff D. K. The SAGE Handbook of Intercultural Competence. 2nd ed. Thousand Oaks, CA : SAGE Publications, 2018. 552 p.
3. Godwin-Jones R. Emerging technologies: Digital tools for intercultural language learning // *Language Learning & Technology*. 2019. Vol. 23, № 2. P. 1–17. URL: <https://www.lltjournal.org> (дата звернення: 05.02.2026).
4. Kern R., Ware P., Warschauer M. Network-based language teaching: Concepts and practice. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 346 p.
5. O'Dowd R. Virtual exchange and internationalising teacher education // *Language Teaching*. 2021. Vol. 54, № 2. P. 253–268. URL: <https://www.cambridge.org> (дата звернення: 05.02.2026).
6. Пилипенко Ю. С. Цифрові освітні сервіси у формуванні міжкультурної компетентності здобувачів освіти // *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 80, № 3. С. 12–23. URL: <https://journal.iitta.gov.ua> (дата звернення: 05.02.2026).
7. Васильєва Т. В. Міжкультурна комунікація в сучасній освіті: теоретичні та практичні аспекти // *Педагогіка і психологія освіти*. 2020. № 2. С. 45–58.
8. Коваленко О. П., Ткачук Л. В. Використання інтернет-ресурсів у формуванні міжкультурної комунікації здобувачів освіти // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2019. Вип. 17. С. 78–85.
9. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. 235 p. URL: <https://www.coe.int/lang-cefr> (дата звернення: 05.02.2026).
10. UNESCO. Intercultural Competences: Conceptual and Operational Framework. Paris : UNESCO Publishing, 2019. 56 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org> (дата звернення: 05.02.2026).

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Протокол № 10 від 29 травня 2024 року

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Матвієнко О., Цзін Ч. Психологічні чинники та педагогічні передумови розвитку й формування критичного мислення майбутнього вчителя. *Освітньо-науковий простір*. 2024. № 6 (1). С. 97–109. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.10](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.10)
2. Цзін Ч. Сучасні акмеологічні підходи до формування професійної компетентності вчителів іноземних мов. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Т. 2, № 7 (2). С. 115–125. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7\(2\)/2.2024.25](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7(2)/2.2024.25)
3. Матвієнко О., Цзін Ч. Особливості формування міжкультурної компетентності у майбутніх вчителів іноземних мов у контексті трансформацій сучасної педагогічної освіти. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Т. 2, № 8 (1). С. 91–103. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8\(1\)/2.2025.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8(1)/2.2025.08)
4. Чжан Ц. Особливості формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 12(52). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-2427-2442](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-2427-2442)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження

6. **Чжан Цзін** Показники та шляхи зниження «емоційного вигорання» у педагогів. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч.2)* : матеріали ХІ Всеукр. науково-практ. студент. інтернет-конф., м. Київ, 29 березня 2024 р. Київ, 2024. С. 318–323.
7. **Чжан Цзін** Акмеологічний підхід як основа адаптивного навчання майбутніх учителів іноземних мов в сучасних умовах. *Контексти наукових досліджень Володимира Бондаря. Адаптивне навчання студентів в умовах воєнного стану та відновлення України* : Матеріали І Всеукраїнських

педагогічних читань пам'яті Володимира Бондаря, м. Київ, 3 жовтня 2024 р. Київ, 2024. С. 206-210. URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/47122/Konteksty%20naukovykh%20doslidzhen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

8. **Чжан Цзін** Інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов: виклики сучасності. *PROKIIВ*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, 3-4 грудня 2024 р., Київ, 2024. С. 388-390. URL: <https://ndirom.org/wp-content/uploads/2025/01/TEZY4.pdf>

9. **Чжан Цзін** Інтерактивні методики як складник психотерапевтичної взаємодії з молодшими школярами у дистанційному форматі. *Професійна підтримка в умовах постконфлікту: європейський досвід для українських фахівців* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції у межах міжнародного проєкту EU4YOUTH – Post-conflict Education and Trauma-Informed Pedagogy Programme, 23 травня 2025 р., Київ, 2025. С. 244-248. URL: https://drive.google.com/file/d/1aKr_Khg7ll6Cv_c2Zwwj_XZGm-BgRcRE/view

10. **Чжан Цзін** Інтернет-ресурси у підготовці майбутніх учителів іноземних мов до міжкультурної комунікації. Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 3 жовтня 2025 р., Київ, 2025. С. 493-497. URL: <https://drive.google.com/file/d/1IQp-l5rs4mEzTMa4gfjkJDqatGvtoanS/view>

АПРОБАЦІЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні положення і результати дослідження було представлено у доповідях і повідомленнях на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема: *всеукраїнських* – I Всеукраїнських педагогічних читаннях пам'яті Володимира Бондаря «Контексти наукових досліджень Володимира Бондаря. Адаптивне навчання студентів в умовах воєнного стану та відновлення України» (м. Київ, 3 жовтня 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Педагогічна освіта: методологія, теорія, технології» (м. Умань, 17–18 жовтня 2024 р.); III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Упровадження сучасних технологій для реалізації завдань освітніх галузей НУШ» (м. Кропивницький, 23 жовтня 2024 р.); II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Зміцнення спільних європейських цінностей через освіту» (м. Запоріжжя – Мелітополь, 25 жовтня 2024 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю PROKIB (м. Київ, 3–4 грудня 2024 р.); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (м. Вінниця, 19 грудня 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації в початковій і спеціальній освіті: досягнення та перспективи» (м. Черкаси, 14 травня 2025 р.); *міжнародних* – II Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи» (м. Ніжин, 14–15 листопада 2024 р.); VIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (м. Слов'янськ – Дніпро, 6–7 грудня 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Професійна підтримка в умовах постконфлікту: європейський досвід для українських фахівців» у межах проєкту EU4YOUTH – Post-conflict Education and Trauma-Informed Pedagogy Programme (м. Київ, 23 травня 2025 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід» (м. Київ, 3 жовтня 2025 р.).

Результати дослідження також обговорювалися на щорічних звітно-наукових конференціях професорсько-викладацького складу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та на засіданні кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки педагогічного факультету (2022 – 2025 рр.).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300; тел.: (03849) 3-05-13, факс: (03849) 3-07-83, E-mail: post@kpmu.edu.ua

Web: <http://www.kpmu.edu.ua> код ЄДРПОУ 02125616

Від 19.12.2025 № 54/25 На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
«Формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови
до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет»
на здобуття ступеня доктора філософії
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
ЧЖАН ЦЗІН**

Впродовж 2024-2025 навчального року у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка було проведено апробацію результатів дисертаційного дослідження Чжан Цзін на тему «Формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет».

Розробки Чжан Цзін були впроваджені у викладання таких освітніх компонентів: «Педагогіка», «Педагогічна майстерність», «Актуальні питання сучасної педагогіки». У процесі апробації було впроваджено розроблену дисертанткою педагогічну технологію формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації, що базується на інтеграції Інтернет-ресурсів у професійну підготовку. До освітнього процесу було адаптовано зміст, форми та методи, спрямовані на розвиток міжкультурної комунікативної компетентності: застосування автентичних іншомовних матеріалів, організація онлайн-взаємодії з представниками інших культур, моделювання міжкультурних ситуацій у цифровому середовищі, використання синхронних і асинхронних інтернет-комунікацій, а також проведення анкетування, тестування та діагностичних процедур, описаних у дисертації.

Упроваджені діагностичні методики дозволили визначити рівні сформованості міжкультурної комунікації у студентів, а також забезпечили можливість відстеження динаміки розвитку відповідних умінь. Запропоновані дисертанткою методичні рекомендації щодо організації міжкультурної взаємодії в умовах цифрового освітнього середовища сприяли підвищенню ефективності навчального процесу та формуванню у студентів здатності працювати в багатокультурному просторі.

Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження були відображені в наукових публікаціях, виступах на конференціях та у фахових виданнях, що засвідчує їх актуальність і відповідність сучасним вимогам розвитку педагогічної науки.

Результати дослідження обговорили та схвалили на засіданні кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 15 від 19 грудня 2025 року).

В.о. ректора
доктор педагогічних наук,
професор

Наталія
БАХМАТ

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ**УНІВЕРСИТЕТ**

Україна, м. Київ-03180,

вул. Львівська, 49

Tel.: 594-03-04

(063) 594-03-04

(097) 594-03-04

<http://www.kymu.edu.ua>e-mail: info@kymu.edu.ua**KYIV INTERNATIONAL
UNIVERSITY**

49, Lvivska str.

03180-Kyiv; Ukraine

Tel.: 594-03-04

(063) 594-03-04

(097) 594-03-04

<http://www.kymu.edu.ua>e-mail: info@kymu.edu.ua*05.12.25 № 289***ДОВІДКА****про впровадження результатів дисертаційної роботи**

Чжан Цзін на тему: «Формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу інтернет», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Видана здобувачці третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Чжан Цзін у тому, що вродовж 2024–2025 н.р. в освітній процес ННІ лінгвістики та психології ПЗВО "Київський міжнародний університет" було впроваджено розроблену нею методику формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернету.

Запропонована методика ґрунтується на створенні цифрового міжкультурного середовища, в якому студенти залучаються до реальної взаємодії з представниками інших культур, працюють із автентичними іншомовними матеріалами, виконують аналітичні та комунікативні завдання в онлайн-форматі та за допомогою Інтернет-ресурсів моделюють міжкультурні ситуації. Такий підхід забезпечує формування в майбутніх викладачів уміння орієнтуватися у багатокультурному просторі, здатності до толерантного спілкування, розвитку міжкультурної чутливості, вміння використовувати цифрові інструменти для організації ефективної міжкультурної взаємодії.

У процесі впровадження методики особлива увага приділялася роботі з автентичними текстами, відеоматеріалами та іншими ресурсами іншомовного походження, участі в синхронних та асинхронних видах Інтернет-комунікації, виконанню онлайн-опитувань і тестів, а також аналізу реальних міжкультурних кейсів. Такі види діяльності сприяли формуванню в студентів стійких навичок міжкультурної комунікації, розширенню знань про соціокультурні особливості різних країн і розвитку здатності застосовувати ці знання у професійній мовно-педагогічній діяльності.

Педагогічна технологія, розроблена Чжан Цзін, викликала позитивні відгуки педагогів і здобувачів освіти, оскільки поєднала чітку структурованість, наукову обґрунтованість і практичну спрямованість, забезпечила активну позицію студентів в освітньому процесі та відповідала сучасним вимогам цифрової трансформації підготовки викладачів іноземних мов. Матеріали дисертаційного дослідження засвідчили свою високу ефективність і можуть бути рекомендовані для подальшого застосування в системі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов.

Проректор з науково-педагогічної діяльності,
доктор педагогічних наук,
професор

С. Мартиненко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Ужгородська, 26, м.Мукачево, 89600, телефон/факс (03131) 2-11-09
E-mail: www.msu.edu.ua, info@msu.edu.ua, код ЄДРПОУ 36246368

big 22.12.2025r № 2560

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи Чжан Цзін
на тему: «Формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови
до міжкультурної комунікації засобами ресурсу інтернет», поданого на
здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка**

У процесі апробації результатів наукового дослідження Чжан Цзін було впроваджено розроблену дисертанткою педагогічну технологію формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації, що базується на інтеграції Інтернет-ресурсів у професійну підготовку. До освітнього процесу було адаптовано зміст, форми та методи, спрямовані на розвиток міжкультурної комунікативної компетентності.

Упроваджені діагностичні методики дозволили визначити рівні сформованості міжкультурної комунікації в здобувачів, а також забезпечили можливість відстеження динаміки розвитку відповідних умінь. Запропоновані дисертанткою методичні рекомендації щодо організації міжкультурної взаємодії в умовах цифрового освітнього середовища сприяли підвищенню ефективності навчального процесу та формуванню в здобувачів здатності працювати в багатокультурному просторі, яким, зокрема є й Закарпаття. Застосування авторської методики дало змогу поглибити знання про культурні особливості різних народів, розвинути навички спілкування в умовах різноманіття, удосконалити вміння вести міжкультурний діалог та орієнтуватися в комунікативних ситуаціях, що виникають у цифровому середовищі. Отримані результати підтвердили наукову обґрунтованість і практичну значущість дисертаційних напрацювань.

Результати впровадження наукового дослідження Чжан Цзін на тему: «Формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу інтернет» обговорені на засіданні кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету (протокол №8 від 28 листопада 2025 року).

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації.

Проректор з науково-педагогічної роботи

Інгрід ТУРІС

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9

Телефон: 234-11-08,

E-mail: rector@udu.edu.ua

30.12.2025/ № 337
На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
Чжан Цзін на тему: «Формування готовності майбутніх викладачів
іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу інтернет»
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка**

Впродовж 2024–2025 навчальних років в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова було впроваджено результати дисертаційного дослідження Чжан Цзін «Формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації засобами ресурсу Інтернет».

Зміст дослідження спрямований на формування готовності майбутніх викладачів іноземної мови до міжкультурної комунікації шляхом активного використання ресурсів Інтернету. У дисертації обґрунтовано сутність і структуру міжкультурної комунікації педагога як інтегративного соціально-особистісного утворення та визначено педагогічні умови, що забезпечують її формування. До них належать використання автентичних іншомовних матеріалів із мережі Інтернет, залучення студентів до різних видів онлайн-взаємодії, створення віртуального середовища міжкультурного спілкування, застосування цифрових інструментів діагностики рівня сформованості міжкультурної комунікації, моделювання іншомовного культурного простору та організація реального досвіду міжкультурної взаємодії засобами Інтернет-ресурсів.

Матеріали, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження були використані у навчально-виховному процесі під час викладання професійно орієнтованих дисциплін. У процесі підготовки студентів застосовувалися такі

форми роботи, як аналіз автентичних текстів, відео- та аудіоматеріалів іншомовного походження, отриманих з Інтернету; виконання анкетування, тестування й онлайн-опитувань, передбачених методикою дослідження; участь у синхронних та асинхронних видах онлайн-комунікації; моделювання міжкультурних ситуацій у цифровому середовищі та створення студентами навчальних матеріалів із використанням іншомовних Інтернет-ресурсів.

Упровадження результатів дисертаційного дослідження сприяло посиленню міжкультурної спрямованості професійної підготовки студентів, формуванню здатності до міжкультурної взаємодії в умовах глобального цифрового середовища та розширенню практичного досвіду роботи з автентичними ресурсами. Отримані результати забезпечили підвищення рівня готовності майбутніх викладачів іноземної мови до професійної діяльності, у якій міжкультурна комунікація є ключовою складовою.

Матеріали дисертації Чжан Цзін є актуальними, мають значну теоретичну і практичну цінність і можуть бути застосовані в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти у контексті підготовки майбутніх викладачів іноземної мови.

Проректор з наукової роботи
УДУ імені Михайла Драгоманова
доктор фізико-математичних наук, професор

Григорій ТОРБІН

Декан Педагогічного факультету
УДУ імені Михайла Драгоманова,
кандидат педагогічних наук, професор

Тарас ОЛЕФІРЕНКО

